

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT PROGRAMI

ENGELLİLER İÇİN YAPILACAK MİMARİ DÜZENLEMELERİN DIŞ
TİCARET VE ULUSLARARASI TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ:
TÜRKİYE VE ABD ÖRNEĞİ

Seval ÖZBALCI

Danışman
Doç.Dr. Erdem HEPAKTAN

Manisa 2018

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DOKTORA EĞİTİMİ FORMLARI Tez Savunma Sınavı Tutanağı	Doküman Kodu	FRDR-031
		Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2-/28/02/2018
		Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 22.05.2018 tarih ve 19/2 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 22. maddesi gereğince Enstitümüz İktisat Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Seval ÖZBALCI'nın "Engelliler İçin Yapılacak Mimari Düzenlemelerin Dış Ticaret ve Uluslararası Turizm Üzerine Etkileri: Türkiye ve ABD Örneği" Konulu tezi incelenmiş ve aday 18.06.2018 tarihinde saat 11.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **90** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna ☒

OY BİRLİĞİ ☒

DÜZELTME yapılmasına * ☐

OY ÇOKLUĞU ☐

RED edilmesine ** ☐

ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

Prof. Dr. Hakan Kalyoncu
H. Kalyoncu

ÜYE

Doç. Dr. B. C. Gökçe
B. C. Gökçe

ÜYE

Doç. Dr. C. Erdem HEPAKTA
C. Erdem HEPAKTA

ÜYE

Doç. Dr. S. C. C. C. C.
S. C. C. C. C.

ÜYE

Doç. Dr. S. C. C. C. C.
S. C. C. C. C.

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

☐

☐

Tez, mutlaka basılmalıdır.

☐

☐

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

☐

☐

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

☐

☐

Tez, basımı gereksizdir.

☒

☐

* Bu halde adaya 6 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Engelliler İçin Yapılacak Mimari Düzenlemelerin Dış Ticaret ve Uluslararası Turizm zerine Etkileri: Türkiye ve ABD rneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

/ /2018

Seval ÖZBALCI

ÖZET

ENGELLİLER İÇİN YAPILACAK MİMARİ DÜZENLEMELERİN
DIŞ TİCARET VE ULUSLARARASI TURİZM ÜZERİNE ETKİLERİ:
TÜRKİYE VE ABD ÖRNEĞİ

Ülke ekonomisinin kalkınmasında çok önemli olan, turizm gelirlerini artıran kritik faktörlerden biri de erişilebilirliktir. Bu nedenle çalışmanın, birinci ve ikinci bölümlerinde engelliler için yapılan mimari düzenlemelerin turizm ve seyahat ekonomisine katkıları literatür taraması yapılarak ortaya konulmaktadır. Son bölümde ise, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) erişilebilirlik verileri ile seyahat ve turizm gelirleri karşılaştırılmaktadır.

Araştırma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğünün 2017/081 nolu projesi ile desteklenmiştir. Proje kapsamında, Türkiye’de Antalya merkezindeki en çok turist alan engelsiz 20 noktada, ABD’nde ise dört farklı şehirdeki 20 farklı noktada gözlemler yapılmıştır.

Gözlem sonuçlarının analizi sonucunda erişilebilirlik düzenlemelerinin ölçümü için özgün bir ölçek geliştirilmiştir. Gözlem yapılan noktalar erişilebilirlik derecelendirme kriterleri doğrultusunda ve geliştirilen ölçeğe uygun şekilde puanlanmıştır. Puanlama, engelsiz turizm dinamiklerini tetikleyen unsurları derecelendirmek amacıyla, bir ile beş arasında bir destinasyon “erişilebilirlik seviyesi” belirlemektedir. Bu seviye, engelsiz dolaşım serbestliğini göstermektedir.

İncelemeler sonucunda iki ülke erişilebilirlik düzeyleri; ABD için 5, Türkiye için 2 olarak tespit edilmiştir. Erişilebilirlik yatırımlarının ve harcamalarının ABD’de yaklaşık %93, Türkiye’de ise %41 oranında ekonomik katkı sağladığı, çarpan etkisinin de bu katkı ile doğru orantılı bir ölçekte ülke ekonomisine yansıtacağı modellenerek bu çalışma sonucunda ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak, önümüzdeki birkaç yıl içinde tüm dünyada engelsiz turizm hareketliliğinin artması beklenmektedir. Bu çalışma göstermektedir ki, engelsiz yatırımlarla ekonominin verimliliğini artırmak mümkün olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Turizm, Turizm Ekonomisi, Engelsiz Seyahat, Turizmin Ekonomik Etkisi, Turizm ve Kalkınma.

ABSTRACT
THE EFFECTS OF ARCHITECTURAL ARRANGEMENTS
ON THE FOREIGN TRADE AND INTERNATIONAL TOURISM:
A CASE OF TURKEY AND USA

Accessibility is one of the critical factors that increase tourism revenues, which is crucial to the development of the country's economy. In the first and second sections of this study, the contribution of the architectural regulations for the handicapped to the tourism and travel economies is revealed by the literature review. In the last chapter, Turkey and United States of America (USA) are compared with the accessibility arrangements and travel and tourism revenues.

The research was supported by Manisa Celal Bayar University Scientific Research Projects Office, with Project 2017/081. The project observations were made in the most touristic and accessible 20 points in the center of Antalya, Turkey, while in 20 different points in four different cities in the US.

As a result of analyzing the project results, a unique scale was developed for the measurement of accessibility regulations. The observed points were scored according to the accessibility rating criteria and the development scale. The rating sets a "level of accessibility" which represents the freedom of movement without obstruction. As a result of the reviews, the accessibility level of two countries has been identified as 5, for the United States and 2, for Turkey. Accessibility investments and spending in the US is approximately 100% effective, while it provides the economic contribution of 40% in Turkey.

As a result of, it is expected that accessible tourism revenues will increase in the next decades. This research shows that it will be possible to increase the productivity of the economy with barrier-free investments.

Key Words : International Tourism, Tourism Economics, Accessible Travel, Economic Impact of Tourism, Tourism and Development.

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Doktora çalışmalarımın her aşamasında bana destek veren, sabrı, nezaketi ve bilgeliği ile ufkumu açan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Erdem Hepaktan'a ilk olarak teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Özel olarak belirtmek isterim ki; hayattaki engin tecrübeleri ile her zorlu aşamada beni aydınlatan, ailecek tanımaktan büyük onur duyduğum sevgili hocam Sayın Prof. Dr. Turgut Var'a ve sevgili eşi Sevgi Var'a tüm kalbimle müteşekkirim, onların teşviki olmadan ilerleyemezdim.

Tez projemizin Antalya'daki uygulama sürecinde verdikleri her türlü destek için değerli dostlarım Filiz ve Uğur Akdoğan'a, ABD'deki uygulama aşamasında yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer dostum Turan Tombul'a ve bana engelli yaşamının zorlukları konusunda ilham kaynağı olan, yol gösteren Sayın Helen Sosnowy'e şükranlarımı sunuyorum. Tabii ki en çok ve en son olarak da hayatım boyunca tüm kararlarımda hep, tam destek ile yanımda olan aileme yürekten teşekkür ederim.

Üniversitemiz BAP Koordinatörlüğü'nce 2017/081 nolu proje ile desteklenen çalışmamızın yürütülmesi sürecinde, verdikleri destek ve gösterdikleri titizlik için BAP Koordinatörlüğüne ve ekip arkadaşlarımdan tümüne ayrı ayrı minnettarım.

Seval ÖZBALCI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIV
EKLER.....	XVI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
1.1 ENGELLİLİK KAVRAMI VE ERİŞİLEBİLİRLİK	3
1.1.1 Engelli Bireyin Seyahat ve Turizm İhtiyacı	5
1.1.2 Fiziksel Erişilebilirlik ve Engelli Bireyin Toplumsal Entegrasyonu	8
1.1.3 Uluslararası Düzenlemeler ve Etik Esaslar	10
1.1.4 Türkiye'deki Düzenlemeler ve Mevzuat Kapsamı	12
1.2 ENGELSİZ TURİZM VE SEYAHAT SEKTÖRÜ	17
1.2.1 Turizm Ürününün Temel Özellikleri	18
1.2.2 Erişilebilirliğin Turizm Ekonomik Sistemindeki Yeri	19
1.2.3 Yaşlanan Nüfusun Seyahat ve Turizm Tercihleri	24
1.2.4 Turizm Bilançosu, Dış Ticaret ve İstihdam	30
1.3 ERİŞİLEBİLİRLİK DÜZENLEMELERİ	39
1.3.1 Mimari Düzenlemelerin Önemi ve Faydaları	40
1.3.2 Türkiye'de Engelsiz Turizm ve Erişilebilirlik Hizmetleri	43
1.3.3 Destinasyon Odaklı Tanıtım ve Teknolojinin Kullanımı	46
1.3.4 Ulaşılabilirlik Haritaları.....	53
İKİNCİ BÖLÜM: ENGELSİZ TURİZM EKONOMİSİ	56
2.1 HERKES İÇİN (ENGELSİZ) TURİZM	56
2.1.1 Dünyada Engelsiz Turizm Hareketi	57
2.1.2 Engelsiz Turizm Yararlanıcıları.....	59
2.1.3 Engelsiz Turizm Hizmetlerinin Sınıflandırılması	66
2.1.4 Engelsiz Turizm ve Bölgesel Kalkınma	67
2.2 ENGELSİZ TURİZM ARZ FAKTÖRLERİ.....	71
2.2.1 Doğal ve Kültürel Çekicilik.....	73
2.2.2 Engelsiz Konaklama Olanakları	73
2.2.3 Ulaşılabilirlik Olanakları.....	74
2.2.4 Erişilebilir Yatırım Olanakları.....	75

2.3	ENGELSİZ TURİZM TALEP FAKTÖRLERİ	76
2.3.1	Talebi Etkileyen Unsurlar	76
2.3.2	Uluslararası Turizm Gelirleri	79
2.3.3	Çarpan Mekanizması	80
2.3.4	Sızıntılar ve Yerel Harcamalar	84
2.4	TEMEL EKONOMİK ETKİLER	86
2.4.1	Engelsiz Seyahat ve Turizm Kapasitesinin Gelişimi	89
2.4.2	Turizmin Ekonomik Etkilerinin Ölçülmesi	95
2.4.3	Erişilebilirlik Düzenlemelerinin Dışsal Etkileri	98
2.4.4	Sosyal ve Kültürel Entegrasyon	100
2.4.5	Ulaşım, Reklam ve Bilgilendirme Hizmetleri	105
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ERİŞİLEBİLİRLİK EKONOMİK ETKİ ANALİZİ		109
3.1	ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	109
3.1.1	Örneklem Alanı	109
3.1.2	Gözlem Süreci	110
3.1.3	Araştırmada İzlenen Eylem Planı	111
3.1.4	Gözlem Kılavuzunun Tasarlanması	113
3.2	BULGULAR	115
3.2.1	Türkiye Gözlem Bölgesi	115
3.2.2	Amerika Birleşik Devletleri Gözlem Bölgesi	122
3.2.3	Türkiye Gözlem Alanı Değerlendirmeleri	129
3.2.4	ABD Gözlem Alanı Değerlendirmeleri	132
3.3	TARTIŞMA	136
3.3.1	Türkiye İçin Seyahat ve Turizm Değerleri	137
3.3.2	ABD İçin Seyahat ve Turizm Değerleri	139
3.3.3	Turizm ve Seyahat Sektörünün Dünyadaki Yeri	141
3.3.4	Erişilebilirlik Düzenlemelerinin Ekonomik Etkilerinin Ölçülmesi	143
SONUÇ		149
YARARLANILAN KAYNAKLAR		154

KISALTMALAR

ADA	The Americans With Disabilities Act
BM	Birleşmiş Milletler
DG ENTR	European Commission Directorate General for Enterprise and Industry- Avrupa Komisyonu İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü
ESKHK	Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
ENAT	European Network for Accessible Tourism - Avrupa Erişilebilir Turizm Ağı
ERDEP	Erişilebilirlik Destek Projesi
ERİS	Ulusal Erişilebilirlik İzleme Sistemi
EU	European Union- Avrupa Birliği
EUROSTAT	Avrupa Komisyonu Genel Sekreterliği
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
ILO	International Labour Organization-Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development- Dünya Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SITE	The Society of Incentive Travel Executives-Teşvik Seyahat İşletmecileri Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TRA	Tourism Research Australia-Avustralya Turizm Araştırmaları
TSE	Türk Standardları Enstitüsü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TURSAB	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
UDEP	Ulaşılabilirlik Destek Projesi
UHY	Uydu Hesaplama Yöntemi
UNESCAP	United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific- Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu
UNWTO	World Tourism Organisation-Dünya Turizm Örgütü
WTO	World Trade Organization-Dünya Ticaret Örgütü
WTTC	The World Travel & Tourism Council-Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Engellilik Boyutları	4
Tablo 2: Ziyaret Sebeplerine Göre Uluslararası Turist Varışları	25
Tablo 3: Türkiye Nüfus-Yaş Kompozisyonu	25
Tablo 4: Dünya 2015 Yaş Kompozisyonları.....	26
Tablo 5: Yaşlılık ve Özürlülük Oranları.....	27
Tablo 6: Özürlülük Ortaya Çıkış Durumu.....	29
Tablo 7: Turizm Bilançosu Kalemleri.....	31
Tablo 8: Ekonomisi Turizme Bağlı Olan Ülkeler	32
Tablo 9: ABD Uluslararası Seyahat ve Turizm Ticaret Dengesi	33
Tablo 10: ABD Dolarının Belirli Döviz Kurları Karşısındaki Değer Değişimi	34
Tablo 11: Türkiye’de Turizmin Dış Ticaret Açığını Kapatmadaki Payı	35
Tablo 12: Dünyada Seyahat ve Turizm İstihdamı.....	37
Tablo 13: AB Ülkelerinde Engelli Oranları	39
Tablo 14: Engellilik Medikal ve Sosyal Model Kapsamı	41
Tablo 15: Fiziksel Çevre Düzenlemelerin Uygunluğu	44
Tablo 16: Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçiler.....	45
Tablo 17: Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Hedefleri	46
Tablo 18: Ulaştırma Alanındaki Teknolojik Gelişmelerin Turizme Etkisi.....	49
Tablo 19: Engellilerin Seyahat Tercihleri	51
Tablo 20: Turizm Ulaştırması Boyutları	52
Tablo 21: Engellilik Türlerine Göre Erişilebilirlik Kapsamı	54
Tablo 22: Engellilerin Tatil Organizasyonu Talepleri	60
Tablo 23: Engelli İnsanların Tatilde Karşılaştıkları Sorunlar	63
Tablo 24: Engelsiz Turizm Yararlanıcı Grupları	66
Tablo 25: Seyahat Engeli Oluşturan Fiziksel ve Zihinsel Koşullar	79
Tablo 26: Tatil Beldelerinin Altyapısal Değişimi	91
Tablo 27: Turizmin Bir Destinasyona Pozitif ve Negatif Etkileri	92
Tablo 28: Engelli Turist Harcamaları (2003-04), \$m	93
Tablo 29: Engelsiz Turizmin Kentsel Çevreye Etkileri	99
Tablo 30: Engelsiz Turizmin Pozitif ve Negatif Etkileri	101
Tablo 31: Engelsiz Kaldırım Düzenlemelerinin Fayda Maliyet Analizi	102
Tablo 32: Engelsiz Turizm Hizmetlerinde Ekonomik Entegrasyon	104
Tablo 33: Türkiye'ye Gelen Turist Sayıları ve Ulaşım Aracı Kullanımı (bin)	105

Tablo 34: Erişilebilirlik İhtiyacı Olan Turizm Faaliyetleri	106
Tablo 35: Engelli Turistlerin Deneyimlerini Etkileyen Engelleyici ve Etkinleştirici Faktörler	108
Tablo 36: Gözlem Çalışması Eylem Planı	112
Tablo 37: Engelsiz Düzenlemeler Gözlem Aşamaları	114
Tablo 38: Gözlem Değerlendirme Kriterleri.....	128
Tablo 39: Türkiye Gözlem Alanları Derecelendirmesi.....	131
Tablo 40: ABD Gözlem Alanları Derecelendirmesi.....	135
Tablo 41: Türkiye Seyahat ve Turizm Ekonomisi Tahminleri	138
Tablo 42: ABD Seyahat ve Turizm Ekonomisi Tahminleri	140
Tablo 43: Dünya Seyahat ve Turizm Ekonomisi Tahminleri	142
Tablo 44: Erişilebilirlik Düzenlemeleri Ölçeği.....	144
Tablo 45: Erişilebilirlik Düzeyi ile Seyahat Maliyetleri Karşılaştırılması.....	145
Tablo 46: Erişilebilirlik Düzeylerine Göre Ekonomik Katkı.....	146

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Engelli Turist İçin Seyahat Bütçesi	7
Şekil 2: Erişilebilirlik Düzenlemelerinin Maliyeti	9
Şekil 3: Ekonominin Sektörel Dağılımı	17
Şekil 4: Turizm Sistemi.....	20
Şekil 5: Depresyon ve Kalp Hastalıkları İlişkisi	24
Şekil 6: Genç Yaşın Yaşlı Nüfusa Oranı.....	26
Şekil 7: Dünyada 65 Yaş Üzeri Nüfus Dağılımı (1900-2030).....	28
Şekil 8: Ömrün Türüne Göre Dağılım.....	28
Şekil 9: Dünya Engellilik Sınıflandırması	40
Şekil 10: Evrensel Tasarım Ve Erişilebilir Turizm Yararlanıcıları	42
Şekil 11: Engelli Birey Çevresel ve Faaliyet Değişkenleri.....	62
Şekil 12:Erişilebilir Seyahat Pazarında Talep ve Arz Gereksinimleri	65
Şekil 13: Engelleri Kaldırmanın İthalat Pazarındaki Etkileri	77
Şekil 14: Turizm Sızıntıları.....	85
Şekil 15: Seyahat ve Turizmin Ekonomiye Katkıları	87
Şekil 16: Tatil Kapasitesi Gelişim Grafiği	89
Şekil 17: Engeli Olan ve Olmayanlar İçin Pazar Payı Karşılaştırması	94
Şekil 18: Antalya'daki Ortopedik Engelliler İçin Düzenlemeler	118
Şekil 19: Antalya'daki Görme Engelliler İçin Düzenlemeler	118
Şekil 20: Antalya'daki İşitme/Konuşma Engelliler İçin Düzenlemeler.....	119
Şekil 21: Antalya'daki Zihinsel Engelliler İçin Düzenlemeler	119
Şekil 22: Antalya'daki Süreğen Hastalığı Olan Engelliler İçin Düzenlemeler.....	120
Şekil 23: Antalya'daki İleri Yaş İçin Düzenlemeler	120
Şekil 24: Antalya'daki Bebekli Aileler İçin Düzenlemeler	121
Şekil 25: Antalya'daki Ağır Yük Taşıyanlar İçin Düzenlemeler.....	121
Şekil 26: ABD Ortopedik Engelliler İçin Düzenlemeler	124
Şekil 27: ABD'de Görme Engelliler İçin Düzenlemeler	124
Şekil 28: ABD'de İşitsel/Konuşma Engelliler İçin Düzenlemeler	125
Şekil 29: ABD'de Zihinsel Engelliler İçin Düzenlemeler	125
Şekil 30: ABD'de Süreğen Hastalıklar İçin Düzenlemeler	126
Şekil 31: ABD'de İleri Yaş İçin Düzenlemeler	126
Şekil 32: ABD'de Bebekli Aileler İçin Düzenlemeler.....	127
Şekil 33: ABD'de Ağır Yük Taşıyanlar İçin Düzenlemeler	127

Şekil 34: Antalya Gözlem Formları Değerlendirmesi	129
Şekil 35: ABD Gözlem Formları Değerlendirmesi.....	132
Şekil 36: Seyahat ve Turizmin Türkiye Ekonomisine Doğrudan Etkileri	137
Şekil 37: Seyahat ve Turizmin ABD Ekonomisine Doğrudan Etkileri	139
Şekil 38: Engelliler İle İlgili Mimari Düzenlemelerin Ekonomik Etkisini Ölçmek İçin Bir Model Önerisi	148

EKLER

- I. Gözlem Alanı Fotoğrafları (95 sayfa)
- II. Erişilebilirlik Gözlem Formları
 - Antalya Gözlem Alanları (20 sayfa)
 - ABD Gözlem Alanları (20 sayfa)

GİRİŞ

Turizm temel olarak, insanların seyahat ile ilgili aktivitelerinden oluşmaktadır. Turizm endüstrisinin en belirgin geliştiricisi, ulaşım imkânlarıdır. Engelsiz turizmde piyasada oluşan, arz ve talep dengesine etki eden en önemli unsur da ulaşılabilirliktir. Çünkü engelli bir turistin sunulan mal ve hizmete ulaşabilmesi toplam seyahat bütçesinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Turizm üretim noktasında tüketilen bir deneyimler bütünüdür. Seyahatin başladığı noktadan tesisin bulunduğu noktaya kadar olan ulaşılabilirlik düzenlemeleri mükemmel olmalıdır. Her yolculuğun ancak en zayıf noktası kadar iyi olabileceği, bu nedenle ister yerel ister merkezi olsun her hükümetin ulaşılabilirlikte bütünsel bir yaklaşım sergilemesi ile fiziksel bakımdan kesintisiz bir yolcu deneyimi kurulabileceği unutulmamalıdır.

Seyahat ve turizm birçok ülkenin ekonomik büyümesinde giderek daha fazla rol oynamaktadır. Son yirmi yılda artan bu büyümeyi teşvik eden faktörler; daha yüksek kişisel gelir, daha fazla boş zaman, geliştirilmiş ve erişilebilir ulaşım sistemleri, son derece etkili ve pazarlamayı kolaylaştıran iletişim sistemleri, önemli sayıda turizm hizmet ve seçeneklerinin birçok ülkede online hale gelmesidir.¹ Engelli insanların gereksinimleri arttıkça seyahat planlamaları için normalden daha detaylı bir bilgi soruşturması ve erişilebilirlik düzeyiyle ilgili daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Ulaşılabilir bir fiziki çevre tarafından desteklenmesi gereken keyifli, bariyer içermeyen tatil deneyimleri için yolculuk sırasında bilgilendirme ve olumlu tutumlar kalıcı belirleyici unsurlardır. Erişilebilir oteller ve olaylar tek başına gerçek tatil deneyimlerine katkıda bulunmadığından, fiziksel erişim konularının “erişilebilir güzergâhlar” olduğunu dikkate almak özellikle önemlidir.²

Çalışmada dünya nüfusunun yaşlanması, doğuştan ve sonradan gelişen engellilik durumları açısından sağlık, ileri yaş ve engelli turizmi, sağlıklı bireylerin geçici sakatlık durumları, erişilebilirlik kalkınma hedefleri doğrultusunda ele alınmıştır. Nüfusun önemli bir kısmını oluşturan, seyahat kısıtlılıkları olan kişiler için erişim sorunlarını en aza indirmek; mimari düzenlemeler, bilgilendirme ve tutum unsurları ile birlikte geliştirildiğinde kalkınmayı destekleyen engelsiz birer turizm ve seyahat ürününe, bir deneyime dönüşmektedir.

¹ WTTC, *The Economic Advantages of Travel & Tourism*, Oxford Economics, November 2012, s. 6.

² Victoria Eichhorn, Dimitrios Buhalis, *Accessible Tourism Concepts and Issues*, Channel View Publications, 2011, s. 57.

Araştırma konusu belirlenirken, seyahat özgürlüğünün her bireyin en doğal hakkı olduğu gerçeğinden yola çıkılmıştır. Bu hakkın kullanılmasının önündeki fiziki engeller birer bariyerdir ve kaldırılması önemli bir maliyet oluşturmaktadır. Kamusal kaynaklar bu yönde değerlendirildiğinde, hem tüketici hem de üretici açısından destinasyondaki diğer turizm yatırımlarının değerini ve sürdürülebilirliğini artırıcı yönde sonuçlar doğurmaktadır.³ Böylece, erişilebilir hizmetlerin yaygınlaştırılması ile sezonluk, belirli yaş grubuna yönelik turistik faaliyetlerin engelsiz turizm ile gruplar halinde, her mevsimde ve ileri yaşlarda da sürdürülebilir olması mümkün olabilmektedir. 10. Kalkınma Planında⁴; termal turizmde 100.000 yatak kapasitesinin oluşturulması, 1.500.000 (600.000 tedavi amaçlı) yabancı termal turiste hizmet sunulması, turizmde 3 milyar dolar gelir elde edilmesi; medikal turizmde dünyanın ilk 5 destinasyonu içerisinde olunması, 750.000 medikal yabancı hastanın tedavi edilmesi, medikal turizmde 5,6 milyar dolar gelir elde edilmesi; ileri yaş turizminde 10 bin yatak kapasitesi oluşturulması, ileri yaş turizminde 150.000 yabancı turistin ülkemizi ziyaret etmesi, ileri yaş turizminde 750 milyon dolar gelir elde edilmesi hedeflenmektedir. Araştırmada ortaya konulan değerlendirmeler çerçevesinde görülmektedir ki, erişilebilirlik düzeyi yükseltilmeden bu hedeflerin gerçekleştirilmesi, turist ve ziyaretçilerin bu hizmetlerden yararlanması istenilen düzeyde olamamaktadır.

Araştırma projesinde gerçekleştirilen gözlem sürecinde erişilebilirlik analizi için iki unsur göz önüne alınmıştır. Bu unsurlardan ilki en yüksek turizm geliri ve diğeri ise erişilebilirlikte en iyi örnek uygulamalara sahip olmaktır. Bu parametrelere sahip ülke olarak ABD ve Türkiye’de il merkezi olarak Antalya seçilmiştir. ABD ülke genelindeki standartların Antalya il merkezinde en çok turist ziyareti olan noktalardaki durumu ülkemizin bu konudaki eksikliklerini göz önüne sermektedir.

Çalışmanın ilk iki bölümü erişilebilirlik, turizm ve engelsiz turizm ekonomisi konularını kavramsal çerçevede işlemektedir. Son bölümde, erişilebilirlik analizi yapılmaktadır. Bu analizde; bina girişleri, tekerlekli sandalye dostu rotalar, açık alan dolaşımı (kaldırım, yaya yolları ve geçitler), rampalar, otoparklar, engelsiz dolaşım alanları, ulaşım ve durak imkânları Türkiye ve ABD’de yapılan gözlem çalışması kapsamında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir.

³ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 20.

⁴ Kalkınma Bakanlığı, 10. Kalkınma Planı, 2013

BİRİNCİ BÖLÜM:

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 ENGELLİLİK KAVRAMI VE ERİŞİLEBİLİRLİK

Sağlık, yalnız hastalık ve özürlülüğün olmaması değil, aynı zamanda *bedensel, ruhsal ve toplumsal yönden tam bir iyilik durumudur*. Özürlülük; bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinden belirli bir oranda ve sürekli olarak fonksiyon ve görüntü kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu kişinin normal yaşam gereklerine uyamama durumudur. Bu durumdaki kişiye özürlü denilmektedir. Yukarıdaki tanımlar çerçevesinde Dünya Sağlık Örgütü, küresel nüfusun %15'inin (yaklaşık bir milyar insanın) bir tür sakatlık yaşadığını tahmin etmektedir. Yalnızca belirli özür durumlarına odaklı olarak yapılan fiziksel erişilebilirlik düzenlemeleri yetersiz kalmaktadır. Bu durumlar için Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından tanımlanan “engellilik” kavramı ile daha geniş bir çerçeve çizilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nce sağlık yönüne ağırlık veren bir tanımlamaya göre engellilik şöyle sınıflandırılmıştır;

- **Noksanlık (Impairment):** “Sağlık bakımından “noksanlık” psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlığı/dengesizliği ifade eder.”
- **Özürlülük (Disability):** “Sağlık alanında ‘sakatlık’ bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumunu ifade eder.”
- **Maluliyet (Handicap):** “Sağlık alanında “maluliyet” bir noksanlık veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade eder.”

Kaldırımlarda, yaya geçitlerinde, parklarda, çocuk oyun alanlarında, kamunun hizmet verdiği ve kamu kullanımına açık tüm binalarda ve ulaşım hizmetlerinde erişilebilirlik tedbirlerinin alınması, yalnızca engelliler değil hareketlerinde kısıtlılık yaşayan yaşlılar, hamileler, çocuklar, bebek arabalıları, çok uzun veya çok kısa boylu kişiler için büyük önem taşıyan bir gerekliliktir.⁵ Bununla birlikte, herkese yaşamı

⁵ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/erisilebilirlik-bilgilendirme-filmi>, (22.11.2017)

kolaylaştırıcı katkı sağlayan bu düzenlemeler engelli yaşamı için bir zorunluluktur. Engellilik durumuna göre kısıtlılık yaşanan boyutlar Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Engellilik Boyutları

Engel Türü	Açıklama	Aşağıdaki Alanlardan Birinde Zorlanma
Hareket kabiliyeti bozuklukları	Değişken hareketlilik kısıtlamaları seviyeleri; Ayak, sırt, boyun, kollar veya eller	- Fiziksel ve motor görevler, - bağımsız hareketler - temel yaşam fonksiyonlarının yerine getirilmesi
Duyusal bozukluklar	Görme kapasitesi sınırlı veya yok, Tamamen sağır ya da zor işitme	Net vizyon gerektiren görevlerde azaltılmış performans: - yazılı iletişimde zorluklar - görsel olarak sunulan bilgiyi anlama ile ilgili zorluklar - keskin işitme gerektiren görevlerde azaltılmış performans - sözlü iletişimle ilgili zorluklar - denetleyici tarafından sunulan bilgileri anlama güçlüğü
İletişim bozuklukları	Anlama ve / veya dili kullanmak için sınırlı, engelli veya gecikmiş kapasiteler	- konuşma gibi genel konuşma becerileri - sözlü, yazılı veya sembolik dili taşıma, anlama ve kullanma ile ilgili sorunlar
Entelektüel / zihinsel Bozulmalar	Bir davranış bozukluğu ile sonuçlanan birden fazla etiyolojisi olan yaşam boyu hastalıklar	- daha yavaş öğrenme oranı - düzensiz öğrenme modelleri - uyarlayıcı davranış zorlukları - soyut kavramları anlama güçlüğü - bilişsel işlevin sınırlı kontrolü - duyu, motor ve konuşma becerileri ile ilgili sorunlar - kısıtlanmış temel yaşam fonksiyonları
Gizli bozukluklar	Çeşitli hastalıklar	- kalp sorunları - tansiyon veya dolaşım problemleri - nefes darlığı - karın, karaciğer veya böbrek problemleri - şeker seviyesini kontrol eden kandaki sorunlar (şeker hastalığı) - merkezi sinir sistemi düzensizliği (epilepsi)

Kaynak: http://www.accessibletourism.org/resources/ossate_market_analysis_public_final.pdf, p. 11, (17.03.2017)

Engelliler için erişilebilirlik; engelsiz olarak evlerinden çıkabilmeleri, başkalarına ihtiyaç duymadan binalara ve açık alanlara ulaşabilmeleri ve bunları kullanabilmeleri, kısaca toplumsal yaşama katılabilmeleri için yapılı çevrede ve kentsel hizmetlerde alınabilecek tüm tedbirleri içermektedir.

1.1.1 Engelli Bireyin Seyahat ve Turizm İhtiyacı

Sağlıklı bireylerin yalnızca geçici engellilik durumlarında deneyimledikleri ulaşılabilirlik sorunları, özürlü bireylerin yaşamaları için birer engel niteliğindedir. Engellilik durumu ne olursa olsun her bireyin yaşamsal haklarından bir vatandaş olarak yararlanabilmesi için geliştirilen mimari düzen temel olarak hizmet yararlanıcılarının ihtiyaçları gözetilerek düzenlenmesi gerektiği için önemli bir uzmanlaşma gerektirmektedir.

Her bir engellilik durumu için evden çıkıp varış noktasına kadar fiziksel erişime duyulan gereksinimler farklı farklıdır. Ortopedik engellilik durumlarında yaşamsal bir düzenleme olan asansörlerde bile görme engelli için farklı, işitme engelli için farklı düzenleme ve çözümler gerekmektedir. Tüm engellilik durumları için bu hizmetlerin standart hale getirilmesi önemli bir yatırım planlaması ile yapılabilmektedir. Bu nedenle engellilik düzeyleri oranında bu hizmetlerden yararlanan kişiler için ortak çözümler üretilmesi, bu çözümün doğru yönde hizmet verip vermediği de kontrol gerektiren bir durumdur. Şehirleşmenin bir gereği olarak adım adım yapılan her yeni düzenleme daha fazla ulaşılabilir imkânlar sağlamaktadır. Örneğin, kaldırımlar büyük oranda rampa ve yüzey düzenlemeleri ile donatılmıştır. Sürdürülebilir olabilmesi durumunda bu hizmetler uzun vadede yarar sağlayabilmektedir.

Sürdürülebilirlik teriminin kaynağı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun 1987 yılında yapılan toplantısında sunulan “Ortak Geleceğimiz” başlıklı raporuna dayandırılmaktadır. Brundtland Raporu olarak da bilinen bu raporda sürdürülebilir kalkınma; “gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünün kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma” olarak tanımlanmıştır.⁶ Ekonomik verimliliği sürdürme ihtiyacı yatırımların planlanmasında öncelikli olması gereken bir unsurdur. Engelsiz düzenlemeler sonradan yapıldığında gerek özel gerekse kamudaki tüm kurum ve kuruluşların yüksek maliyetli yatırımlar yapmasını gerektirdiğinden mali kaynakların da verimli kullanılmasını gerektirmektedir. Şehir ya da bir bölgenin iyi ulaşılabilirlik düzenlemelerine sahip olması, turizm ve ekonomik rekabet için bir gerekliliktir.⁷

⁶ Kuşat, Nurdan; “*Turizm Sektöründe Küreselleşmenin Etkisi ve Rekabet Üstünlüğünün Sürdürülebilirliği*”, 12. Ulusal Turizm Kongresi, Akçakoca-Düzce, 30 Kasım-4 Aralık 2011.

⁷ Mariani, M. Marcello, Rodolfo Baggio, Dimitrios Buhalis, Christian Longhi. **Tourism Management, Marketing, and Development**. Palgrave Macmillan, New York 2014, p. 197.

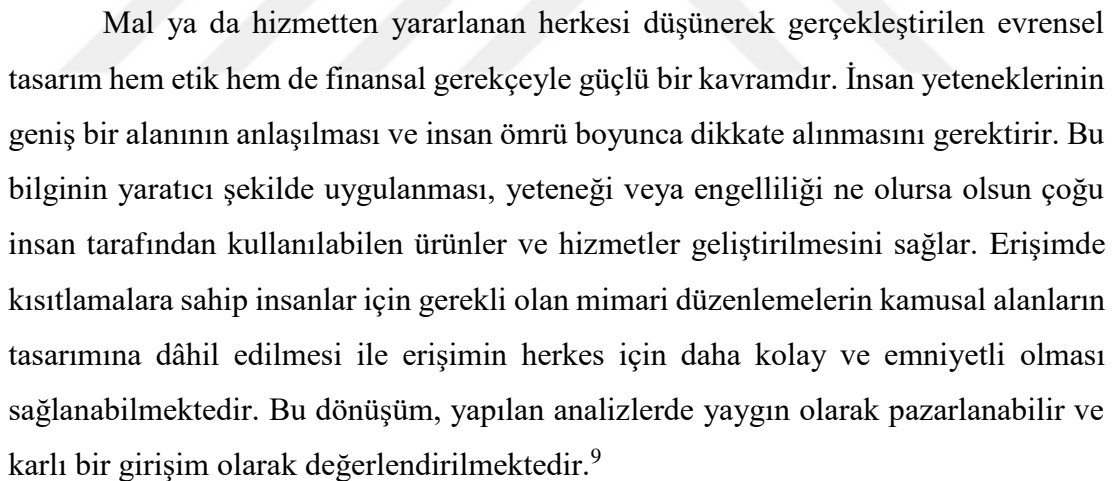
Turizmde çekicilik, bir turistin seyahat etmek istediği yeri, diğer bir yere tercih etmesini etkileyen unsurlar veya turistik harekete neden olan çekici yöre ve olaylar olabilir.⁸ Turizm literatüründe seyahat edilmek istenilen yeri tanımlayan “destinasyon” kavramı, varış yerindeki yöre ve olayların bütünü ifade etmektedir. Seyahat eden engelli bir birey için “engelsiz” düzenleme ve etkinliklere sahip bir yer çekici bir destinasyon olarak tanımlanabilir. Bir destinasyonun erişilebilirlik açısından gelişimi içsel çevre ve dışsal çevre faktörleri ile değerlendirilmektedir. İçsel faktörler mekan içindeki engelsiz düzenlemeleri konu alırken dışsal faktörler o mekana ya da noktaya ulaşmayı sağlayan tüm unsurları içermektedir. Bu nedenle dışsal bir faktör olan destinasyon erişimi çok dikkatli bir planlama gerektirmektedir. Bir engellinin günlük yaşamında ve uluslararası ziyaretçilerin seyahatlerinde ulaşılabilirlik maliyetini belirleyen unsurlar “Seyahat Engelleri” olarak adlandırılmaktadır. Bu unsurlar özetle şunlardır;

- Toplu taşımanın yetersizliği/kullanılamaması,
- Duraklarda uygun yerleşim ve bilgilendirme olmayışı,
- Ulaşılabilirlik düzenlemelerinin yetersizliği,
- Ulaşılabilirlik ile ilgili yeterli bilgi edinememek,
- Yönlendirme ve bilgilendirme eksikliği,
- Varış noktasına kadar ulaşılabilir destinasyonlara erişememek.
- Refakatçi zorunluluğu olarak sıralanabilir.

Engelli bir birey için “seyahat engelleri” ile birlikte artan ve erişilebilirlik seviyesini belirleyen bireysel seyahat bütçesi Şekil 1’de tartışılmıştır. Ulaşım maliyeti yükseldikçe bir destinasyon cazibesini yitirmekte, seyahat maliyeti arttığı için tercih edilmesi mümkün olamamaktadır. Seyahat tercihi T_1 ile gösterilen noktada yapıldığında, daha uzak bir mesafeye seyahat etme imkânı olabilmektedir. Oysaki engelliler seyahat etmek istediğinde konaklama maliyeti (engelli odası) ve engellilik maliyetinin (refakatçi ve ulaşım aracı gibi) getirdiği bazı sabit giderlerin yanı sıra ulaşılacak noktaya erişim için ekstra bir ulaşım maliyeti bütçeye eklenmektedir. Bu nedenle de tercih T_2 ’ye kaymaktadır. (Şekil 1) Bunun nedeni, mekânlara fiziksel olarak ulaşılabilirlik konusunda yaşanan yetersizliklerdir. Erişilebilirlik düzenlemeleri

⁸ Kozak, N., Kozak, Meryem. A., Kozak, Metin. Genel Turizm. Ankara: Detay Yayıncılık, 2001, s. 46

Kaynak: Lumsdon, Les; Stephen Page; **Tourism And Transport: Issues And a For The New Millenium**. Elsevier, UK, 2004, p. 83 (Uyarlanmıştır).

7

1.1.2 Fiziksel Erişilebilirlik ve Engelli Bireyin Toplumsal Entegrasyonu

Nüfus yaşlanma oranının hızla artmasıyla birlikte, engeller yaşayan insan sayısı da artmaktadır. Yaşamında ilerleyen aşamalarda bir çeşit sakatlık geliştirerek er ya da geç turizme özel altyapı, hizmet ve ürünlere erişim koşulları talep edecek durumdaki kişi sayısının da arttığını görmekteyiz.¹⁰ Türkiye'deki engelli nüfusu yaklaşık 8 milyon civarındadır. Toplumsal ve kamusal hatta bireysel yaşam alanları toplumun çoğunluğuna göre tasarlandığı için diğer kişiler açısından engel teşkil etmeyen ulaşım ve mekânsal özellikler, engelli kişilerin haklarını kullanmalarını önleyen birer bariyer niteliğindedir.¹¹ Bu bariyerler engelsiz yaşamın üç boyutu ile çevrelenmiştir:

- Mimari: Fiziksel erişilebilirlik,
- Mevzuat: Ayrımcılık,
- Teknolojik: Bilgiye erişim.

Fiziksel erişilebilirlik düzenlemeleri ile engelleri kaldırmak; engelli bireylerin çalışma, eğitim, sağlık tesislerine erişim, turizm gibi sosyal ve ekonomik olanaklardan yararlanma haklarının önünü her üç boyutta da açmak demektir.

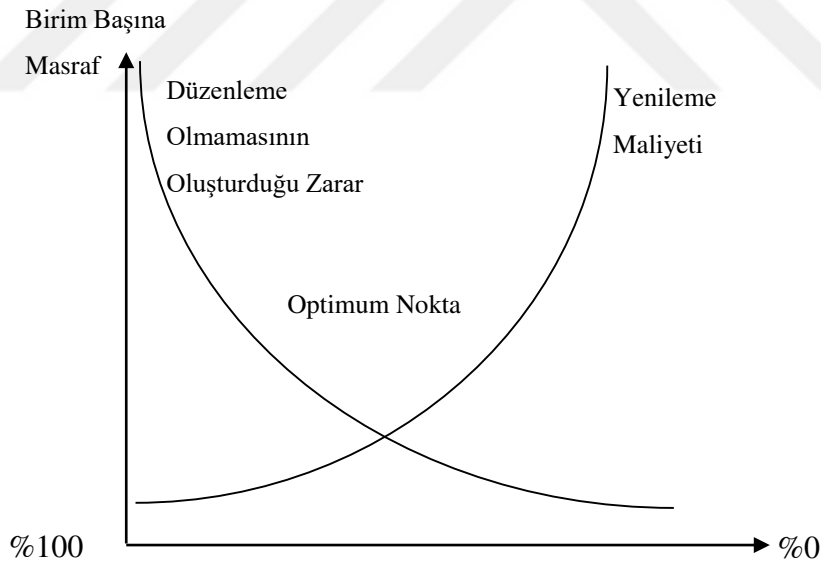
Mimari düzenlemeler engellilerin yeteneklerinden hepimizin artan oranlarda yararlanması için imkân sağlar. Engelliler için eğitim, sosyal yaşam ve kamusal alanlara erişim onların vatandaşlık haklarından yararlanarak ekonomik güçlerini kullanmalarına ve bunu kullanabilme yeteneğini keşfetmeleri ile de daha sağlıklı, doyurucu ve verimli bir yaşama kavuşmalarına neden olur. Seyahat özgürlüğü bireysel bir haktır. Mekânlar mimari olarak ulaşılabilir tasarlanmadığında ise sınırlayıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da turizmin, dolayısıyla ziyaretçilerin sağladığı ekonomik getirilerin önündeki bir kota gibi işlev görmektedir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri hava kirliliğinin bitkiler ve hayvanlar üzerinde yıllık 500 Milyon \$'a varan boyutta bir zarar ortaya koyduğu bilinmektedir. Bu kirlenmeyle ilgili zararı %60 oranında azaltabilmek için kişi başına 40\$ harcama gerekmektedir. ABD'de son yıllarda asbest, civa ve tarımsal ilaç üreten sanayi dallarının, ülke dışında Meksika, Brezilya, Latin Amerika ve Güneydoğu Asya ülkelerinde kurulması yoluna gidilmiştir. Çevresel unsurlar daima turizm için önemlidir. Mimari de bir tür çevresel faktör olarak değerlendirilebilir.

¹⁰ The World Tourism Organization (UNWTO), <http://www.unwto.org/> , (22.11.2017)

¹¹ Çağlar, S.; "Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişilebilirlikleri" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 61, Sayı: 2, 2012, s. 541-598

Fiziksel olarak mimari düzenlemeleri tam planlanmamış bölgelerin orada yaşayan engelli bireylerin ve ziyaretçilerin yaşamına önemli yansımaları olmaktadır. Bu unsurların bir de ekonomik etkisi oluşmaktadır. Düzenlemelerin yapılmamasının oluşturduğu zarar ile mimari düzenlemeler için yapılacak yenilemelerin maliyeti arasındaki optimum noktanın adaletli olarak seçilmesi durumunda herkes için ulaşılabilirlik toplumsal bir avantaja dönüşebilir. Ulusal ve uluslararası standartlara uygun olarak gerçekleştirilmeyen her bir birimlik düzenlemenin oluşturduğu artan oranlı zarar Şekil 2’de görülmektedir. Erişilebilirlik düzenlemesi başına yapılan masraf arttıkça düzenlemelerin olmamasının oluşturduğu zarar azalmaktadır. (Şekil 2) Engelli bireylerin toplumsal entegrasyonu engelsiz dolaşım serbestliğini maksimuma ulaştıracak, standartlara uygun düzenlemelerin yapılması ile mümkündür. Erişilebilirlik düzenlemelerinin yenileme maliyetini optimum noktada dengeleyen yatırımları yapmak, fiziksel düzenlemelerin olmamasından doğan zararı en aza indirmektedir.

Şekil 2: Erişilebilirlik Düzenlemelerinin Maliyeti

Erişilebilirlik düzenlemeleri toplumsal anlamda hem kamusal hem de özel bir maliyet oluşturmaktadır. Erişilebilirlik düzenlemelerinin mimari tasarıma sonradan eklenmesi ile katlanılan yenileme maliyeti bu düzenlemelerin yapılmaması durumunda engelli bireylerin toplumsal entegrasyonu ve ekonomiye katkı sağlamalarına engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu düzenlemeler için birim başına yapılacak masraf, kurumsal yenileme maliyetinin aynı oranda azalmasına; engelli

bireyin ekonomiye yapacağı katkı ve seyahat maliyetlerinin oluşturduğu kamusal zararın da o derece az olmasına neden olacaktır. Örneğin, bir kavşak düzenlemesinin, bina giriş rampasının ya da yaya geçidinin engelli düzenlemesinin olması gerektiği gibi olmaması oradaki yerel halkın engelli, yaşlı ve çocuklu bireylerini etkilediği kadar, bölgeye gelen turistlerin yaşlı, çocuklu, engelli olması ya da bu kısıtlılıkları olan bir yakını ile seyahat etmesi imkânını da ortadan kaldırmaktadır. Böylelikle bu düzenlemeler ile optimum bir noktada, zararı ve faydayı dengeleme ihtiyacı doğmaktadır. (Şekil 2) Ulusal, uluslararası mevzuat ve etik unsurlar bu konuda yaptırım unsuru kabul edilmekte, belirleyici olmaktadır.

1.1.3 Uluslararası Düzenlemeler ve Etik Esaslar

Engeller; istihdam, ulaşım, toplu konut, kamu hizmetleri ve telekomünikasyon hizmetleri için Amerikan toplumuna çarpıcı ekonomik ve sosyal maliyetler getirdiğinden dünyada 1950’lerde Amerika’da başlayan engelsiz hareket ile birlikte Engelli Hakları gündeme gelmiş ve 1960’larda şekil kazanmaya başlamıştır.¹² 1961’de American Standards Association, 1968’de Architectural Barriers Act düzenlemeleri sonrasında Birleşmiş Milletler “Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi”¹³ içinde kamuya açık fiziksel mekân ve hizmetlere eşit düzeyde ulaşma anlamında bir hakkı yasal dayanağa oturtmuştur. Bununla birlikte “Engellilerin Erişebilirliğinde Engelsiz Çevreler Tasarlama Kılavuzu” ve ADA (American with Disabilities Act) yayınlanmıştır. American Disability Act (ADA), engellilik temelinde ayrımcılığa karşı bireyleri korur ve iş bulma hakkı sağlar. 2008’in ADA Değişiklik Yasası bu konuları özellikle de “Başlık I.” Başlığı altında ele alır. Ayrımcılık şikâyetleri, federal mali yardım alanlar için devlet ve mahalli idareler tarafından engellilik temelinde ayrımcılığı yasaklayan 1990 tarihli ADA ya da 1973 tarihli Rehabilitasyon Yasası’nın 504. Bölümü uyarınca yapılabilmektedir.

ADA uyarınca, yasada tanımlandığı gibi yaşamsal aktivitelere önemli ölçüde limit koyan fiziksel veya zihinsel bir rahatsızlığınız varsa engellisinizdir. ADA ayrıca böyle bir sakatlık geçmişiniz varsa ya da böyle bir sakatlığa sahip olmasanız bile, bir işveren sizde var olduğuna inandığında sizi korur. Erişilebilirlik kavramı ve devletlerin

¹² The Center for Universal Design,

http://www.ncsu.edu/ncsu/design/cud/about_ud/udhistory.htm (22.11.2017)

¹³ International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination,

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx> (09.03.2017)

erişilebilirliği sağlamaya yönelik almaları gereken önlemleri ifade eden olumlu eylem yükümlülükleri, Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (ESKHK)'nin genel yorum kararlarına da konu edilmiştir. Bazı ülkeler, turizm sağlayıcılarının, engelli insanlar tarafından erişilebilir bir ortam yaratmalarını zorunlu kılmak için tasarlanan mevzuatları uygulamıştır. Ulusal mevzuatın üç örneği İngiltere (DDA), ABD (ADA) ve Avustralya (DDA)'dır. Erişilebilirlik standartlarının minimum kabul edilebilir seviyelere getirilmesi ile ilgili yasama eylemleri yürürlükte olmasına rağmen, bir takım engeller tam erişilebilir bir turizm ortamının geliştirilmesini engellemektedir.¹⁴ Bu engelleri ortadan kaldırmak için Dünya Turizm Örgütü 1 Ekim 1999 tarihinde Turizmde Global Etik İlkeler'i¹⁵ kabul etmiştir. Bu ilkeler seyahat eden engellilerin haklarının korunmasını amaçlamaktadır.

Turizmde Global Etik İlkeler:

Bölüm 2: “Turizmin Bireysel ve Kolektif Yönleri” ilk maddesi; “*Turizm faaliyeti insan haklarının, özellikle de çocuk, yaşlı, engelli, etnik azınlıklar gibi daha savunmasız grupların bireysel haklarının gelişmesine katkı sağlamalıdır.*” Diyerek bu konudaki gereksinimin altını çizmektedir.

Bölüm 7: “Turizme Katılma Hakkı”

1. *Dünyanın sahip olduğu değerler, tüm insanlara açıktır. Yerel ve Uluslararası turizm hareketine katılmak boş zaman değerlendirmesinin en iyi şekli olarak görülmeli ve her türlü engelleyici unsur ortadan kaldırılmalıdır.*”

2. *Turizm hareketine katılmak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde belirtilen dinlenme, çalışma saatlerinin sınırlandırılması ve ücretli izin hakkının bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.*

3. *Sosyal turizm, özellikle de gruplar halinde yapılan turizm, kamu görevlilerinin desteğiyle geliştirilmelidir.*

4. *Aile, gençlik, öğrenci, 3. Yaş ve özürliülerin turizm hareketine katılması kolaylaştırılmalı ve teşvik edilmelidir.*

Bölüm 8: “Turizm Hareketinde Özgürlük”

“*Turist, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi uyarınca kendi ülkelerinde ya da ülkelerarası seyahat etme özgürlüğüne sahiptir. Transit geçiş, konaklama ve kültürel alanları ziyaret sırasında gereksiz formalite ve farklı muamele görmemeleri gerekir.*”

¹⁴ Victoria Eichhorn, Dimitrios Buhalis, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 52.

¹⁵ <http://ethics.unwto.org/en/content/full-text-global-code-ethics-tourism> (17.03.2017)

İfadesi ile erişilebilirlik konusundaki farklı muamelelerin de önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Global Etik İlkeler ile de desteklendiği gibi Dünya Turizm Örgütü'nün¹⁶ öncülüğünde yapılan engelsiz düzenlemelere ek olarak, Vatikan'ın 24.06.2016 tarihli basın bülteninde de, bu alandaki girişimler için özel bir çağrı yapılmıştır.¹⁷ Dünyada bu konudaki farkındalık hızla yaygınlaşmaktadır.

1.1.4 Türkiye'deki Düzenlemeler ve Mevzuat Kapsamı

Ülkemizde erişilebilirlik ile ilgili mimari düzenlemeler konusunda ilk mevzuat değişikliği 06 Haziran 1997 tarihli 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılmıştır. 3194 sayılı İmar Yasasına “Fiziki çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı olanakları ve yapılarda TSE(Türk Standardları Enstitüsü)'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur.” Hükmü eklenmesi ile bu konudaki çalışmalar başlamıştır. Burada belirlenen alanlar; yol, otopark, yaya bölgesi, park, meydan, kaldırımlar, umumi yapılarıdır (okul, hastane, alışveriş merkezleri, sinema vb.).

Türkiye’de kurumsallaşma süreci, 1997 yılında Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kurulmasıyla başlamıştır. 07/07/2005 tarih ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı olarak oluşturulan Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün izleme ve denetleme hizmeti verdiği; araçlar, belediyeler, kamu kurumları, umuma açık yapılar ve açık alanlar kanunen belirlenmiştir. Geçici Madde 2 ve Geçici Madde 3 ile yapılan düzenlemelere ek olarak 2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile belediyeler, kamu kurum ve kuruluşları, yaya geçitleri, resmi yapılar, yeşil alanlar, spor alanları erişilebilirlik kapsamına alınmıştır.

Erişilebilirliği en geniş anlamıyla kavramlaştıran ve bağımsız bir hükümle düzenleyen ilk ve en yakın tarihli sözleşme BM Engelli Hakları Sözleşmesi'dir. Türkiye bu sözleşmeyi; 5825 Sayılı Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile 3.12.2008 tarihinde kabul etmiş, 18 Aralık 2008 tarihli 27084 Sayılı Resmi Gazetede yayınlamıştır. Taraf devletler, kamuya hizmet veren özel girişimcileri yüreklendirecek özel önlemlerle evrensel

¹⁶ <http://www.unwto.org> (17.03.2017)

¹⁷ <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2016/06/24/160624b.html> (17.03.2017)

tasarımı teşvik etmek, makul uyarılama ve diğer özel önlemlerin en kısa sürede alınmasını sağlamak ve uygulamaları denetlemekle yükümlü kılınmıştır.

Engelli Hakları Sözleşmesiyle uluslararası hukuka taşınan “evrensel tasarım” ve “makul uyarılama” kavramlarının içeriği, ülkemizde Engelliler Kanunu ile düzenlenmiştir. Umuma açık her türlü binaların, yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanların, spor alanları vb sosyal ve kültürel alt yapı alanlarının ve toplu taşıma hizmetlerinin engellilerin erişilebilirliğine uygun olması için kurum ve kuruluşların gereken tedbirleri alması yasal olarak takip edilmektedir. Bakanlıkça cezai yaptırımlar uygulanarak düzenlemelerin yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

Kamusal alanda; Milli Eğitim Bakanlığınca her ilden seçilmiş okullara UDEP (Ulaşılabilirlik Destek Projesi) ile 2012, 2013 ve 2014 yıllarında yapılan yatırımlar ve ERDEP (Erişilebilirlik Destek Projesi) ile 2015 ve 2016 yıllarında Hükümet Konaklarının düzenlenmesi hedefiyle yürütülen çalışmalar bu alanlara ulaşılabilirliğin önündeki engelleri kaldırmak için önemli adımlardır. Bu düzenlemeler kapsamında kamusal alanlara erişilebilirlik için 2014, 2015 ve 2016 yılları için toplam olarak 17.593.000.- TL bütçelendirilmiştir.

ERDEP Uygulama Usul ve Esaslarına uygun olarak ERDEP kapsamında; 2015 yılında belirlenen pilot Hükümet Konaklarında ve 2016 yılında pilot hastanelerde erişilebilirlik düzenlemeleri yapılması planlanmıştır.¹⁸ Bu çerçevede 2015 yılı proje desteğiyle yapılacak düzenlemeler;

- a) Hükümet Konağının varsa bahçe girişi, bahçe girişinden erişilebilir bina girişine ulaşım sağlayan bahçe yolu, Hükümet Konağı girişi/girişleri, danışma bankosu, koridor ve binada her kattan erişilebilen en az bir tuvalet erişilebilir hale getirilecektir.
- b) Katlar arası erişimi sağlayacak erişilebilir bir asansör yapılacaktır.
- c) Bahçe girişinde, bahçe yolunda, bina girişinde ve bina içindeki merdivenler ve koridorlar erişilebilir hale getirilecektir.
- d) Hükümet Konağının yapısal özelliklerinden kaynaklanan diğer erişilebilirlik düzenlemeleri yapılacaktır.

ERDEP 2015 bütçesi kapsamında desteklenmesi uygun bulunan projelerin toplam bütçesi 7.758.000.- TL’dir ve bu kapsamda desteklenmesi uygun görülen maliyetler şunlardır:

¹⁸ <http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/erdep/> (21/03/2017)

- a) Pilot Hükümet Konakları için Türk Standartları Enstitüsü standartlarına uygun yapılacak her türlü düzenleme, imalat ve yüklenici giderleri,
- b) Mali hizmet giderleri (havale, banka, ihale ve ilan maliyetleri gibi),
- c) Proje bütçesinin % 1'ini aşmayan görünürlük giderleri.

ERDEP 2016 kapsamında belirlenen pilot hastanelerde erişilebilirlik düzenlemeleri yapılacak alanlar şunlardır:

- 1) Hastanenin varsa bahçe girişi, bahçe girişinden erişilebilir bina girişine ulaşım sağlayan bahçe yolu ve kaldırımı, hastane girişi/girişleri, danışma bankosu, koridor ve engelli sağlık kurulu raporu alınırken kullanılan tüm bölümler, bu bölümlerden ve her kattan erişilebilen en az bir tuvalet erişilebilir hale getirilecektir.
- 2) Katlar arası erişimi sağlayacak erişilebilir bir asansör yapılacaktır.
- 3) Bahçe girişinde, bahçe yolunda, bina girişinde ve bina içindeki merdivenler ve koridorlar erişilebilir hale getirilecektir.
- 4) Hastanenin yapısal özelliklerinden kaynaklanan diğer erişilebilirlik düzenlemeleri yapılacaktır.

ERDEP 2016 kapsamında İl Sağlık Müdürlükleri tarafından Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliklerine aktarılmak üzere Valiliklere verilen proje desteği 2016 yılında toplam 4.430.000.- TL olarak açıklanmıştır.

Engellilerin toplumsal yaşama eşit fırsatlarda katılabilmesi için ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesi ve yapılı çevrenin engelsiz hale getirilmesine yönelik çalışmalar konusundaki Milli Eğitim uygulamaları 2012, 2013, 2014 Yılı Ulaşılabilirlik Destek Projesinin (UDEP) uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesine ilişkin esaslar ile düzenlenmiştir. 81 il merkezinde pilot okulların ulaşılabilir (erişilebilir) hale getirilmesi için tahsis edilecek ödeneğin harcanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve denetlenmesine yönelik olarak uygulamaların bu esaslar çerçevesinde yürütülmesi hedeflenmiştir. Ulaşılabilirlik Destek Projesi (UDEP), 2014 Uygulama Esaslarının 4. Maddesi (a) bendinde şöyle tanımlanmıştır:

“Uygulandığı yerlerde doğru ve örnek ulaşılabilir düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, ülke genelinde engelsiz yaşam çevrelerinin yaygınlaştırılması, yapılı çevre düzenlemelerinin standartlara aykırı ve kullanılamaz biçimde yapılmasını engelleyerek kaynak israfının ve doğabilecek olası olumsuz diğer sorunların önüne geçilmesini amaçlayan pilot alan uygulamalarını destekleyen program”

Desteklenecek pilot okullarda ulaşılabilirlik düzenlemelerinin (proje kapsamında yapılacak düzenleme ve imalatın) Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan kılavuza, TS 12576, TS 9111, TS 12460, TS ISO 23599 ve diğer Türk Standartları Enstitüsü standartlarına uygun olması şartı aynı yılın esaslarında, 5. Maddede şöyle  er veledenmiştir:

“Madde 5- (1) UDEP kapsamında belirlenen pilot okulların aşağıdaki kullanımlarını içeren bölümlerinde, b t  e harcamalarında aşağıda yer alan sıralamaya göre ulaşılabilirlik düzenlemeleri yapılacaktır:

- a) Okulun bah  e girişi, bah  e girişinden ulaşılabilir bina girişine ulaşım sağlayan bah  e yolu, bina girişi, zemin katta bulunan bir dersliğe erişim, bu dersliğin kapısı ve bu derslikten erişilebilen en az bir tuvalet ulaşılabilir hale getirilecektir.
- b) Katlar arası erişimi sağlayacak ulaşılabilir bir asansör yapılacaktır.
- c) Bah  e girişinde, bah  e yolunda, bina girişinde ve bina içindeki merdivenler ulaşılabilir hale getirilecektir.
- d) Okulun yapısal özelliklerinden kaynaklanan diğer ulaşılabilirlik düzenlemeleri yapılacaktır.

(2) Birinci fıkranın (a) bendinin uygulanması zorunlu olup b t  eye göre (b),(c) ve (d) bendleri sıra ile uygulanacaktır.”

Yukarıda belirtildiği gibi usul ve esasları  er veledenmiş olarak b t  enin gerekli şekilde kullanılıp kullanılmadığının takibi idari olarak da denetim altına alınmış olmaktadır. Ulusal Erişilebilirlik İzleme Sistemi (ERİS)  zerinden takibi yapılan bilgiler kamuya açık tüm binaların kayıt altına alınmasına olanak sağlamaktadır.  ncelik kamu binalarında olmak üzere tüm binaların sisteme tanımlanmasının mümkün olduğu bildirilmiştir. UDEP kapsamında 2014 yılında tahsis edilen proje b t  esi 5.405.000 TL’dir. Bu b t  e ile Madde 13 kapsamında harcama yapılabileceği belirlenmiştir.

“Proje harcamaları:

Madde 13- (1) UDEP kapsamında desteklenmesi uygun görülen maliyetler şunlardır:

- a) Pilot okullar için Türk Standartları Enstitüsü standartlarına uygun yapılacak her türlü düzenleme, imalat ve yüklenici giderleri,
- b) Mali hizmet giderleri (havale, banka, ihale ve ilan maliyetleri gibi),
- c) Proje b t  esinin % 1’ini aşmayan görünürlük giderleri”.

Kamusal düzenlemelerin teşvikinin gündeme gelmesi denetimini de zorunlu kılmaktadır. Yapılan harcamalar doğru gerçekleştirilmediğinde kamusal zarar söz konusu olmaktadır. 20 Temmuz 2013 tarihinde 28713 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” ile düzenlenen “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonları” yasal olarak denetime yetkilendirilmiştir. Denetim kapsamındaki hizmet, altyapı, kurum ve kuruluşlar:

- Resmi ve özel binalar (ibadet yerleri, eğitim alanları, sağlık tesisleri gibi),
- Kültürel binalar (sinema, tiyatro, opera, müze, kütüphane, vd),
- Eğlence yapıları (gazino, düğün salonu gibi),
- Ticari yapılar (otel, yurt, iş hanı, büro, pasaj, çarşı, alışveriş merkezi gibi),
- Mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, genel otopark ve buna benzer umuma ait hizmetler,
- Spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları (spor tesisleri, yüzme havuzları, plajlar gibi),
- Toplu taşıma araçları.

Yapılması istenilen düzenlemeler hakları koruma yükümlülüğünün bir gereği olarak ve 3. Kişilerin bu yöndeki ihlallerini önlemek amacıyla devletin, kamu hizmetlerinin özelleştirildiği ve serbest pazar politikalarının yaygınlaştığı durumlarda engellilerin eşitliğini gözetme ve saygı duyma yönüyle ise, devlet dışı aktörlerin (özel sektör işverenleri ve hizmet sağlayıcıları) yükümlülüğü olarak ifade edilmiştir.

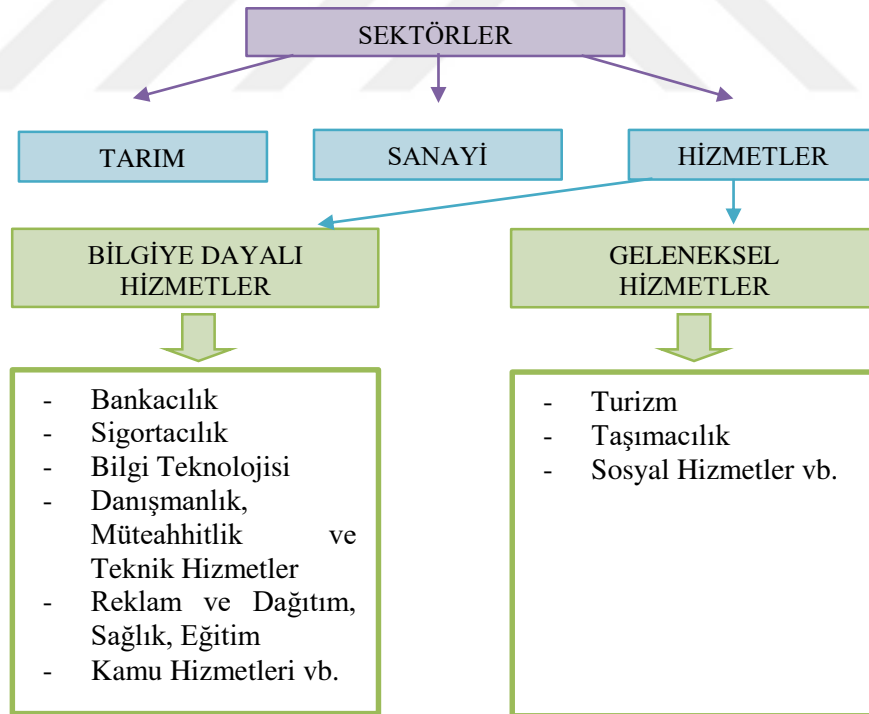
Erişilebilirliğin hayata geçirilmesinde proje aşamasından başlayarak engelsiz tasarımın yapılması, daha sonra uygulamada bunun gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte genel olarak çevresel ve kentsel hizmetlerin TSE standartlarında yer alan ilkelere uygunluğu aranmaktadır. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, geçtiğimiz yıllarda TSE ile birlikte belirlenen standartları tanıtarak, sorumlu kurum ve kuruluşların gereken tedbirleri alması için Genel Müdürlük internet sitesi¹⁹ aracılığıyla Açık Alanlar ve Binalar Erişilebilirlik Tespit Formlarını hizmete sunmuştur. Bu formlar aracılığıyla kurum ve kuruluşların yönetici ve yetkilileri sorumlusu bulundukları alanın erişilebilirlik düzeyini tespit ederek, erişilebilirliğin sağlanması için ne tür düzenlemeler gerektiğinin kontrol edebilmektedir. Yapılan denetimler sonrasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca belgelendirme hizmetleri verilmektedir.

¹⁹ <http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/> (17.03.2017)

1.2 ENGELSİZ TURİZM VE SEYAHAT SEKTÖRÜ

Uluslararası ticarete konu olan geleneksel hizmet faaliyetlerinin başında turizm gelmektedir. Bu nedenle, turizmi ekonominin bir alt sektörü olarak kabul etmek mümkündür.²⁰ (Şekil 3) Ekonominin geleneksel hizmetleri olan turizm, taşımacılık ve sosyal hizmetlerin işlevlerini bütünsel olarak sürdürebilmeleri erişilebilir olmaları ile doğrudan ilgilidir. Erişilebilirlik, sektörler sınıflandırmasında yer alan geleneksel hizmetlerin tümünü doğrudan ilgilendirmektedir. Hizmet sektörü, çalışanlar için evlerinden çıkıp belirli bir mekâna erişim anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bu mekânlara gelen faydalanıcılar ile hizmetler yürütülebilmektedir. Erişim herkes için sağlanmadığında hizmet sektörünün diğer fonksiyonlarını yerine getirmesi söz konusu olamamaktadır. Örneğin; yaşlı bir birey evinden çıkıp refakatçisi olmadan emekli aylığını almaya, engelli bir turist otelinden çıkıp şehir içi ulaşım araçlarına binip kültürel zenginliği olan tarihi bir mekânı görmeye ya da bir anne bebek arabasını alıp evinden yardımsız bir şekilde çıkıp rahatlıkla alışverişe gidebilmelidir.

Şekil 3: Ekonominin Sektörel Dağılımı

Kaynak: Bahar, Ozan; Metin Kozak. **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 3.

²⁰ Bahar, Ozan; Metin Kozak; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 2-3.

Bormann, “gelire dönüştürmemek kaydıyla ticari ve mesleki seyahatler, dinlenme, eğlence, iç ve yerleşim yeri arasında devamlılık göstermeyen nitelikteki yolculukları”²¹ turistik faaliyet olarak tanımlamaktadır. A.J. Norval ise, devamlı kalma veya bir iş faaliyeti dışında herhangi bir nedenle yabancı bir ülkeye seyahat eden ve bu geçişteki seyahatleri sırasında başka bir yerdeki parayı harcayan kişileri turist olarak değerlendirmiştir. Bu tanımlardan hareketle turistik amaçlı seyahatler sürekli bir kalıba dönüşmemeli ve gelir sağlayıcı bir uğraş olmamalıdır. Caspar, yukarıdaki tanımları kapsayan bir ekonomik sistem olarak turizmi şöyle ifade etmiştir; “turist, turistik işletmeler, turizm organizasyonlarının oluşturduğu alt sistemler ve bu alt sistemlerin ekonomik, sosyal, politik, hukuki, teknolojik ve çevre bilimi ile ilgili çevre ile ilişkilerine dayalı dünya çapında bir sistemdir”²².

1.2.1 Turizm Ürününün Temel Özellikleri

Turizm sektörü; yaygın biçimde gelir, iş ve vergi gelirleri oluşturması, ödemeler dengesi problemlerini hafifletmesi gibi bölgesel ve ulusal ekonomik gelişime katkı sağladığı bilinen önemli bir sektördür. Turist, bir paket tur satın aldığı zaman bununla bir taraftan uçak koltuğu, otel odası, günde üç öğün yemek gibi bir dizi hizmeti; diğer taraftan da yabancı bir çevre ve alışık olmadığı coğrafi özellikleri kullanma ya da onlardan yararlanma hakkını satın almış olur. Örneğin, tarihi kalıntılar ve tropikal yerlere ek olarak; gidilen yörenin kültür mirası, konukseverliği gibi fiziksel varlığı olmayan diğer hizmetleri de satın almış olurlar. Turizm sektöründen ekonomiye maksimum olumlu katkı sağlamanın amacı, en iyi turizm ürünü paketini oluşturmak, satmak ve bu yolla sağlanan gelirleri azami hale getirmek ile mümkün olabilir.²³

Turizmde en büyük karışıklık, ürünün tanımlanması ile ilgili yaşanmaktadır. Talebin belirlenebilmesi için bunun yapılması şart olmakla birlikte tamamıyla işleyen bir turizm sektörü için kapsama alınması gereken pek çok dış etkenin gözden kaçırılmasına neden olmaktadır. Turistlerin seyahat ve turizm hizmetleri kapsamında aldıkları tüm ürünleri farklı bireysel işletmelerden teker teker aldıkları ürünler gibi

²¹ Akman, A. Didem; Turizm Gelişmesinin Yarattığı Doğal Ve Kültürel Değişimler: Kaş Örneği, Yüksek Lisans Tezi, <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/3572/4460.pdf>, Ankara, 2007, s.8

²² Özen, Sinem; “Dünya Turizminde Tüketici Tercihlerinde Yaşanan Değişimlerin Konaklama İşletmelerine Yansımaları: Antalya’da Temalı Otel Örnekleri”, http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/842/4/8/sinem_%C3%B6zen_1-2-3bolum.pdf, (17.03.2017)

²³ Hepaktan, E.Çınar, S.; “Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2010, Cilt: 8, Sayı: 2.

değerlendirmemeleri nedeniyle endüstri tarafından üretilen ürünler ile turistin algıladığı ürün unsuru birbiriyle tutarlı olmamaktadır. Turizm, yüksek riskli bir teşebbüs iken, bir endüstri olarak akla gelebilecek diğer birçok endüstri gibi çalışmaz. Örneğin, ortada çalışan bir fabrika bulunmamaktadır ve turizmle ilişkili kaynakların mülkiyeti genellikle tartışmalıdır.

Turizmin ürünü bir deneyimdir.²⁴ Turizmde deneyimlenen ve ekonomik bir değer olarak sunulan ürünün literatürde somut olarak tanımlanan dört temel özelliği bulunmaktadır. Bunlar²⁵;

1. Bir turistin satın aldığı seyahati, paket turu, turizm deneyimini tecrübe etmeden fikir edinme fırsatı yoktur. Bir deneyim satışı söz konusudur.
2. Hizmetin ya da sunulan ürünün tüketilebilmesi için turistin o ürünün satıldığı ya da hizmetin sunulduğu yere gelmesi gerekmektedir.
3. Hizmete konu olan, sunulan ürünler benzer fakat tıpa tıp aynı değildir.
4. Son özellik, turizm arzının sabit ya da kısıtlı (inelastik) olmasına karşılık turizm talebinin esnek (elastik) ve duyarlı bir yapıya sahip olmasıdır.

Engelli bir birey için bu özelliklere karşılaşılabilecek zorluklar da eklenmektedir. Esasen engelli olarak kendini görmeyen bireyler de seyahat engelleri ile karşılaşmak durumunda kalabilir. Eğer normal bir yolcu ağır bir yük taşıyor ise bu durumda yüksek kaldırımlar, standart düzenlemelerin olmadığı kavşaklar, yaya yolu olmayan güzergâhlar erişimin sınırlı olduğu alanlar olabilmektedir. Bir rotada o bölgede yaşayanların ve ziyaretçilerin bir yük ya da beraberinde refakat edilen bir yolcu olduğunda dahi seyahat etmekte zorlanmadığı durumda erişilebilirlik bir ürün olarak sunulan diğer hizmetlere katkı sağlayabilmektedir. Paket bir tur satın alan bir turist için önceden deneyimlenmesi mümkün olmayan ve önemli bir maliyet yaratabilecek, telafisi olmayan en önemli unsur o ülkedeki erişilebilirlik düzeyidir.

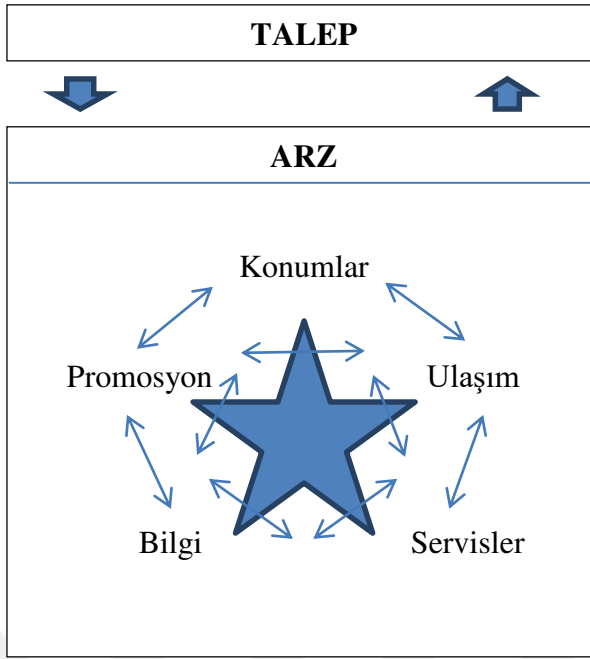
1.2.2 Erişilebilirliğin Turizm Ekonomik Sistemindeki Yeri

Evrensel olgulardan hareketle bugün kalkınmanın hızlandırıcı faktörleri arasında sayılan turizm sektörü ülkelerin kendi kaynaklarından yararlanan, vatandaşlarının iç taleplerine ve uluslararası ziyaretçilere ortak katkı sağlayan hizmetler üretmekte ve kalitesi de bu faktörlerce belirlenmektedir.

²⁴ Chambers, Erve; **Native Tours: The Antropology of Travel and Tourism**, Waveland Press, 2000, s. 32.

²⁵ Bahar, Ozan; Metin Kozak; s. 2-3.

Şekil 4: Turizm Sistemi

Kaynak: Claire A. Gunn; Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, Routledge, NY and London, 2002, p. 34

Bir bölgedeki turistik arz kapasitesinin nitelik ve niceliği, o bölgeye olan talebin en önemli belirleyici unsurudur. Turizm için “gizli bir el” ekonomideki işleyişi yönetmekte, önemli ilişkileri tamamlamaktadır. Tüm bu ilişkiler tamamlayıcı olduğunda sistem fonksiyonel olarak çalışmaktadır, çalışmadığında ise çökmektedir. Hangi isim ile adlandırıldığı önemli olmamakla birlikte turizm endüstrisi, bazı önemli bileşenleri samimi ve bağımsız bir şekilde birbirine bağlar (Şekil 4). Bu endüstrinin öncelikli belirleyenleri; mesafe ve yaş olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer veriler; gelir, nüfus, seyahat maliyeti, uluslararası içerik gibi faktörlerdir. Bu faktörler, turizm pazarını dört pazar bölümüne ayırmaktadır: demografik, coğrafi, psikografik, davranışsal. Bunların içeriği şöyle özetlenebilir²⁶:

- Demografik segment; ölçülebilir kişisel karakteristikleri içerir; yaş, gelir düzeyi, meslek, aile büyüklüğü ve yaşam şekli ve eğitim düzeyi gibi.
- Coğrafi segment; seyahat lokasyonuna göre seyahat tercihlerinin benzerlik ve farklılıklarını tanımlar. Lokasyon faktörleri karar alırken önemlidir, örneğin

²⁶ Claire A. Gunn, Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, Routledge, NY and London, 2002, p. 39-40.

havayolu güzergahı, belirli güzergahlardaki aktivitelerin çekiciliği ya da hava durumu koşullarına bağlı destinasyon gelişimi.

- Psikografik segment; son zamanlarda ön plana çıkan bir bölümdür. Değerler, tutumlar, yaşam tarzları, ilgi, aktiviteler ve kişilikler. Bu tarz bir gruplama hem pazarlamacıların hem de geliştiricilerin programlarına ve projelerine doğrudan yardım edebilir.
- Davranışsal segmentleme; seyahat pazarını benzer satın alma alışkanlıklarına göre gruplara ayırmaktadır. Bunlar da seyahat alışkanlıkları ve tercihlerinde aranan fayda ve seyahat amacı gibi değerlendirilebilir. Bu gruplama ile promosyonu yapan kadar turizmi planlayan ve geliştiren de eforlarını kusursuz olarak ortaya koymaya odaklanabilir.

Turizm sektörünün ulaştırma sektörü ile ilişkisi göz önüne alındığında birçok etki görmek mümkündür. Turistik arz potansiyeli bakımından zengin olan herhangi bir yöre veya bölgenin turizme açılabilmesi için öncelikle ulaşılabilir olması gerekir, yoksa oradaki arz tek başına bir anlam ifade etmez. Turizmde ulaştırma, yer değiştirme hareketinin gerçekleşmesine imkân sağlayarak turizm sektörünün gelişmesine sebep olan temel unsurdur. Gelişen ulaştırma sistemleri sayesinde turistik arz potansiyeline sahip ülke ve bölge turizme açılmış ve artan turistik talebe bağlı olarak daha geniş kitlelerin turizme katılmaları sağlanmıştır.²⁷

Turistik mal ve hizmetleri arz edenler ile talep edenlerin karşılaştığı yer olarak tanımlanan turizm piyasası²⁸;

- Turizm arzı,
- Turizm talebi,
- Yer (Destinasyon) olmak üzere, üç temel faktörden oluşmaktadır.

Turizm piyasasında fiyat o malı satmak isteyen işletmeler ile satın almak isteyen turistlerin bir araya gelmesiyle oluşur. Bu anlamda, genel ekonomik yapı içerisinde piyasa ya da denge fiyatı, arz edilen miktarla talep edilen miktarın birbirine eşit olduğu fiyattır. Belirli bir seyahat yeri (destinasyon) seçildiğinde o noktada sunulan tüm turistik değerler turist için bir maliyet oluşturur. Bu deneyim için ödenecek bedel engelli seyahati için erişilebilirlik düzeyi ile belirlenmektedir.

²⁷ Çeken, Hüseyin; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 150.

²⁸ Tunç, A. Hussein, Firuzan Saç; **Genel Turizm: Gelişimi-Geleceği**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1998, s. 68.

Turizm arzı, belirli şartlar altında turistlere sunulan turistik değerlerin tümü şeklinde tanımlanabilir. Turizm arzını oluşturan unsurlar;

- Doğal ve kültürel çekicilikler,
- Konaklama olanakları,
- Ulaşım olanakları,
- Yatırım olanaklarıdır.

Turistik değerler, yalnızca belirli bir yörenin doğal, kültürel çekiciliklerini içermez. Bu çekiciliklerin yanı sıra, yörede turizmin kullanımı için gerekli koşullardan olan alt ve üst yapının da turizm arzının bileşeni olduğu bilinmektedir. Turizm arzının özellikleri şu şekilde belirtilebilir²⁹;

- Turizmde arz ancak büyük yatırımlar ile oluşturulabilir.
- Turizm sektörünün ürettiği mal ve hizmetler, stoklanmaya uygun değildir. Bu nedenle üretildiği anda tüketilme zorunluluğu bulunmaktadır.
- Turizm arzında ikame oranının yüksekliği, risk dağıtımını güçleştirmektedir.
- Hizmet sektörü olması nedeniyle, emek-yoğun üretim egemendir.
- Turizm arzı, diğer turistik istasyonlardaki fiyatların etkisi ve tüketicideki gereksinimler gibi, dış etkenlerin etkisi ile ayrıcalıklar göstermektedir.
- Turizm arzı, inelastik bir özellik taşımaktadır. Turizm arzına inelastik özellik kazandıran etkenler; turizm potansiyelinin en önemli kaynağını oluşturan doğal verilerin sınırlı miktarda olmaları nedeniyle, istenildiği zaman çoğaltılamaması turizm arzına inelastik özellik kazandırmaktadır. Turizm arzı fiyat değişimleri karşısında, değişim oranından daha az bir oranda değişim göstermektedir. Fiyat değişimleri karşısında turizm arzının gösterdiği tepki çok azdır. Turizm arzı, turizm yatırımlarının bir fonksiyonudur. Turistik potansiyeli yaratan psikolojik ve endüstriyel kaynaklar uzun vadeli çabayı, maddi ve kültürel yatırımları gerektirir. Genellikle turizm arzı, turizm yatırımları arttığı oranda artmakla birlikte değişen şartlar karşısında yatırım kararı alınmasıyla yatırımların gerçekleşmesi arasında bir zaman farkı bulunduğundan arzın kısa dönemde artırılması olanağı oldukça sınırlıdır.
- Turizm diğer sektörler gibi ekonomik değişkenlere karşı tepkiler gösterir.

²⁹ Nagihan Oktayer; Nazan Susam; Murat Çak; **Türkiye’de Turizm Ekonomisi**, İTO Yayını, No: 2007/69, İstanbul 2007, <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0016481.pdf>, (09.12.2017)

- Turizm arzı kapasite kullanımına dayalı bir esnekliğe sahiptir. Konaklama tesislerinde yatak sayısı kapasiteyi ifade eder. Bu nedenle kapasite kullanımı günlük, aylık, mevsimlik ve geceleme sayısı ile hesaplamak gerekir.
- Turizm arzının diğer bir özelliği de, turizm sektörünü tam rekabet piyasasından uzaklaştırmaktır. Turizmin mevsimlik özelliği, turizm talebinin yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Arz esnekliği bu durumda kullanım açısından sınıra yaklaşmakla birlikte, turistik arz tüketicilerinin kabul ettirdikleri bir ortam yaratmakta ve piyasada tüketici bir rekabet ortamı oluşturmaktadır. Turizm arzının, turizm talebinden farklı uzaklıklarda olması, talep yönünden tam rekabeti bozmakta ve uzaklık, zaman faktörü bakımından yoğun koşullara sahip olanlar için olumlu etkiler yaratmaktadır.
- Turizm mevsimi dışında turistik talebin azalması, konaklama işletmelerinde boş kapasitelerin olması, tam rekabete yakın bir ortamın gerçekleşmesine neden olmaktadır. Böylece bazı tesislerin durgun mevsimde kapatılması, diğerlerinin ise indirimli fiyatlar uygulaması söz konusu olabilmektedir.

Uluslararası mal ve hizmet ticaretinin, itme veya çekme karakterinin pek çok faktöründen etkilendiği gösterilmiştir. Aynı şekilde, göç ve turizmin uluslararası ticarete olan potansiyel etkileri hem arz hem de talep tarafında meydana gelebilir. Yani, insanların hareketleri ihracatı artırmaya katkıda bulunabilir, ancak aynı zamanda ithalatı da tetikler.³⁰

Turist bir bölgeye gerçekleştirdiği seyahat esnasında orayı seçerken onun tercihini etkileyen pek çok etken ortaya çıkmaktadır. Ekonomik sistem içinde bu tercihlerin oluşturduğu bir zincirleme etki doğmaktadır. Seyahat engelleri bu sistem içindeki akışın en büyük kısıtı olmaktadır.

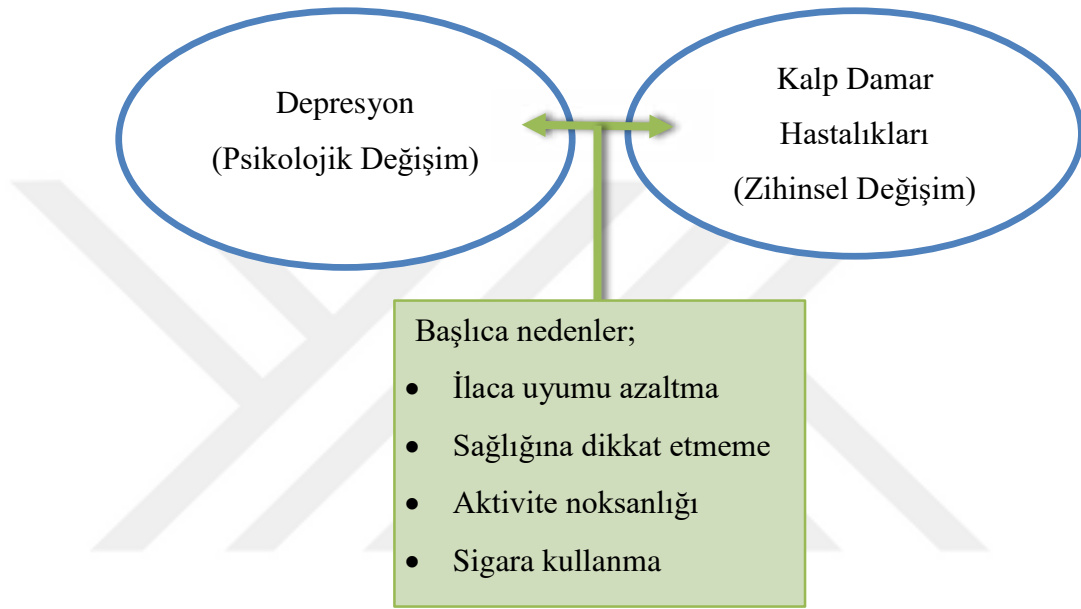
Engelsiz turizm ülkenin genelinde sunulan hizmet ve altyapıyı kullanarak sunulan birçok ürünü içermektedir. Bu ürünler bir tur operatörü tarafından bütünsel halde sağlanabileceği gibi bağımsız bir seyahat programı ile de tercih edilebilir. Her durumda hareket kısıtlılığı olan turist herkes için tam erişim imkânının olduğu seçeneği kullanmayı tercih etmektedir. Engelsiz her bir ürün rakip değil, tamamlayıcı nitelikte değerlendirilmektedir. Uluslararası seyahat edebilme imkânının artması herkes için ekonomik ve yaşamı kolaylaştırıcı avantajlar sunmaktadır.

³⁰ Matias, Álvaro; Peter Nijkamp; **Advances in Modern Tourism Research: Economic Perspectives**; Physica-Verlag, 2007: 38.

1.2.3 Yaşlanan Nüfusun Seyahat ve Turizm Tercihleri

Sosyal faaliyetlere katılım, insanların birbirleriyle bağlantılı ve başkaları ile etkileşimde kalmasına yardımcı olur, onlara bir amaç ve anlam hissi verir ve kendine güvenini sağlamaya yardımcı olur.³¹ Sosyal ortamlardan uzak kalmak ise akıl sağlığı ve sağlıklı yaşam için olumsuz etkiler doğurur (Şekil 5). Bu nedenle yaşlılık ve engellilik durumlarında bireyin hareketliliği son derece önemlidir.

Şekil 5: Depresyon ve Kalp Hastalıkları İlişkisi

Kaynak: Mima Cattan; Mental Health and Well-Being in Later Life, McGraw Hill, 2009: 123

İnsanlar çok farklı amaçlar ile seyahat edebilirler. Örneğin 1985 yılında en lüks tatil beldelerinden biri olan Florida'yı neden ziyaret ettikleri turistlere sorulduğunda şöyle nedenler sıralanmıştır;

• Tatil, arkadaş ya da bir yakın ziyareti	% 34,3
• Arkadaş ya da yakınlar olmadan tatil yapma	% 25,6
• İş ziyareti	% 22,7
• Kişisel iş/ ziyaret	% 8,6
• Konferans/Ticari Toplantı	% 2,8
• Kruz Gezisi	% 2,4
• Diğer	% 3,6

³¹ Mima Cattan; **Mental Health and Well-Being in Later Life**, McGraw Hill, UK, 2009: 123.

1985 sonrası bu nedenler değişmeye başlamıştır. Çünkü seyahat eden +60 ileri yaş nüfusunda büyük bir ilerleme gözlenmektedir. Nüfus yaşlanması ile birlikte ulaşılabilirlik ihtiyacı dünya genelinde giderek artmaktadır. Bunun nedenleri dünya nüfusunun yaşlanıyor olması – yaşlı insanlarda engellilik riski daha yüksektir – ve diyabet, kalp ve damar hastalıkları ve akıl hastalığı gibi engellilik ile ilgili kronik sağlık sorunlarının dünya çapında artıyor olmasıdır. 1985 sonrası artan sağlık, din, ziyaret amaçlı ziyaretlerin sayıları Tablo 2’de görülmektedir. Dünya çapında turistler seyahat amaçlarına göre sınıflandırıldığında 1990, 2000, 2004 yılları itibariyle eğlence ve rekreasyon amaçlı seyahatlerin azaldığı, sağlık, din ve ziyaret amaçlıların ise arttığı gözlenmektedir. (Tablo 2)

Tablo 2: Ziyaret Sebeplerine Göre Uluslararası Turist Varışları

Seyahat Amacı	Kişi Sayısı (milyon)					Pay (%)			Yıllık Ortalama Değişim	
	1990	2000	2002	2003	2004	1990	2000	2004	90-00	00-04
Toplam	437,8	686,7	706,4	693,2	763,9	100	100	100	4,6	2,7
Eğl.&rekreasyon	243,5	351,5	356,3	349,8	383,1	55,6	51,2	50,1	3,7	2,2
İş&profesyonel	60,4	112,9	112,9	111,2	119,3	13,8	16,3	15,6	6,4	1,6
Sağ.Din, Ziyaret	86,0	164,0	176,2	176,1	197,7	19,6	23,9	25,9	6,7	4,8
Belirsiz	48,0	59,0	61,0	56,1	63,8	11,0	8,6	8,3	-	-

Kaynak: UNWTO (2008) Tourism Highlights 2008 Edition, www.unwto.org

Ülkemizde nüfus, yaş ve engellilik arasındaki ilişkiler incelendiğinde yıllar itibariyle yaşlı nüfusun genç nüfusa oranının arttığı Tablo 3’da görülmektedir.

Tablo 3: Türkiye Nüfus-Yaş Kompozisyonu

Yıllar	0-14	65+
2017	23,1	8,4 (6.704.449)
2016	23,8	8,3 (6.651.503)
2015	24,1	8,1 (6.495.239)

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/> (25.09.2017)

Dünyada 2015 yılı itibariyle genç nüfus ile 65 yaş üzeri nüfusun dağılımı Tablo 4’da verilmiştir. İngiltere’de eşit olan iki yaş grubu aralığı ülkemizde %16 genç yaş ağırlıklıdır.

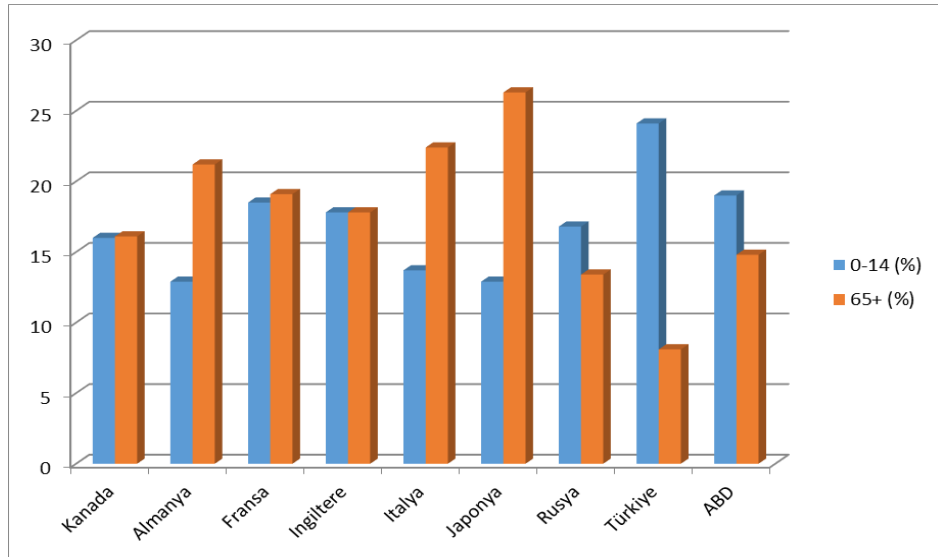
Tablo 4: Dünya 2015 Yaş Kompozisyonları

Ülke Adı	0-14	65+	Fark
Kanada	16	16,1	-0,1
Almanya	12,9	21,2	-8,3
Fransa	18,5	19,1	-0,6
İngiltere	17,8	17,8	0
İtalya	13,7	22,4	-8,7
Japonya	12,9	26,3	-13,4
Rusya	16,8	13,4	3,4
Türkiye	24,1	8,1	16
ABD	19	14,8	4,2

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/> (25.09.2017)

Görüldüğü gibi Japonya’da 65+ yaş 26,3 oranı ile en yüksek iken ülkemizde 0-14 genç nüfus 24,1 ile en yüksek oranda seyretmektedir. Tablonun grafiksel gösterimi de Şekil 6’da görülmektedir.

Şekil 6: Genç Yaşın Yaşlı Nüfusa Oranı

Kaynak: TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/> (25.09.2017)

Yaşlılık ile özür durumları arasındaki bağlantının yüzdesel olarak dağılımı Tablo 5’de verilmiştir. Bu tabloya göre %40 özürlülük oranının üzerinde 84,8’lik bir dilim bulunmaktadır. Dolayısıyla yaşlanmanın yaklaşık %85 oranında engellilik durumu ile toplumsal yaşamı etkilediğini söylemek mümkündür. Bu orandaki engelliliklerin refakat gerektirdiği³² göz önüne alınırsa yaşlılık durumundan etkilenen alanın %15’lere ulaştığı söylenebilir.

Tablo 5: Yaşlılık ve Özür Oranları

Özür Oranı	
%20 - %39	15,2
%40 - %69	42,4
%70 ve üstü	42,4

Kaynak: TÜİK, Özürliülerin Sorunları ve Beklentileri Araştırması, 2010

2002 yılında ABD’de yapılan bir araştırmada ilk kez yaşlı ve engellilerin seyahatleri ile ilgili önemli veriler toplanmıştır. Bu araştırmadaki dikkate değer verilerden bazıları şöyledir³³:

- ABD’de %71 engelli yetişkin (22 Milyondan fazla kişi) iki yılda en az bir kez seyahat etmektedir.
- Seyahat esnasında tipik bir yetişkin engellinin harcaması 430\$’dır.
- Erişilebilirlik konusunda %46’sı internetten bilgi almaktadır.

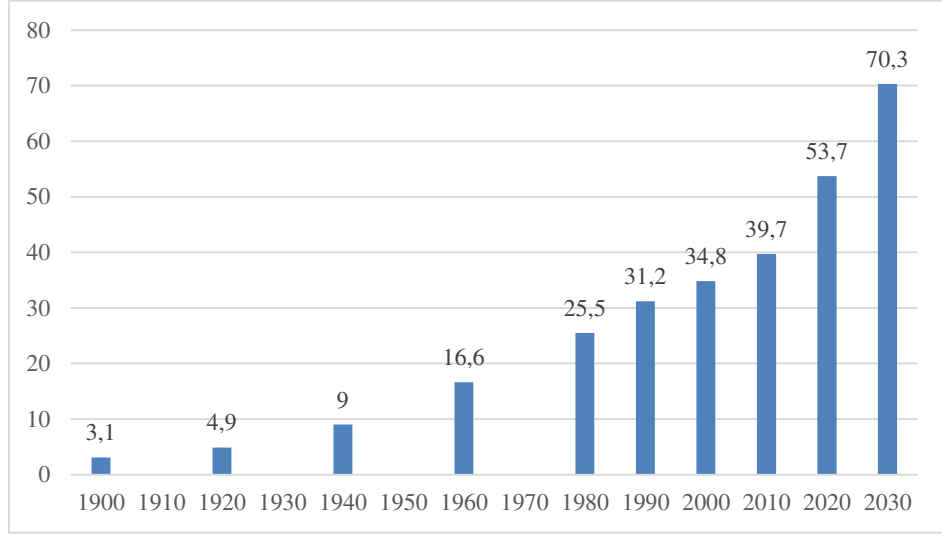
Dünya pazarına bakıldığında büyük bir eğilim, 65 yaş üstü pazarın ve 55 yaşın üzerindeki yarı yaşlı nüfus pazarının büyümesidir. Gelişmiş ülkelerin demografik yaşlanmaları Şekil 7’de yıllar itibariyle gösterilmektedir. Bu kitle, turizm sektöründe kendilerine uygun değişiklikler talep etmektedir³⁴.

³² Bulgan, Gülay; İlker Çarıkçı; “Engelli Turizmi: Antalya İlindeki Dört Ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 7 Sayı:13 2015 – Aralık, s: 30.

³³ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; p. 67.

³⁴ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 20.

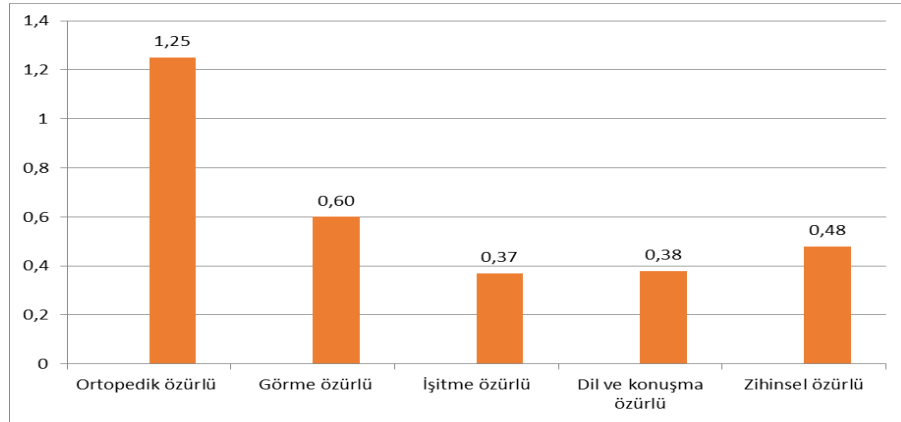
Şekil 7: Dünyada 65 Yaş Üzeri Nüfus Dağılımı (1900-2030)³⁵

Kaynak: Goeldner Charles R., J.R. Brent Ritchie; **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, Johnwiley&Sons Inc., 2006, s. 302.

Katı bir engellilik durumu tüm ailenin hayatını kısıtlar bir duruma dönüşmekte, tatil planı yapmak bir hayal olmaktadır. Çünkü özürlerin ortaya çıkışı farklı nedenler ile olmakla birlikte yaşa bağlı olması, doğuştan gelmesi ya da sonradan ortaya çıkması durumunda da seyahat konusundaki ihtiyaçlar değişmektedir. Şekil 8: Özrün Türüne Göre Dağılım'da görüldüğü gibi ülkemizdeki engelli oranları özrün türüne göre incelendiğinde en yüksek oran ortopedik engellilerdedir.

Şekil 8: Özrün Türüne Göre Dağılım

Kaynak: TÜİK, Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010

³⁵ Goeldner, Charles R.; J.R. Brent Ritchie; **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, Johnwiley&Sons Inc., 2006, p. 302.

Ülkemizde görülme sıklığı en yüksek üç engellilik durumu ortopedik, görme ve zihinsel engelliliktir. Engelliler için özrün ortaya çıkış durumu, doğuştan ve sonradan olması faktörleri göz önüne alınarak Tablo 6’de karşılaştırılmıştır. Tabloda verilen değerler incelendiğinde en yüksek oranda doğuştan gelen engellilik türü zihinsel engelliliktir. %76,32 oranında görme engelinin sonradan oluştuğu belirtilmiştir. Aynı zamanda özrün türüne göre en yüksek oranın ortopedik özrürlülere ait olduğu ve ortopedik özrürlülüğün %73,30 oranında sonradan ortaya çıktığı dikkat çekicidir. Bu durum engelli ailesinin yaşamını önemli oranda etkileyen bir husustur.

Tablo 6: Özrün Ortaya Çıkış Durumu

Özrün Ortaya Çıkış Zamanı	Doğuştan	Sonradan
Ortopedik özrürlü	23,91	73,30
Görme özrürlü	20,41	76,32
İşitme özrürlü	29,49	67,10
Dil ve konuşma özrürlü	46,63	50,16
Zihinsel özrürlü	47,92	49,89

Kaynak: TÜİK, Özrürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010

Erişilebilirlik ve evrensel tasarım yalnızca engelli insanlar için değildir.³⁶ Bu düzenlemeler standartlara uygun hayata geçirildiğinde; engelli nüfusuna (8.846.640) ülkemizde yaşayan 50 yaş üstü 14,7 milyon kişiyi, refakatçileri, bebekli aileleri ve ağır yük taşıyanları da ilave ettiğimizde 24 milyondan fazla vatandaşa hizmet etmektedir.

Evde bakım hizmetlerinin yakınlar ve çocuklar tarafından verilmesi ile sakatlık durumunda seyahat etme engeli tüm aileyi etkiler bir hale gelmektedir. Kalıcı sakatlıklar ve hastalıklarda uzun yıllar boyunca ev içinden çıkamayan, alışverişi ve sosyal alanlara gitmek için önemli özveriler sergileyen yakınların da yaşam kalitesi engellilik durumu ile birlikte önemli oranda düşmektedir.

³⁶ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 11.

1.2.4 Turizm Bilançosu, Dış Ticaret ve İstihdam

Dünya genelinde bir değerlendirme yapıldığında, uluslararası turizm dünya dış ticaretinin en geniş kalemi görünümündedir.³⁷ Uluslararası turizm görünmez bir ihracat kalemi olarak ödemeler dengesi hesabına doğrudan etki yapmakta ve bu nedenle de söz konusu bilançonun uluslararası hizmetler bölümünde yer almaktadır. Uluslararası Para Fonu (IMF), 2009 yılında yayımladığı Uluslararası Para Fonu Ödemeleri ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Kılavuzu (BPM6) ile ‘Seyahat’ kavramını tanımladığı içeriği “seyahatle ilgili malların ve hizmetlerin ticareti” şeklinde değiştirmiştir. Bu kılavuzda yapılan düzenlemeler ile ABD Ekonomik Analiz Bürosu (BEA), uluslararası kayıtların uluslararası yönergelerle daha yakın hale getirilmesi için 1976 yılından bu yana yapılan en kapsamlı yeniden yapılanmayı gerçekleştirerek ABD’nin uluslararası ekonomik hesaplarını yeniden düzenlemiştir. Yeni düzenlemeye göre ABD Ticaret Bakanlığı, Ulusal Seyahat ve Turizm Bürosunun seyahat ve turizm verilerini yeni ele alış şekli şöyledir:³⁸

Eski Yapı:

- Toplam Seyahat ve Turizm-İlişkili İhracat
- Seyahat
- Yolcu Ücretleri

Yeni Yapı:

- Toplam Seyahat ve Turizm-İlişkili İhracat³⁹
- Seyahat (Eğitim de dâhil olmak üzere tüm amaçlar)^{40 41}
- İş:
 - Sınırdaki yapılan, mevsimsel ve diğer harcamalar
 - Kısa süreli işçiler
 - Diğer iş seyahati
- Kişisel:
 - Sağlık ile ilgili
 - Eğitim ile ilgili
 - Diğer kişisel seyahatler
- Hava Yolu Yolcuları⁴²

³⁷ Bahar, Ozan; Metin Kozak; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 186.

³⁸ U.S. Department of Commerce | National Travel and Tourism Office, <http://travel.trade.gov/pdf/restructuring-travel.pdf>

³⁹ Toplam Seyahat ve Turizm İhracat / İthalat, 'Seyahat' + 'Yolcu Havayolu Taşımacılığı' (uluslararası ziyaretçiler burada ne kadar harcamış + buraya gelmek için harcadıkları ne kadar) toplamını temsil etmektedir.

⁴⁰ Seyahat: Bu başlıkta, yurtdışında seyahat eden ABD'li kişiler ve ABD'deki yabancı gezginler tarafından iş veya kişisel nedenlerle mal ve hizmet satın alımlarını kapsar. Bu mallar ve hizmetler; yeme, konaklama, dinlenme, alınan hediyeler, eğlence, seyahat, yerel ulaşım ve yabancı ziyarete bağlı öğeleri içerir.

⁴¹ Tüm seyahat amaçları arasında 1) sınır, mevsimsel ve diğer kısa vadeli işçiler harcamaları da dahil olmak üzere iş seyahatleri ve 2) sağlıkla ilgili ve eğitimle ilgili seyahat dahil olmak üzere kişisel seyahatler ve günlük geziler için yapılan harcamalar (bir gecedan az).

⁴² Tüm seyahat amaçları arasında 1) sınır, mevsimsel ve diğer kısa vadeli işçiler harcamaları da dahil olmak üzere iş seyahatleri ve 2) sağlıkla ilgili ve eğitimle ilgili seyahat dahil olmak üzere kişisel seyahatler ve günlük geziler için yapılan harcamalar (bir gecedan az).

IMF'nin düzenlemeleri sonrasında TCMB da bu kalemleri revize etmiş ve “Turizm İstatistiklerindeki Revizyonun Ödemeler Dengesi İstatistiklerine Yansıtılması” başlığı ile 12/03/2013 tarihinde resmi olarak duyurmuştur.

Tablo 7: Turizm Bilançosu Kalemleri

AKTİF	Değer	PASİF	Değer
1. Turistik gelirler (Dış turistlerin harcamaları)		1. Turistik giderler (vatandaşların dış ülkedeki turistik harcamaları)	
2. Turistik özel tüketim malları ihracı (içki-özel yiyecek)		2. Turistik özel tüketim malları ithali (içki-özel yiyecek)	
3. Dış turistlerin ülkelerarası ulaştırma teşebbüslerine ödedikleri ücret		3. Turist vatandaşların ülkelerarası ulaştırma teşebbüslerine ödediği ücret	
4. Ülkede yapılan yabancı turistik yatırımların ithali		4. Dış ülkelerde yapılan turistik yatırım kapitalinin ihracı	
5. Dış ülkelerdeki turistik yatırımların ülkeye transfer edilen yıllık karları		5. Ülkede yapılan yabancı turistik yatırımların dış ülkelere transfer edilen yıllık karları	
6. Milli turistik el emeği gelirlerinden ülkeye vaki döviz transferleri		6. Yabancı turistik el emeğinin gelirlerinden yabancı ülkeler vaki transferler	
7. Yabancılar kiralanan turistik tesisler için alınan kira bedelleri		7. Dış ülkelerde kiralanan turistik tesislere ödenen yıllık kira bedelleri	
8. Dış ülkelerin, ülkede yaptıkları turistik reklam ve tanıtma giderleri		8. Ülkenin dış ülkelere yaptığı turistik tanıtma ve reklam giderleri	
9. Dış ülkelerin ülkedeki seyahat büroları giderleri		9. Ülkenin dış ülkelerdeki seyahat büroları giderleri	
10. Dış ülkelerin milli seyahat acentalarına ödedikleri komisyon		10. Milli seyahat acentalarının dış ülkelerdeki seyahat acentalarına ödedikleri komisyon	
11. Diğer turistik gelir transferleri		11. Diğer turistik gelir transferi	
TOPLAM		TOPLAM	
Borç Bakiyesi		Alacak Bakiyesi	
TOPLAM		TOPLAM	

Kaynak: Tunç, Azize, Firuzan Saç; **Genel Turizm: Gelişimi-Geleceği**, Detay Yayınevi, Ankara, 1998, s. 90.

WTO ve OECD Turizm Komitesi'ne göre bir uluslararası turist “uluslararası sınırları aşarak bir başka ülkeye yerleşme amacı dışında bir amaç ile bir yıldan kısa

sürekli ve en az 24 saatlik bir seyahat gerçekleştiren kişidir”⁴³. Bu nedenle, seyahat servislerinin aktüel ithal/ihrac rakamları giden (gelen) uluslararası turizm harcamalarına (alımlarına) ödenen turizm ve seyahat maliyetleri, yabancı seyahat ithalatı/ihracatının seyahat hesabından çok daha iyi bir ölçümleme yöntemidir.⁴⁴

Ödemeler dengesi, bir ülkenin dünyanın geri kalanıyla olan finansal işlemlerini gösteren bir hesaptır. Turizm bilançolarının düzenlenmesine ilişkin olarak belirlenmiş ya da genel kabul görmüş bir model bulunmamaktadır. (Tablo 7: Turizm Bilançosu Kalemleri) Bu anlamda, ülkelerin değişik modeller ve düzenlemeler yaptıkları bilinmekte birlikte, turizm bilançoları konusunda dar ve geniş anlamda olmak üzere iki temel modelin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar⁴⁵;

- *Dar anlamda turizm bilançosu; turistlerin doğrudan yaptıkları harcamalar sonucu ortaya çıkan turizm geliri ve gideri kalemlerinden oluşmaktadır.*
- *Geniş anlamda turizm bilançosu; turistlerle birlikte, ekonomideki diğer kişi ve kuruluşların turizm ile ilgili yapmış oldukları tüm işlemlerden doğan gelir ve gider kalemlerinden oluşmaktadır.*

Tablo 8: Ekonomisi Turizme Bağlı Olan Ülkeler

Önemli Derecede (+%7)	Turizm Geliri (Milyar \$)	Güvenli (%5-%7 arasında)	Turizm Geliri (Milyar \$)	Diğer (%5’ten az)	Turizm Geliri (Milyar \$)
Meksika	79,7	Fransa	89,2	ABD	488,0
Hong Kong	25,0	İspanya	68,8	Çin	224,0
Yunanistan	14,7	Türkiye	35,9	Almanya	130,8

Kaynak: <https://howmuch.net/>, (19.01.2018)

Uluslararası turizm gelirlerine bağlılığına göre ülkeler listelendiğinde %81,7 ile ABD ilk sırada yer almaktadır. Bu kategoriler GSYİH’nın % 7’sinden fazlasını oluşturan bir turizm endüstrisi için önemli derecede bağlı, %7-%5 aralığında ve daha az oranda bağlı olanlara göre tasnif edilmiştir. (Tablo 8)

⁴³ Dwyer, Larry; Peter Forsyth, **International Handbook on the Economics of Tourism**. Edgar, Elgar, UK, 2006, p. 48.

⁴⁴ Dwyer, Larry, Peter Forsyth, 47.

⁴⁵ Bahar, Ozan; Metin Kozak; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 157.

ABD'nin uluslararası seyahat verileri incelendiğinde ise yaklaşık %50'sinin denizaşırı ülkelere geldiği görülmektedir. (Tablo 9)

Tablo 9: ABD Uluslararası Seyahat ve Turizm Ticaret Dengesi

	Temmuz 2017				2017 Toplam		
		2017	% Değişim			2017	% Değişim
Bölge	Gelen	Yüzde	2016		Gelen	Yüzde	2016
Denizaşırı	3.564.540	49,4	-9,3		19.922.432	48,5	-6,4
Meksika	1.554.242	21,5	-3,4		9.561.952	23,3	-8,5
Kanada	2.094.050	29,0	3,7		11.592.865	28,2	4,6
Toplam	7.212.832	100,0	-4,6		41.077.249	100,0	-4,0

Kaynak: National Travel & Tourism Office, <http://tinet.ita.doc.gov/> (22.12.2017)

Dünya Turizm Örgütü araştırmalarına göre, 1990'da Orta ve Batı Avrupa ülkeleri toplam turizm talebinden %10'luk pay alırken, geri kalan seyahatlerin %28'i "gelişmekte olan ülkelere" ve %62'si "gelişmiş/endüstrileşmiş ülkelere" yapılmıştır. 1997'ye gelindiğinde, Orta ve Doğu Avrupa'nın payı %10 ile aynı kalmış, "gelişmekte olan ülkelerin" uluslararası turizmden aldığı pay %31'e çıkmış, "gelişmiş ülkelerin" payı %56'ya gerilemiştir. Bu da, gelişmekte olan ülkelere olan turizm talebinin diğer bölgelere oranla daha fazla bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır.⁴⁶ Gelişmekte olan ülkelere seyahat eğiliminin artması engelsiz turizm olanaklarının ve faaliyetlerinin geliştirilmesi de önemli fırsatlar sağlamaktadır. 2002 ve 2005 yıllarına kadar, ABD'de bile ulaşılabilir turizm pazarına yönelik bir araştırma bulunmamaktadır. Açık Kapılar Örgütü'nün araştırması ile tespit edilen rakamlarla, engelli kişilerin her yıl 127 milyar ABD Doları ekonomik olarak katkıda bulunduğu ve bu kişilerin seyahat edebilmek için 13 milyar dolar harcadığı tahmin edilmektedir.⁴⁷

⁴⁶ Kahraman, Nüzhet, Oğuz Türkay; **Turizm ve Çevre**, 2. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2014, s.30.

⁴⁷ Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accessible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 215.

Tablo 10: ABD Dolarının Belirli Döviz Kurları Karşısındaki Değer Değişimi

Para Birimi	1980-1985 % Değişim	1985-1986 % Değişim	1986-1987 % Değişim
Avustralya	+65,2	-10,3	-0,8
İngiliz	+81,5	-11,7	+2,2
Kanada	+16,0	-2,1	-0,3
Hollanda	+67,7	-14,2	-6,5
Fransız	+113,4	-10,5	-3,1
Almanya	+62,6	-14,7	-7,3
İtalya	+123,7	-7,3	-1,5
Japonya	+5,8	-15,0	-5,5
Meksika	+1.000,0	+73,5	+51,8
İsveç	+42,8	-12,0	-7,3

Kaynak: Wynegar, Don; “Inbound Travel to the USA Forecasts for 1986 and 1987”, Travel&Tourism Analyst, March 1986, p.

Turizm dengesini etkileyen faktörlerden biri olan döviz kurunun değişimleri o bölgeye olan seyahat kararlarını doğrudan etkilemektedir. Bir ülkenin ihracatının ithalatını aştığı olumlu bir ticaret dengesi için ekonomik bir ölçüt olan seyahat artışı önemli bir göstergedir. Bir ticaret fazlası, yurtiçi dövizin yurtdışı piyasalardan net girişi anlamına gelir ve ticaret açığının tersi olup, net bir çıkış anlamına gelir. Örneğin; dünyanın en büyük gelen yolcu rakamlarına sahip ülkelerinden biri olan ABD için 1986 yılı istatistikleri, 20 yıllık durağan süren ve dört yıllık bir düşüşten sonra ilk kez yükseldiğinde Don Wynegar tarafından yapılan bir araştırmada dolar kurunun belirsizliğinin bu konuda belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmaya dayanılarak Amerika Seyahat ve Turizm idaresince geliştirilen ekonomik tahmin modeli ile ABD Dolarının diğer ülkelerin döviz kurlarına ile karşılaştırmalı halinde verilmiştir.⁴⁸ Bu değişimler nedeniyle 1980-1985 sürecinde ABD’ye yapılan iş ve tatil seyahatleri kademeli olarak daha az maliyet yaratmıştır. Bu nedenle, Tablo 10’te belirtilen kalemlerin döviz karşısındaki pozisyonu turizm harcamalarının en önemli göstergesidir. Çünkü turistik harcamalar ekonominin canlanması açısından dış ticarete son derece hayati bir önem taşımaktadır. Bunun en önemli göstergesi kalkınmadır. DTÖ (UNWTO); turizme bağlı kalkınma eğer iyi bir biçimde geliştirilir ve desteklenirse ekonomik ve sosyal durumu iyileştirmede “hızlı kazanma” yolu olabileceğini bildirmiştir.

⁴⁸ Wynegar, Don; “Inbound Travel to the USA Forecasts for 1986 and 1987”, Travel&Tourism Analyst, March 1986.

Tablo 11: Türkiye’de Seyahatin Dış Ticaret Açığını Kapatmadaki Payı

Yıllar	Dış Ticaret Dengesi (Milyon \$)	Seyahat Dengesi (Milyon \$)	Turizm ve Seyahatin Dış Ticaret Açığını Kapatmadaki Payı
1984	-2.910	271	9,3
1985	-2.976	770	25,9
1986	-3.018	637	21,1
1987	-3.206	1.028	32,1
1988	-1.813	1.997	110,1
1989	-4.190	1.992	47,5
1990	-9.448	2.705	28,6
1991	-7.290	2.062	28,3
1992	-8.076	2.863	35,5
1993	-14.081	3.025	21,5
1994	-4.167	3.455	82,9
1995	-13.152	4.046	30,8
1996	-10.264	4.385	42,7
1997	-15.048	5.286	35,1
1998	-13.927	5.423	38,6
1999	-9.667	3.732	36,6
2000	-21.959	5.923	27,0
2001	-3.282	6.352	19,4
2002	-6.404	6.599	103,0
2003	-13.411	11.051	82,4
2004	-22.438	13.597	60,6
2005	-32.936	16.087	48,8
2006	-40.894	14.468	35,4
2007	-46.727	15.227	32,6
2008	-52.917	19.541	44,3
2009	-24.762	18.405	82,5
2010	-56.325	17.391	46,0
2011	-89.160	20.171	34,1
2012	-65.367	21.251	43,7
2013	-79.907	23.180	32,3
2014	-63.597	24.480	38,5
2015	-48.114	21.248	44,2
2016	-40.859	13.960	34,2
2017	-58.945	17.655*	3

Kaynaklar: <http://www.tcmb.gov.tr/> (Güncel veriler, 06.06.2018),
Bahar, Ozan; Metin Kozak. **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 162

* Geçici Değer.

Günümüzde Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi raporuna göre; 2017’de seyahat ve turizm sektörünün görünümü güçlü kalırken, küresel ekonomideki zenginlik ve istihdam yaratımının ön planda olmaya devam edeceği bildirilmiştir. İnsan dolaşımının önündeki engeller nedeniyle, seyahat ve turizmin rolü; ekonomik gelişimin bir motoru ve kültür paylaşımı, barış yaratma ve karşılıklı anlayış kurma aracı olarak daha da önem kazanmasına neden olmaktadır.⁴⁹ Ülkemizde turizmin dış ticaret açığını kapatmadaki payı yıllar itibariyle Tablo 6’da görülmektedir.

Uluslararası ticaretteki en büyük kategorilerden biri olan turizm, bugün dünya genelinde tüm hizmetler ticaretinin yaklaşık %40’ını oluşturmakta, ekonomik büyümeye ve gelişmeye önemli katkılar sağlamaktadır.⁵⁰ Ayrıca diğer yandan, Kravis’in ABD’deki endüstrilerin ücret düzeyleri ile ilgili istatistikî araştırması şu görüşü desteklemektedir; ihracat sektöründeki endüstriler çalışanlarına daha yüksek maaşlar ödemektedir.⁵¹ Turizm emek yoğun bir yapıya sahip olduğu için, istihdam yaratılması açısından dünya ve Türkiye ekonomisinde büyük önem arz eden bir sektördür.⁵² Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) 2009 yılında yaptığı değerlendirmede;

- Turizm sektörünün yakın gelecekte dünya GSMH’nın %9,4’ünü oluşturacağını,
- Toplam dünya ihracat gelirinin %10,9’unu gerçekleştireceğini,
- Dünya genelinde bu sektörde çalışan toplam insan sayısının 219.810.000 kişi olacağını,
- Dünya toplam iş gücünün %7,6’sını meydana getireceğini bildirmiştir.⁵³

Turizm, birçok ülkede ana işverendir. Gerek gelir gerekse işveren olarak turizm endüstrisinin önemi turizme ve onun sağladığı işgücüne alışkın olmayanlar tarafından genellikle gözden kaçırılmaktadır. WTTC bu duruma işaret ederek, 1993 yılında turizmin dünya genelinde 9 işçiden 1’ini (212 milyon kişiyi) istihdam ettiğini ve dünyanın büyük işvereni olduğunu bildirmiştir. Ardından, turizm endüstrisi 1994’te

⁴⁹ The Economic Impact Of Travel & Tourism March 2017, World Travel and Tourism Council, <https://www.wttc.org/>, (26.12.2017)

⁵⁰ <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators/> (03.11.2017)

⁵¹ Caves, E.Richard, **Trade and Economic Structure Models And Methods**. Harvard University Press, Massachusetts, 1960, p. 272.

⁵² Bahar, Ozan; Metin Kozak; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 164

⁵³ World Travel & Tourism Council, <https://www.wttc.org/>, (22.12.2017)

dünya çapında milyonlarca iş yaratmasının yanı sıra, 1,7 milyon dolarlık bir ödemeye ya da toplam ücret ve maaşlarının yüzde 10,3'üne sahip olmuştur.⁵⁴ Benzer şekilde WTO (Dünya Turizm Örgütü), 2005 yılı itibarıyla turizm işlerinin geleneksel sanayilerden yüzde 59 daha hızlı artacağını tahmin etmiştir. (Tablo 12) Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) verilerine göre 2015 yılında turizm sektörü doğrudan ve dolaylı istihdamda 7,2 milyon kişiye ulaşmıştır.

Tablo 12: Dünyada Seyahat ve Turizm İstihdamı

Yıl	Doğrudan İstihdam (%)	Dolaylı İstihdam (%)	Toplam (%)
1991	4,9	5,3	10,2
1994	5,1	5,9	10,6
2005	5,4	5,9	11,3
2010	2,1	4,3	6,4
2020*	2,3	4,9	7,2

Kaynak: Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) *Tahmini değer

Ana sektörleri itibarıyla turizmde doğrudan ve dolaylı istihdama konu ekonomik birimler şunlardır;

- Konaklama; oteller, moteller, apart daireler, yatak ve kahvaltı (B&B) işletmeleri,
- Gıda hizmetleri; restoranlar, kurumsal gıda maddesi işletmeleri,
- Yolcu taşımacılığı; havayolları, yer hizmetleri tur operatörleri, araba kiralama firmaları, seyir hatları,
- Turizm kanalları; seyahat acenteleri, tur toptancıları,
- Turistik aktiviteler; cazibe merkezleri, oyun, dinlenme, eğlence, alışveriş merkezleri,
- Turizm organizasyonları; ulusal turizm idareleri (NTA), yerel yönetim turizm büroları, turizm ticaret dernekleri.

Erişilebilirliğin doğrudan fark edilmeyen bazı dolaylı yararlarından biri de engelli nüfusun istihdamına yönelik katkılarıdır. Bir engelli okuluna, işine, evine gidip gelemeyeceği bir yerde birey de olamaz. Tüm ihtiyaç ve talepleri ona bakan kişi ya da toplumlar tarafından sağlanmak zorundadır. 24 saat refakat ihtiyacı olmayan, kısmi hareket kısıtlılığı olan engelliler için ise ulaşılabilirlik birey olmanın, ekonomik özgürleşmenin ve fakirliğin önüne geçmek için önemli bir sosyal gereksinimdir.

⁵⁴ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 213.

Ekonomik birimlerin çeşitliliği karşısında düşük gelirli ve azınlık hane halkları için mevcut olan ekonomik fırsatları sınırlayan istihdama yetersiz erişim; reel sermaye piyasalarının yerel avantajlardaki değişikliklere yavaş uyumuna ve düşük gelirli veya azınlık hanelerin ikamet hareketliliğine açık engeller oluşturmaktadır.⁵⁵ Bütün bunlar engellilerin yoksul bir azınlık olarak işgücü piyasasında dezavantajlı olmalarına neden teşkil etmektedir. Zayıf sosyal erişimin ve erişilemeyen konut alanlarının birleşik etkileri azınlık istihdamını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu izolasyonu ele alan politika müdahaleleri üç şekilde gelişir: insanları işe alıştırma (banliyöleri entegre etme); insanlara ilerleme (merkezi şehirlerin yeniden yapılandırılması) ya da merkez şehir sakinlerinin işe (ulaşım erişiminin iyileştirilmesi) gidiş koşullarının iyileştirilmesi. İlk seçenek doğrudan erişim endişeleriyle ilgilidir. Devlet, sağlık hizmetlerini, gelecekteki işverenlerini ve yardımcı destek hizmetlerini (gündüz bakım merkezleri, istihdam ve sağlık hizmetleri) haritalamak için bir coğrafi bilgi sistemi kullanarak ulaşım ihtiyaçlarına hitap eden daha geniş bir reformun bir parçası olarak (eğitim hizmetleri ve eğitim kurumları dahil) görmektedir. Ayrıca, ulaştırmanın ötesinde yer alan diğer faktörler, düşük gelirli ve azınlık çalışanlarının istihdamını etkilemek açısından daha da önemlidir.⁵⁶

⁵⁵ Gomez-Ibanez, Jose, William B. Tye, Clifford Winston; **Essays in Transportation, Economics and Policy**, Breaking Instituon Press, Washington DC, 1999, s. 440.

⁵⁶ Gomez-Ibanez, Jose. William B. Tye, Clifford Winston. 1999: 458, 461, 463.

1.3 ERİŞİLEBİLİRLİK DÜZENLEMELERİ

İnsan hakları, bir yandan insanların haklarının devlet organlarına karşı korunmasını diğer yandan da çok boyutlu olan insan kişiliğinin geliştirilmesini içeren; hem anayasa hem de uluslararası hukuk kavramıdır. 1954 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Türkiye tarafından onaylanması ile ülkemiz de uluslararası alanda yasal sorumlulukların altına girmiştir.

20. Yüzyılda boş zamanını ve tatili sosyal bir hak olarak kabul eden ülkeler, çalışanların, çalışanlara ilişkin yıllık ücretli izin hakkını yürürlüğe koyarak turizm hareketlerinin olumlu gelişmesini sağlamıştır. Ekonomik ve sosyal refah artışı, engelsiz turizm hareketlerinin talep yönüne de büyük bir hız kazandırmıştır. Özellikle çalışan engelli birey sayısının artışı, çevre koşullarının fiziki bariyerlerden arındırılması ve bu yönde kamusal duyarlılığın kazanılması ile bu talebin yakın gelecekte daha da yükseleceği öngörülebilir. Bu gelişmeler arasında teknolojinin de yeri büyük olmakla birlikte engellilerin yaşamını kolaylaştırıcı projeler halen yetersiz düzeydedir.

Engelli bireylerin diğer sağlıklı bireyler gibi hiçbir güçlük yaşamadan rahatlıkla turizm faaliyetlerinde bulunabilmeleri önemli bir ihtiyaçtır. Bunun için gerekli yapısal ve hizmet unsurlarının sağlanmış olunması ülkelerin turizm sektöründe engelli turizminden fayda sağlayabilmeleri için gerçekleştirmeleri gereken ön şarttır.⁵⁷ Bazı ülkelerin engelli nüfus sayılarına bakıldığında bu pazarın ne kadar geniş olduğu daha iyi anlaşılabilmektedir (Tablo 13).

Tablo 13: AB Ülkelerinde Engelli Oranları

Ülke	Toplam Nüfus	Engelli Oranı (%)	Engelli Nüfusu
Türkiye	73.722.000	%12,0	8.846.640
İngiltere	61.838.154	%13,0	8.038.960
Avusturya	8.364.095	%20,9	1.748.095
İsveç	9.302.123	%12,1	1.125.556
Norveç	4.827.038	%17	820.596

Kaynak: TURSAB Raporu, 2010

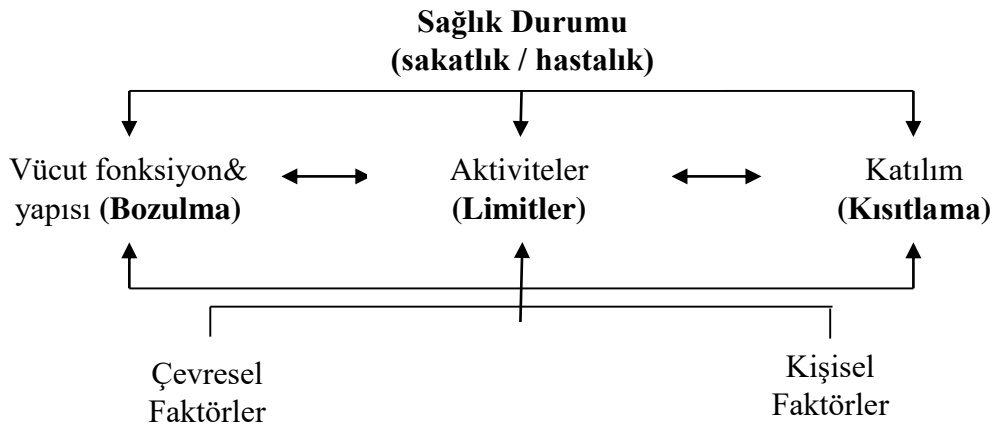
⁵⁷ Bulgan, Gülay; İlker Çarıkçı; “Engelli Turizmi: Antalya İlindeki Dört Ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 7 Sayı:13 2015 – Aralık, s. 15-42.

1.3.1 Mimari Düzenlemelerin Önemi ve Faydaları

Fiziksel erişilebilirlik düzenlemeleri ile engelleri kaldırmak; engelli bireylerin çalışma, eğitim, sağlık tesislerine erişim, turizm gibi sosyal ve ekonomik olanaklardan yararlanma haklarının önünü açmak demektir. Mimari düzenlemeler engellilerin yeteneklerinden hepimizin artan oranlarda yararlanmasına imkân sağlar.

Hedefleri kademeli olarak yükseltilen ve çeşitli önceliklere sahip stratejik bir plan ile sınırlı kaynakların verimli kullanılmasını sağlamak gerekmektedir. Örneğin; mevcut binaları uyumlu hale getirmek, yeni binalarda kurallara riayet etmenin yarattığı %1’lik maliyet artışı ile karşılaştırıldığında daha masraflı olduğu için ilk aşamada yeni yapılan kamu binalarında erişilebilirlik hedeflenebilir. Bu düzenlemeler pek çok kişiye fayda sağlar. Engelliliğe sebep olan durumlar Dünya Sağlık Örgütü’nce üçe ayrılmıştır. İlk olarak vücut fonksiyonlarında ve yapısında bozulma, aktivitelerde limitlerin oluşması, katılım olanaklarının kısıtlanmasıdır. Bu bozulma, limit ve kısıtlar çevresel ve kişisel faktörlerden kaynaklı olabilmektedir. (Şekil 9)

Şekil 9: Dünya Engellilik Sınıflandırması

Kaynak: Dünya Sağlık Örgütü (2002)

Bilindiği üzere fayda, mal ve hizmetlerin insanların ihtiyaçlarını giderme özelliğidir. Fayda kavramı şu özelliklerle değerlendirilir⁵⁸;

- Fayda, sübjektif bir kavramdır. Bu nedenle aynı malın faydası kişiden kişiye değişir. Örneğin, pul koleksiyonu yapan bir kişi için pulun faydası ile pul koleksiyonu yapmayan bir insan için pulun faydası aynı değildir.
- Fayda, bir malın elde bulunan miktarı ile ters orantılıdır, fakat karşılanan ihtiyacın şiddeti derecesi ile doğru orantılıdır. Yani bir ihtiyacı karşılayan malın miktarı çoğalınca faydası azalmaktadır. Buna karşılık ihtiyacın derecesi arttıkça faydası artar, ihtiyacın derecesi azaldıkça faydası azalır.

Bir malın ya da hizmetin “faydalı” sayılabilmesi için o mal ya da hizmeti kullanan kişi tarafından bilinmesi gerekir. Birçok mimari düzenleme toplumsal anlamda erişilebilirlik ve seyahat üzerindeki hareketliliğe faydalıdır. Seyahat konforu genellikle erişim hızına ve mesafesine bağlı olarak değerlendirilir. Bir noktadan diğerine olan mesafeye ulaşma hızınız o noktanın erişilebilirlik maliyetini belirler.⁵⁹ Mimari düzenlemeler bu alanda ölçülebilir bir fayda üretir. Bununla birlikte engelli bireyin sosyal ve medikal kapsama giren farklı durumları söz konusudur. Bu durumlar çözüm bekleyen pek çok sorunu da ortaya koymaktadır. (Tablo 14)

Tablo 14: Engellilik Medikal ve Sosyal Model Kapsamı

Medikal Sorunlar	Sosyal Sorunlar
Kişisel Problem	Sosyal meseleler
Tıbbi bakım	Sosyal entegrasyon
Bireysel işlem	Sosyal eylemler
Profesyonel yardım	Bireysel ve toplumsal sorumluluk
Kişisel ayarlama	Çevresel güdümler
Davranış	Tutum
Bakım	İnsan hakları
Sağlık politikası	Siyaset
Bireysel uyarılma	Sosyal değişim

Kaynak: Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 31

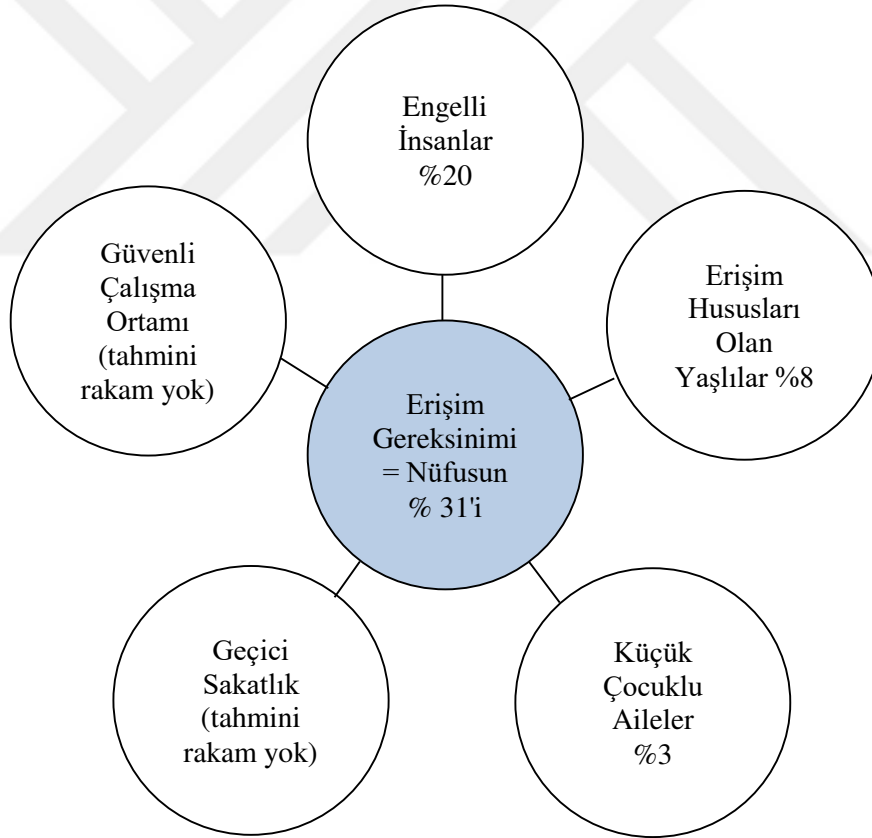
⁵⁸ Çeken, Hüseyin; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 3

⁵⁹ <http://www.vtpi.org/access.pdf> , Evaluating Accessibility for Transportation Planning, Victoria Transport Policy Institute, (28.12.2017)

Özürlülük ile ilgili sorunlar toplumsal engeller ile sosyal olarak inşa edildiği için erişilebilirlik konusunda toplumsal bir çözüm bulunması gerekir. Erişilebilirlik yönelimindeki en önemli değişiklik, bilimsel dikkati, özürli insanları aktif olarak üreten engeller doğrultusunda yönlendirmesidir. Bu yönelimin bileşenleri şunlardır⁶⁰;

- Engellilerin deneyimleri,
- Engelliliği, engelliliğin ve toplumsal olarak oluşturulan engellerin birleşimi olarak tanımlama,
- Özürli insanlara baskı yapan ve dolayısıyla fakirleşmelerine ve sosyal işlev bozukluğuna neden olan kısıtlamalara ve engellere yönelik bilimsel bir saldırıyı kolaylaştıracak şekilde tasarlanmış kavramsal açıklamaların bir parçası olmak.

Şekil 10: Evrensel Tasarım Ve Erişilebilir Turizm Yararlanıcıları

Kaynak: Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accessible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 9

⁶⁰ Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accessible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 29.

Erişim gereksinimleri ne kadar yüksek olursa, bazı erişilebilirlik kriterlerine daha fazla dikkat edilmesi gerekir. Engellilik düzeyine göre engelli bireylerin bağımsız hareket etme ya da destek ihtiyacı řoyledir⁶¹;

- Hiç (bağımsız)
- Hafif / Ilımlı
- şiddetli/Derin (24 saat refakat)

Üç kategori için de; fiziksel, duyuusal veya iletişim erişimi sağılanması bir sorun olarak düşünölmemelidir. Bunun yerine erişim hükmünün, turizm oyuncularının turizm ürünlerinin ve hizmetlerinin mümkün olan en geniş müşteri tabanına pazarlanması için 'erişilebilirlik' potansiyelini fark etmesini sağılayan kapsamlı bir pazarlama süreci olarak görölmeli gerekir. Kırık bir bacak gibi geçici sakatlık yaşayan birçok kişi, kendilerinin özel hizmetlere ihtiyaç duymadıklarını düşünürler ve dolayısıyla ana hizmet sağılayıcılarından turizm ürünleri satın alırlar. Ilımlı veya düşük erişim gereksinimi olan özürlöler, onları damgalayabilecek özel tesisler, kapsamlı bir tasarım ve hizmet kullanmaları gerektiğini düşünmemektedir. Mevzuat ve sosyal sorumluluğun artırılması, bu sektördeki ana oyuncuların hizmetlerini her tür ve engelli sınıfına uyarlamalarını sağılamaktadır.⁶²

1.3.2 Türkiye’de Engelsiz Turizm ve Erişilebilirlik Hizmetleri

TÜİK tarafından ölkemizde 2010 yılında yapılan Özürlölerin Sorun ve Beklentileri Araştırmasında, fiziksel çevre düzenlemelerinin uygunluğı araştırılmıştır. Engellilerin değıerlendirmelerine göre Tablo 15’te göröleceğı gibi kaldırım, yaya yolu veya oturduğı binada hareketlilik %65, kamu binaları ise %58 oranında uygun bulunmamıştır. Dolayısıyla engelli bireyler için evden çıkmak bile sorun teşkil etmektedir.

Engelsiz seyahat çözümleri özel ve kamudaki tüm kurum ve kuruluşların yüksek maliyetli yatırımlar yapmasını gerektirdiğıinden, engellerin sağılıklı bir şekilde kaldırılması mali kaynakların da verimli kullanılmasına bağılıdır. Tablo 15’te belirtilen standartlara uygunluk kriterleri, sosyal alanlardaki fiziksel çevrenin uygunluğı için de önemlidir.

⁶¹ Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, Accesible Tourism Concepts and Issues, Channel View Publications, 2011: 39.

⁶² Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, a.g.e., 2011: 41.

Tablo 15: Fiziksel Çevre Düzenlemelerin Uygunluğu

Özürli bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemelerinin, özürli bireylerin kullanımına uygun olup olmadığı hakkındaki düşünceleri	% Oran
Kaldırım, yaya yolu ve yaya geçiti	65
Oturduğu bina (kaylara ulaşma, bina içinde hareketlilik)	64
Dükkan, market, mağaza ve lokantalar	58
Kamu binaları	58
Postane ve bankalar vb.	55
Park ve yeşil alanlar	43
Spor tesisleri	38
Sinema, tiyatro vb. yerler	33
Tatil yerleri ve oteller	28

Kaynak: TÜİK, Özürliülerin Sorunları ve Beklentileri Araştırması, 2010

Ülkemizde uluslararası ziyaretçi sayıları son dönemde artış göstermiştir. Tablo 16’da 2015, 2016, 2017 yıllarında ülkemizi ziyaret eden yabancıların Mayıs, Haziran, Temmuz aylarındaki dağılımı görülmektedir. Turizm Bakanlığı 2017 yılı verileri ile kişisel turizm harcamalarının toplamı 4 Milyar 442 Milyon 643 Bin \$, paket tur fiyatı 970 Milyon 405 Bin \$, kişi başına harcama 611 \$, toplamda ise; 5 Milyar 413 Milyon 48 Bin \$ olarak raporlanmıştır. EU ve DG ENTR (2013) tarafından yapılan çalışmada AB ülkeleri kapsamında ulaşılabilir turizm talebinin 2020 yılında 862 milyon seyahate ulaşabileceği ifade edilmiştir. Engelli ve ileri yaş turizmine katılan turist sayısının artması göz önüne alınarak ulaşılabilirlik kapsamında çalışmalar artmakta ve iyileşmeler yapılmaktadır.⁶³ Turizm Bakanlığı’na sunulan hizmetler araştırıldığında (TURSAB 2008 verilerine göre) işletme belgeli tesislerde 1176 adet engellilere özel oda bulunmaktadır. Antalya ili 605 oda ile engellilere göre en çok odası bulunan ilimiz iken onu 159 oda ile Muğla izlemektedir. İstanbul’un engelsiz yatak kapasitesi ise, 147 olarak bildirilmektedir.⁶⁴ Yatırımcılar tarafından erişilebilir mimari düzenlemelerin gerçekleştirilmesi açısından tercih edilen iki önemli yaklaşımdan biri herkes için erişilebilir evrensel tasarımları kullanmak ve diğeri daha ekonomik olduğu için mevcut haliyle binalarda uyarlamalar yapmaktır.

⁶³ Özoğul, Gamze; Günseli Güçlütürk Baran; “Bir Uzmanlaşma (İhtisaslaşma) Modeli: Ulaşılabilir Turizm Tur Planlaması Örneği”, 15. Ulusal Turizm Kongresi, s. 1164.

⁶⁴ http://www.tursab.org.tr/tr/engelsiz-turizm/dunyada-ve-turkiyede-engelsiz-turizm-pazari_487.html (14.04.2017)

Tablo 16: Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçiler

Aylar	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
Mayıs	3.804.158	2.485.411	2.889.873	-34,67	16,27
Haziran	4.123.109	2.438.293	3.486.940	-40,86	43,01
Temmuz	5.480.502	3.468.202	5.075.961	-36,72	46,36
	13.407.769	8.391.906	11.452.774	-37	35

Kaynak: TÜİK, 2017

Engellerin ortadan kaldırılmasını teşvik etmek için çevresel faktörlerin, ulaşım ve diğer hizmetlerin denetimleri gerçekleştirilmelidir. Çevre unsurları standartlara uygun hale getirilmeye çalışılırken karşılaşılan denetim zorunluluğu mimarlık eğitiminde müfredata (Erişilebilirlik: Değişik fiziksel engellilerin yaşamasına uygun bina ve yerleşme tasarımı yapabilme becerisi) alınmış olmakla birlikte daha kapsamlı bir içerikte verilmesi gereklidir. Çünkü erişilebilirlik yalnızca binalarda ya da belirli bir noktada ihtiyaç duyulan bir unsur değildir. O noktaya ulaşmak için gerekli çevresel unsurları da dikkate almak gerekmektedir. Bir dizi araştırmacı, verimli ulaşım ağlarının, turizm endüstrisinin gelişimi için gerekli bir ön koşul olduğunu ve yerli ve yabancı turizmin gelişiminde kritik bir rol oynadığını kabul etmiştir.⁶⁵

Yaşlı ve engelli turizmi kapsamında hizmet veren yerler; klinik oteller, rekreasyon alanları, tatil köyleri ve bakım evleri olarak sayılmakla birlikte son yıllarda engelsiz turizm hizmetlerinin yaygınlaşması ile birlikte bu alanda çeşitlilik artmıştır. Turizm büroları, park ve bahçeler, sosyal alanlar, termal turizm, SPA-Wellness hizmeti veren tesisler, eğlence parkları gibi uluslararası turizm güzergâhları için ulaşılabilirlik düzenlemeleri önem taşımaktadır. Uluslararası hasta sayılarına bakıldığında, 2010 yılında 110.000 iken 2014 yılında 500.000'e ulaşmıştır. Bu hizmetlerin yararlanıcıları şunlardır⁶⁶;

- İleri yaş turizmi (gezi turları, meşguliyet terapileri),
- Yaşlı bakım hizmetleri (bakım evlerinde rehabilitasyon hizmetleri),
- Klinik otellerde rehabilitasyon hizmetleri,
- Engelliler için özel bakım ve gezi turları.

⁶⁵ Lumsdon, Les; Stephen J. Page; **Tourism And Transport: Issues And Agenda Fort He New Millenium**. Elsevier, UK, 2004, p. 81.

⁶⁶ Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, <http://saglikturizmi.gov.tr/>, (23.11.2017)

Tablo 17: Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Hedefleri

	Vizyon	Hedeflenen Hasta Sayısı	Hedeflenen Gelir Miktarı
Medikal Turizm	Dünyanın ilk beş destinasyonu içinde olunması	751.000 hastanın tedavi edilmesi	5,6 milyar dolar
Termal Turizm	100.000 yatak kapasitesine ulaşılması	1.500.000 (600.000 tedavi amaçlı) turiste termal hizmet verilmesi	3 milyar dolar
İleri Yaş ve Engelli	10.000 yatak kapasitesinin oluşturulması	150.000 yabancı turistin ülkemizi ziyaret etmesi	750 milyon dolar

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, 2017

Kalkınma planı çerçevesindeki 2014-2018 hedefleri göz önüne alındığında ulaşılabilirlik hizmetlerine olan ihtiyaç daha net ortaya çıkmaktadır. (Tablo 17) Hedeflenen toplam gelir miktarı; medikal turizmde 5,6 Milyar \$, termal turizmde 3 milyar \$, ileri yaş ve engelli turizmde ise 750 milyon \$ olarak belirlenmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı ile ortaya konulan hedefler doğrultusunda değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği ülkelerinde 8 Milyon engellinin en az bir kez yurt dışına çıktığı ve en az bir refakatçi ile seyahat edebildiği dikkate alınmalıdır. TURSAB raporu verilerine göre bu ziyaretçilerin 35 milyonu 630 milyon geceleme ile seyahat ederken AB ve ABD'nin toplam seyahat eden engelli nüfusu 100 milyondur ve bu rakam Çin'de 60 milyondur.

1.3.3 Destinasyon Odaklı Tanıtım ve Teknolojinin Kullanımı

Bedensel ve zihinsel değer kayıpları doğrultusunda değişen ihtiyaçlar; çevresel ve bina içi düzenlemelerinin toplu taşıma, seyahat ve ulaşım konularında olduğu kadar, mekânsal olarak da gerek kamusal alanlarda, sağlık tesislerinde, ibadet yerlerinde, okullarda ve gerekse diğer sosyal, turistik alanlarda erişilebilirliği zorunlu kılmaktadır. Böylelikle herkes için eşit koşullarda bir seyahat deneyiminin yaygınlaşması söz konusu olabilmektedir. Ziyaret edilecek mekân bilgisinin içeriğinde ulaşılabilir olma ile ilgili bir mesaj verilmesi durumunda o konudaki farkındalık önemli bir rehber olabilmektedir. Destinasyon imaj yönetimi kapsamında ele alınan bu unsurlar⁶⁷;

⁶⁷ Avraham, Eli; Eran Ketter. **Media Strategies for Marketing Places in Crisis: Improving the Image of Cities, Countries and Tourist Destinations**, Elsevier, Oxford, UK, 2008, s. 123.

- “Gel kendin gör.” Mekânın gidilip ziyaret edilmesi o yer hakkındaki imajı güçlendirir.
- Ünlü kişileri alternatif bilgi kaynağı olarak kullanmak: Güvenilir bir ünlünün kullanılması ile onun sağladığı kredibiliteden yararlanarak alternatif bir mesaj vermek.
- Haber alanı satın almak: Bir haber kaynağı alıp pozitif bilgi vererek neden o yerin ziyaret etmeye ya da yatırım yapmaya değer olduğunu aktarmak.

Turizm, kalkınma ve yoksullukla mücadelede önemli bir unsur olduğu halde bu haktan mahrum olan pek çok insan az gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır. Bilindiği gibi turizm kota uygulanamayan bir dış ticaret unsurudur. Ancak engeller, ulaşım ve seyahat için en önemli kotalardır. EUROSTAT’ın 2011 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmaya göre, bir tesiste engellilere yönelik düzenleme yapıldığının duyulmasının bile katılımcıların %50’sini o ülkeyi görmeye yönelttiğini ortaya koymuştur.

Destinasyonları yaratma, tanıtmaya ve pazarlamanın en önemli yönü tüm ziyaretçilerin ulaşabilmesini sağlamaktır. Bilgi ve iletişim, erişilebilirlik için kesinlikle kritiktir ve mimari erişilebilirliği tamamlar. Seyahat rehberleri, uzmanlaşmış çevrimiçi hizmetler ve ana web sitelerinin bir parçası olarak sunulan doğru, objektif, medya açısından zengin bilgiler, engelli yolcuların belirli bir ürünün ve tesisin belirli ihtiyaçlarına uygun ve uyarlanabilir olup olmadığını değerlendirmesine olanak tanır.⁶⁸

Engelli bireylerin tatil organizasyonu ile ilgili taleplerinin araştırıldığı bir araştırmada katılımcıların %50’si mimari düzenlemelerin yetersiz olduğu konusunda görüş bildirmiştir.⁶⁹ Bütün bu potansiyelin değerlendirilebilmesi için de engelsiz turist çekecek destinasyonların iyi tanıtılması gerekmektedir. Destinasyonlar turizm endüstrisi için anahtar faktördür. Onların gelişimi, yapısı, işletilmesi, imajı, ekonomisi ve pazarlaması önemlidir. Bir destinasyon küçük bir sahil ya da dağ sayfiye yeri olabilecekken büyük bir bölge ya da ülke de olabilir. Ulaştırma teknolojik anlamda seyahat maliyetlerini, çevresel konsepti değiştirmiştir. Böylelikle birçok ulaşılabilir olmayan nokta, ulaşılabilir hale gelmiştir.⁷⁰

⁶⁸ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 12.

⁶⁹ Zeki Akıncı, Nesrin Sönmez; "Engelli Bireylerin Erişilebilir Turizm Beklentilerinin Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, Bahar: 97 - 113, 2015, s. 97-113.

⁷⁰ Lumsdon, Les; Stephen J. Page; **Tourism And Transport: Issues And Agenda For The New Millenium**. Elsevier, UK, 2004, p. 79-82.

Günümüzde turistler istedikleri destinasyonlara çeşitli ulaşım araçlarıyla kolayca ulaşabilmekte ve farklı ülkelerin kültürlerinden haberdar olabilmektedirler. Bununla birlikte, ulaşım ile ilgili aşağıdaki durumlardan birinin yoksunluğu turizm hizmetinde kesintilere neden olabilmektedir⁷¹;

1. Başlangıç noktasından varış destinasyonuna kadar kapıdan kapıya bilgilendirme servisleri,
2. Çoklu modelleme, seyahat planlayıcısının belirlenen rotada farklı seyahat şekillerine ilişkin bilgi alması,
3. Uluslararası veri tabanı,
4. Deniz yollarının bağlantıları hakkında veriler.

Turizm engellerinin kalkması ile en çok bağlantılı olan konu, ulaştırma hizmetleridir. Yerel, bölgesel ve uluslararası turizm hizmetlerinin yürütülmesinde günlük yaşama etki eden ulaşılabilirlik düzenlemelerinin rolü, üç başlık altında incelenebilir:

- Günlük yaşama yönelik ulaştırma hizmetleri: Bu kapsamda yer alan ulaştırma turizm ile bağlantısı olmayan günlük yaşamlarını sürdüren bölge sakinlerini kapsamaktadır. Okul, camii, restoran ve hastane gibi toplumsal hizmetlere erişimi hedefler.
- İş yaşamına yönelik ulaştırma hizmetleri: Bölge sakinleri arasında olup çalışma hayatına katılan engelli bireylerin ulaştırma ihtiyaçları için sunulan düzenlemelerdir. Genellikle çalışma saatlerine göre düzenlenmiş servisler gibi özel ulaşım araçlarını kapsar.
- Turistlere yönelik ulaştırma: Hem bölgeye ulaşmak için kullanılan hem de bölge içi ulaşım araçları ve faaliyetleri ile ilişkili seyahatler.

Turizm temel olarak, insanların seyahat ile ilgili aktivitelerinden oluşmakta, bir başka ifade ile turizmin özünü “seyahat etmek” oluşturmaktadır. Bu durum turizm ve ulaştırma arasında oluşan karşılıklı ilişkinin önemini vurgularken, Arıkan: “Turizmin gelişmesi daha iyi ulaştırma imkânlarını geliştirirken, ulaştırma hizmetlerinin gelişimi de turizmi teşvik etmektedir.”⁷² şeklinde özetleyerek insanlık tarihindeki ulaştırma alanındaki teknolojik gelişmelerin turizme etkilerinin son aşamasında erişilebilirlik düzenlemelerini vermektedir. (Tablo 18)

⁷¹ Mariani, M. Marcello, Rodolfo Baggio, Dimitrios Buhalis, Christian Longhi. **Tourism Management, Marketing, and Development**. Palgrave Macmillan, New York 2014, p. 212.

⁷² Arıkan İ., 2015; Turizm Ulaştırması, Detay Yayıncılık, s. 1- 7.

Tablo 18: Ulaştırma Alanındaki Teknolojik Gelişmelerin Turizme Etkisi

Teknolojik Gelişme	Turizme Yansıması
Tekerlekli arabanın icadı ve ilkel yolların yapımı	Ekonomik aktivitelerin etki alanının genişlemesi ve seyahatin boyutlarının ve sınırlarının genişlemesi
Kaldırımları bulunan daha modern ve üst yüzeyi kaplı kaliteli yolların yapımı	Yıllık tatillerin başlaması, iç bölgelere ve kıyılara seyahatlerin artması, yol ağlarının yapılandırılması
Demiryolunun ve motorlu taşıtların icadı	Modern sayfiye alanlarının geliştirilmesi, organize turların başlaması
Uçağın icadı ve büyük gemilerin yapımı	Kitle turizmi, daha az yoğunluk gerektiren alternatif turizm türlerinin gelişmesi
İnternet kaynaklarının kullanımının yaygınlaşması	Uzaktan bilgi edinme, görüntüleme ve satın alma imkânları ile seyahatin kapıdan kapıya planlanabilmesi
Erişilebilirlik düzenlemeleri	Engelli-yaşlı-çocuklu bireylerin ve ailelerinin kendileri için sunulan hizmetlere erişimiyle seyahat özgürlüklerini kazanmaları

Kaynak: İrfan Arıkan; **Turizm Ulaştırması**, Detay Yayıncılık, 2015

Destinasyonların geliştirilmesinde genel erişilebilirlik ihtiyaçları şunlardır⁷³:

- Engelli park yeri,
- Bina girişine yakın engelli yolcu indirme noktası,
- Park alanından ya da yolcu indirme noktasından devam eden güzergâhlar,
- Zeminden kaldırım rampaları,
- Kapı genişlikleri,
- Kapı stop aralığı,
- D tipi kapı kolları,
- Resepsiyon alanı yüksekliği,
- Gereksinim halinde yük taşıma yardımı,
- Restoranlarda masa yüksekliği,
- Koridor dolaşım genişliği,
- Odalarda dolaşım serbestliği,
- Erişilebilirlik işaretleri,

⁷³ Jennifer Small, Simon Darcy, Understanding Tourist Experience Through Embodiment: The Contribution of Critical Tourism and Disability Studies, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 93.

- Yön sinyalleri,
- Yüksek karşıtlık tabelası,
- İyi ışıklandırma düzeyi,
- Uygun el rayları,
- Kaymaz yüzeyler,
- Oda içinde sabit zemin seviyesi sağlanmasıdır.

Turizm ürünlerine ve hizmetlerine odaklanarak turizm hedeflerini analiz etmek, bu sektör için esas teşkil eden altı A'yı içine alır. Bunlar; aktiviteler (amenities), cazibe merkezleri (attractions), yardımcı hizmetler (ancillary services), etkinlikler (activities), mevcut turizm paketleri (available tourism packages) ve erişilebilirliktir (accessibility). Aktiviteler, cazibe merkezleri, yan hizmetler ve etkinlikler de dahil olmak üzere hedef bölgedeki varış birleşiklerini temsil eder. Kullanılabilir turizm paketleri seyahat acenteleri, tur operatörleri veya diğer araçlar tarafından sunulmaktadır.⁷⁴ Teknolojik gelişmelere internet kaynakları ve erişilebilirlik düzenlemelerinin de eklenmesi ile teknolojik boyutun bu alandaki katkıları somut olarak ortaya konulabilmektedir. Özetle, yolcu transferinde en önemli aktivite uluslararası seyyahların kapıdan kapıya engelsiz ulaşımını sağlamaktır.

Turizm, erişilebilirliğin, müşterilerin ihtiyaç zinciriyle etkileşime giren, seyahat planlama sürecine geçiş evresinden hedefe, heterojen niteliklere kadar değişen önemli bir bileşen olduğu karmaşık bir sistemdir. Seyahat ve turizm fırsatlarına katılım önemli bir sosyal hak olarak kabul edildiğinden, turizm endüstrisi bu hakkın uygulanması ve icrasında da önemli bir rol oynamaktadır.⁷⁵ Bilişim, tercihlere göre istenilen mekânsal özellikleri sorgulama imkânı tanıyarak istenilen hizmetlere erişimi kolaylaştırmaktadır. Bilgi teknolojileri, tıbbi ilerlemelere ve bir bütün olarak personel gelişimine yenilikçi erişim için heyecan verici olanaklara sahiptir. Bu olanaklar, özürhüklerin kendileri de dâhil olmak üzere tüm katılımcıların deneyimlerini içermelidir.⁷⁶

⁷⁴ Victoria Eichhorn, Dimitrios Buhalis, *Accesible Tourism Concepts and Issues*, Channel View Publications, 2011, s. 50.

⁷⁵ Victoria Eichhorn, Dimitrios Buhalis, s. 58.

⁷⁶ Johnstone, David; **An Introduction to Disability Studies**, Second Edition, David Fulton Publishers, New York, 2001, p. 141.

Erişilebilirlik konusunda temel esaslar⁷⁷;

- Teknik hususlar (planlama, tasarım ve inşaat endüstrileri),
- Bireylerin ihtiyaçlarını nasıl ifade ettikleri (talep),
- Konaklama sektörünün hizmetlerini nasıl temsil ettikleri (arz).

Engelsiz turizm için ihtiyaç duyulan hizmetleri iki grupta toplamak mümkündür. Katı ve uyumlu engellilik durumları destinasyon seçiminde önemlidir. Bu durumlara uygun seyahat tercihleri aşağıda tablo halinde verilmiştir. (Tablo 19) Engel durumu katı bir sınırlılık gerektirdiğinde ihtiyaçlar daha güçlü çözümler gerektirirken uyumlu engellilik durumunda seyahat imkânı artmaktadır.

Tablo 19: Engellilerin Seyahat Tercihleri

Katı engellilik durumu yaşayanların seyahat tercihleri:
• Fiziksel aktivitelerde sınırlılık • Uzun süreli geziler • Güçlü fiziksel engeller • Özel ziyaret bölgeleri • Küçük gruplar
Uyumlu engellilik durumlarında seyahat tercihleri:
• Fiziksel aktivitede serbestlik • Kısa süreli seyahatler • Kısıtlı fiziksel engellilikler • Genel turistik ziyaretler • Geniş gruplar

Turizm endüstrisinin en belirgin geliştiricisi ulaşım imkânlarıdır. Hareket noktasından hedefe kadar olan tüm ulaşım boyutlarının her birinde engelsiz düzenlemeler aşamalı bir şekilde ele alınmalıdır. (Tablo 20) Engelsiz erişimde birinci aşama, yerel halkın ulaşımını kolaylaştırır. Örneğin karayolu, demiryolu gibi toplu taşıma hizmetleri ile bağlantılı düzenlemeler bu aşamada değerlendirilir. Engelli bireyin evinden çıkıp yakın bir noktaya erişimi ile yaşamı kolaylaşmaktadır. İkinci aşama bölgeseldir örneğin İzmir'den Antalya'ya uçakla gitmek isteyen bir kişinin ulaşım ihtiyacı bu kapsama girer. Üçüncü aşamada ikinci aşamaya ek olarak bölge dışı,

⁷⁷ Jennifer Small, Simon Darcy, Understanding Tourist Experience Through Embodiment: The Contribution of Critical Tourism and Disability Studies, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 89.

daha uzak noktalardan gerçekleştirilecek seyahatler ele alınır. Engelli bireyin uzak mesafelerde artan istirahat süresi ve yolcu konforu da bu kapsamda değerlendirilir. Son olarak uluslararası ziyaretçilerin dâhil edildiği, temel ulaşımın havayolu olduğu dördüncü aşama karşımıza çıkmaktadır. Buradaki mesafeler ve ziyaretçi sayıları bu aşamaları birbiri ile ilişkilendirmektedir.

Tablo 20: Turizm Ulaştırması Boyutları

Temel Özellikler	Turist Türü	Ulaşım Boyutu
Birinci Aşama: Yerel	Yerel halk ve yakın yerlerden gelenler	Her türlü ulaşım sınırlıdır. Temel ulaşım biçimi karayoludur. Demiryoluna yakın olması durumunda kısmen demiryolu vardır. Tarifeli uçuş bulunmaz.
İkinci Aşama: Bölgesel	Birinci aşamaya ek olarak aynı bölgedeki yer alan şehirlerden gelenler vardır, bölgeler arası seyahat sınırlıdır.	Karayolu ulaşımı belirgin şekilde iyileştirilmiştir. Diğer ulaşım türlerine yönelik altyapı çalışmaları başlamıştır. Yerel havayolu işletmeleri tarafından sınırlı tarifeli uçuşlar başlar.
Üçüncü Aşama: Ulusal	İkinci aşamaya ek olarak, yakın veya uzak ulusal tüm bölgelerden seyahatler. Turizm destinasyonları öncelikli pazarlanır.	Ulusal bayrak taşıyıcı havayolu işletme tarafından tarifeli uçuşlar başlar. Karayoluna yönelik iyileştirme faaliyetleri devam eder. Otoyollar yapılır. Diğer ulaşım şekilleri belirgin şekilde geliştirilmeye devam eder (istasyonlar ve limanlar).
Dördüncü Aşama: Uluslararası	Üçüncü aşamaya ek olarak uluslararası seyahatler.	Uluslararası uçuşlar başlar. Diğer ulaşım türlerini geliştirmeye devam eder. Turistlerin geldiği destinasyonların mesafesine bağlı olarak havayolu temel ulaşım türü haline gelir.

Kaynak: Lumsdon, Les; Stephen Page; **Tourism And Transport: Issues And Agenda For The New Millenium**. Elsevier, UK, 2004, p. 79-82

1.3.4 Ulaşılabilirlik Haritaları

Birçok sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de internete dayalı pazarlama uygulamaları sayesinde pazarlama bütçesinden tasarruf, zaman tasarrufu, fırsat eşitliği, hedef kitleye zengin bilgi sunma, karşılıklı etkileşim, uluslararası erişimin kolaylaşması gibi pek çok faydanın elde edilmesi mümkün olabilmektedir.⁷⁸

Engelli turizmi, seyahat halindeki bebekli, hamile, yaşlı ve kısıtlılar için uluslararası alanda kullanılan en gelişmiş çözüm ulaşılabilirlik haritalarıdır. Bu haritalar herkes için mekânlara ulaşım kolaylıkları sağlamaktadır. Ziyaret edilen mekânın şematize edilmiş olarak ziyaretçilere sağladığı imkânlarla ilişkin bilgileri içeren bu bilgilendirme şemaları ziyaretçiler için önemli yararlar sağlamaktadır.

Tam ulaşılabilir bir sisteminin hazırlanmasının maliyeti şüphesiz ki yüksek olmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki, sistemin kullanımındaki artışa bağlı olarak finansal bir kazanç da sağlanmaktadır.⁷⁹ Tüketiciler için karar verme ve tüketim zaman, mekân açısından farklıdır. Bu mesafelerin ancak, önceden elde edilebilen ve tüketici tarafından toplanabilen ürün hakkında bilgi aracılığı ile üstesinden gelinebilmektedir. Dolayısıyla, bilgi kalitesi önemli bir araştırma konusudur. İlgili ve anlamlı bilgi araştırması sağlamak, turizm işletmelerinin başarısı için bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, eski tarihi yapıya ve çevreye sahip ülkeler, sınırlı mimari erişimleri nedeniyle dolaşması daha zor olarak görülür.⁸⁰ Erişilebilir güzergâhlar konusunda bilgilendirme yapılması durumunda bu konudaki önyargı aşılmış, ziyaretçi sayısı artırılmış olmaktadır. Çünkü, hareket özgürlüğüne sahip olmak, fiziksel bir kısıtlama olmaksızın tüm platformlardan zemin yüzeylerine kademesiz bir şekilde erişebilmek⁸¹ yürüme zorluğu çekenler, çocuklar, gözleri iyi görmeyenler için son derece memnuniyet verici olmaktadır.

Hareket kabiliyetine sahip bir kişinin, uzun süre ayakta kalabilen, yarım kilometre yürüyen veya merdiven basamaklarında yukarıdan aşağıya dinlenmeden yaklaşık 12 basamağı tırmanan, bir odadan diğerine geçerek 5 kg'lık bir nesneyi 10 metreye taşıyan bir kişi olduğu söylenir. Hareketlilik, işitme ve görme engellerinde de

⁷⁸ Tükeltürk, Şule Aydın; Mustafa Boz; **Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler**, Detay Yayıncılık, s. 166.

⁷⁹ Improving Transport Accessibility for All Guide to Good Practice (Turkish), p. 133.

⁸⁰ Beth Foggin, Tourism in the Leisure Lives of People with Disability, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 108.

⁸¹ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 11.

olduğu gibi derecesi yaş ile artar.⁸² Bu nedenle, ilk erişilebilirlik gereksinimi, zemin seviyesinin erişimidir. İdeal olarak, fiziksel erişim aynı zamanda bir sosyal mesele olduğu için, tüm odaların eşiksiz girişe sahip olması gerekir.⁸³

Engellilik türlerine göre erişilebilirlik kapsamı ve ihtiyaçları değişmektedir. Bu nedenle, uygun semboller kullanılarak ulaşılabilirlik haritalarında bu düzenlemelerin gösterimi tüm engellilere önemli bir fayda sağlamaktadır. (Tablo 21)

Tablo 21: Engellilik Türlerine Göre Erişilebilirlik Kapsamı

Hareketlilik	İşitme	Görme	Bilişsel	Gizli/ Duyusal	Yaşlanma/ Sağlık
Güzergah sürekliliği	Tele daktilolar	Dokunmatik zemin yüzey göstergeleri; ses sinyalleri	Sade metinler	Kimyasal içermeyen ortam	Tıbbi destek
Dolaşım alanı	Duyuma döngüsü	Alternatif formatlar; büyük metinler, Braille, sesler.	Görevli desteği	Diyet ile ilgili hassasiyetler	Destekleyici çevre
Uzman ekipman	Altyazı koyma	Rehber köpekler için alanlar	Grup halinde seyahat için toplumsal destekli konaklama	Sigara içilmeyen alanlar	Grup gezisi imkanı
Düşük zeminli otobüsler	İşaret dili uzmanları	Duyusal yollar	Aktivite programlama	Örgütsel promosyon	Savunma ve hayırseverlik
Müşteri hizmetleri tutumu	Müşteri hizmetleri tutumu	Müşteri hizmetleri tutumu	Müşteri hizmetleri tutumu	Müşteri hizmetleri tutumu	Müşteri hizmetleri tutumu
Yol bulma sistemleri	Yol bulma sistemleri	Yol bulma sistemleri	Yol bulma sistemleri	Açık şekilde etiketlenmiş alanlar	Uzman ekipman
Bilgi sistemleri	Bilgi sistemleri	Bilgi sistemleri	Bilgi sistemleri	Bilgi sistemleri	Bilgi sistemleri

Kaynak: Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, Accesible Tourism Concepts and Issues, Channel View Publications, 2011, s. 36&81

⁸² Beth Foggin, Tourism in the Leisure Lives of People with Disability, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 101

⁸³ Jennifer Small, Simon Darcy, Understanding Tourist Experience Through Embodiment: The Contribution of Critical Tourism and Disability Studies, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 89.

Ulaşılabilirlik hizmetlerinin turistler tarafından bilinirliği için internetten yararlanma imkânlarının da yaygınlaştırılması önemli bir ihtiyaçtır. Daha çok kişinin internet ortamında erişimi sağlandığında bu düzenlemelerin sosyal etkisi de artırılmaktadır. Buna üniversitelerdeki uygulamalar örnek olarak verilebilir; Washington'daki Georgetown University Accessible Campus Map⁸⁴, Accessibility at University of Florida⁸⁵, Massachusetts Institute of Technology⁸⁶. Bir başka örnek; Avusturalya'da eyalet konseyleri erişilebilirlik konusundaki becerilerini artırma, eğitim ve en iyi uygulamaları sunma konusunda ortak çalışarak haritalar konusunda örnek uygulamaları yaygınlaştırmaktadır.⁸⁷ Londra'da ise metro hatlarının haritalanmasına ilişkin örnekler "tüp, nehir hizmetleri ve erişilebilirlik rehberleri" başlığı ile farklı engel durumlarına uygun olarak çeşitlendirilmiştir.⁸⁸

Ulaşım altyapısı birçok turizm faaliyeti için gereklidir. Taşımacılık altyapısının sağlanması, örneğin yollar, demiryolları ve hava limanları, önemli yatırım harcamaları gerektirir.⁸⁹ Bu harcamalar planlanırken ulaşılabilirliğin de önemli olduğunun bilinmesi yerleşik yoksul hanelerde gelir kısıtlamaları olanlar açısından da önemlidir. Maliyet birçok noktaya ulaşım seçeneklerini büyük ölçüde sınırlamaktadır. Belli nedenlerden ötürü yoksul hane halklarının özel otomobillere erişim olasılıkları daha düşüktür ve toplu taşımayla işe gidip gelmek için daha fazla güvenmektedirler. Bu, seyahat edilen herhangi bir mesafe için hem zaman hem de para yollarındaki gidiş maliyetlerini arttırır. Bu artan gidiş maliyetleri özellikle raylı ve toplu ulaşım sistemleri ile azınlıkların yoğun olarak yaşadığı en eski metropol alanlarında önemlidir.⁹⁰ Sosyo ekonomik faktörler açısından engelli, yaşlı ve yoksul kesim erişilebilirlik haritalarına en çok ihtiyaç duyanlardır.

⁸⁴ Georgetown University, <https://masterplanning.georgetown.edu/>, (23.11.2017)

⁸⁵ Accessibility at University of Florida, <https://accessibility.ufl.edu/>, (23.11.2017)

⁸⁶ MIT Campus Accessibility MAP, <http://web.mit.edu/campus-map/pdf/mit-accessibility-color-2010.pdf>, (23.11.2017)

⁸⁷ A service of Media Access Australia, <http://accessiq.org/news/case-studies>, (14.12.2017)

⁸⁸ Transport for London, <https://tfl.gov.uk/forms/12387.aspx> (14.12.2017)

⁸⁹ Tribe, John; **The Economic Impact of Tourism**, Chapter 15; Pearson Education, Harlow, 2006: 326.

⁹⁰ Gomez-Ibanez, Jose, William B. Tye, Clifford Winston; **Essays in Transportation Economics and Policy**, Breaking Instituon Press, Washington DC, 1999, s. 440.

İKİNCİ BÖLÜM: ENGELSİZ TURİZM EKONOMİSİ

2.1 HERKES İÇİN (ENGELSİZ) TURİZM

Turizm herkes için insani bir haktır. Kalkınma ve yoksullukla mücadelede önemli bir unsur olduğu halde bu haktan mahrum olan pek çok insan az gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır. Gelişmiş ülkelerde bile turizme erişimi olmayan az gelişmiş kesimler bulunmaktadır. İnsan Hakları Bildirgesi'nin 24. Maddesi ile engelsiz turizmin kapsamı şöyle çerçevelenmiştir: *“Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul surette sınırlandırılmasına ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır.”*

Günlük yaşamda ise bilimsel çalışmalarla desteklendiği gibi⁹¹ herkes bu hakkı kullanamamaktadır. Sanayileşme ve kentleşme sonucu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çevre sorunları insan sağlığını bozan, işgücü verimini azaltan bir yaşama ortamına neden olmaktadır. Beslenme bozuklukları, sinirsel yoğunluğu artıran ortamlardan uzaklaşıp halk sağlığını ve işgücü verimini korumak zorunluluğunu doğurmaktadır. Sanayileşme ile birlikte artan tatil ihtiyacı zaman içerisinde toplumun her kesimi için bir zorunluluk halini almaya başlamıştır.

Tatil, dinlenme ile eğlencenin bir arada düşünüldüğü turizm sektörü istirahat, tedavi ve sağlık unsurunu da barındırmaktadır. Bununla birlikte sağlık turizmi ile ilgili düzenlemeler çok önemli bariyerler içermektedir. Bu bariyerler ziyaretçilerin seyahat engellerini ortadan kaldıracak düzenlemeler ile ortadan kaldırılabilir. Yaşamı kolaylaştırıcı nitelikteki, herkese katkı sağlayan bu düzenlemeler ağırlıklı olarak belirli hareket kısıtlılıklarına göre mimari uygulamalar ile çözülmeye çalışılmaktadır. Ancak; bu düzenlemelerin tesis ya da destinasyon odaklı olarak düşünülmesi yeterli olmamaktadır. Nüfus yaşlanma oranı yükseldikçe, tıp bilimi ve uygulamaları geliştikçe daha fazla insan seyahat edebilmektedir. ⁹² Bununla birlikte, elbette zamanları ve fiziksel yeterlilikleri seyahat için yeterli değil ise, turizm talebi kapsamına alınmamaktadır. Bu faktör yaşlılarla sınırlı değildir. Gençlerin de seyahat zamanları, çalışma takvimleri ya da fiziksel yeterlilikleri ile sınırlanmış olabilir.

⁹¹ Özbalcı, S. 2015; “Engellilere Yönelik Teşviklerin Bartın Turizmine Potansiyel Katkıları ve Erişilebilirlik Haritası Uygulama Önerisi”, Bartın I. Sektörel Kalkınma Sempozyumu Bildiri Kitabı, s. 261-269.

⁹² Claire A. Gunn, Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, Routledge, NY and London, 2002, s. 37.

2.1.1 Dünyada Engelsiz Turizm Hareketi

Erişilebilir turizm kavramının aynı zamanda “evrensel turizm”, “engelli turizmi” “engelsiz turizm”, “herkes ve/veya her şey dâhil turizm” gibi farklı adlarla da kullanıldığı görülmektedir. 2009 yılında UNESCAP tarafından yapılan ESCAP-Takayama 2009 Kongresi sonucunda hazırlanan bildirgede erişilebilir turizm; “hareket, işitme, görme, bilişsel veya entelektüel ve psikososyal engelliler, yaşlılar ve geçici engelliler dâhil olmak üzere tüm engelli ve engelsiz insanların erişilebilirliğini sağlayan turizm ve seyahat faaliyeti” olarak tanımlanmaktadır (ENAT 2012).

Erişilebilir turizm, hareketlilik, görme, işitme ve erişimin bilişsel boyutları gibi erişim gereksinimlerini karşılayan kişilerin, evrensel olarak tasarlanmış turizm ürünlerinin ve hizmetlerinin teslimiyle bağımsız olarak, eşitlik ve haysiyetle çalışmasını sağlayan paydaşlar arasında işbirliği süreçlerini içeren bir turizm biçimidir. Bu tanım, insanların ömrü boyunca erişilebilir turizm hizmetlerinden yararlandığı bir yaşam yaklaşımının tümünü benimser. Bunlara kalıcı ve geçici engelli yaşlılar, yaşlılar, obezler, küçük çocuklu aileler ile daha güvenli ve daha sosyal olarak sürdürülebilir biçimde tasarlanmış çevreyle çalışanlar dâhildir.⁹³

Engel türüne göre; hareketsetel, duyusal ve zihinsel farklı seyahat gereksinimleri bulunmaktadır. Bu alanda Avrupa Ulaştırma Bakanlıklarınca yapılan bir araştırmada, Avrupa’da kısıtlı hareketlilik sorunu yaşayan 16-24 yaş için 44,6 Milyon (her 6 kişiden biri, yaklaşık %15) kişinin içinde seyahat eden insanların %20-%30’unun hareket güçlüğü çektiği ve yaşlılık ile özürllülük arasında belirgin bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılabilir hizmetlerde bilgilendirmenin açık, kısa-öz, doğru ve zamanında yapılmasının önemi büyüktür. Bu süreç son derece önemli üç unsuru birleştirir: “Kusursuz bir ulaşım süreci hizmetler hakkında bilgiye erişimle başlar, araçlarla birlikte altyapıyı da kapsar.”⁹⁴

2016 Dünya Turizm Gününde "Herkes İçin Turizm: Evrensel Erişilebilirliği Teşvik Etme" teması işlenmiştir. Avrupa örnek alındığında; erişilebilir turizm pazarının, toplam nüfusun yaklaşık %27’si ve turizm pazarının %12’si olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakamlar, üst yaş aralığındaki gezginlerin (60 yaş üzerindeki insanlar 2050’de küresel nüfusun %22’sini oluşturacaktır), engelli insanlar ve küçük çocuklu ailelerin büyük kısmını hesaba katmaktadır.

⁹³ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 3.

⁹⁴ Herkes İçin Ulaşılabilirliğin İyileştirilmesi (Örnek Uygulama Rehberi), s. 16.

Ray ve Ryder (2003) çalışmalarında; ABD engelli pazarı üzerinde durarak, ADA'nın (The Americans With Disabilities Act) getirdiği sonuçlara bağlı olarak 36 milyon kişinin seyahat etme fırsatından bahsetmiştir.⁹⁵

Tüm dünyada erişilebilirlik çalışmalarının yaygınlaşması amacıyla Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası tarafından hazırlanan 2011 Dünya Engellilik Raporu'nda engellilerin beklentilerinin karşılanması için bütün alanlar için önerilerde bulunmuştur. Bu önerilerin uygulanabilmesi için hükümetler, sivil toplum örgütleri (engelli örgütleri de dâhil olmak üzere), profesyoneller, özel sektör, engelli insanlar ve aileleri, kamu ve medya birlikte hareket etmek durumundadır. Bu öneriler⁹⁶;

- tüm politikalara, sistemlere ve hizmetlere **erişimin** sağlanması,
- engelli insanlara yönelik **özel program ve hizmetlere** yatırım yapılması,
- **ulusal** bir engellilik stratejisi ve eylem planı benimsenmesi,
- engelli **insanların** süreçlere dâhil edilmesi,
- insan kaynağı **kapasitesinin** geliştirilmesi,
- yeterli finansmanın temin edilmesi ve **hizmetlerin insanların bütçesine uygun olmasının** sağlanması,
- **toplumun** engelliliğe dair farkındalığının ve anlayışının geliştirilmesi,
- engellilikle ilgili yeterli veri toplanması ve **engellilik araştırmalarının** desteklenmesi ve geliştirilmesi şeklinde sayılabilir.

Engelli insanların topluma eşit katılım haklarını tüm dünyada güçlendirmektedir. Mal ve hizmetlere eşit erişim sağlamak turizm sektöründe de bir 'zorunluluk' olmaktadır. Bu nedenle, kamu ve özel hizmet sağlayıcıların, mevzuat ve gelecekteki olası güvenle donatılması gerekir. Turizm sağlayıcılarına daha erişilebilir olmayı destekleyecek eylemlerin her seviyede alınması ve tüm paydaşların katılımı sağlanmalıdır.⁹⁷

Yukarıda sayılan önerilerin ilkinde belirtilen “sistemlere ve hizmetlere erişimin sağlanması” ifadesi çerçevesinde gerçekleştirilen, turizme katkı sağlayan mimari düzenlemeler bu çalışma kapsamına alınmış olmakla birlikte, geliştirilen ölçek ile diğer maddelere de doğrudan ve önemli katkılar sağlanmaktadır.

⁹⁵ http://www.anatoliajournal.com/atad/depo/dergiler/Cilt26_Sayi1_Yil2015_1452544774.pdf (25.03.2017)

⁹⁶ WTO 2011.

⁹⁷ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 20.

2.1.2 Engelsiz Turizm Yararlanıcıları

Engelsiz turizm dar anlamda sağlık turizminin bir çeşidi olarak anılan “İleri Yaş ve Engelli Turizmi” yaşlı ve engelli turistlerin bakım ve rehabilitasyonu amacıyla (Gezi Turları, Meşguliyet Terapileri, Engelli Aktiviteleri vb.) belirli yerlerde verilen hizmetler kapsamında değerlendirilmekte ve eğitim almış sertifikalı personel tarafından yapılan uygulamaları kapsamaktadır. Bu hizmetlerin yürütüldüğü yerler Sağlık Bakanlığınca şöyle sıralanmıştır:

- Klinik Konukevleri
- Geriatrik Tedavi Merkezleri
- Bakım Evleri

Engelliler için yapılan mimari düzenlemeler yalnızca bu kapsamdaki turistik hizmetler ile sınırlanamayacak kadar geniş bir kesimi ilgilendirir. Bu nedenle de yabancılara sunulan sağlık hizmetlerinin kapsamını şu şekilde genişletmek gerekir⁹⁸;

1. Türkiye’de kısa sürede kalan yabancılar (Turist Sağlığı) Acil Sağlık Hizmetleri

- Toplantı, Kongre vb. amaçlı gelenler
- Ticari amaçlı gelenler
- Turizm amaçlı gelenler

2. Yurtdışından Tedavi Amaçlı Gelenler (Sağlık Turizmi)

- Komşu Ülkeler, Orta Asya, Afrika
- Yurtdışında yaşayan vatandaşlar Genel Sağlık Sistemi kapsamına girmeyen ikili sözleşmemizin olmadığı ülkeler (Danimarka, Norveç, İsveç, İngiltere vs.)
- Gelişmiş Batı Ülkelerinden gelenler (ABD, Avrupa vs.)

3. Türkiye’de uzun süre kalan yabancılar (rutin tedavi ve acil durumlar)

- Konsolosluk çalışanları
- Emekli olup yerleşen yabancılar (Alanya, Marmaris vb.)

⁹⁸ Kamu Hastanelerinde Sağlık Turizmi Ve Turistin Sağlığı Uygulama Rehberi, <http://www.tyih.gov.tr/Eklenti/348,turistsaglikrehberi11102011pdf.pdf?0>, (23.11.2017)

Tablo 22: Engellilerin Tatil Organizasyonu Talepleri

Engel Türü	Katılımcılara Göre Engelli Tatil Organizasyonu Talepleri	Katılımcı Sayısı
Görme Engelliler	Oda ya da asansörlerde sesli uyarı sistemleri	6
	Kabartma yazılı materyaller, levhalar, yönlendiriciler	2
	Engelsiz internet	1
	Dokunsal uyarıcılar	12
Bedensel Engelliler	Standartlara uygun mimari düzenlemeler	6
	Özel transfer aracı	5
İşitme Engelliler	İşaret dili bilen eleman	1
	Görsel uyarıcılar	1
Genel	Rehber/refakatçi/yardımcı personel	4
	Engelsiz oda dekorasyonu	1
	Maddi destek	1
	Engelsiz internet	1

Kaynak: Akıncı, Zeki; Nesrin Sönmez; “**Engelli Bireylerin Erişilebilir Turizm Beklentilerinin Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma**”, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, Bahar, s. 97.

Akıncı ve Sönmez’in “Engelli bireylerin erişilebilir turizm beklentilerinin değerlendirilmesine yönelik nitel bir araştırma” başlıklı, Akdeniz bölgesindeki engelli STK’ları, Turizm Müdürlükleri ve Aile Ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerinde görevli 12 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada engellilerin tatil organizasyonu talepleri konusunda elde edilen sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir. Katılımcıların engellilerin tatil olanaklarının olmadığına dair görüşleri bulunmaktadır. Büyük kısmının maddi açıdan güçlük içinde olduğu ve tatili düşünecek durumda olmadığı belirtilmiştir. Katılımcıların birçoğu tatil olanağı olan engelli birey ve ailelerinin ise tatil tercihlerini herkes gibi değiştirebileceği, fiziki koşullarının sağlanması durumunda her türlü tatilin onları mutlu edebileceği yönünde görüş bildirmiştir. Tatil organizasyonundan tatilin gerçekleştirilmesi aşamasına kadar engellilerin taleplerinin ne olabileceğine dair görüşler arasında en fazla fiziki koşullar konusunda talepler bildirilmiş, bunun yanında refakatçi ihtiyaçlarının olacağına dair görüşler de yer almıştır. En sık bahsedilen, transfer araçlarının uygunsuzluğudur. Çalışmada sonuç olarak engelli taleplerinin karşılanma düzeyinin yetersiz olduğu bildirilmiştir. Tatil organizasyonundan gerçekleştirme aşamasına kadar engellilerin yaşadıkları sorunlar arasında mimari engellerin en fazla sorun yarattığına ilişkin görüşler yer almıştır. Aynı

araştırmada tespit edilen, engellilerin tatil yapabilmeleri için taraflara düşen görevler ise şunlardır⁹⁹;

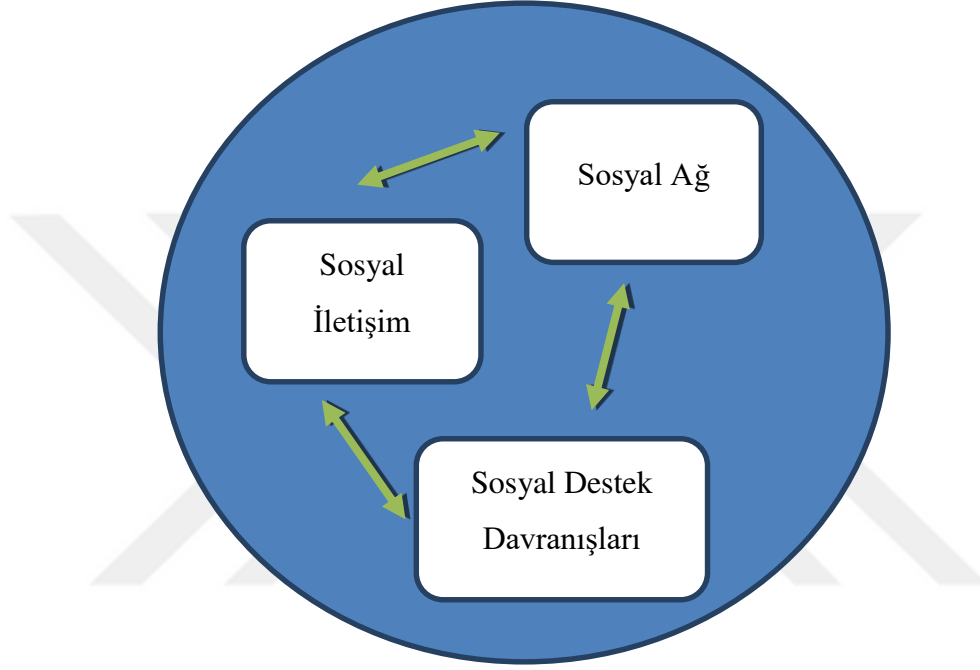
- Turizm aracıları;
 - Engelli grubun gereksinimlerine göre hizmetleri, donanımı güçlendirme,
 - Otelleri bilgilendirme,
 - Otelleri zorlama,
 - Doğru yönlendirme,
 - Engelli dostu oteller ile işbirliği,
 - Kurumsal olarak kendini yetiştirme.
- Engelli STK'ları;
 - Yaşadıkları sorunları, ihtiyaçları yetkili mercilere bildirme,
 - Denetlemeye katılım,
 - Toplumda engelli bilinci oluşturma,
 - Organizasyon.
- Devletin ilgili birimleri;
 - Engelliye tatil için maddi destek,
 - Vergi indirimi,
 - Fiziki düzenlemeler için cezai yaptırım,
 - Belediyeleri destekleme,
 - Fiziksel çevre düzenlemeleri.

Engellilerin de turizm hizmetlerinden yararlanma hakkı olduğu gerçeğinden hareketle ülkemizde engelli tatil olanakları, tercihleri, ihtiyaçları ve mevcut durumu ortaya koyacak nicel çalışmalar yapılması önemli bir gereksinimdir. Engelli insanlar ile ilgili alınacak kararlarda sivil toplum örgütleri karar mekanizmalarına dahil edilebilmelidir. Ayrıca, mimari düzenlemeler kadar önemli bir diğer engel niteliğinde olan ekonomik yetersizlikler konusunda da engelliler için katkı sağlanabilmesi engelsiz turizm için önemli bir teşvik kaynağı olmaktadır. Engelsiz turizm yararlanıcıları aile bireyleri refakatinde turizm faaliyetlerine onurlu bir şekilde katılmaları durumunda çok daha mutlu vatandaşlar olabilirler.

⁹⁹ Akıncı, Zeki; Nesrin Sönmez; “Engelli Bireylerin Erişilebilir Turizm Beklentilerinin Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma”, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 1, Bahar, s. 108.

Örneğin, gelişim engelli birçok çocuğun evde ve okulda tipik gelişim deneyimleri ve devam eden buluşmalar yoluyla sosyal yeterlilik geliştirmediği konusunda genel bir görüş birliği vardır. Okulda bu davranışlar çoğunlukla karşılıklı sosyal etkileşim sınıflarıyla birleştirilir.¹⁰⁰ Böylece çocuk sosyal etkileşim yoluyla gelişme gösterebilmektedir. (Şekil 11)

Şekil 11: Engelli Birey Çevresel ve Faaliyet Değişkenleri

Kaynak: Craig Kennedy, Robert Horner, Stephen Newton. **Social Contacts of Adults with Severe Disabilities Living in the Community**, 1989, Volume 14, p. 190-196.

Diğer bir örnek olarak, bunama (demans) fiziksel hareketliliği etkiler. Demans hastaları kısa bir mesafede sandalyeye tek başlarına oturabilirler ancak ne yaptıklarını ya da nereye gideceklerini unutacakları için varacakları yere ulaşamayabilirler.¹⁰¹ Hafızaları çok zayıf olduğu için onlardan istenilen şeyi birkaç saniyede unutabilirler.¹⁰² Günlük aktivitelerde hareketlilik kısıtlılığı yaşanan durumlar;

¹⁰⁰ Kamps, D., Kravits, T., Ross, R., , **Social-Communicative Strategies For School-Age Children**. Vol. 10, Baltimore Brookes, 2002, p. 266.

¹⁰¹ Rosemary Oddy. **Promoting Mobility for People with Dementia: A Problem-solving Approach (Care professional handbook series)**, Age Concern Books, London, 1998, s. 5.

¹⁰² Karen Watchman; Diana Kerr; **Intellectual Disability and Dementia**, Jessica Kingsley Publishers, 2014, s. 288.

- Ayakta kalma,
- Yürüme,
- Oturma,
- Bir yerden bir yere geçme,
- Yataktan kalkma ve yatma,
- Merdivenleri tırmanma ve inme.

Engellilik ile seyahat ve tatil önemli bir karar olarak düşünülebilir. Bunun başlıca nedenleri Tablo 23’de görülmektedir. Dikkat çekici nokta, erişim sorunları nedeniyle tatil yapamayan engelli oranı %25 iken engellerine rağmen seyahat edenler %75’i oluşturmaktadır.

Tablo 23: Engelli İnsanların Tatilde Karşılaştıkları Sorunlar

Temel Konular	Değerlendirme %
1. Son günde ortaya çıkan erişilebilirlik sorunları	57
2. Engellilik sorunlarının temel bilincinde olmayan seyahat acenteleri/tur operatörleri	43
3. Tatil mekanlarına erişim sorunu	29
4. 2004’te tatil yapamayanlar	27
5. Ulaşım araçları ile taşıma sorunları	22
6. Seyahat sigortası yaptırmada zorluklar	22
7. Erişim sorunları yüzünden tatil yapamıyor olmak	25

Kaynak: Chris Veitch, Gareth Shaw, Disability Legislation and Empowerment of Tourists with Disability: The UK Case, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011, s. 62

Erişilebilirlik ile ilgili politikalar bir yandan özürlü vatandaşların eşit derecede turizmi gezme ve eğlenme haklarını güçlendirmeli ve diğer yandan turizm sağlayıcılarının ulaşılabilir hizmet ve tesisleri etkili, karlı ve sürdürülebilir bir şekilde sunma kabiliyetlerini güçlendirmelidir. Ayrıca, örneğin taksi lisansı veren kamu otoriteleri, yerel vatandaşlara ve taşınabilirliği azalmış turistlere hizmet etmek için erişilebilir taksilerin daha büyük bir bölümüne olan ihtiyacı dikkate almalıdır. Diğer kamu kurumları erişilebilirlik konusunda şunları yapabilir¹⁰³;

¹⁰³ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 22.

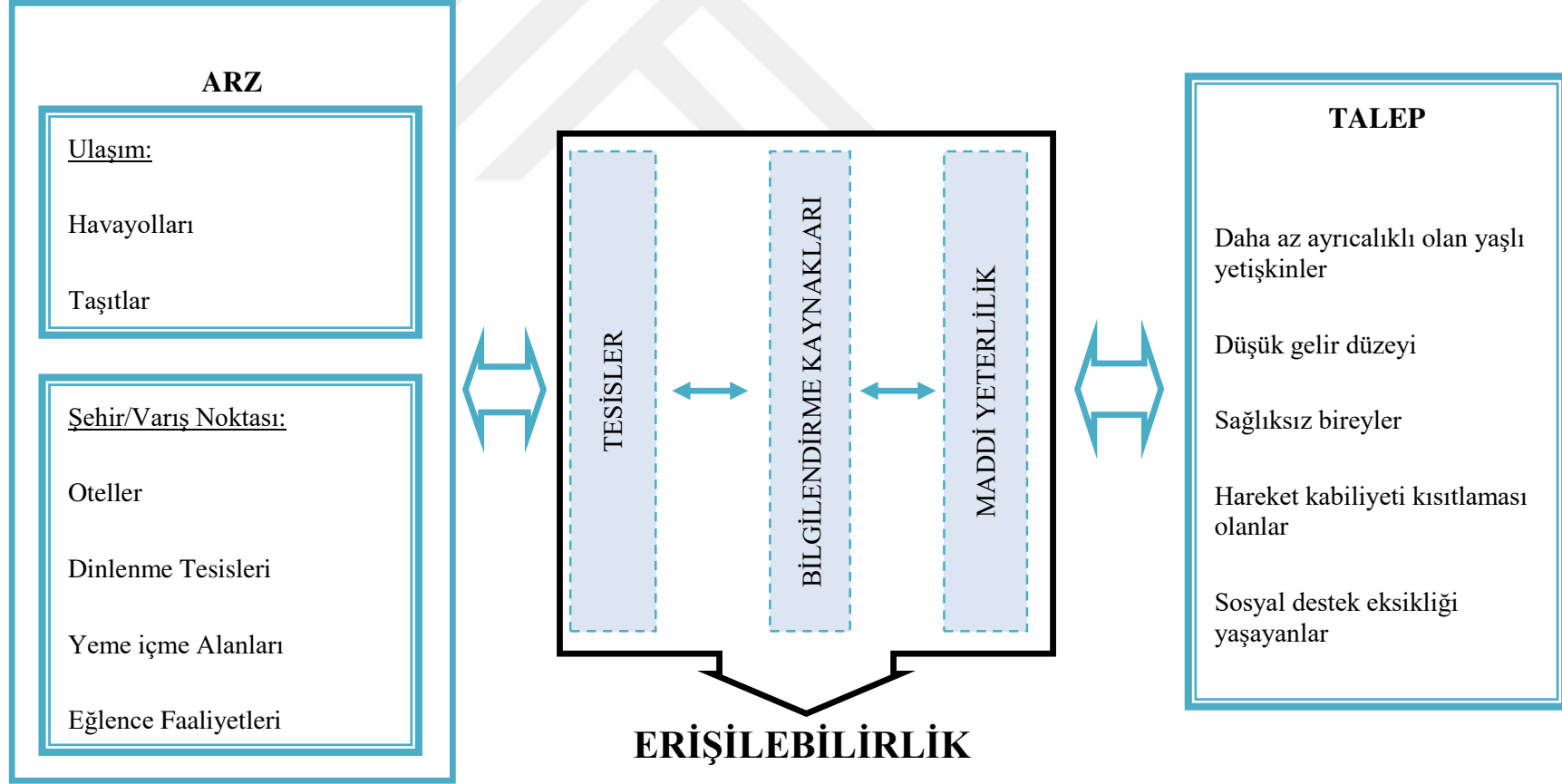
- Turizm işletmelerine erişim gereksinimleri hakkında bilgi geliştirilmesi ve dağıtılması,
- Planlama, öncelikleri belirleme,
- Mali teşviklerin sağlanması,
- Erişilebilirlik önlemleri, eylemleri ve projelerin uygulanmasını koordine etmek,
- Erişim engellerinin kaldırılmasını hedefleyen işletmeler için mali destek programlarının oluşturulması,
- Kamu ve özel sektör turizm işletmelerinde asgari erişim koşullarına ve çerçeve standartlarına uyan yönetmeliklerin uygulanması,
- Personel eğitimi programlarının teşvik edilmesi,
- Olumlu ilerleme gösterenlerin örnek gösterilmesi.

Siyasi otoritelerin turizmdeki erişim engellerini kaldırma konusundaki acil ve yaygın ihtiyaçlara cevap vermesi gerekmektedir. Altyapı yatırımları genellikle uzun vadeli planlardır. Her şeyi uyarlamak ve sonuçların görünmesi uzun zaman alır. Sübvansiyon miktarı altyapı türüne bağlı olarak ve adaptasyonun maliyet fiyatının %30'u ile % 70'i arasında bir tutarda bulunmaktadır. Açıkça, erişilebilirliğe yatırım yapmanın bir fiyatı vardır. Yeni yapılar için ek maliyet sınırlı olsa bile, örneğin; daha az merdiven ve daha fazla rampa, tekerlekli sandalye kullananlara değil aynı zamanda daha az hareketli olan yaşlı vatandaşlara, pusetlere sahip ailelere, ağır bavul taşıyanlar ve el arabalı personeller gibi, herkesin konforunu ve operasyonel verimliliğini artırır. Bu nedenle, daha iyi bir erişilebilirlik için bina, yenileme veya tasarım yaparken erişilebilirlik için altın kurallar oluşturulmalıdır.¹⁰⁴

Hareket kısıtlılığı olan bireyler; obezler, sakatlık geçirenler ve küçük çocuklu aileler de erişilebilirlik düzenlemelerinden yararlanacaklar arasındadır. Bununla birlikte erişilebilirlik literatüründe “engelsiz turizm hizmetleri” ileri yaş ve engelli turizmi başlığı altında ele alınmaktadır. Erişilebilir seyahat ve turizm pazarında arz ve talep tarafında olan tüm gruplar Şekil 12’de görülmektedir. Burada talep ile arz arasında yer alan; tesisler, bilgilendirme kaynakları ve maddi imkânlar erişilebilirlik için gerekli unsurlardır.

¹⁰⁴ Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, Ivor Ambrose: p. 38-39.

Şekil 12:Erişilebilir Seyahat Pazarında Talep ve Arz Gereksinimleri

Kaynak: Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, Accesible Tourism Concepts and Issues, Channel View Publications, Bristol, 2011, s. 195.

2.1.3 Engelsiz Turizm Hizmetlerinin Sınıflandırılması

Engelsiz turizmde piyasada oluşan, arz ve talep dengesine etki eden en önemli unsur ulaşılabilirliktir. Çünkü engelli bir turistin sunulan mal ve hizmete ulaşabilmesi de toplam seyahat bütçesinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ulaşılabilirlik; yer tanıtımlarında söz verilen, engelsiz turizmde olması beklenen ürünlerden biridir.¹⁰⁵ Engelli insanlar için seyahatin kolaylaştırılması yalnızca bir insan hakları zorunluluğu değil, aynı zamanda istisnai bir iş fırsatıdır. Engelsiz turizm alanındaki sistem ve hizmetler, iki kategoride değerlendirilebilir. Bu kategoriler mevcut engelli turizm hizmetlerinde karşılaşılan beklentilerden hareket edilerek geliştirilmiştir. Ulaşılabilir seyahat ihtiyacı olan engelsiz turizm pazarı, özellikle düşük sezonda, genellikle refakatli veya gruplar halinde¹⁰⁶ daha sık seyahat ederek daha fazla geri dönüş ziyareti gerçekleştiren ve dünyanın bazı bölgelerinde bu ziyaretçileri almaya hazır olan yerler için altın bir fırsat sunmaktadır. Bu gezginlerin, seyahatlerinde ortalamanın üzerinde harcama yaptıkları Dünya Turizm Örgütü'nün kayıtlarında yer almaktadır.¹⁰⁷

Tablo 24: Engelsiz Turizm Yararlanıcı Grupları

Katı Engelsiz Turizm	Uyumlu Engelsiz Turizm
Güçlü fiziksel engelleri vardır.	Kısıtlı fiziksel engellilikleri vardır.
Özel ziyaret bölgesi tercih ederler.	Genel turistik ziyaretler yaparlar.
Uzun süreli geziler planlarlar.	Kısa süreli seyahatleri tercih ederler.
Küçük gruplar halinde seyahat ederler.	Geniş gruplara katılabilirler.
Fiziksel aktivite programları sınırlıdır.	Fiziksel aktivitede serbesttirler.
Refakatçi ile derin bağlılıkları vardır.	Refakatçi ihtiyacı sınırlıdır.
Kişisel deneyimlere sadık kalırlar.	Açıklayıcı bilgilerden yararlanabilirler.
Seyahat planını kendileri gerçekleştirir.	Seyahat turu veya acentelerine giderler.

¹⁰⁵ Mariani, M. Marcello, Rodolfo Baggio, Dimitrios Buhalis, Christian Longhi. **Tourism Management, Marketing, and Development**. Palgrave Macmillan, New York 2014, p. 199.

¹⁰⁶ Bulgan, Gülay; İlker Çarıkçı; “Engelli Turizmi: Antalya İlindeki Dört Ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 7 Sayı:13 2015 – Aralık, s. 15-42.

¹⁰⁷World Tourism Organisation,
http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/goodpracticesintheaccessibletourismsupplychain_en_2016_2_web_20160726122_revisado_vfinal_2_acesupdated_on_the_web.pdf (24.10.2017)

Tablo 24’te görüldüğü gibi ilk gruptaki (katı engelsiz turizm yararlanıcıları) ağır engellilik durumlarından dolayı seyahat programlarını kendi planlar, özel tercihler yaparak deneyimlerine dayanarak kendilerine uygun olan tesislere refakatçileri ile giderler. Bu tür engellilik durumlarında bireyler alternatif turlardan yararlanmakta zorlanırlar. Ekonomik olarak üst gelir düzeyine sahip olanlar bu tür seyahat planlarını yapabilirler. Yüksek maliyetler gerektirdiğinden eğer ekonomik olarak ihtiyaç duydukları geziyi karşılayamıyorlar ise evlerinden ve belirli bir çevreden ayrılamazlar. Diğer grup ise ağır engellilik durumunun dışında kalan bir kitledir. Bu gruptaki engelliler sınırlı da olsa seyahat özgürlüğüne sahiptirler. Kendilerine uygun rotalar ve seyahat planları yapıldığı takdirde gezilere katılabilirler. Tur operatörlerince bu kişiler için uygun paketler sunulabilmektedir. Böylece, seçtikleri tura katılabilirler. Yapılan turlarda engellilik türüne uygun ulaşılabilir ve erişilebilir alanlar belirlenir. Hangi engel türlerinin hangi grupta değerlendirildiği çok önemlidir. Engel türleri (Tablo 1) ve zorlandıkları alanlar birlikte değerlendirilerek seyahat için fiziksel düzenleme ihtiyaçları ortaya konulabilmektedir. Erişilebilir turizm için bu sınıflandırma ele alındığında engelli turistler, onlara hizmet sağlayan işletmeler, engelsiz tur operatörleri bu sistemin ana unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Maliyetleri en uygun rotalar tercih edilerek seyahat planları gerçekleştirilebilmektedir.

Arz ve talep faktörleri de, ekonomik değerlendirme açısından önemlidir. Turizm organizasyonunda, varış noktası ve ziyaretçinin arasındaki işlemin merkezi bileşeni olarak görülen husus, erişilebilir turizm deneyimidir.¹⁰⁸ Hem paydaş hem de ziyaretçi perspektifleri ile kapsamlı bir erişilebilir deneyim sunma hedefinin geliştirilmesi, müşteri hizmetleri ve memnuniyetinin artırılması için büyük önem taşımaktadır.

2.1.4 Engelsiz Turizm ve Bölgesel Kalkınma¹⁰⁹

UNWTO'na göre, "turizm kalkınması uygun şekilde geliştirilmiş ve desteklenmiş" ise gerçekten azınlık ülkelerde egemen olan ekonomik ve sosyal koşulların üstesinden gelmek ve dünya ekonomisine entegrasyonunu hızlandırmak

¹⁰⁸ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 13.

¹⁰⁹ Hall, C. Michael, Stephen J. Page; **The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space**, 4th Ed., Routledge, London, NY, 2014, p. 152-159.

için "hızlı bir kazanç" yolu olabilir. UNWTO, turizmi az gelişmiş ülkeler için bir ekonomik kalkınma sektörü haline getirmenin nedenlerini şöyle belirlemiştir:

- Turizm üretim noktasında tüketilir; bir turist belirli destinasyona gidip para harcadığında, her türlü yerel iş için bir fırsat açar ve yerel toplulukların gayri resmi ekonomi aracılığıyla doğrudan ziyaretçilere mal ve hizmet satarak fayda sağlamasına izin verir.
- Çoğu az gelişmiş ülke gelişmiş ülkelere göre turizm açısından karşılaştırmalı bir avantaja sahiptir.
- Turizm daha pek çok endüstriden daha fazla çeşitlilik gösterir.
- Turizm emek yoğun bir endüstridir ki bu, yoksullukla mücadelede özellikle önemlidir.
- Birçok küçük ve mikro girişimciye hem resmi hem de kayıt dışı ekonomide fırsatlar yaratılır.
- Turizm sadece yoksullar için maddi imkânlar ile sınırlı değildir aynı zamanda kültürel gurur da sağlamaktadır.
- Turizm tarafından ulaşım ve iletişim gibi altyapı yatırımlarında sağlanan iyileşme de zayıf ekonomilere fayda sağlayabilmektedir.

Turizm ve vatandaşlık hakları ile ilgili olarak, yurtiçi veya yurtdışında vatandaşların ve turistlerin haklarının geliştirilmesi ve korunması için kamu yetkililerinin nihai olarak sorumlu oldukları iki durum vurgulanmalıdır. Bunlar¹¹⁰;

1. *Yasal haklar: vatandaşların ve özellikle engelli ve yaşlı kişilerin turizmden yararlanma haklarının korunması.*
2. *Erişim: Erişilebilirlik önlemlerinin ve ulaşım kalitesinin garanti edilen turizm sektöründeki standartlarının geliştirilmesine yöneliktir.*

Ulaşılabilirlik kapasitesi yetersiz bir kentte binalara ve ulaşım erişimle ilgili olarak bakıldığında özürlü insanlara yönelik ayrımcılık en belirgin biçimde görünür ve bariz haldedir.¹¹¹

¹¹⁰ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 21.

¹¹¹ Johnstone, David; **An Introduction to Disability Studies**, Second Edition, David Fulton Publishers, New York, 2001, p. 138-139.

Bir yerin ulaşılabilirlik kapasitesinin geliştirilmesi, sekiz adımdan oluşur. Bu adımlar şunlardır¹¹²;

1. Mevcut durum için yönetim amaçları veya standartlarının belirlenmesi,
2. Belirli bir dönem için mevcut kullanım düzeylerinin (ör. saat, gün, hafta, ay, yıl) tespit edilmesi,
3. Biyofiziksel, sosyo-kültürel, fiziksel ve yönetsel bileşenleri gösteren göstergelerin tanımlanması,
4. Her göstergenin mevcut durumunun ölçülmesi,
5. Gösterge durumu ile bireysel kullanım düzeyi arasındaki görünür ilişkilerin saptanması,
6. Çeşitli etmenlerin erişilebilirliği hakkında değer yargısı oluşturulması,
7. Mevcut ziyaretlere eşit veya yakın bir taşıma kapasitesi belirlenmesi,
8. Taşıma kapasitesinin eksiksiz olması için yönetim stratejilerinin uygulanması.

Yukarıda sayılan maddelerin geliştirilmesi için ihtiyaç duyulan unsurlar; yerel yönetim becerileri arasında; erişim, rekreasyonel olmayan kaynaklar, olaylar için yerinde yönetim çözümleri, sosyal etkileşim, ziyaretçi etkisinin kabul edilebilirliği ve tasnif imkânları olarak sayılmaktadır. Literatür turizm hizmetleri ile ilgili, erişilebilirlik konusunda aşağıdaki kavramları vurgulamaktadır¹¹³:

- Mekânsal ayrımcılık (belirli bir noktaya işaret edilmeksizin),
- Gözlemlenen veya beklenen gezilerin seyahat masrafları,
- Belirli bir yerde bulunan bir kişinin belirli bir etkinliğe veya faaliyet grubuna katılma fırsatı ve
- Bir bölgede ikamet eden nüfusun belirli bir faaliyete veya faaliyet grubuna katılmasına yönelik ortalama fırsattır.

Birçok özürlü insanın mali koşullarının yetersizliği engelliliğe katkıda bulunan fiili bozukluklardan çok daha fazla sorun olabilir. Engelliliğe bağlı ek maliyet, bir dizi çelişkili duygunun eşliğinde, bazı faydalara da neden olabilir. Örneğin ABD’de engellilere evde verilen hizmetler; evde bakım, tekerlekli sandalyede yemek, günlük bakım merkezi ve bir mühlet bakım hizmetidir.

¹¹² Hall, C. Michael, Stephen J. Page; **The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space**, 4th Ed., Routledge, London, NY, 2014, p. 152.

¹¹³ Envall, P.; <http://etheses.whiterose.ac.uk/11279/1/485207.pdf> , 2007, p. 7-20.

ABD’de engelli vatandaşlara sağlanan en önemli faydalar¹¹⁴:

- Gelir desteği,
- Konut yardımı,
- Sağlık imkânları,
- Vergi kredileri (Aileler için vergi kredisi, özürlü kişinin vergi kredisi),
- Ağır sakatlanma yardımı,
- Engellilik ile yaşama yardımı,
- Katılma yardımı olarak sayılabilir.

Kalkınma sürecinde geliştirilecek tüm bu sosyal hakların yanı sıra, kentsel yaşamda ortak alanların kullanımlarında getirilecek kolaylıklar ve imkânlar, engelli ve yaşlı bireylere bağımsız bir şekilde yaşama fırsatını sunmaktadır.¹¹⁵

Bazı ülkelerde yabancı sermayeye büyük oranda yatırımı yapan ve hemen hemen sadece birinci sınıf turistleri ağırlayan, turizmden elde edilen kârların yüzde 90’ı ülkeden ayrılabilir. Diğer ülkeler genellikle turizmin kârlarını korumakta, genellikle yabancı yatırıma sınır koyarak ve turizm sektöründe yabancı istihdamını kısıtlayarak ve yerel olarak üretilen mal ve hizmetlere daha çok güvenen "uygun" veya "sürdürülebilir" turizmi teşvik ederek daha başarılı olmuştur.¹¹⁶ Diğer yandan az gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası kalkınmanın finansmanında, yabancı sermaye önemli bir dış finansman kaynağı olarak kullanılmış ve hala da kullanılmaktadır. Türkiye genel olarak bakıldığında, 2000 yılı verilerine göre yaklaşık 1 milyar dolar civarında bir yabancı sermaye yatırımı ile dünya yabancı sermaye akımının ancak binde 1’ine sahiptir. Hollanda 696 milyon \$, Almanya 583 milyon \$, İtalya 271,7 milyon \$ ile ilk üçte yer alırken ülkemizdeki yabancı sermaye miktarı 50,2 milyon \$ düzeyindedir.¹¹⁷ Turizm bölgesel kalkınmaya hizmet eden en önemli kaynakları değerlendiren, bir arada sunan, kişisel deneyim kazandırarak memnuniyet ile ihraç edebilen özel bir sektördür. Engelsiz deneyimler bu memnuniyeti ve kalkınmayı artırır yönde bireysel ve kamusal katkı sağlayan kazanımlar yaratmaktadır.

¹¹⁴ Johnstone, David; **An Introduction to Disability Studies**, Second Edition, David Fulton Publishers, New York, 2001, p. 146.

¹¹⁵ Öztürk, M.; Türkiye’de Engelli Gerçeği, <http://www.musiad.org.tr/download/Yayinlar/>, (26.12.2017)

¹¹⁶ Chambers, Erve. **Native Tours: The Antropology of Travel and Tourism**, Waveland Press, 2000, s. 32.

¹¹⁷ Bahar, Ozan; Metin Kozak; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 178.

2.2 ENGELSİZ TURİZM ARZ FAKTÖRLERİ

Avrupa nüfusunun hızla artmasının seyahatlere katılanların sayısını artırmasıyla turizm altyapısını ortaya çıkaran; ulaşım araçlarındaki gelişmeler, kentleşme olgusu, sivil havacılık ile seyahatlerin artışı sayesinde ve 1. Dünya Savaşına kadar olan dönemde, ilk paket turun Thomas Cook tarafından düzenlenmesi sonrasında turizm dünya gündemine gelmiştir. Çağdaş turizm anlayışı ile han/kervansaraylar yerine turistik işletmelerden bahsetmek mümkün olmaya başlamıştır.

Seyahat özgürlüğü, ücretli tatil hakkı, sosyo ekonomik gelişim, sosyal güvenlik sisteminin işlerliğinin artması ve engelsiz kentleşme olgusu ile de turizm herkes için mümkün hale gelmeye başlamıştır. Dünyada engelsiz hareketin miladı olan ADA (American Disability Act: Amerikan Engelsiz Hareketi); 1950 yılında, ABD’nde başlamış ve bugün ADA sayesinde pek çok engelli rahatlıkla evinden çıkabilmektedir. ADA’ya göre; “yaşamsal aktivitelere önemli ölçüde limit koyan fiziksel veya zihinsel bir rahatsızlığınız varsa engellisinizdir”. Bu tanımdan ve yukarıda sayılan olgulardan hareketle engelsiz turizmi doğuran etmenler şunlardır:

- İnsan hakları,
- Evrensel kentleşme,
- Engellilerin iş yaşamına katılımı ile boş zaman kavramının gelişimi,
- Gelir düzeyinin artması,
- Teknolojik gelişmeler,
- Eğitim düzeyi.

Engelsiz turizm talebinin doğmasında temel teşkil eden ve ihtiyaç hacmini oluşturan fiziksel erişim için mimari düzenlemelere ihtiyaç duyanlar şu gruplardır¹¹⁸;

- Hareket kabiliyeti bozukluğu olanlar
- Duyusal bozukluğu olanlar
- Entelektüel / zihinsel engelliler
- Gizli bozukluklar (şeker, kalp vb)
- Yaşlılar, bebek arabası ya da yük taşıyanlar.

¹¹⁸ Özbalcı, Seval.; Erdem Hepaktan; “Ulaşılabilirlik Düzenlemelerinin Uluslararası Turizm Açısından Stratejik Önemi”, II. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi, Kemer, Antalya, 28 Eylül-1 Ekim 2017.

Engelsiz turizmin dayanağı olan iyi ulaşılabilirlik şehirlerin ve bölgelerin turistik ve ekonomik rekabeti için hayatidir. Ulaşılabilirlik coğrafi faktörler, seyahat bağlantıları ve servisleri, iletişim gibi müşterilerin o noktaya ulaşmalarını sağlayan esaslar ile belirlenir. Ulaşılabilirlik konusunda otorite sayılabilecek herhangi bir organizasyon olmadığı için bu konudaki hizmetler paydaş kurumların kontrolünde eş zamanlı olarak yürütülmektedir.¹¹⁹

Talep ve arz unsurlarında ortaya çıkan gelişmeler ile engelli bireylerin gelir durumlarına uygun fiyatlarda arz edilen hizmetleri sağlayacakları şekilde seyahat edebilirlikleri gündeme gelmekle birlikte bu konudaki gerçekleşme düzeyi o destinasyonun ulaşılabilirliğine ve sosyal etki mekanizmasına göre belirlenmektedir. Türkiye’de 8 Milyondan fazla engelli ve 6 Milyondan fazla 65+ kişi yaşamaktadır. İnsanları engelleyen başlıca faktörler ise şu şekilde tespit edilmiştir¹²⁰:

- Yetersiz politikalar ve standartlar,
- Olumsuz tavırlar,
- Yeterli hizmet sağlanmaması,
- Hizmet iletimi sorunları,
- Yetersiz finansman,
- Yetersiz erişilebilirlik,
- Danışma ve katılım yetersizliği,
- Veri ve bulgu yetersizliği.

Engelsiz turizm sisteminde yukarıda sayılan faktörleri bir araya getiren, engelsiz turizm arzını belirleyen unsurlar şunlardır;

- Destinasyonun doğal ve kültürel çekiciliği,
- Engelsiz konaklama olanakları,
- Ulaşılabilirlik olanakları,
- Erişilebilir yatırım olanaklarıdır.

Ulaşılabilecek hedef bir sahil köyü veya dağ tatil kasabası kadar küçük ya da bölge, devlet veya ulus kadar büyük olabilir. Arz unsurları ayrı ayrı ele alındığında arz edilen hizmet ve olanaklara erişilebilirliğin önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

¹¹⁹ Mariani, M. Marcello, Rodolfo Baggio, Dimitrios Buhalis, Christian Longhi. **Tourism Management, Marketing, and Development**. Palgrave Macmillan, New York 2014, p. 197.

¹²⁰ Dünya Engellilik Raporu, Dünya Sağlık Örgütü 2011.

2.2.1 Doğal ve Kültürel Çekicilik

Bireylerin turizm faaliyetlerine katılmak amacıyla sürekli yaşadıkları yerden ayrılarak seyahat ettikleri yerler destinasyon olarak adlandırılmaktadır. Kelime anlamı varış yeri ya da bir seyahat sonunda ulaşılan yer şeklinde açıklanır. Turistin tatil deneyimi destinasyon çevresi ve hizmet altyapısının unsurları ile şekillenmekte ve bir bölgenin başarısı bu unsurlar ile birlikte rekabet gibi faktörlerden de etkilenmektedir.¹²¹ Destinasyonun doğal ve kültürel çekiciliğini hedef alan seyahat programlarında turizmciler için olması gereken unsurlar önem düzeyine göre The Society of Incentive Travel Executives (SITE) tarafından belirlenen esaslara uyarlanarak sıralandığında¹²²;

1. Toplam engelsiz tur satış hacmi,
2. Yeni engelli müşteri potansiyeli,
3. Tam ya da yavaş satılan ürünlerin uygun sunumu,
4. Yüksek moral ve iyi niyet,
5. Yenilikçilik ve tanıtımlar,
6. Yavaş satışı olan mevsimlerin de desteklenmesi,
7. Rekabetçi promosyon dengesi,
8. Müşteri memnuniyeti ile stok durumunun iyileştirilmesi,
9. Sunulacak tur görüntülerinin sağlanması,
10. Satış eğitiminde engelsiz yardım desteği olarak sayılabilir.

2.2.2 Engelsiz Konaklama Olanakları

Bölgedeki tüm engel gruplarındakilere yönelik olarak düzenlenecek turlar için konaklama imkânları gözden geçirilmelidir. Bu nedenle seyahat edecek engelli sınıfına uygun konaklama arz kategorisi de farklı olmaktadır. Yararlanıcılar engel durumlarına uygun olarak sunulan hizmetlere göre tercihlerini yapabilirler. Özel sektörün imkânlarına göre belirlenen bu hizmetler mimari düzenlemeler açısından önem teşkil etmekle birlikte ticari işbirlikleri ile tüketiciye ulaşabilmektedir. Kamusal anlamda önem taşıyan arz unsuru ulaşılabilirlik olanaklarıdır. Bu nedenle bu olanakların yaygınlaştırılması ve yatırım teşvikleri ile desteklenmesi de son derece önemlidir.

¹²¹ Kozak, Metin; **Sürdürülebilir Turizm – Kavramlar ve Uygulamalar**, Detay Yayıncılık, 2013, s. 277-278.

¹²² International Tourism Quarterly; **“The Incentive Travel Market”**, Special Report No: 52, Londra, 1985, s. 43-45.

2.2.3 Ulaşılabilirlik Olanakları

Turizmde arzın bir ihtiyaçtan doğması önemli bir gerekliliktir.¹²³ Dolayısıyla, arz edilen hizmet ve unsurlar belirli ihtiyaçlar doğrultusunda engelsiz turizm destinasyonlarına talep doğmaktadır.

Dünya Turizm Örgütü bu konudaki hizmetlerin yaygınlaştırılması için girişimleri artırıcı çalışmalar yürütmektedir. Söz konusu engelsiz turizm faaliyetleri sosyo-ekonomik kalkınma ile birlikte engelli bireylerin çalışma yaşamına katılması sayesinde gelir düzeylerine göre sosyal veya lüks, sürelerine göre kısa (günübirlik, hafta sonu) ya da uzun süreli olarak gerçekleştirilebilir duruma gelmiştir.

Dış ve iç turizm anlamında ulaşılabilir hizmetlerin yaygınlaştırılması ile sezonluk, belirli yaş grubuna yönelik turistik faaliyetlerin engelsiz turizm ile gruplar halinde, her mevsimde ve ileri yaşlarda da sürdürülebilir olması mümkün olabilmektedir.

Yaşlı, engelli ve kısıtlıların topluma tam katılımını engelleyecek çeşitli kişisel, çevresel ve mimari engeller bulunmaktadır. Bu konuda üç önemli kilit alanda bu engeller sınıflanmıştır¹²⁴:

1. Fiziksel ve teknolojik çevreler (konut, ulaşım sistemleri ve kamusal olanaklara erişim ve bilgi teknolojisi),
2. Sosyal ve rekreasyonel çevreler (engellilerin planlamasına ve hizmet sunumuna katılım fırsatlarının da dahil edilmesi),
3. Ekonomik çevreler (istihdam, gelir ve mali haklara erişim dahil).

Erişilebilir turizm değer zincirinin bu engellerin her bir 'bağlantısında' geliştirilmesi gerekir. Örneğin; ulaşım, ilgi çekici yerler, konaklama ve müşterinin tüm yolculuk boyunca yeterli hizmet alması için tüm bağlantılar arasında güvenilir bağlar olmalıdır. Destinasyonun ulaşılabilirlik olanaklarını geliştirme, erişilebilir turizm işletmelerinin yatırım olanaklarının gelişmesini sağlamak için hedeflerini koyması gereken stratejilere, yapılara ve faaliyetlere odaklanır ve böylece ziyaretçiyi tatmin edecek genel bir deneyim sağlar.¹²⁵

¹²³ Var, T. http://www.anatoliajournal.com/atad/depo/dergiler/Cilt1_Say6_Yil1990_1304682662.pdf. (22.11.2017)

¹²⁴ Johnstone, David; **An Introduction to Disability Studies**, Second Edition, David Fulton Publishers, New York, 2001, p. 138-139.

¹²⁵ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 6.

2.2.4 Erişilebilir Yatırım Olanakları

Dünyanın çeşitli bölgelerinde erişilebilir turizm, mevzuat, kamu sektörü oryantasyonu ve özel sektör tarafından kademeli bir anlayış ve işbirliği ile kolaylaştırılmaktadır. Çevredeki engelleyici unsurların yoğunluğu ve aralarındaki bağlantıların anlaşılması, bunların yerleşimi, merkezliliği, erişilebilirlik gereksinimi olan insanlar için toplumsal gelişimin yoludur.

Engelsiz turizmin “özürlü” insanlar için turizme odaklı olduğu anlayışı 1990'lı yılların başında kalmış, bugün herkes için turizm ilkesini izleyen 21. yüzyıl yaklaşımına geçiş yapılmıştır.¹²⁶

Engeller yelpazesine sahip insanlar için bariyersiz ortamlar yaratmak, binaların, kapıların, rampaların ve asansörlerin fiziksel boyutlarını incelemekten çok daha fazlası yapılarak çevrenin daha erişilebilir hale getirilmesi açısından önem taşımaktadır.¹²⁷

Engelsiz turizm yatırım olanakları ile ilgili talebi belirleyen başlıca unsurlar dört başlıkta toplanabilir. Bunlar;

- Gelir,
- Fiyat,
- Ulaşılabilirlik,
- Sosyal (çalışanların ve bölge halkının yaklaşımı) faktörlerdir.

Engelsiz turizm için yapılan erişilebilirlik yatırımları için turizmciler potansiyel ziyaretçi rakamlarını göz önüne alarak hareket etmektedir. Bu mahiyetteki turistlerden sağlanacak gelirin yapacakları yatırıma değer görülebilmesi için maliyeti yüksek fiyatlar çıkarabilmektedirler. Oysa bu yeterlilik, yalnızca tesisin imkânları ile sınırlı değildir. O bölgedeki seyahatin başladığı noktadan tesisin bulunduğu noktaya kadar olan ulaşılabilirlik düzenlemeleri de mükemmel olmalıdır. Son olarak bölge sakinlerinin engelli ziyaretçilere sergilediği **tutum ve tavır** da son derece önemlidir.

¹²⁶ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 7-9.

¹²⁷ Johnstone, David; **An Introduction to Disability Studies**, Second Edition, David Fulton Publishers, New York, 2001, p. 138-139.

2.3 ENGELSİZ TURİZM TALEP FAKTÖRLERİ

Seyahat eden insanların sayısı, herhangi bir zamanda ve yerde seyahat etmeyi teşvik eden veya cesaret kırıcı faktörlere bağlıdır. Seyahati teşvik eden faktörlere "seyahat eğilimleri" denir ve yüksek harcanabilir gelir, düşük seyahat masrafları, elverişli döviz kurları, cazip yerler ve seyahat için güçlü bir kültürel geleneği olan geniş nüfuslar bu faktörlere dahildir. Seyahatten vazgeçiren faktörlere "seyahat direnç faktörleri" denir ve bunlar arasında; zayıf erişilebilirlik, yüksek maliyetler, hedefin zayıf imaj veren görüntüsü, politik istikrarsızlık, güvenlik veya sağlığa uygunluk ile ilgili endişeler bulunur.¹²⁸ Bu çerçevede bakıldığında, engelsiz turizm talebinin oluşması üç temel unsuru içerir. Bu unsurlar¹²⁹;

1. **Gerçek veya efektif talep:** Turistik merkezlere seyahat etme arzu ve tercihinde olan ve gittikleri destinasyonlardaki hizmet ve tesisleri kullanma hakkına sahip engelli, yaşlı ve hareket kısıtlılığı olan kişileri ifade eden bir kavramdır.
2. **Potansiyel talep:** Seyahat etme isteğinde olan fakat zamansal ve mali kısıtlamalar nedeniyle bu seyahatleri gerçekleştiremeyen engelli, yaşlı ya da hareket kısıtlılığı olan kişileri ifade eder.
3. **Ertelenmiş talep:** Motive olduğu takdirde seyahat edebilen fakat bunu bilgi, fırsat veya her ikisinin de eksikliği nedeniyle gerçekleştiremeyen engellilik durumu olan kişileri kapsar.

Ekonomik faktörler, her sektörde olduğu gibi, turizm sektöründe de önemli bir yere sahiptir. Turizm ürününü talep edecek bir kişinin, gerekli satın alma gücünden yoksun olması ya da yeterli alım gücüne sahip olmaması, turizm faaliyetinin gerçekleşmesinde önemli bir engeldir.¹³⁰

2.3.1 Talebi Etkileyen Unsurlar

Talebi etkileyen temel ekonomik faktörler olarak; ulusal gelir, gelir dağılımı, kişi başına düşen reel gelir, turizm ürünün fiyatı, nispi döviz kurları, uzaklık, konaklama potansiyeli ve arz kapasitesi, reklam ve tanıtım, teknoloji, nüfus, sağlık ve ulaşım olanaklarını sıralamak mümkündür. Bu faktörlerin yardımıyla, turizm talebine

¹²⁸ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 201.

¹²⁹ Çeken, Hüseyin; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 65.

¹³⁰ Çeken, Hüseyin; s. 115.

ilişkin olarak; bir ülkeye gelen turist sayısı, bunların ortalama kalış süresi ve harcama miktarı, geceleme durumları ile geldikleri ülkedeki kişi başına düşen gelir miktarı da göz önüne alınarak talep tahmini yapılabilir. ¹³¹ Engelsiz turist talebini etkileyen faktörler formül olarak ifade edilirse¹³²:

$$D_A = f(Y, TC, RP, ER, QF)$$

D_A = Erişilebilir Turizm Talebi

Y = Gelir Düzeyi

TC = Ulaşım Maliyeti

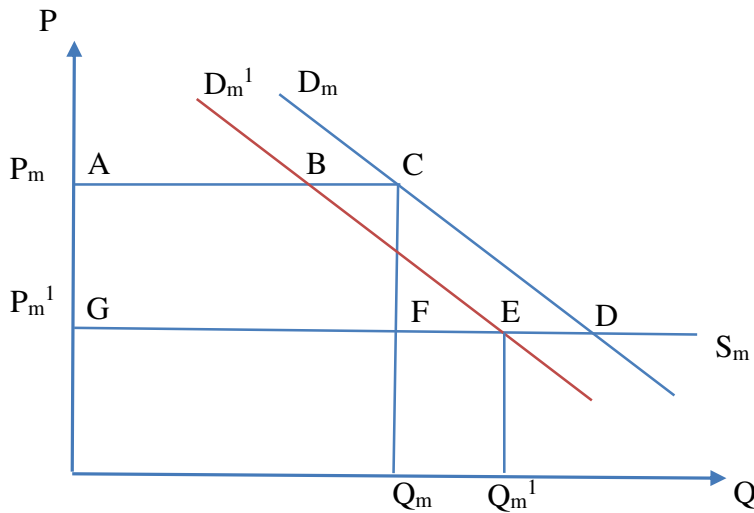
RP = Alternatif Noktalar Arasındaki Görelî Fiyat Farklılığı

ER = Döviz Kuru

QF = Hedef Noktadaki Engelsiz Mimari Düzenlemeler

Engelsiz turizm için bariyer niteliğindeki mimari düzenlemeler yapılmadığında turizm gelirleri için de engeller söz konusu olmaktadır. Bu durumda Şekil 13'te görüldüğü gibi engelsiz turizm pazarında ürün fiyatı P_m ve ithal edilen miktar Q_m 'dir. Dolaşım serbestleşmesinden sonra, fiyat dünyadaki fiyat olan P_m 'ye düşerken iç pazar daha düşük bir fiyat ile yanıt verir. Böylece talep D_m 'den D_m^1 'ye kaymakta ve ithal edilen miktar Q_m^1 'ye ulaşmaktadır. Ziyaretçi sayısının artması ile toplam gelir de artış göstermektedir.

Şekil 13: Engelleri Kaldırmanın İthalat Pazarındaki Etkileri

Kaynak: Dwyer, Larry, Peter Forsyth, **International Handbook on the Economics of Tourism**. Edgar, Elgar, UK, 2006, p. 49.

¹³¹ Çeken, Hüseyin; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 115.

¹³² Dwyer, Larry, Peter Forsyth, **International Handbook on the Economics of Tourism**. Edgar, Elgar, UK, 2006, p. 49.

Engelsiz turizm pazar evriminin taleplerini öngörmek ve karşılamak için, turizm sağlayıcıları, yaşlı ve engelli turistlerin erişilebilirliklerini, işlerinin her alanında birincil stratejik bir mesele olarak ele almalıdır.¹³³

Temel düzeyde turizm iktisadi faaliyeti arz ve talep kavramı çerçevesinde anlaşılabilir. Örneğin, bir otel odasının fiyatı arttıkça ziyaretçiler başka yerler veya konaklama kaynakları ararken talep azalmakta ve bu nedenle mevcut otel odalarının arzı artmaktadır. Turizm mallarının ve hizmetlerinin arz-talep ilişkisini ölçmenin bir yolu fiyat esnekliğini belirlemektir. Talep fiyatı elastik olduğunda, daha düşük bir fiyat, daha yüksek gelir elde etmeye yetecek miktarda talep yaratılır.¹³⁴ Herhangi bir ürünün talep fiyatı esnek değilse, daha düşük bir fiyat talebin yeterli bir miktarda artışına neden olmaz ve böylece toplam gelirlerin düşmesine neden olur. Talebin fiyat esnekliğini bilmek, turizm servis sağlayıcılarına ürün karmasını tasarlamalarında yardımcı olabilir. Talep tahmininde kullanılan nedensel olmayan modeller veya zaman serisi yöntemleri, gelecekteki eğilimleri tahmin etmek için ziyaretçi gelişi veya ziyaretçi harcaması gibi tek bir değişkenin geçmiş eğilimlerine dayanır. Nedensel ilişkinin olmadığı modeller ise veri eksikliği veya rahat yapılarıyla ilgili eksik bilgi içermeleri nedeniyle uygunsuz bulunmaktadır.¹³⁵ Engelsiz turizm talebine uyarlayabileceğimiz dört temel iktisadi varsayım¹³⁶ şöyledir;

- Yerli turist ile yabancı turistler birbirine ikame değildir.
- Yabancı turist talebi mükemmel esnektir.
- Yerli turist için arz şeması yukarı doğru eğimlidir (mükemmel elastikiyetten daha azdır).
- Tüm piyasalar tam rekabet halindedir.

Tarihsel olarak bakıldığında seyahat harcamaları gelir esnekliği yüksektir. Dolayısıyla kişi başı reel gelir artmaya devam ettikçe tüketicilerin seyahat harcamalarını giderek artırmaları öngörülmektedir. Gelecekte daha fazla seyahatin yanı sıra artan sayıda tüketicinin diğer seyahat şekillerine göre hava yolculuğunu

¹³³ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 20.

¹³⁴ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 217.

¹³⁵ Gee, Chuck.; Eduardo Fayos-Solà, s. 202.

¹³⁶ Hufbauer, Gary C.; Kimberly A. Elliott; **Measuring the Costs of Protection in the US**, Institute of Economics, Washington DC, 1994, s. 31 (Adapte edilmiştir.).

seçmesi beklenebilir. Gelir ve eğitim birbiriyle yakından bağlantılıdır.¹³⁷ Araştırmalar, yapılan hesaplamalarda eğitilmiş bireylerin seyahat, tatil ve eğlence gezileri için daha çok harcama yaptığını göstermektedir. Bununla birlikte engelli olmayan bireylerin de seyahat giderlerini sınırlayan fiziksel ve zihinsel koşullar bulunmaktadır.¹³⁸ Bu koşullar da yüzdeliklerine göre Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25: Seyahat Engeli Oluşturan Fiziksel ve Zihinsel Koşullar

Sağlık Koşulu	Gözlem Sayısı	Yanıt Verenler (n= 60)
Kalp sağlığı	20	33
Koltuk değneği	6	10
İleri Yaş	5	8
Tekerlekli Sandalye	3	5
İnme	3	5
Büyük Cerrahi Operasyon	3	5
Şeker (Diyabet)	3	5
Ayak Askısı	2	3
Körlük	2	3
Diğer	15	23
Toplam	62	100

Kaynak: Goeldner, Charles R.; J.R. Brent Ritchie; **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, Johnwiley&Sons Inc., 2006, s. 305.

2.3.2 Uluslararası Turizm Gelirleri

Uluslararası turizm gelirleri 1980’li yıllarda dünya ticaretinden (ticari hizmetler ve mal ihracatından) daha hızlı büyüyerek bugün dünya ham petrol / petrol ürünleri ve motorlu taşıt / parça / aksesuarları dışında tüm sektörlerden daha yüksek bir dünya ihracat değeri oluşturmuştur. Böyle büyük bir sektöre hizmet eden bir turizm destinasyonunun turizm geliri çekme kabiliyeti, aşağıdakiler de dahil olmak üzere karmaşık bir dizi unsurdan etkilenir¹³⁹;

¹³⁷ Goeldner, Charles R.; J.R. Brent Ritchie; **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, Johnwiley&Sons Inc., 2006, s. 305.

¹³⁸ Goeldner, Charles R.; J.R. Brent Ritchie, p. 306.

¹³⁹ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 213.

- Politik kısıtlamalar ve teşvikler (yerli ve yabancı yatırım ve ithalatla ilgili vergilendirme politikaları gibi),
- Altyapısal kaynaklar, tesisler ve kolaylıklar (konumlar, ulaşım, erişim, misafirperverlik, tıbbi ve diğer hizmetler, fiyatlandırma gibi),
- Piyasa özellikleri (ziyaretçi beğenileri ve tercihleri, harcanabilir gelir, seyahat etme eğilimi, varış noktasına yakınlık gibi),
- Politik istikrar,
- İnsan kaynakları uzmanlığı ve karar organlarının (kamu ve özel) pazarı ve hedefi etkin bir şekilde teşvik etme kabiliyeti.

Ulusal ekonomik veriler açısından uluslararası ziyaretçiler değerli bir döviz kaynağı oluşturduğu için turizm genel olarak bir ülkenin gayri safi milli hasılasına (GSMH) önemli katkıda bulunur. Ödemeler dengesi de bir ülkenin uluslararası işlemlerinin bir kaydını oluşturan ve turizmin o ülkedeki ekonomik önemi hakkında bilgi veren ekonomik verilerin temel kaynağıdır. Bununla birlikte, ekonomik faaliyetlerin uluslararası standart sınıflandırmasında ve ulusların istatistiklerinde kullandığı ekonomik faaliyet kategorilerini sağlayan diğer benzer sınıflandırma yöntemleri geleneksel olarak turizmi içermemektedir.¹⁴⁰

Erişilebilir turizm bir niş pazar değildir. Yaşlı insanların (seyahat edebilen ve giderek daha çok gezmek isteyen) yakın bir zamanda Avrupa nüfusunun % 25'ini oluşturacağı öngörülmektedir. Buna ek olarak, Avrupa'da özürlü olan ve aile ve arkadaşlarıyla birlikte tatil yapmak isteyen 50 milyon civarında insan bulunmaktadır. Dolayısıyla, sadece Avrupa'daki 130 milyondan fazla insanın, seyahat ve turizm hizmetlerine daha iyi erişimden yararlanacağı tahmin edilmektedir. Turizmi herkese açık hale getirmek, gözlenebilir bir demografik eğilime rasyonel bir tepki ve turizm sektörü için büyük bir ekonomik fırsattır.¹⁴¹

2.3.3 Çarpan Mekanizması

Turizm harcamaları, diğer harcama biçimlerinde olduğu gibi, ekonomide gelir ve giderlerin daimi olarak akışı nedeniyle "dinamik" veya "çarpan" etkilere sahiptir.¹⁴²

¹⁴⁰ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 215.

¹⁴¹ Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012, p. 20.

¹⁴² Tribe, John; **The Economic Impact of Tourism**, Chapter 15, Prentice Hall, Londra, 2006, p. 323, 331.

Engelsiz turizm için de benzer etkiler söz konusudur. Bir otel bir engelsiz düzenleme yatırımı yaptığında bunun için işçi tutmakta, malzeme almakta, vergi vermektedir. Dolayısıyla yapılan her bir yatırım için milli gelir artışı söz konusu olmaktadır.¹⁴³ Çarpan etkisi üzerinde önemli araştırma yapılmıştır ve çarpanlar, turizmin ekonomik faaliyete katkısını değerlendirmede hükümetler için kesinlikle önemli bir konudur. Etki analizi için geliştirilen başlıca çarpanlar şunlardır^{144, 145}:

- Gelir çarpanı,
- İstihdam çarpanı,
- Harcama çarpanı.

Seyahat ve turizm, dünyanın birçok ülkesinde önemli bir ekonomik faaliyettir, doğrudan ekonomik etkisinin yanı sıra, sektörün ziyaretçi çarpanı faktörü ile önemli dolaylı ve uyarıcı etkileri vardır. Ziyaretçi çarpanının boyutu bölgeden bölgeye değişiklik göstermekte ve aşağıdakiler dâhil olmak üzere çeşitli faktörlere bağlı olmaktadır¹⁴⁶. Bu faktörler;

- Analiz alanının büyüklüğü,
- Ziyaretçilerin tüketmesi için bölgede ithal edilen mal ve hizmetlerin oranı,
- Dolaşım hızı,
- Ziyaretçi harcamalarının doğası,
- Uygun yerel ürünlerin ve hizmetlerin mevcudiyeti,
- Ziyaretçi ve yerel için ekonomik davranış kalıplarıdır.

Tur harcamalarının net etkisi ve eklenen turizm harcamasının sızıntısı temelde çarpan etkisidir. Turizm çarpanları, ekonomideki doğrudan turizm harcamaları ile harcamanın ekonomi üzerindeki ikincil etkileri arasındaki ilişkiyi ölçmeye çalışmaktadır. Çarpan unsurunu etkileyen faktörlerden bazıları yerel ekonominin büyüklüğü, turistlerin ve sakinlerin ithal mal veya hizmet satın alma ihtimali ve konut sakinlerinin harcama yerine tasarruf etme ihtimalleridir. (Tasarrufların para dolaşımından uzak tutulduğu ve sonra yeniden yatırıldığı durumlar). Matematiksel gösterimi ile çarpan katsayısı şöyle yazılır;

¹⁴³ Tribe, John; p. 332-333.

¹⁴⁴ Tribe, John; p. 334.

¹⁴⁵ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 213-215.

¹⁴⁶ Hall, C. Michael, Stephen J. Page; **The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space**, 4th Ed., Routledge, London, NY, 2014, p. 156-157.

$$\text{Çarpan} = 1 / (1 - c + m)$$

c= Marjinal Tüketim Eğilimi, m= Marjinal İthalat Eğilimi

Turizmde hizmet ya da olayın tedarikçileri olaydan sonra alınan parayı diğer mallara, hizmetlere ve vergilere doğru harcayarak harcamaların bir başka türünü oluşturmaktadır. Turizm harcamalarındaki artışın doğrudan ve dolaylı etkilerinden doğan ilave kişisel gelir, yerel malların ve hizmetlerin tüketimine yöneldiğinden, bu süreç sürekli devam etmektedir.¹⁴⁷ Zincirleme olarak devam eden ekonomik olaylar, yaratılan gelir miktarı “0” olana kadar devam eder. Sonuç olarak bir turizm ülkesinde turizm amaçlı yapılan harcamaların, çarpan yoluyla kendisinden kat kat daha fazla bir gelirin oluşumuna neden olduğu görülmektedir. Örneğin AB’ndeki %20’lik bir harcamanın çarpan etkisinin %500 olduğu görülmektedir.¹⁴⁸

Her yolculuğun ancak en zayıf noktası kadar iyi olabileceği, bu nedenle ister yerel ister merkezi olsun her hükûmetin ulaşılabilirlikte bütünsel bir yaklaşım sergilemesinin fiziksel bakımdan kesintisiz bir yolcu taşıma zincirinin kendisine paralel bir ergonomiyle çerçevelenmesi ile kurulabileceği unutulmamalıdır.¹⁴⁹

Turizm elbette ki, ekonomideki yapısal değişikliklerin ana nedeni değildir. Ancak ekonomiye yapmış olduğu uyarıcı etki sayesinde ekonomik yapı değişimini hızlandırmaktadır. Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri aslında ekonomik etkileri ile bağlantılıdır. Turizmin gelişmesi ile birlikte sağlanan gelir artışı ve yeni istihdam olanakları daha önce düzenli bir gelire sahip olmayan bireylerin istikrarlı gelir elde etmelerini sağlar. Düzenli bir gelir zamanla, toplumda o bireylerin her türlü karar alma sürecine kendilerine güvenerek katılmalarına yardımcı olmaktadır (bu durum engelli ve yaşlılar için de geçerlidir). Turizmin ülke ekonomisine yaptığı ekonomik etkilerin ölçülmesi ile ilgili farklı yöntemler bulunmaktadır. Farklı ekonomik etkileri ölçmeye yarayan bu analizlerin yanı sıra, turizmin ekonomik etkileri kabaca değerlendirilmek istendiğinde genellikle çarpan yaklaşımı kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, yatırımlar, kamu harcamaları, yurt dışındaki işçilerin gönderdikleri kazançlar ve turistlerin yapmış oldukları harcamalarla ekonomiye aktarılan kaynakların ilgili ekonomiyi çarpan etkisiyle birkaç defa harekete geçirmesi esasına dayanır. Örneğin; bir turizm

¹⁴⁷ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 213-215.

¹⁴⁸ Bahar, Ozan; Metin Kozak; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 163.

¹⁴⁹ Herkes İçin Ulaşılabilirliğin İyileştirilmesi: Örnek Uygulama Rehberi, OECD, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, s. 20-116.

bölgesinin fazladan 1000 turist daha çekmeye başladığını ve her bir turistin günde ortalama 100 TL harcadığını, söz konusu bölgedeki turizm sezonunun 100 gün sürdüğünü farz edelim. Bu durumla ilgili bölgede her gün 100.000 TL'lik yeni bir harcama meydana gelmektedir. Sezon sonunda ise 10.000.000 TL'lik yeni bir harcama akımı meydana gelmiş olmaktadır. Söz konusu meblağın %30'unun turistler tarafından satın alınan malların maliyeti (söz konusu malların o bölge dışından tedarik edildiği), geriye kalan 7.000.000 TL'lik satışın 3.500.000 TL tutarında doğrudan satış etkisi ile turizm sektöründeki 20 değişik işi doğrudan etkilediğini varsayalım. Turizm emek yoğun bir sektör olduğu için o bölgedeki diğer sektörlerden mal ve hizmet talep ettiği göz önüne alınırsa söz konusu 350.000.000 TL'lik meblağın çoğu ücret ve maaş olarak harcanır, söz konusu çalışanların aldıkları ücretlerle yapacakları harcamalar ikincil bir etki oluşturarak çarpan etkisi yaratmaktadır.¹⁵⁰

Çarpanın boyutu birkaç faktöre bağlıdır. Öncelikle, bölge ekonomisinin genel boyutuna ve ekonomik çeşitliliğine bağlıdır. Diğer yandan, bölgenin coğrafi ölçeği ve daha geniş coğrafi bölgedeki rolü de rol oynamaktadır. Çevredeki merkez yerler olarak hizmet veren bölgeler aynı zamanda daha fazla izole alana kıyasla daha yüksek çarpımlara sahip olurlar. Ayrıca, dikkate alınan spesifik sektörlerin doğası önemli bir etkiye sahip olabilir. Çarpanlar, emeğin ve diğer girdilerin karışımına ve bölgedeki mal ve hizmetleri satın alma eğilimine (diğer bölgelere daha az sızıntı) göre ekonominin farklı sektörlerini değiştirir. Turizm ile ilgili işletmeler emek yoğun bir eğilimdedir. Dolayısıyla dolaylı etkilerden çok hane halkı harcamaları nedeniyle daha büyük uyarılmış etkilere sahiptirler.¹⁵¹ Turizm sektörünün özellikleriyle ilgili olarak, yüksek ziyaretçi sayısı ve harcamaların yüksek çarpanlar ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Dahası, doğa ve kültürel değerler nedeniyle cazip bölgeler daha yüksek çarpanlara sahipken, tüm faktörlerin karışımı nedeniyle cazip olan alanların daha düşük değerleri var gibi görünmektedir. Turizm çoğaltanları, ziyaretçilerin ve harcamalarının (yerel) ekonomi üzerindeki etkisini sağlamayı amaçlamaktadır ve bu nedenle onlardan etkilenmemektedir.¹⁵²

¹⁵⁰ Oktayer, Nagihan; Nazan Susam; Murat Çak; **Türkiye'de Turizm Ekonomisi**, İTO Yayını, No: 2007/69, İstanbul, <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0016481.pdf>, (09.12.2017), s. 29-30.

¹⁵¹ Giaoutzi, Maria; Peter Nijkamp; **Tourism and Regional Development**, Ashgate, USA, 2006, p. 117.

¹⁵² Giaoutzi, Maria; p. 129.

2.3.4 Sızıntılar ve Yerel Harcamalar

Çarpan nedeniyle oluşan gelirin bir kısmı sızıntı olarak ekonominin dışına çıkmaktadır. Bu sızıntı ne kadar büyükse çarpan etkisi de o kadar küçülür. Sızıntı azalınca ekonomideki gelir etkisi de artar. Bununla birlikte, turizm harcamaları artışından kaynaklanan ilave gelirlerin bir kısmı ekonomi dışına sızıntı yapabilir. Sızıntı, turizm alındılarının varış ekonomisini terk etme sürecini belirtir. Gelirler, yerel ekonomiden, (yeniden yatırım yapılmaksızın) tasarruf edilen veya ithal edilen para için ödeme şekli olarak sızdırılabilir.¹⁵³ Turizm yönünden izlenecek en önemli ekonomik strateji, ekonomik "sızıntıları" en aza indirmektir. Çünkü bu yapılmadığında belirli bir ziyaret alanından gelen turizm gelirlerini kaybetmek söz konusu olabilmektedir.¹⁵⁴ Turizmde sızıntıların dağılımı Şekil 14'te görülmektedir.

Turizm gelişimiyle ilişkili önemli bir ekonomik kriter, kârın tekrarlanması veya "sızıntı" ile ilgidir. Bu, bölgenin veya ülkenin malların bulunduğu bölgeden (bu durumda, turizm) üretilen bir faaliyetten elde edilen ekonomik kazanç tutarını ifade eder. Ekonomik faydaların analizi ve turizm maliyetleri turizmin gelişimini nerede ve nasıl teşvik edeceğine karar vermede önemli bir araç haline gelmiştir. Ancak, bu tür kararlar nadiren yalnızca ekonomik kriterlere dayanmaktadır. Aynı zamanda siyasi güç ve prestij ile ilgili düşüncelerin yanı sıra bir halkın misafirperverlik konusundaki kültürel tutumlarını da içerirler.¹⁵⁵

Çarpan katsayısı ekonomide fazladan ne kadar gelir oluşturduğunu ve turizm gelirlerinin etkinliğini ölçmek için kullanılmaktadır. Çarpan etkisi ile oluşan gelirin bir kısmı sızıntı olarak ekonominin dışına çıkmaktadır. Bu sızıntı ne kadar büyükse çarpan etkisi de o kadar küçülür. Sızıntı azalınca ekonomideki gelir etkisi de artar.¹⁵⁶ Erişilebilirlik düzenlemeleri sızıntının azalması için önemli bir avantaj olabilir, çünkü turistik bölgenin herkes için daha kolay seyahat edilebilir olması o bölgede yaşayan engelli halkın turizm hizmetlerine doğrudan katılımını artırmaktadır. Ayrıca, o bölgeye engelli dostu yatırımların yönelmesi ile destinasyonun misafirperverlik değeri de yükselmektedir.

¹⁵³ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 213.

¹⁵⁴ Noble, Allen G.; Frank J. Costa; **Preserving the Legacy**, Lexington Books, New York, 1999, s. 183.

¹⁵⁵ Chambers, Erve. **Native Tours: The Antropology of Travel and Tourism**, Waveland Press, 2000, s. 33-36.

¹⁵⁶ Korkmaz, Selin; "Turizmin Ekonomik ve Sosyal Etkileri", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8451> (24.12.2017)

Şekil 14: Turizm Sızıntıları

Kaynak: Noble, Allen G.; Frank J. Costa; **Preserving the Legacy**, Lexington Books, New York, 1999, s. 183

Turizm için seyahat süresince gerçekleşen harcamalardan yola çıkılarak hazırlanan Şekil 14, turizm sızıntılarının hangi noktalarda meydana geldiğini açıklamaktadır. Bu akışın içerisinde görüldüğü gibi bir turistin bir ülkeye girişinden sınırdan çıkışına kadar yaptığı harcamalar büyük oranda ekonomi dışına akmaktadır. Yerel olarak yararlanmak için %10'dan az bir oran ekonomiye katkı sağlamaktadır. Bu oran turistin o bölgede görüp satın aldığı, yerel yeme içme hizmetlerine yaptığı harcamalardan oluşmaktadır. Sermayenin yetersiz fakat emeğin yoğun olarak bulunduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, turizm sektörünün büyümesi ülkenin milli gelirinin arttırılmasında önemli bir fırsat olarak görülmektedir¹⁵⁷. Erişilebilir düzenlemeler olmadığında otelden çıkıp bu harcamaları yapmaları da mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla turistik alanların ve şehir merkezlerinin erişilebilir olması ekonomideki sızıntıların önlenmesini olumlu yönde etkilemektedir.

¹⁵⁷ Yamak, Nebiye; Tanrıöver, Banu; Güneysu, Filiz; “Turizm – Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sektör Bazında Bir İnceleme”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 2, 2012, s. 218.

2.4 TEMEL EKONOMİK ETKİLER

Nasıl ve neden bir destinasyon, insanların seyahat ettiği bir bölgeden veya konumdan bir şekilde "daha" fazla olan bir ekonomik varlık sayılması gerekirken bir ticari varlık olarak varsayılmaktadır. O noktada, "tanımlanan ne var?" diye bakmak gerekir. Çünkü, bir destinasyon (varış noktası), içinde bulunduğu turizm firmalarının toplamından daha fazlasıdır.¹⁵⁸

Etki konsepti genellikle turizm ve dinlenmenin bir şey üzerinde etkisi ile ilişkilendirilir. Bu bir yer, kişi, çevre, topluluk, destinasyon ya da ekonomi olabilir.¹⁵⁹ Eğer pazar, seyahat hareketinin "itilmesini" sağlıyorsa, kentsel cazibe merkezleri de "çekilmesini" sağlamaktadır. En ilgi çekici yerler, ziyaretçilerin ilgi, etkinlik ve keyfi için planlanan ve yönetilen gelişmiş yerlerdir.¹⁶⁰

Örneğin; Datça'yı ziyaret eden bir Alman turistin iki haftalık tatili sonrasında toplam 1500€ tutarında harcama yaptığını varsayalım. Bu miktardan ilk elden pay alan işletmeler için doğrudan ya da birincil gelir kalemi oluşmaktadır. Ancak bu işletmeler, müşterilerine hizmet sunabilmek için diğer işletmelerden mal ya da hizmet satın almak zorunda olacakları için karşılığında da, elde ettikleri gelirden belirli bir miktar harcama yaparlar. Diyelim ki, elde edilen gelirin %50'lik kısmı bu amaçla işletmeler arası gelir-gider transferi için kullanılmış olsun. 750€ tutarındaki bu miktar, ödeme yapan işletmeler için gider konumunda iken, ödemeyi kabul eden işletmeler açısından ise geliri oluşmaktadır. İşte hala ekonomi içinde kalan bu miktar, ikincil ya da dolaylı gelir adını almaktadır. Otellerin satın aldığı et için kasaplara ücret ödemesi gibi. Yine birincil gelirin %20'lik kısmının da personel gideri için harcadığını düşünürsek, personel kendisine düşen bu payın bir kısmını zorunlu giderler için harcarken, diğer bir kısmını da belki turizm amaçlı vb. kullanmak, en son kalan kısmını da tasarruf etmek isteyebilir. Personelin burada yapmış olduğu her türlü harcama, uyarılmış ya da özendirilmiş gelir kalemini oluşturur; ev kirası ödemek, gıda ve hazır giyim için harcama yapmak ya da eğitim giderlerini karşılamak gibi. Birincil turizm gelirinin ekonomi içindeki dolaşımı bu şekilde devam etmektedir.¹⁶¹

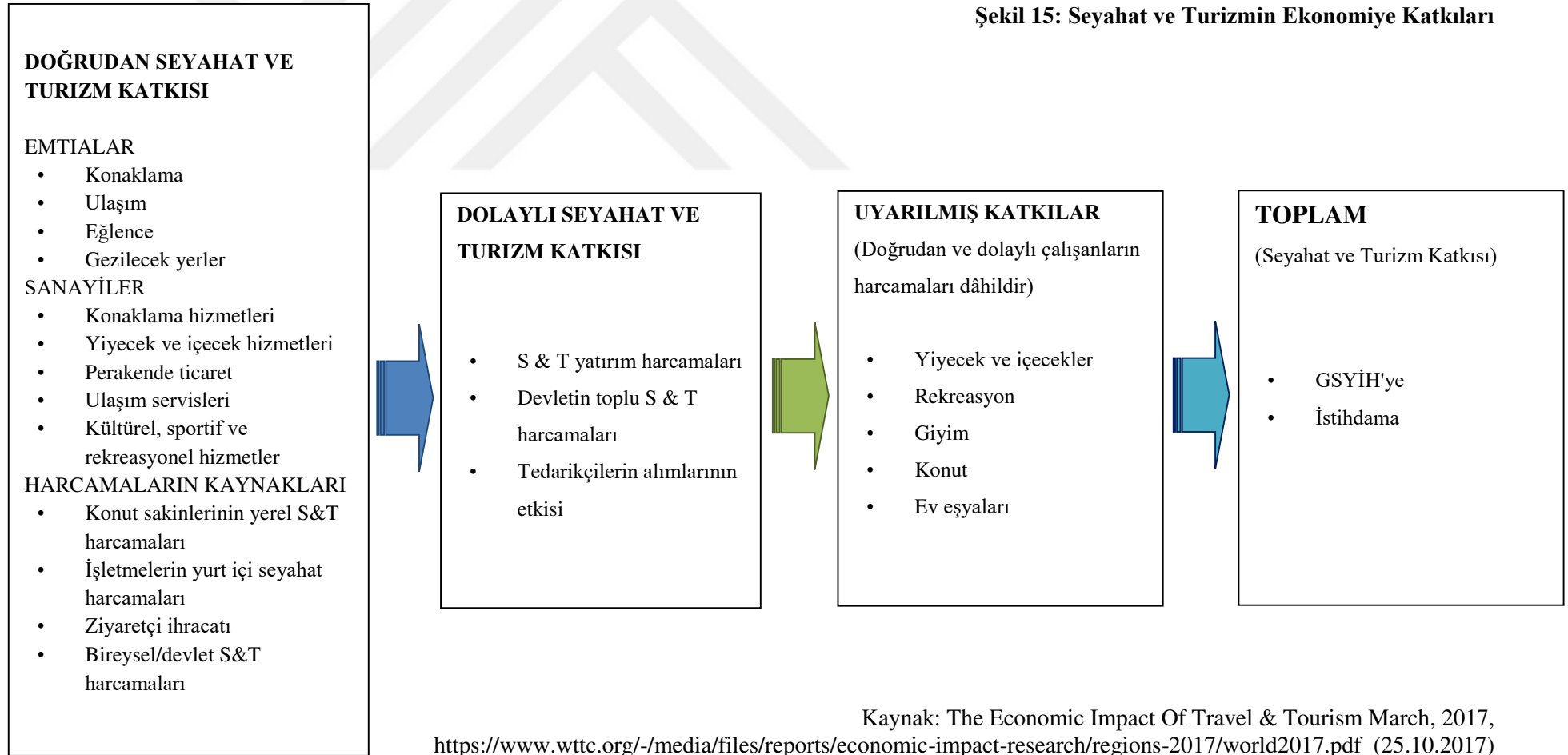
¹⁵⁸ Hall, C. Michael, Stephen J. Page; **The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space**, 4th Ed., Routledge, London, NY, 2014, p. 164.

¹⁵⁹ Hall, C. Michael, Stephen J. Page; p. 140.

¹⁶⁰ Claire A. Gunn, Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, Routledge, NY and London, 2002, p. 46-47.

¹⁶¹ Bahar, Ozan; Metin Kozak; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 65.

Şekil 15: Seyahat ve Turizmin Ekonomiye Katkıları

Ziyaretçi harcamaları, maaş ve maaşları ödemek için kullanılan sermaye ve vergilere dönüşen gelirler halini alır. (Şekil 15) Bunlar ekonomik anlamda üç etkiye sahiptir¹⁶²; doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkiler.

İlk olarak, turizmin yerel ekonomiye kazandırdığı doğrudan faydaları incelemek için, ekonomik etki araştırması yapmak olağan bir durumdur. En basit biçimiyle, turizmin ekonomik etkisi, turizm faaliyeti olmadan var olan kazançlar ile turizm faaliyetinden sonraki gelir seviyeleri arasındaki ekonomik refah arasındaki fark olarak ölçülebilir.

İkinci grupta yer alan, turizmin dolaylı faydaları ise iki kategoriye ayrılır:

- Doğrudan harcamanın turizm sektörüne olan etkisinden arındırılmış olanlar,
- Doğrudan ölçülemeyen ancak turizm ile ilgili faaliyetlerin sonucu olarak yerel ekonomide olumlu değişiklikler meydana getiren ürünler ve hizmetler.

Uyarılmış etkiye konu olan, turistlerce harcanan paranın bir kısmı otel, restoran ve turistik çalışanlar için maaşlar sunmaktadır.

Ziyaretçi harcamalarından kaynaklanan doğrudan, dolaylı ve uyarılmış ekonomik faaliyetlerin birleşik etkileri "çarpan" olarak adlandırılır. Satış, kişisel ve sermaye geliri veya istihdamda ölçülen toplam etkinin ilk ziyaretçinin harcamasına aritmetik oranıdır.

Turizm genellikle mevsimseldir. Örneğin Avrupa Alplerinde yaz aylarında kayak erişimi neredeyse yoktur, ancak yapay kar sayesinde şu anda bazı tatil bölgelerinde sezon uzayabilmektedir. Turizm, bir ülkede önemli miktarda gelir yaratma kaynağı ise, turizm gelirinin büyümeye devam edeceği varsayılabilir. Ekonomik etkinin değerlendirilmesinde en önemli faktör istatistiklerin doğruluğudur. Örneğin, ulusal istihdam verileri, seyahat ve turizm sektörünün toplam (doğrudan ve dolaylı) etkileri göz önüne alınarak ulusal boyutta incelendiğinde, yukarıda belirtilen rakamlar önemli ölçüde artmaktadır. Turizm, belirli bir bölgede başka hiçbir sanayi olmadığında ekonomik refah sağlayabilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki bununla birlikte; suç artışı, çevre sorunları ve toplumsal uyumsuzluk anlamına da gelebilir.¹⁶³

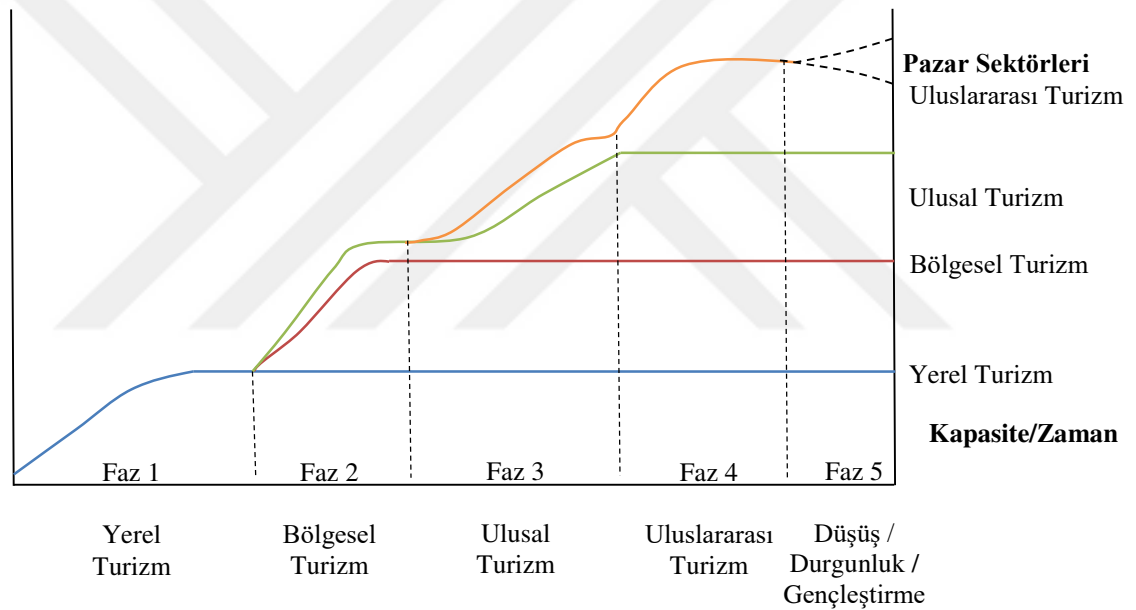
¹⁶² Elizabeth Ineson, **Current Issues in International Tourism Development**, Business Education Publishers Limited, 2005: 175-176.

¹⁶³ Elizabeth Ineson, 2005: 181.

2.4.1 Engelsiz Seyahat ve Turizm Kapasitesinin Gelişimi

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi, seyahat ve turizmin ekonomiye toplam katkısının bilinenden çok daha büyük olduğunu ortaya koyarak, bu sektörün dolaylı ve canlandırıcı etkilerini yıllık araştırmalar yoluyla yakalamayı hedeflemektedir. Ekonomik katkılar bu araştırmalar neticesinde doğrudan, dolaylı ve uyarılmış olarak sınıflandırılarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede her bir faz için turist türleri ve turizm olanakları karşılaştırmalı olarak ele alınmalıdır. Tatil beldelerinin zaman içerisindeki gelişiminde gözlenen her bir gelişim fazının ekonomik katkılara uygun sınıflandırması Lumsdon ve Page'in çalışmalarından uyarlanarak Tablo 26'da verilmiştir. Beş fazda ilerleyen tatil bölgelerinin kapasite gelişim aşamaları aşağıda (Şekil 16) gösterilmiştir.

Şekil 16: Tatil Kapasitesi Gelişim Grafiği¹⁶⁴

Kaynak: Lumsdon, Les; Stephen J. Page; **Tourism And Transport: Issues And Agenda For The New Millenium**. Elsevier, UK, 2004, p. 85

Erişilebilirlik, kentleşme alanlarının önemli bir özelliğidir. Genellikle ulaşım ve arazi kullanımı planlama hedeflerine yansımaktadır. Fakat erişilebilirlik kavramı, önemli bir kaynak olmasına rağmen, politikaların değerlendirildiği ölçütlere nadiren yansıtılmaktadır. Seyahatten gelen en büyük ekonomik etki seyahat hizmeti işletmeleri aracılığıyla oluşur. Konaklama, yemek servisi, seyahat acenteleri ve diğer seyahat

¹⁶⁴ Lumsdon, Les; Stephen J. Page, **Tourism And Transport: Issues And Agenda For The New Millenium**. Elsevier, UK, 2004, p. 85.

işletmeleri, üretilen en fazla istihdam, gelir ve vergileri sağlar. Bu kategoriye genellikle "misafirperverlik hizmetleri" denir.¹⁶⁵

Turizm maliyeti ve faydası için gerçekçi göstergelerin geliştirilmesi, kamu ve özel sektörün turizmin olumlu ekonomik faydalarını en üst düzeye çıkarmasına olanak tanımada önemli bir rol oynamaktadır. Gee ve Sòla'nın ilkelerinden adapte edilirse, bir destinasyonun sürdürülebilir bir engelsiz turizm sağlayıcısı olması üç unsur ile mümkündür;

1. Kalite: Sürdürülebilir turizm ziyaretçilere kaliteli bir engelsiz deneyim sunarken, ev sahibi topluluğun yaşam kalitesini iyileştirir ve mimari çevrenin kalitesini korur.
2. Süreklilik: Erişilebilirlik, engelsiz turizmin dayandığı kaynakların sürekliliğini ve konuk topluluk kültürünün ziyaretçilere tatmin edici tecrübelerle sunulmasını sağlar.
3. Denge: Sürdürülebilir engelsiz turizm, turizm endüstrisinin, çevre destekçilerinin ve yerel halkın ihtiyaçlarını dengeler. Erişilebilirlik çeşitliliğini ve çelişkili ihtiyaçları vurgulayan, turizme yönelik daha geleneksel yaklaşımların aksine, ziyaretçiler, ev sahibi toplum ve varış yeri arasındaki karşılıklı hedefleri ve işbirliğini vurgular.

Dolayısıyla, bölgesel engelsiz turizm etki yönetimi süreci şunları gerektirir¹⁶⁶:

- Sürekli değerlendirme gerektiren bir planlama ve yönetim geliştirme yaklaşımı,
- Geniş bir yelpazede aktörler arasında koordinasyon ve işbirliği (uzmanlar ve devlet görevlileri de dahil olmak üzere),
- Azınlık ile iletişim tekniklerinde mevcut ve gelecekteki personelin eğitimi,
- İzleme, denetim faaliyetlerini yürütmek üzere devam eden bir organizasyon yapısının oluşturulması.

Altyapısal unsurlar ile desteklendiğinde önemli bölgesel etkiler sağlayan engelsiz turizm bazı değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. (Tablo 26)

¹⁶⁵ Claire A. Gunn, Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, Routledge, NY and London, 2002, p. 45.

¹⁶⁶ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 225-234.

Tablo 26: Tatil Beldelerinin Altyapısal Değişimi

Başlıca Özellikler	Faz 1 Yerel Turizm	Faz 2 Bölgesel Turizm	Faz 3 Ulusal Turizm	Faz 4 Uluslararası Turizm
Engelli Turist Tipleri	- Yerli engelli, yaşlı ve bebekli insanlar - Yakındaki yerlerden engelli, yaşlı ve bebekli ziyaretçiler	1. faza göre artılar; - Eyalet ya da bölge içinden gelen turizm - Muhtemelen sınırlı bir eyaletler arası turist trafiği daha büyük bir tesise giden yol ile o bölgeden geçer.	- Faz 2'ye göre artılar; - Memleketin her yerinden uzun mesafeleri seyahat eden turistler gelir. - Eyalet başkentleri birincil pazar haline gelmiştir.	- Faz 3'e göre artılar; - Vurgu uluslararası turizm alanındadır.
Konaklama İmkanları	- Sahil/apart evler - Karavan parkları - Lisanslı oteller - Pahalı olmayan moteller - Sırt çantalı hostelleri	- Ünite ve daire gelişimi meydana gelir. 2-3 yıldızlı moteller görülür. - Karavan parkları hala önemlidir. - Oteller dışında yatırımlar başlar.	3-4 yıldızlı oteller vardır. - Bütünleşmiş tatil köyleri açılır. - Uluslararası alanda bilinen otel zincirleri (Hilton, Ramada vd.) gelir.	- Uluslararası otel zincirleri tatil köyleri kurarlar. - Golf sahaları, kumarhaneler ve sahne şovları içeren çok sayıda 5 yıldızlı otel bulunur.
Pazarlama Olanakları/ Yararlanıcılar	- Yerel bölge ve çevre yerleşimlerini hedefler. - Yerel ilerleme engelli dernekleri tarafından üstlenilir - Sınırlı miktarda ödenek ayrılır - Sınırlı profesyonellik vardır - Pazarlama/satış vurgusu	- Eyalet/bölge çapındadır. - Devlet fonlarını alabilir. - Tatil beldesinde faaliyet gösteren işletmeler bireysel reklam yayınlar. - Reklam kampanyaları giderek artan profesyonelliktir.	- Profesyonelce teşvik organları kurulur. - Eyalet ve yerel hükümet/yerel işletmeler ile birlikte kampanyalara katılır. - Oteller ve önemli mekânlar ulusal medyada önemli kampanyalar oluşturur.	- Çok profesyonel yaklaşım var. - Önemli hükümet fonlarını çekebilir. - Kurumsal reklamcılık çok önemlidir. - İyi geliştirilmiş pazarlama stratejisi uygulanır.
Eğlence Olanakları	Plaj ve ulusal parklar gibi doğal güzelliği olan yakın alanlar ile sınırlıdır.	- Genel olarak küçük çapta yapılmış ilk insan yapımı cazibe merkezleri vardır - Hayvanat bahçesi/parklar yapılabilir - Aşamanın sonunda büyük tema parkı gibi turistik mekânlar planlanır.	Büyük tema parkları veya benzeri cazibe merkezleri inşa edilir. Bu cazibe merkezleri, engelliler için pasif değil, aktif katılımlıdır.	Dikkatin odak noktası sahilten tema parkları ve pazardaki alışveriş gibi plaj dışı etkinliklere çevrilmiştir.
Ulaşım ve Ulaşılabilirlik	- Kapsamı çok sınırlıdır. - Ana yol düzenlemeleri yapılmıştır. - Tesisler demiryolu hizmetlerine yakınsa, bir miktar raylı düzenleme vardır - Tarifeli hava servisi yoktur.	- Karayolu erişimi önemli derecede arttırılmıştır. - Altyapı geliştirmeleriyle diğer modlara yardımcı olunabilir. - Yerel havayollarının işlettiği (varsa) sınırlı hava hizmetleri söz konusudur.	- Ulusal işletmeciler tarafından başlatılan uluslararası hava servisleri vardır. - Karayolu erişimi otoyollar ile geliştirilmeye devam eder. - Diğer ulaşım modları önemli ölçüde yeniden geliştirilebilir; deniz terminalleri ve demiryolu hizmetleri önemlidir.	- Uluslararası hava hizmetleri başlar. - Diğer modlar geliştirilmeye devam eder. - Kaynak piyasalara olan uzaklığa bağlı olarak hava yolu egemen mod haline gelebilir.
Politika	Genellikle yerel yönetim tarafından ihmal edilir.	Turizm, yerel yönetim politikalarına dâhil edilebilir.	Yerel ve devlet otoriteleri tarafından politikaya duyulan ihtiyaç belirginleşmiştir.	Tesisin sağlığı hükümetin her düzeyinde politikacılar için endişe verici hale gelmektedir.
Perakendecilik	Az-öz turizm alışverişi söz konusudur.	Özellikli turizm alışverişi ortaya çıkmıştır.	Turizm ticaretine hizmet etmek için kurulmuş alışveriş kompleksleri bulunmaktadır.	Gümrüksüz mağazaların açılması, uluslararası markaların alışveriş deneyimleri.

Kaynak: Lumsdon, Les; Stephen J. Page; **Tourism And Transport: Issues And Agenda For The New Millenium**. Elsevier, UK, 2004, p. 79-82

Turizmin destinasyonlara pozitif ve negatif etkileri Tablo 27’de verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi pozitif ekonomik etkiler; istihdam yaratma, harcamaların, emek arzının, yaşam standartlarının ve yatırımların artması olarak sıralanabilir. Bu pozitif etkilerin yanı sıra enflasyon, gayrimenkul fiyatlarında spekülasyon, turizmin endüstrileşmesi ile turist sayısının azalması, alternatif yatırımlar, sermaye çıkışları, turizm gelişim maliyetlerinin yetersiz tahmin edilmesi, istenmeyen fırsat maliyetleri ile düşen ücretler olarak sayılabilir.

Tablo 27: Turizmin Bir Destinasyona Pozitif ve Negatif Etkileri

Etki Türü	Pozitif Etkiler	Negatif Etkiler
Ekonomik	Harcamaların artması İstihdam yaratma Emek arzındaki artış Yaşam standartlarında artış Yatırımların artışı	Lokalleşmiş enflasyon Gayrimenkul spekülasyonu Turist çekmede başarısızlık Daha iyi alternatif yatırımlar Sermaye çıkışları Turizm gelişiminin maliyetlerinin yetersiz tahmini İstenmeyen fırsat maliyetleri Düşük ücret seviyeleri
İşletmecilik	Bir seyahat / turizm bölgesi olarak bölgenin farkındalığının artırılması Bölgede yatırım ve ticari faaliyet potansiyeli ile ilgili artan bilgi Yeni tesis konumları ve altyapısının oluşturulması Erişilebilirlikte artış	Yetersiz tesislerin uygun olmayan uygulamaları veya şişirilmiş fiyatların bir sonucu olarak zayıf bir şöhrat edinmek Yerel personel ve hükümet yardımı için yeni rekabet olasılığı nedeniyle mevcut işletmelerin olumsuz tepkileri Yerel işletmeler için rekabetin artması

Kaynak: Hall, C. Michael, Stephen J. Page; **The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space**, 4th Ed., Routledge, London, NY, 2014, p. 169

İlk olarak karşımıza çıkan pozitif etki, turizm geliridir. Turist harcamalarından ortaya çıkan her birim gelirin ekonomi içerisinde el değiştirerek diğer kişi ve işletmeler için de bir gelir oluşturduğu, bölge ve ülke ekonomisi için daha yüksek miktarlarda etki yarattığı bilinmektedir. Bu mekanizmaya çarpan etkisi denilmekte, işlemesi sonucu meydana gelen nihai turizm geliri, iç ve dış turistlerin yapmış olduğu turizm tüketim ve yatırım harcamalarına göre çok daha yüksektir. Bu nedenle ekonomistler sadece doğrudan etkiyi değil, çarpan etkisini de ele almaktadır. Engelli turist harcamaları konusunda Avusturalya’da yapılan bir çalışma, Tourism Research Australia (TRA) kayıtlarına göre Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28: Engelli Turist Harcamaları (2003-04), \$m

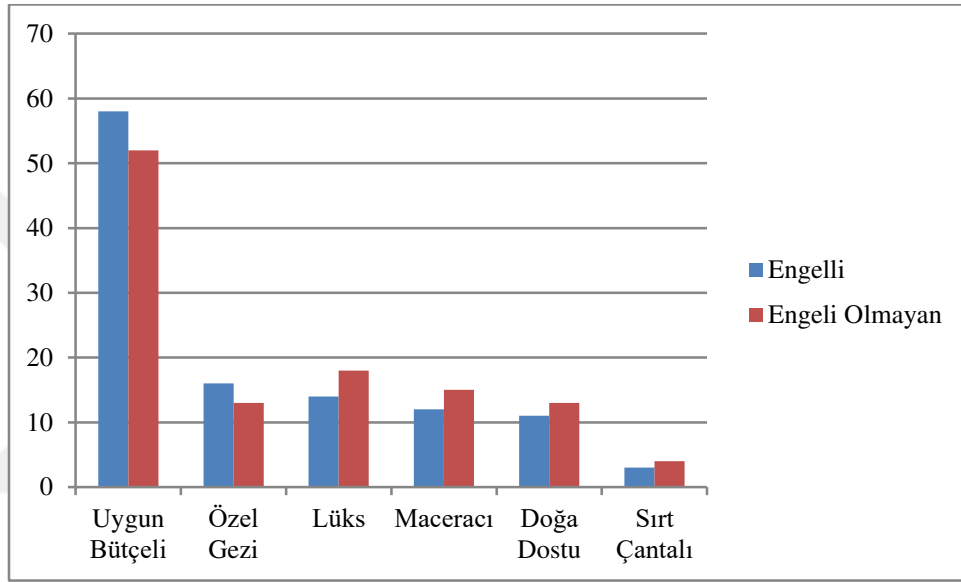
Harcama	Günübirlik	Geceli (1)	Geceli (2)	Giden	Gelen	Toplam (1)	Toplam (2)
Seyahat acentesi ve tur operatör hizmetleri	0,741	63,501	115,457	2,927	18,854	86,023	137,979
Taksi ücretleri	3,204	38,676	70,319	1,783	9,462	53,124	84,768
Uzun mesafe yolcu taşımacılığı	23,652	511,844	930,626	23,594	375,731	934,821	1.353,603
Motorlu taşıt kiralama	1,121	95,970	174,492	4,424	21,558	123,073	201,594
Konaklama hizmetleri	0,000	1.032,277	1.876,867	47,583	172,747	1.252,607	2.097,198
Paket servisi olan restoran ve restoranlar	242,837	708,082	1.287,422	32,639	125,007	1.108,565	1.687,905
Alışveriş (hediyeler ve hediyeelik eşya dahil)	502,333	553,379	1.006,144	25,508	171,750	1.252,971	1.705,736
Lokal yolcu taşımacılığı	11,334	28,650	52,091	1,321	19,708	61,012	84,453
Motorlu taşıtların bakımı ve onarımı	8,650	47,269	85,944	2,179	1,281	59,379	98,054
Yakıt (benzin, diesel)	353,523	601,603	1.093,824	27,731	16,435	999,292	1.491,513
Gıda ürünleri	129,107	323,245	587,718	14,900	98,896	566,148	830,621
Alkollü içecekler ve diğer içecekler	56,865	194,805	354,192	8,980	48,736	309,386	468,772
Motorlu kara taşıtları, karavanlar, tekneler	34,920	84,990	154,527	3,918	12,451	136,279	205,816
Eğlence, kültür ve spor hizmetleri	51,033	194,805	354,192	8,980	32,728	287,546	446,932
Kumar ve bahis hizmetleri	25,789	63,501	115,457	2,927	14,443	106,661	158,617
Eğitim	0,160	19,574	35,589	0,902	158,020	178,656	194,671
Tatil evi kirası	0,000	0,000	0,000	0,000	26,609	26,609	26,609
Diğer turizm malları ve hizmetleri	150,732	260,216	473,121	11,995	69,583	492,526	705,430
Toplam	1.596,000	4.822,390	8.767,982	222,290	1.394,000	8.034,680	11.980,272

Kaynak: Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, Bristol, 2011: 228.

Engelli turist harcamaları ile ilgili literatürde fazla çalışma bulunmamakla birlikte Avusturalya’da yapılan bir araştırma sonuçları günübirlik ve konaklamalı seyahatleri esnasında engelli turistlerin yaptıkları harcamaları ortaya koymaktadır.

(Tablo 28) Tabloda günübirlik toplamı olarak verilen 1.596,00 M\$ turizm geliri ile birlikte diğ r sütun toplamı alınığında 11.980,272 M\$ gelir söz konusu olmaktadır. Bu değerler engelsiz turizmin ekonomiye katkısını somut biçimde ortaya koymaktadır. Yine aynı araştırma sonu larından¹⁶⁷ elde edilen veriler doğrultusunda engelsiz turizm pazarı ile engelli olmayan bireyler için turizm pazarı karşılaştırılmalı olarak dağılımı Şekil 17’de görülmektedir.

Şekil 17: Engelli Olan ve Olmayanlar İçin Pazar Payı Karşılaştırması

Kaynak: Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, Bristol, 2011, s. 223.

Engelli ve engelli olmayan turist pazar oranlarının birbirine çok yakın değerlerde olması dikkat çekicidir. (Şekil 17) Uygun bütçeli tatil ve özel gezi yapan kesimin ağırlıklı olarak engelli bireylerden oluştuğu da Şekilde görülmektedir. Özel gezi talebi engellilik durumuna bağlı olarak değişebilen erişilebilirlik düzenlemeleri gerektirebilmektedir. Diğ r yanda, ağırlıklı olarak talep edilen uygun bütçeli tatil seçeneğini tercih edenlerin uyumlu engellilik durumları seyahat olanaklarını genişletmektedir.

¹⁶⁷ Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, Bristol, 2011, s. 223.

2.4.2 Turizmin Ekonomik Etkilerinin Ölçülmesi

Ekonomik etki analizinin amacı, belirli bir projeden, programdan ya da programdan kaynaklanabilecek bir alanın ekonomik faaliyet seviyesindeki değişiklikleri (genellikle istihdam, gelir ve brüt gelirler ya da belirli ekonomik sektörler tarafından katma değer değişiklikleri ile ölçerek) tahmin etmektir.¹⁶⁸

Turizmin meydana getirdiği ekonomik etkilerin birincisini ve en önemlisini hiç şüphesiz, turist harcamaları oluşturmaktadır. Turist harcamalarının belirlenmesinde ise, birincil ve ikincil verileri kullanan çeşitli istatistiksel analiz yöntemlerinin varlığı bilinmektedir. Turizm gelirlerinin bir ekonomi içindeki etkisi ise üç şekilde ortaya çıkmaktadır¹⁶⁹;

- Turistlerin gittikleri bölgedeki oteller, restoranlar, alış-veriş merkezleri vb. yerlerden bir turizm ürününü satın almasından kaynaklanan ve doğrudan harcama yapmaları sonucunda elde edilen gelir (birincil/ doğrudan gelir),
- Birinci aşamaya bağlı olarak ticari işlemler sonucu ortaya çıkan ve işletmeler arası işlemler için yapılan harcamalardan elde edilen gelir (ikincil/dolaylı gelir),
- Turizmden elde edilen gelirin, sektörde istihdam edilen ya da turizmden kazanç sağlanan diğer kişiler tarafından harcanması sonucu elde edilen gelir (uyarılmış/özendirilmiş gelir).

Turizmin ekonomik etkilerinin ölçülmesi amacıyla kullanılan verilerin toplanma çeşidine ya da şekline göre, ekonomik etkilerin doğruluk derecesi de değişiklik gösterebilmektedir. Turizmin birincil etkileri turist harcamalarına dayanılarak ölçülmektedir. Bu yöntemlerden en çok yararlanılanlar şunlardır¹⁷⁰;

- Turist Harcamalarının Gözlenmesi Yöntemi: İki şekilde gözlem yapılmaktadır. İlki, turistlerin ülke içinde ziyaret ettikleri yerlerde izlenmesi ve yapmış oldukları harcamaların kaydedilmesidir. İkincisi ise, turizm sektöründe faaliyet gösteren tüm işletmelerin toplam satış rakamlarının bir araya getirilerek, turizmden elde edilen toplam gelirin hesaplanmasıdır.

¹⁶⁸ Merrett, Christopher D.; Norman Walzer; **Cooperatives and Local Development**, M.E. Sharpe, New York, 2004, p. 247.

¹⁶⁹ Bahar, Ozan; Metin Kozak; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 64.

¹⁷⁰ Bahar, Ozan; Metin Kozak; s. 66-69.

- Alan Araştırmaları Yöntemi: Turist harcamalarının ortaya konulabilmesinde kullanılan en yaygın yöntem konumundadır. Yöntemin kapsamını ülke ya da bölgeye giriş kapılarından giren ya da çıkan turistlere harcamalara ilişkin olarak yapılan anketler oluşturmaktadır.
- Tüketici Araştırmaları Yöntemi: Genel tüketici harcamalarının bir araya getirilmesi ve turizm harcamalarının bu rakamlardan düşülmesi ile turist gönderen bölgelerdeki kişilere yönelik araştırmalar yapılarak turistlerin harcamalarının tahminine dayanmaktadır.
- Banka Kayıtları Yöntemi: Dışa kapalı ekonomilerde o ülkeye ziyaret amaçlı gelen yabancı turistlerin, ülke içindeki döviz büroları ve bankalarda bozdurdukları dövizlerin, o ülkenin merkez bankası tarafından hesaplanmasıdır.
- Artık Gelirler Yöntemi: İl genelindeki toplam alışveriş gelirlerinden, o ilde yaşayan bölge insanının yapmış olduğu harcamalar çıkarılarak, turistlerin yapmış olduğu harcama miktarına ulaşılmaktadır.
- Mevsimsel Fark Yöntemi: Bir turizm bölgesinde faaliyet gösteren turizm işletmelerinin yıl içindeki en düşük geliri elde ettikleri ay belirlenir. Bu aydaki gelir miktarı, o bölgenin yerel halkından elde edilmiş kabul edilir. Ondan sonraki aylarda elde edilen gelir miktarı, en düşük ayın gelirinden çıkarılır ve bu miktar turist harcaması olarak kabul edilmektedir.
- Uydu Hesaplama Yöntemi: Turizmin ekonomiye olan katkısını belirleyebilmek için, olayı hem arz hem de talep açısından değerlendirerek yapılan bir hesaplama şeklidir. UHY yeni bir yöntem olmasına karşın birçok ülkede kullanılması için Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi gibi değişik kurum ve kuruluşlarca teşvik edilmektedir.
- Harcama Oran Yöntemi: İkincil ve birincil verilerin birlikte kullanımı ile belirlenir. Dört aşamalı olarak gerçekleştirilir. İlk olarak konaklama işletmelerinden ikincil veriler olarak turist gelirleri belirlenir. İkinci adımda anketler yoluyla (birincil veriler) turist harcamaları belirlenir. Üçüncü aşamada, konaklama gelirleri, turist harcamalarına oranlanır. Son aşamada ise konaklama harcamalarıyla çarpılarak toplam turist harcaması hesaplanır.
- Maliyet Faktör Yöntemi: Bir turistin belirli bir turizm bölgesinde gece konakladığı günlerde ortalama yiyecek maliyeti belirlenir. Geceleme sayısı ile yiyecek maliyeti çarpılarak yapılan toplam harcama hesaplanır.

Temel ekonomik değerlendirme modeli olarak en çok kullanılan Leontief Girdi Çıktı Modeli, genel olarak belirli bir coğrafi bölge için (millet, devlet, ülke, vb.) gözlemlenen ekonomik verilerden oluşturulmuştur. Girdi-çıktı analizinde ele alınan temel bilgiler, üreticiden, sanayileşmiş her bir endüstriyel sektörden, diğer sektörlerle akış ile ilgilidir. Oluşturulan etki üç düzeyde görünür. Birincisi, üretimdeki doğrudan etki değişir. Örneğin, bir otelde tur listelerinde bir artış, doğrudan otel sektörünün çıktısını artırmaktadır. Dolaylı etkiler, örneğin bağlantılı sanayilerdeki turizm gelirlerinin çeşitli harcamalarından kaynaklanmaktadır. Daha fazla otel odası kiralanırsa, daha fazla kahvaltı ürünü veya temizlik hizmetleri gereklidir. Bu, turizm sektörü üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olmaktadır. Etkilerin üçüncü seviyesi, uyarılmış etkilerdir. Bu etkiler yalnızca, örneğin turizm harcamaları sonucu doğrudan veya dolaylı olarak kazanılan gelirden elde edilen hane halkı harcamalarından kaynaklanan ekonomik aktivitedeki değişiklikler nedeniyle kapalı bir I-O modelinde ortaya çıkmaktadır. Bu haneler, otel bölgelerinde gelirlerini harcayan otel çalışanları olabilir.¹⁷¹

Bir engelsiz projenin doğrudan etkileri seçilen etki alanı ile ilgili olarak tahmin edilmelidir. Yani, eğer amaç ekonominin üzerindeki etkisini belirlemek ise, bu tahmin doğrudan etkileri, devlet harcamaları ve devletin kurumları tarafından sağlanan ek getirileri de yansıtmalıdır. Öte yandan, eğer amaç saha içerisindeki etkiyi tahmin etmek ise, ilçe'deki kuruluşların tek tek tüm harcamaları ve makbuzları çalışmaya dâhil edilmelidir.¹⁷²Bu çalışmada amaç gözlem yoluyla engelsiz düzenlemelerin hedef kitle için verimli kullanım oranını ve fiziksel uygunluğunu ortaya koymaktır. Böylece doğrudan ve dolaylı ekonomik etkileri de tahmin edilebilmektedir. Ekonomik etki analizi konusunda en çok kullanılan üç temel yaklaşım şunlardır:

- Girdi-Çıktı Analizi,
- Turizm Uydu Hesap Yöntemi,
- Fayda Maliyet Analizi.

¹⁷¹ Maria Giaoutzi, Peter Nijkamp; Tourism and Regional Development, Ashgate, USA, 2006, p. 115-117.

¹⁷² Merrett, Christopher D.; Norman Walzer; p. 257.

2.4.3 Erişilebilirlik Düzenlemelerinin Dışsal Etkileri¹⁷³

Ekonominin başka hiçbir kısmı peyzajı turizm kadar değiştirmemektedir. Açık hava rekreasyonu için tatil köyleri, eğlence merkezleri, oteller, moteller, parklar, yorum merkezleri, restoranlar, plaj geliştirme, tema parkları, tesisler ve arazi geliştirme, bu devasa arazi gelişiminin sadece birer örneğidir.¹⁷⁴

Bir bireyi veya ekonomik bir birimi etkileyen ve kendisinin neden olmadığı çevresel etkiye dışsallık denir. Yani dışsallık, bir kişi ya da kurumun kendisinin dışında bir yerden veya şeyden kaynaklandığı halde kendi ekonomik varlığı üzerinde baskı oluşturan çevresel etkidir. Bu etki daha çok bir ekonomik birimin başka birimleri (kişi ya da kurum) etkilemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır ve bu dış etki, piyasa ekonomisi yöntemleriyle giderilememektedir. İki tür dışsallık söz konusudur:

- a) Negatif Dışsallık: Bir kişi veya kurum, maliyetine katılmaksızın, diğer bir kişi veya kurumu etkileyen olumsuz dış etkiler yaratmaktaysa bu bir negatif dışsallık örneğidir. Örneğin; ergonomik tasarlanmamış bir rampa, kullanışsız bir engelsiz tuvalet yerleşimi, uygun olmayan bir giriş alanı,
- b) Pozitif Dışsallık: Bir kişi veya kurum, maliyetine katılmaksızın, diğer bir kişi veya kurumu etkileyen olumlu sonuçlar yaratıyorsa, bunlara pozitif dışsallık adı verilir. Örneğin; engelliler için yapılan asansörlerin, kaldırımların yüksekliklerinin düşürülmesinin, ışıklı uyarıların sesli olmasının herkes için sağlayacağı yararlar vb.

Bir bina ya da tesise iyi ve makul bir erişim geliştirildiğinde ve mevcut bir binaya dahil edildiğinde başka bir endişe çıkıyor ve engelliler, duyarsız şekilde istismar ediyor veya kullanıyor. Örneğin; mağaza dolapları olarak kullanılmış kovalar ile dolu engellilere yönelik tuvaletler, kapılara çok yakın yerleştirilmiş mobilyalar ya da binaların rampalı girişlerine park edilmiş araçlar ile hareket kabiliyetine sahip olmayan kişilerin binaya giriş çıkışının engellenmesi gibi durumlar sayılabilmektedir.¹⁷⁵ Engelsiz turizm negatif ve pozitif dışsallıklar açısından değerlendirildiğinde, pozitif yönün fazla olduğu, en büyük sorunun ise evrensel (ergonomik) tasarımın dışına çıkılan durumlarda yaşandığı görülmektedir (Tablo 29).

¹⁷³ Kahraman Nüzhet, Oğuz Türkay; **Turizm ve Çevre**, 2. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2014, s.27-30.

¹⁷⁴ Claire A. Gunn, Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, Routledge, NY and London, 2002, p. 329.

¹⁷⁵ Johnstone, David; **An Introduction to Disability Studies**, Second Edition, David Fulton Publishers, New York, 2001, p. 141.

Tablo 29: Engelsiz Turizmin Kentsel Çevreye Etkileri

Kentsel Fiziksel Çevre:
• Farklı amaçlar için yararlı olup engelli turizm gelişimi ile kaybedilen alanlar • Kentsel ulaşımında değişiklikler
Görsel etki:
• Turizm / eğlence / kültürel / eğlence bölgelerinin herkes için geliştirilmesi • Yeni mimari üslupların tanıtılması • Binaların mimari formlarının güçlendirilmesi • Kentsel nüfusun (yaşlı ve engelli) sosyal alanlara katılımına potansiyel katkı
Altyapı:
Mevcut kentsel altyapıların aşağıdaki araçlar ve kalkınma çalışmaları ile sürekli yenilenmesi; • Yollar • Demiryolları • Araç Park Yerleri • Kaldırımlar • Trafik Işıkları • Yaya Geçitleri • Yeni altyapı sağlanması • Engelli turistleri barındıracak ve turistik kullanım için alanları uyarlayan ek çevre yönetimi tedbirleri
Kentsel Form:
• Arazi kullanımındaki değişiklikler, ikamet alanı ve konaklama gelişmeleri • Kenti ziyarete elverişli hale getirmek için inşa edilen yaya geçidi ve trafik yönetim planlarında yapılan kentsel dokudaki değişiklikler • Kentsel tasarımlar değiştirildiğinde sokak manzarasının değişmesi
Restorasyon:
• Tarihi mekânlar ve binaların erişilebilirlik restorasyonu ve korunması • Tarihi binaların giriş alanı ve ana cephelerinin yeniden kullanımı

Kaynak: Hall, C. Michael, Stephen J. Page; **The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space**, 4th Ed., Routledge, London, NY, 2014, p. 169

2.4.4 Sosyal ve Kültürel Entegrasyon

Toplumsal etkiler bir kural olarak hedef topluluklarda yaşayan insanların hayatlarındaki değişikliklere ve nadiren konut sakinleri ile turistler arasındaki doğrudan temastan kaynaklanan değişikliklere atıfta bulunmaktadır. Kültürel etki; sanat, eserler, gelenek, ritüel ve bir halkın mimarisindeki değişikliklerden bahseder. Daha uzun süreli toplumsal kültürel etkiler ise sakinlerin günlük deneyimlerindeki değişikliklerin yanı sıra bireylerin manevi değerlerine, yaşam biçimine ve toplumsal, entelektüel ve sanatsal ürünlere kadar uzanır.¹⁷⁶

Sermaye denildiğinde ilk akla finansal sermaye gelse de beşeri ve sosyal sermayenin¹⁷⁷ de kalkınmada önemi büyüktür. Engelsiz turizmin uluslararası standart düzenlemelere göre tüm dünyada sağlayacağı katkılar entegre faydalar üretir. Erişilebilir turizm altyapısını oluşturan mimari düzenlemelerin bir ülkede standartlara uygun olarak yapılması, ortak bir kaynak arzı ile bölgesel seyahat ve turizm potansiyelini artıracığı için bir dizi sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar statik ve dinamik etkiler olarak sınıflandırılabilir.

Statik unsurlar bir defaya mahsus ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak erişilebilir bir güzergah yaratılması, talebin engelsiz ürünlere doğru yön değiştirmesi söz konusu olabilmektedir. Erişilebilir düzenleme olan bir bölgeye yapılan seyahat tercihi her iki durumda statik bir unsurdan ortaya çıkan olumlu bir sonuçtur. Olumlu sonuçlar, dinamik etkiler ile uluslararası faydalar doğurmaktadır. Engelsiz turizm, ülke genelinde sunulan erişilebilir hizmet ve altyapı sayesinde uluslararası ziyaretçilere sunulan birçok ürünü içermektedir. Bu ürünler bir tur operatörü tarafından paket halinde sağlanabileceği gibi bağımsız bir seyahat programı ile gezi esnasında tek tek de tercih edilebilir. Her bir seçenek için kısıtlılığı olan turistler ve aileleri herkes için tam erişim imkanının olduğu seçenekleri kullanmayı tercih etmektedir.

Engelsiz her bir ürün birbiriyle rakip değil, tamamlayıcı nitelikte değerlendirilmelidir. Çünkü uluslararası engelsiz seyahat olanaklarının artması herkes için avantajlıdır. Engelsiz hizmet yararlanıcıları için fiyat avantajı yaratılması, talep artışını tetikleyerek tüketimi artırmaktadır. Böylelikle olumlu tüketim etkisi seyahat imkanı artan bireyler sayesinde uluslararası bir pazara dönüşmektedir.

¹⁷⁶ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 235.

¹⁷⁷ Aslı Öztöpcü; **Sosyal Sermaye Teorisi ve Sürdürülebilir Kalkınma**, Yeni İnsan, İstanbul, 2017, s. 5.

Tablo 30: Engelsiz Turizmin Pozitif ve Negatif Etkileri

Engelsiz Turizm ile İlgili Faktörler	Pozitif Etki	Negatif Etki
Yöresel kültürü turistik amaçlı olarak kullanma	Geleneksel kültür ve etnik kimliğin gösterilmesine desteğin artması, geleneksel sanatların, festivallerin ve dilin yeniden canlandırılması	Geleneksel etkinlik ve el sanatlarının turistik üretime uygun olarak değişmesi, geleneksel faaliyetlerin bozulması, gündemin yoğunlaşması, özel hayatın ihlali
Bölge sakinleriyle turistler arasında doğrudan temas	Yerli stereotiplerin çökmesi, artan sosyal fırsatlar, sağlık ve bakım uygulamalarının gelişmesi	Negatif stereotiplerin gelişmesi, ticaretin artması, yeni hastalıklarla tanışılması ve etkilerinin görülmesi
Sosyal rolleri değiştiren iş ve ekonomi yapısındaki değişiklikler	Toplumsal eşitsizliği azaltacak yeni ekonomik ve sosyal fırsatlar	Toplum çatışması ve gerginlik, artan sosyal eşitsizlik, dilin kaybı
Turistik tesislerin geliştirilmesi	Rekreasyonel fırsatların artışı, artan erişilebilirlik	Bazı yerlere ve eğlence aktivitelerine erişim kaybı
Turistlerden dolayı artan nüfus ve buna bağlı gelişme	Yaşam kalitesini artıran tıbbi, eğitim ve diğer kolaylıklar için destek	Ana arterlerde kalabalık ve tıkanıklık, artan suç oranları

Kaynak: Chuck Y. Gee, Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO Education Network, 1997, s. 213 (uyarlanmıştır).

Kamu yatırımları için sosyo-kültürel etki ölçümü karmaşık olabilir. Özel sektör yatırımlarının yalnızca kârlılık yönüyle değerlendirilmesi gerekir. Kamu yatırımlarının değerlendirilmesi ise kamu yararının yanı sıra istenmeyen yönleri de içerebilir. Fayda Maliyet Analizi; bir projenin tanımlandığı ve tartışıldığı, sosyal ve özel projelerin de dâhil olduğu tüm masraf ve kazanımların hesaplanmasının bir yoludur. Toplumsal açıdan kabul edilebilir bir proje veya gelişme için topluma sağlanan faydaların toplamı (dış ve özel faydalar da dâhil) o projenin topluma maliyeti (dış ve özel masraflar da dâhil) toplamını aşmamalıdır (Tablo 31).

$$\sum \beta_s + \sum \beta_p > \sum C_s + \sum C_p$$

Toplumsal Faydalar > Toplumsal Maliyetler

Tablo 31: Engelsiz Kaldırım Düzenlemelerinin Fayda Maliyet Analizi

Faydalar	Maliyetler
Özel Faydalar: - Örneğin: kafe kiralamak	Özel Maliyetler: - Proje inşaat maliyetleri; emek, malzeme, mimar ücretleri gibi.
Sosyal/Kamu Faydaları	Sosyal / Kamu Maliyetleri
- Yeni işler yaratılır - Bölgede daha fazla turist harcaması üretilir - Daha az kaza yaşanır - Yeni hoş tavırlar kazanılır	- Daha uzun yolculuklar - İnşaat döneminin verdiği rahatsızlıklar

Kaynak: Tribe, John; **The Economic Impact of Tourism**, Chapter 15, Prentice Hall, Londra, 2006, p. 327.

Sosyal etkiler, bir kural olarak hedef topluluklarda yaşayan insanların hayatlarındaki değişikliklere ve nadiren konut sakinleri ile turistler arasındaki doğrudan temastan kaynaklanan değişikliklere atıfta bulunmaktadır. Kültürel etkiler, bir insanın sanatı, eseri, geleneği, ritüelleri ve mimarisinde meydana gelen değişiklikleri ifade eder ve daha uzun sosyokültürel etkiler, konut sakinlerinin günlük deneyimlerindeki değişikliklerin yanı sıra değer, yaşam tarzı ve entelektüel ve sanatsal ürünleri kapsamaktadır. Diğer etkiler de şöyle özetlenebilir¹⁷⁸;

- Turizm işletmeciliği için rekabet,
- Ekonomik eşitsizliğin artması,
- Yerel dillerin yeniden canlandırılması ve yenilenmesi için fırsatlar yaratılması,
- Ziyaretçilerle iletişimi kolaylaştırmak için diğer dillerin yerel sakinler tarafından benimsenmesi,
- Spor kompleksleri, restoranlar ve eğlence gibi turistik tesislerin geliştirilmesinin yanı sıra tıbbi, eğitimsel ve diğer hizmetler için artan destekler,
- Ev sahibi topluluklar için artan gelir ve iyileştirilmiş yaşam kalitesi,
- Nüfus artışının kalabalık, tıkanıklık ve suçla ilgili sorunlara yol açması,
- Turistlerin gelmesi için yerel halk için fırsatların azalmasına yol açacak tesislerin kurulması için baskı yapılması.

¹⁷⁸ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 234.

Gee ve Solà bu etkilerin yönetilmesi için uygulanması gereken stratejileri de şöyle listelemektedir¹⁷⁹:

1. Seyahat öncesi bilgilendirme,
2. Yerinde yorumlama,
3. Sosyal pazarlama uygulamaları,
4. Tesis tasarımı,
5. Bir dizi kültür temas fırsatının yaratılması,
6. Değerlendirme becerilerinin kazanılması,
7. Turizm sorunlarının açıklanması,
8. Turizm planlamasında topluluğa katılım,
9. Çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi.

Gerek sosyal ve gerekse ekonomik olarak sağlanan faydalar, bölgede gerçekleşen seyahat faaliyetlerinin doğrudan bir sonucudur. Turizm, özellikle de uluslararası turizm, ev sahibi ülkelerin her zaman sosyal ve kültürel yansımalarını kışkırtmaktadır. Turizmin sosyal ve kültürel etkileri, ev sahibi toplumların turistlerle doğrudan ve dolaylı ilişkilerinden kaynaklanan etkileridir. Bu etkilerin ölçeği ve yoğunluğu, ev sahibi ve turist arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkların önemine göre çeşitli faktörler tarafından belirlenir.¹⁸⁰

Engelsiz düzenlemelerin yapılmadığı ya da yetersiz düzeyde olduğu bir ülkede engelli bir turistin seyahat maliyeti bireysel bütçesi içinde özel ulaşım maliyetinin yüksek olması anlamına gelir. Bu maliyetin yüksek olması düzenlemelerin getireceği sosyal, kamusal ve özel sektörün yapacağı harcamalardan kaçınılması durumunda artış göstermektedir. Bu durumda engelli bireylerin dolaşım hakkı sınırlanır, erişilebilirlik olanakları sınırlandığında toplumsal refah düzeyi artışına sağlanacak katkı da belirli bir düzeyde kalmaktadır. Dışsalıklar, hatalı yapılanmalar, plansız yatırımlar nedeniyle özel maliyet ve sosyal maliyet eşitliği sağlanamamaktadır. Erişilebilirlik olanaklarının artması çalışma imkânlarını artıracığından o ülkenin üretim olanakları eğrisinin kaymasına neden olabilmektedir.

¹⁷⁹ Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997, s. 213.

¹⁸⁰ Clement A. Tisdell, Kartık C. Roy, **Tourism and Development: Economic, Social, Political and Environmental Issues**, Nova Science Publishers, Commack, NY, 1998: 33.

Uluslararası dolaşım olanakları artan engelli bireylerin dünyanın en büyük azınlığı olarak ekonomik ve politik bir zeminde serbestleştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda izlenebilecek yaklaşımlar tablo halinde verilmektedir. Bu tablo engelsiz düzenlemelerin bir ülke içinde yaygınlaşmasının diğer ülkeler arasında engelli dolaşımını kolaylaştırıcı büyüklüğe ulaşması ile karşı karşıya kalınacak olası durumları özetlemektedir.

Tablo 32: Engelsiz Turizm Hizmetlerinde Ekonomik Entegrasyon

Erişilebilirlik Düzeyi	Serbest Dolaşımın Artması	Engelsiz Seyahat	Ortak Erişim Alanları	İktisadi Entegrasyon	Uluslararası Entegrasyon
Fiziksel engellerin kaldırılması	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Engelsiz ürün ve hizmetlerde ortak tarifeler	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet
Ulusal engelsiz hareketlilik	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet
Engelsiz iktisadi düzenlemelerin harmonizasyonu	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
Uluslararası engelsiz iktisadi politikaların bütünleşmesi	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet

2.4.5 Ulaşım, Reklam ve Bilgilendirme Hizmetleri¹⁸¹

Yolcu taşımacılığı turizm sisteminin yaşamsal bir bileşenidir. Pazar kaynağı ve varış yeri arasındaki kritik bağlantıyı sağlar. Kentler ve kentsel alanlardaki cazibe merkezleri ile cazibe merkezleri arasındaki ulaşım, özel planlama dikkate alınmasını gerektirir. Taşımanın önemli bileşenleri için kilit planlama konuları şunlardır:

- Ulaşım sektörü planları turizmi içermelidir.
- Çoklu model seyahat yeni planlama ve işbirliği gerektirir.
- Ulaşım mühendislikten daha fazlasıdır.
- Karayolları çevreye daha fazla duyarlılık gerektirir.
- Kaldırımlar önemlidir.

Turizm destinasyonları ile ulaşım olanakları arasında önemli bir ilişki olduğu, turistlerin gitmek istediği bölgelere ve yaşadıkları bölgede erişimlerini sağladığı için ulaşım olanaklarının sürekli geliştirilmesi gerektiği bilinmektedir.

Tablo 33: Türkiye'ye Gelen Turist Sayıları ve Ulaşım Aracı Kullanımı (bin)

Yıllar	Havayolu	%	Demiryolu	%	Karayolu	%	Denizyolu	%	Toplam
1990	2.566	47,6	145	2,6	1.929	35,7	757	14,0	5.397
1995	5.179	67,0	52	0,6	1.631	21,0	884	11,4	7.746
2000	7.274	69,8	39	0,4	1.969	18,9	1.144	11,0	10.428
2005	14.979	73,0	80	0,3	4.744	18,5	1.320	7,9	21.124
2010	19.555	56,6	66	0,3	6.948	41,3	2.062	1,7	28.632
2013	24.871	71,2	28	0,1	7.429	21,2	2.579	7,3	34.910
2015	33.825	71,5	18	0,3	10.652	22,5	2.807	5,9	47.303

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Sınır Giriş Çıkış İstatistikleri, <http://www.kbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, (08/01/2018).

Ülkemize gelen turistlerin ulaşım araçlarını kullanım oranları incelendiğinde (Tablo 33) 1990 yılında ağırlıklı olarak kara ve denizyolu ile sağlanan ulaşımın 2015 yılına gelindiğinde %71,5 ile havayoluna geçtiği görülmektedir. Bu güzergahların tümü ile ulaşım sağlayan ziyaretçiler farklı kıtalardan, bölgelerden ve mevsimlerden geldikleri için seyahat öncesinde yapacakları hazırlıklarda bilgilendirme ihtiyaçları da bu gelişime paralel olarak artmaktadır. Birkaç günlük yolu birkaç saatte almak bir

¹⁸¹ Claire A. Gunn, Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, Routledge, NY and London, 2002, p. 47-70.

yanda yolculuk konforunu arttırırken diğer yanda seyahat öncesi bilgilendirme hizmetlerini turizm sisteminin giderek daha önemli bir bileşeni haline getirmektedir. Doğrudan arazi planlaması ve turizme yönelik bir gelişme ise, ziyaretçilerin davranış ve tutumlarıdır. Bu davranış ve tutumlar şu başlıkları içerir;

- Hava koşulları - ihtiyaç duyulan giysiler
- Fiziksel talepler - seyahat titizliği
- Gelenekler - ev sahipliği alışkanlıkları elbise, dil, jestler
- Sosyal iletişim - ev sahibi, konuk tabuları
- Ev sahibi gizliliği - yasalara aykırı kurallar, yönetmelikler
- Gıdalar - birbiri arasındaki farklar
- Görgü kuralları - davranışsal manalar
- Dini inançlar - çatışmadan kaçınma
- Geçmiş – geçmiş anıları anlayış
- Siyaset - çatışmadan kaçınma
- İletişim - yerlilere yaklaşım nasıl olmalı
- Tesisler, hizmetler - farklı özellikler, standartlar
- Sağlık - sorunlardan kaçınma

Promosyon, fiziksel bir gelişmeden ziyade baskın olarak kullanılan bir programlama aracı olmasına rağmen, diğer tüm bileşenlerle kuvvetli bir bağ oluşturan önemli bir unsurdur. Turizme teşvik edici promosyonlar genellikle dört faaliyeti kapsar: reklamcılık (ücretli), tanıtım (ücretsiz), halkla ilişkiler ve teşvikler (hediyeler, indirimler).

Tablo 34: Erişilebilirlik İhtiyacı Olan Turizm Faaliyetleri

Piknik	Kano
Kamp yapmak	Kros kayağı
Yürüyüş	Yüzme
At binme	Sayfiye etkinlikleri
Bisiklet	Tarihi turizm
Avcılık	Kırsal festivaller
Balık tutma	Doğal turneler
Kürek çekme	Ziyaretler arkadaş / akrabalar
Su kayağı	Doğa gezileri

Kaynak: Claire A. Gunn; Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, 2002, s. 45.

Seminerler, videolar, kitaplar, internet, web siteleri ve bu konulardaki tur rehberleri, gezginlerin macera elde etme kabiliyetlerini azaltmamalıdır. Yukarıda listelenen turizm faaliyetleri ile ilgili bilgi hizmetlerinin planlaması aşağıdaki hususları mutlaka içermelidir;

- Bilgi bölümlenmesi gereklidir; hangi bilginin hangi yolcu için yararlı olduğu bir bakışta anlaşılmalıdır.
- Bilgi sistemleri bir tanıtım aracı değildir; bilgi servisinin içeriği tanıtıma yönelik değil, kullanıma yönelik planlanmalıdır.
- Ziyaretçi merkezli bilgi bir esastır; eldeki bilginin kime yönelik hazırlandığı, hangi engel türlerine yönelik ne tür hizmetlerin verildiği gibi bilgiler uygun semboller ile verilmelidir.
- Ulusal bir rehberlik sistemi olması idealdir; gelişmiş ülkeler ulusal bir rehberlik çerçevesinde bilgi hizmetlerini standartlaştırmışlardır.
- Yerel misafirperverlik eğitimi gerekir; bölge halkının engelli ziyaretçiler konusunda hoşgörülü tavır sergilemesi çok önemlidir.

Yukarıda sıralanan faaliyetlerin engellilik ya da kısıtlılık durumlarında yapılamaması turizmden sağlanacak gelirleri azaltmaktadır. Dolayısıyla, bu etkinliklerin güvenle gerçekleştirileceği fiziki düzenleme olanakları daha fazla fayda sağlamaktadır. Turizm sistemleri entegre planlama gerektirir. (Tablo 35)

Özel ve bağımsız karar verme, tüm turizm sektörlerinde çoğu işletme tarafından önemsenmekle birlikte, ortak eğilimler ve planlar ile kurumlar birbirini daha iyi anlayarak daha çok kazanmaktadır. Kamu sektörü ve özel sektör, daha iyi otoyollar, su temini, atık imhası, parklar ve diğer kolaylıklar için ortak plan yapılabilir. Özellikle kamu sektörü planları bilinirse, özel sektör daha etkili plan geliştirebilir. Engelli ve yaşlı turizminin yoğun olarak görüldüğü noktalar; eğlence parkı, sahil, park ve açık alanlar, tıbbi ziyaret noktaları, müze ve kütüphane gibi herkese açık, merkezi kamusal alanlar özellikle ortak planlara dahil edilmelidir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde yer alan uygulamada gözlem yapılan ziyaret alanları, etkinlik türlerine (Tablo 34) ve uluslararası turizm ölçeğindeki odak noktalarına uygun şekilde belirlenmiştir. Erişilebilirlik ile ilgili düzenlemelerin analiz edildiği ve sonuçlarının değerlendirildiği son bölümde; ülkemizde Antalya merkezi ve ABD’de ise New York, San Antonio, Houston ve Washington DC bölgelerinde erişilebilirlik düzenlemeleri ile ilgili gözlemler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 35: Engelli Turistlerin Deneyimlerini Etkileyen Engelleyici ve Etkinleştirici Faktörler

Engelleyici faktörler					
ZİYARETÇİNİN YOLCULUĞUNU ETKİLEYEN KİLİT FAKTÖRLER					
1. İletişim ve bilgileri yönetmek	2. Rezervasyon sürecini yönetmek	3. Hedefe erişimi yönetmek	4. Ziyaretçi deneyimini yönetmek	5. Ziyaretçi çıkışı yönetme	6. Ziyaretçinin belleğinin kalitesini yönetmek
- Pazarlama görüntülerinde temsil edilmemek; - Bilgi/pazarlama, web/baskı... - Kişisel ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığına karar vermek için ürünle ilgili yetkili ve güvenilir bilgi eksikliği; - Destek verebilecek kuruluşların ve bunların nasıl öğrenileceğinin farkında olmamak; - Tatilini ailesi ve arkadaşlarıyla kolayca paylaşamayacak algı düzeyi	- Rezervasyon işlemine kolayca erişememek; - Erişilemeyen web sitesi; - İletişim alternatifinin olmaması; - İhtiyaçlarla ilgili soruları yanıtlamak için sağlanan ürün bilgisinin eksikliği	- Toplu taşıma araçlarıyla (hava, demiryolu, otobüs durağı) ulaşımın kolay olmaması. - Toplu taşımanın erişilebilir ve rahat olarak algılanmaması; - Araba veya toplu taşıma araçlarını kullanırken ihtiyaçları karşılamak için yoldaki tesislerin yetersizliği ya da olmaması; - Varış yerinde özel araç park yeri olmaması; - Taşıma maliyetlerinin yasaklayıcı olması	- İlgi çekici yerlerin, restoranların, barların, erişilebilir olmaması; - Erişilebilir konaklama seçeneklerinin az veya hiç olmaması; - Ulaşılabilir altyapı, zayıf kaldırımlar, yol yüzeyleri, tabelalar; - Hareket etmesi zor alanlar; - Kötü hizmet/bilgi eksikliği nedeniyle müşteri odaklı olmamak ve ihtiyaçların personel tarafından anlaşılamaması - Huzursuz hissettirici tutum	- Toplu taşımayla eve dönme zorlukları, - Toplu taşıma araçlarının erişilebilir ve rahat olarak algılanmaması, - Araç veya toplu taşıma araçlarını kullanırken yetersiz veya hiç tesis bulunmaması, - Ziyaretçi deneyiminin görünümü ve ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığının sorulmaması	- Destinasyon ve kullanıcı arasında kurulmuş olumsuz bir ilişki, - İhtiyaçların karşılanmaması, - Dışlanma duyguları / kabul edilmeme, istenmeyen yerde olduğunu hissettirme, - Varış noktasını tekrar ziyaret etmemek veya başkalarına tavsiye etmemek
- Pazarlama imgelerinde temsil edilir hissetmek; - Web/baskı vb. alanlarda erişilebilir formatta bilgi/pazarlama; - Kişisel ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığına karar vermek için yeterli, güvenilir bilgisi; - Destek verebilecek kuruluşların farkında olmak, nerede bulabileceğini ve onlarla nasıl iletişime geçileceğini bilmek; - Tatil deneyiminin ailesi ve arkadaşlarıyla kolayca paylaşıldığı algısı	- Rezervasyon işlemine kolayca erişebilme; - Erişilebilir websitesi; - Hizmet sunucu tarafından, ziyaretçilerin ihtiyaçlarını belirlemek, soruları cevaplamak ve sorgulamak için tam ürün bilgisi	- Toplu taşıma araçlarıyla (hava, demiryolu, otobüs) kolayca ulaşılabilir olmak; - Toplu taşıma araçlarının erişilebilir ve kullanışlı olarak algılanması; - Araba kullanırken yol üzerinde iyi olanaklar olması; - Engellilere özel araçlar için yeterli park alanı olması; - Ulaşım maliyetlerinin makul olması	- Erişilebilir cazibe merkezleri, perakende, barlar ve restoranlar; - Erişilebilir konaklama seçenekleri; - Erişilebilir altyapı; - Dolaşım kolaylığı; - İyi hizmet / bilgi, müşteri odaklı ve ihtiyaçların farkında olan personel, - Hoş karşılanmak	- Toplu taşıma araçları ile eve dönmek kolaydır, - Toplu taşıma araçlarının erişilebilir ve kullanışlı olarak algılanması, - Araba veya toplu taşıma araçlarını kullanırken yolda iyi olanaklar, - Ziyaretçi deneyiminin görüşlerinin sorulması ve ürün geliştirmeyi sağlayacak bilgilendirme için bir araya gelinmesi	- Hedef ile kullanıcı arasında kurulan olumlu ilişki, - İhtiyaçların karşılanması, - Dâhil olma / kabul etme, iyi karşılanma hissi yaratmak, - Destinasyonu tekrar ziyaret edip başkalarına tavsiye etmek
Etkinleştirici faktörler					

Kaynak: Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, Bristol, 2011, s. 171

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ERİŞİLEBİLİRLİK EKONOMİK ETKİ ANALİZİ

3.1 ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Nitel araştırmalar genelleme yapma amacı taşımadığından, incelenen olay ya da olguyu ölçmekten ziyade derinlemesine anlamaya çalışmanın daha önemli olduğu, bu nedenle geniş bir örneklem kitlesiyle çalışmak yerine araştırmanın amacına uygun küçük bir örneklem grubuyla çalışılması daha faydalı olmaktadır.¹⁸² Dolayısıyla, nitel araştırmalarda sıklıkla amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmaktadır.

Araştırmada Türkiye için Antalya merkezi ile ABD için ise New York, San Antonio, Houston ve Washington bölgelerinde gözlem yapılmasının temel amacı açık alanlarda erişilebilir düzenlemelerin standart durumunun tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda kamusal alanlarda gerçekleştirilen engelsiz düzenlemelerin ortak faydasının yalnızca engelli bireyler ile sınırlı olmadığı, ileri yaş, bebekli aileler ve ağır yük taşıyanlar için de önemi ortaya konulmaktadır.

3.1.1 Örneklem Alanı

Nitel bir araştırmada örneklem hesaplanırken belirli bir kural izlenmemektedir. Maliyet, kontrol güçlükleri, etik zorunluluklar göz önüne alınarak belirlenen örneklem alanı; araştırmanın amacına, araştırma için ayrılan kaynağa, araştırma sorularına ve sınırlılıklarına göre değişir. Çalışmada Türkiye ve ABD örnekleri için araştırmanın kontrol değişkenleri; bağımlı: kentsel engelsiz turizm düzenlemelerini temsilen “açık alanlardaki mimari düzenlemeler”, bağımsız: “dış ticaret ve uluslararası turizmde gelişmişlik durumu” olarak tespit edilmiştir. Araştırma hipotezi; Türkiye ve ABD arasında erişilebilir mimari düzenlemeler arasında fark olup olmadığını tespit etmeyi hedeflemektedir. Farklılıkların hangi derecelerde ve ne yönlerde olduğunun tespit edilebilmesi için gözlem formları fotoğraflar ile birlikte değerlendirilmiştir. Analiz edilen kayıtların ortak kriterleri belirlenerek ekonomik katkı ölçeği geliştirilmiştir. Araştırma kısıtı; Türkiye için tek bir ilde gözlem yapılmasıdır. Turist alan iller itibarıyla erişilebilirlik düzenlemelerinin Antalya dışındaki illerde daha düşük, ölçülemeyecek düzeyde olması nedeniyle tek merkezde gözlem yapılmıştır.

¹⁸² Zeki Akıncı, Nesrin Sönmez; *"Engelli Bireylerin Erişilebilir Turizm Beklentilerinin Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma"*, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 26, Sayı 1, Bahar: 97 - 113, 2015, s. 97.

3.1.2 Gözlem Süreci

Gözlem; “bir şeyi iyi anlamak için onun kendi kendine meydana çıkan her türlü belirtilerini gözden geçirmektir. Daha açık bir deyişle gözlem, “belirli bir kimse, yer, olay, nesne, durum ve şarta ait bilgi toplamak için” belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiştir.¹⁸³

Gözlem çeşitli araçlar kullanılarak doğrudan yapılabilir. Çalışmada gözlem esnasında tüm erişilebilir noktalarda fotoğraflı görüntü kaydı alınmıştır. Gözlem sonuçları analiz için eş zamanlı olarak elektronik ortama aktarılmıştır.

Çalışmada; gözlem yapılan kentlerin açık alanlarında tespit edilen engelliler ile ilgili mimari düzenlemeler gözlem kılavuzları tespit edilerek görüntülü olarak kayıt altına alınarak ispatı sağlanmıştır.

Gözlemlenen alanlarda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

-
1. *Görme, işitme, bedensel ve diğer engel türlerinin gözlem yapılan noktalardaki fiziksel (mimari) düzenlemelerden yararlanma oranı nedir?*
 2. *Görme, işitme, bedensel ve diğer engel türlerinin söz konusu noktada refakatsiz olarak seyahat edebilmesi mümkün müdür?*
 3. *Herhangi bir engelli bireyin tatil organizasyonu için bulundukları yerden gideceği noktaya, tatil yöresine ya da mekânına erişimi ve hareketliliği açısından sunulan olanaklar nelerdir?*
 4. *Mevcut engelsiz turizm düzenlemeleri engellilerin kullanımına ne derecede uygundur? Ne tür eksiklikler tespit edilmiştir?*
 5. *Gözlem sonuçlarına göre mahalli idarelerin ve kamusal düzenlemelerin sorumlularının dikkatine sunulması gereken konular nelerdir?*
-

Gözlem yapılan engelsiz düzenlemeleri ile ilgili planlama ilkeleri çerçevesinde üzerinde mutabakat kurulması gereken konular: sağlıklı, temiz, açık, yeşil, erişilebilir ve çekici fırsatlar sağlayan gözlem noktalarının belirlenmesidir.

¹⁸³ Karasar, Niyazi; **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel, Ankara, 2017, s.156.

3.1.3 Araştırmada İzlenen Eylem Planı

Araştırmada yer alan tüm etkinlikler gözlemin gerçekleştirildiği noktalarda etkinlik eylem planı (Tablo 36) aşamaları çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bunlar;

1. Gözlenecek erişilebilirlik düzenlemeleri listelenir.
2. Mevcut bölgeye erişim gereksinimleri belirlenir.
3. Çevrede edinilen ilk izlenimler turizm ile ilişkilendirilir.
4. Turizm açısından eksiklik görülen durumlar form ile tespit edilir.
5. Potansiyel ihtiyaçlar listelenir ve derecelendirilir.
6. Engelsiz turizm ile ilişkili olumlu noktalar belirlenir.
7. Engelsiz turizm için mevcut hedef kitle tanımlanır.
8. Kamusal ve özel alanlardan izin gerekliliği ile ilgili bilgiler toplanır.
9. Her ziyaret alanı için bir aksiyon planı hazırlanır.
10. Gerekli yasal/özel izinler ziyaret öncesinde ve sürecinde alınır.
11. Eylem planı uygulamaya konulur ve her aşamada revize edilir.
12. Sonuçlar kaydedilerek ilgili kurumlara raporlanır.

Literatürde belirtildiği üzere; gözlem yapılandırılmamış olduğunda, gözlem süreci bir dizi farklı faaliyetler ile ilerler. Bir ortam seçmek ve o ortama girmek ile başlayıp, gözlem ve kayıtlar devam eder. Gözlem verilerinin toplanması, kurumsal olgunluğa erişilinceye kadar devam eder. Araştırmaya başlamak, alana ilişkin notları kaleme almak, genel, betimleyici ve odaklanmış analizler geliştirmek, izlemek, hipotezleri sınamak ve gevşek bağlantılar kurmak ile ilerleyen aşamalardan geçer. Gözlem verilerini kaydetmek için, video ve sesli-görsel araçlardan alan notlarına kadar pek çok araç vardır. Doğrudan, uzatılmış, yerinde gözlemden kaçınmamak veya bunu kısa tutmamak gerekir. Bu durum etnografik yaklaşımın bir esasıdır. *“Her şeyden önce, gerekli olan etnografin doğrudan gözlem yapmasıdır. Hangi aletlerin, kodlama araçlarının, kayıt cihazları ve tekniklerinin kullanıldığı önemli değildir; etnograf için öncelikli zorunluluk, eylemin gerçekleştiği yerde bulunmak ve olayı varlığıyla olabildiğince az etkilemektir.”* Fiili alan çalışmasında araştırmacının rolü, bütün bu olasılıkların bir karışımı olabilmektedir. Araştırmada kullanılan tam katılımcı gözlem; *“bir grubun, topluluğun ya da örgütün hayatını, insanların alışkanlıklarını ve düşüncelerini anlamak ve aynı zamanda onları bir arada tutan sosyal yapıyı çözmek amacıyla uzun süreli dahil olma”* olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁴

¹⁸⁴ Keith F. Punch, *Sosyal Araştırmalara Giriş*, Siyasal Kitabevi, 2005: 174-180.

Tablo 36: Gözlem Çalışması Eylem Planı

Aksiyon	Notlar
Faz 1: Ön Çalışma	
1. Çalışma alanlarının tanımlanması	Alanların sayısı konunun niteliğine göre belirlenir. İlgili 'olaylar' teorik çalışma, senaryolar tanımlanır.
2. Çalışma arka plan okuması yapmak.	Okuma, alanlarının her birine ilişkin teorik ve pratik araştırmaya dayandırılmalıdır.
3. Gözlem kılavuzu hazırlama	Bu kılavuz gözlem çalışması için genel bilgi ve kuralları içermelidir.
4. Gözlem için ön çalışmanın uygulanması	Amaç, mümkün olduğunca hatalı kısımları kaldırmak ve daha ileri ifadeler ve sorular eklemek için öneriler almaktır.
5. Kılavuz güncelleme	Kılavuzun gözlem alanlarına uygun doldurulması gerekir.
Faz 2: I. Gözlem Alanı	
6. İlk Tur Türkiye Antalya Bölgesi	Gözlem yapılan alanda tespit edilen engelsiz düzenlemeler için kılavuza uygun işaretlemeler yapılır.
7. Fotoğraflama	Gözlem yapılan alandaki düzenlemeler fotoğraflanır.
8. Kayıtların Analizi	Birinci tura ait kayıtlar elektronik formlara aktarılır ve cevapların dağılımını göstermek için özetler hazırlanır.
Faz 2: II. Gözlem Alanı	
9. İkinci Tur: ABD (New York)	Gözlem yapılan alanda tespit edilen engelsiz düzenlemeler için kılavuza uygun işaretlemeler yapılır.
10. Fotoğraflama	Gözlem yapılan alandaki düzenlemeler fotoğraflanır.
11. Kayıtların Analizi	İkinci tura ait kayıtlar elektronik formlara aktarılır ve cevapların dağılımını göstermek için özetler hazırlanır.
Faz 2: III. Gözlem Alanı	
12. Üçüncü Tur: ABD (San Antonio)	Gözlem yapılan alanda tespit edilen engelsiz düzenlemeler için kılavuza uygun işaretlemeler yapılır.
13. Fotoğraflama	Gözlem yapılan alandaki düzenlemeler fotoğraflanır.
14. Kayıtların Analizi	Üçüncü tura ait kayıtlar elektronik formlara aktarılır ve cevapların dağılımını göstermek için özetler hazırlanır.
Faz 2: IV. Gözlem Alanı	
15. Dördüncü Tur: ABD (Houston)	Gözlem yapılan alanda tespit edilen engelsiz düzenlemeler için kılavuza uygun işaretlemeler yapılır.
16. Fotoğraflama	Gözlem yapılan alandaki düzenlemeler fotoğraflanır.
17. Kayıtların Analizi	Dördüncü tura ait kayıtlar elektronik formlara aktarılır ve cevapların dağılımını göstermek için özetler hazırlanır.
Faz 2: V. Gözlem Alanı	
18. Beşinci Tur: ABD (Washington DC)	Gözlem yapılan alanda tespit edilen engelsiz düzenlemeler için kılavuza uygun işaretlemeler yapılır.
19. Fotoğraflama	Gözlem yapılan alandaki düzenlemeler fotoğraflanır.
20. Kayıtların Analizi	Beşinci tura ait kayıtlar elektronik formlara aktarılır ve cevapların dağılımını göstermek için özetler hazırlanır.
Faz 3: Veri Analizi	
Final Değerlendirme	Faz 1 ve Faz 2 özetlerine göre tahminler yapılır.

3.1.4 Gözlem Kılavuzunun Tasarlanması

Nitel verinin analizi kısmen de olsa nitel verinin neye benzediğine bağlıdır. Eğer alan notları gibi yazılı formdaysa ya da kaydedilmemiş bir görüşmede olduğu gibi yazılı forma dönüştürülebilirse, bir şekilde organize edilebilir. Video, fotoğraf ya da çizim ise analiz ve organize etmek için farklı bir yöntem ihtiyacı vardır.¹⁸⁵ Araştırmada fiziki ortama katılarak gerçekleştirilen gözlem çalışması güvenilirliği ve geçerliliği açısından “gözlem kılavuzu” aracılığı ile takip edilmiştir.

Gözlem kılavuzu olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün web sitesinde vatandaşlar için hazırlanmış olan “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonlarına Vatandaşlar Tarafından Yapılacak Başvuruda Kullanılacak Formlar”¹⁸⁶ yararlanılmıştır. Bu kılavuz/formda gözlem yapılan bölgenin coğrafi konumu, açık alanın tam adı, kullanım amacı, erişilebilirlik düzenlemesi niteliklerinin belirtilmesi için uygun alanlar yer almaktadır.

Çalışmada gözlem yapılan alanlarda değerlendirmeye söz konusu olan unsurlar, OECD tarafından yayınlanan (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığınca Türkçeye çevrilen) “Herkes İçin Ulaşılabilirliğin İyileştirilmesi: Örnek Uygulama Rehberi” çerçevesinde şöyle tespit edilmiştir;

- Kaldırımlar ve Yaya Yolları
- Kavşaklar ve Yaya Geçitleri, Yaya Bölgeleri
- Yol Çalışmaları: Çukurlar ve Bunların Önlenmesi
- Hissedilebilir Yüzeyler
- Park Alanları ve Araçların Park Edilmesi
- Bina Girişleri
- Yürüyen Merdivenler ve Yürüyen Bantlar
- Tren, Otobüs Durakları

Gözlem sürecinde uygulanan plan çerçevesinde; destinasyonların bir engelli turist gözüyle görülmesi, düzenlemelerin listelenmesi ve fotoğraflanması yapılmıştır. (Tablo 37: Engelsiz Düzenlemeler Gözlem Aşamaları)

¹⁸⁵ Bruce L. Berg, Howard Lune, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Pearson, Çeviren: Hasan Aydın, Eğitim Yayınevi, 2015: 73.

¹⁸⁶ <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/>

Tablo 37: Engelsiz Düzenlemeler Gözlem Aşamaları

Analiz Düzeyi	Etkileşim Türü	Tahsis Şekli	İzleme Yöntemi	Organizasyon Kapsamı
Aksiyonlar	Destinasyonların bir engelli turist gözüyle görülmesi, düzenlemelerin listelenmesi ve fotoğraflanması	Gözlem bölgesinin engelsiz turizm aksiyon planlarının hedeflerine erişim düzeyinin tespit edilmesi	Aktif toplum üyelerinin bölgede etkin dolaşım sağlamanın takip edilmesi	Yerel yönetimlerin turizm aksiyon planı ile engelsiz düzenleme sürecini sahiplenme göstergelerinin elde edilmesi
Programlar	Düzenleme, hizmet ve faaliyetler (ör. Toplu taşıma araçları, bilgi servisleri) hangi düzeydedir?	Topluluklar finansal olarak engelsiz aksiyon planının uygulanması için desteklenmekte midir?	Mevcut düzenlemeler ve potansiyel engelsiz turizm hedefleri en iyi şekilde yürütülmekte midir?	Yerel engelsiz turizm potansiyeli doğrultusunda sürdürülebilir bir strateji nasıl oluşturabilir?
Sistemler	Yetkililer erişilebilir faaliyet ve hizmetleri ziyaretçi ve tur operatörlerine nasıl tanıtıyor?	Merkezi yönetim yerel konseylerin geliştirme süreçlerine katılımı nasıl?	Erişilebilir düzenlemeler ve turizmin kalitesi nasıl değerlendiriliyor?	Topluluk kendi benzersiz turizm stratejisini nasıl organize etmelidir?
Politikalar	Engelsiz turizm eylem planının il seviyesindeki mevcut ana planlar ve ekonomik kalkınma stratejisi ile bütünsel yönetilmesi	STK'ların engelsiz eylem planı hazırlığına yönelik tüm önemli adımlara katılması için kamusal (mali ve insan gücü) kaynaklarının tahsis edilmesi	Kamusal otoriteler tarafından engelsiz turizmin sosyal yapıya etkisinin gözlenmesi	Düzenlemelerin sürekliliğinin sağlanması ve sorumluluğu bir temsilciliğe dönüştürmek için sistemin yeniden yapılandırılması

3.2 BULGULAR

3.2.1 Türkiye Gözlem Bölgesi

Araştırmanın ilk aşamasında Türkiye'de en fazla engelli yatak kapasitesine sahip olduğu bildirilen¹⁸⁷ Antalya ilindeki alan çalışması 22 Eylül-01 Ekim 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Antalya bölgesinde 20 noktada ulaşılabilirlik düzenlemeleri gözlenmiştir.

Antalya turistik olarak pek çok eşsiz ziyaret alanına sahiptir. Yunanlılar Antalya'nın doğusunu Pamfilya olarak ifade etmektedirler. Antalya'nın bugünkü yerine ilk şehir Bergama Kralı II. Attalos tarafından kurdurulmuş ve adına da Attaleia denilmiştir. Bu isim Türklerin burayı ele geçirmesine kadar devam etmiş ve fetihten sonra şehrin adı Antalya olarak anılmaya başlanmıştır. Bölgedeki öne çıkan turizm destinasyonu sayısı çok fazla olmakla birlikte merkezdeki başlıca tarihi ziyaret alanları çalışmada ele alınmıştır. Çünkü turizm denince ilk olarak aklımıza turizm firmaları gelse bile bir destinasyon insanların ziyaret ettiği tek bir noktadan çok daha fazlasıdır.¹⁸⁸ Antalya şehir merkezindeki araştırma alanımız hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse şöyle özetlenebilir¹⁸⁹:

Yivli Minare Camii: Antalya ilinin simgesi durumundaki Yivli Minare önceleri bir Bizans kilisesi iken 13. yy'da Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat tarafından camiye çevrilmiş, minaresi oluklu olduğundan yivli minare adını almıştır.

Hadriyanus Kapısı: M.S. 130 yy'da Roma İmparatoru Hadriyanus'un Antalya'yı ziyaretinin anısına dikilmiştir. 8 mt yüksekliğindeki kapının üzerinde 8 kemerle 2 kulesi vardır. Kapı son derece zarif bir taş oymacılığı ile süslenmiş olup Pamfilya'nın en güzel kapısıdır.

Plajlar: Kıyı turizmi açısından en yoğun il olan Antalya çevresi plaj bakımından da oldukça zengindir. Bunlardan en önemlilerinden birisi Konyaaltı plajıdır.

¹⁸⁷ Bulgan, Gülay; İlker Çarıkcı; "Engelli Turizmi: Antalya İlindeki Dört Ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 7 Sayı:13 2015 – Aralık, s. 15-42.

¹⁸⁸ Hall, C. Michael, Stephen J. Page; **The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space**, 4th Ed., Routledge, London, NY, 2014, p. 162-163.

¹⁸⁹ Şenol, Fazıl; **Turizm Coğrafyası: Yöresel Turizm Kaynaklarımız ve Dünya Harikaları**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 74-75.

Kesik Minareli Camii: Romalılar zamanında tapınak olarak kullanılan yapı, Bizans döneminde kiliseye Selçuklular döneminde de camiye çevrilmiştir.

Kaleiçi: İl merkezinde eski evlerin bulunduğu bir semttir. Bu evler restore edilerek otel ve pansiyon haline getirilmiştir. Bu otantik görünümü ile 1984 yılında Altın Elma (Turizm Oskarı) ödülü almıştır.

The Land Of Legends Theme Park: Türkiye'nin engelli dostu eğlence parkı, ayrıca bebekli misafirler için yol düzenlemesi ve aktivitelere katılımlarını kolaylaştıran düzenlemeler yapılmıştır.

Araştırmada; bina girişleri, tekerlekli sandalye dostu rotalar, açık alan dolaşımı (kaldırım, yaya yolları ve geçitler), rampalar, otoparklar, engelsiz otobüsler, ulaşım ve durak imkânları kent merkezinde yapılan saha çalışması kapsamında gözlenen alanlardır.

Antalya il merkezindeki gözlem alanları;

- Kültür ve Turizm Danışma Büroları,
- Kent Parkları,
- Yerleşim yerlerindeki ana arterlerde bulunan kaldırımlar,
- Yerleşim yerlerindeki ana arterlerde bulunan yaya geçitleri,
- Halka açık tuvaletler,
- Açık ve kapalı otoparklar,
- Halka açık telefonlar,
- Otobüs ve raylı taşıma sistemi araçlarının durakları.

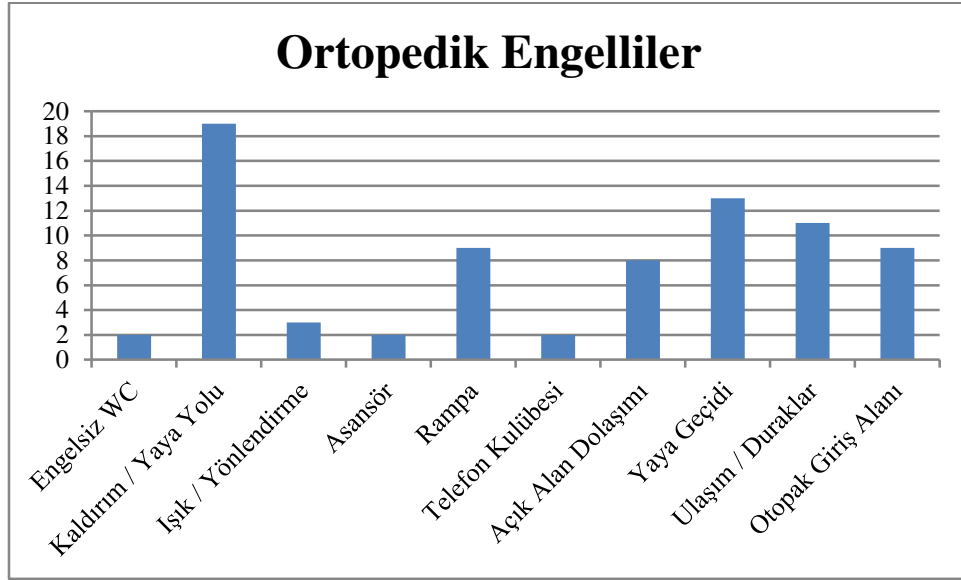
Çalışmada Antalya'nın engelsiz şehir olanaklarına ilişkin çevre düzenlemeleri gözlem formları ile kayıt altına alınarak, mevcut düzenlemeler stratejik olarak analiz edilmiştir. Kaldırım, otopark, yaya geçidi, halka açık telefon kulübesi, durak, halka açık tuvalet, kent parkı gibi ortak alanlarda sosyal etkileri yüksek, ulaşılabilir noktalar tespit edilmiştir. Antalya merkezinde engellilerin günlük yaşamlarını kolaylaştıran; meydanlarda-yol kenarlarında, sosyal alanlarda ve seyahat güzergâhlarında seyahat edilebilirliği artıran bu düzenlemelerin sosyal etkilerinin yarattığı dışsallıklar tartışılarak sonuç bölümünde sunulmuştur.

Gözlem esnasında düzenlemeler ile ilgili tespit edilen durumlar not alınarak raporlanmıştır.

Antalya’da Gözlem Yapılan Ziyaret Alanları:

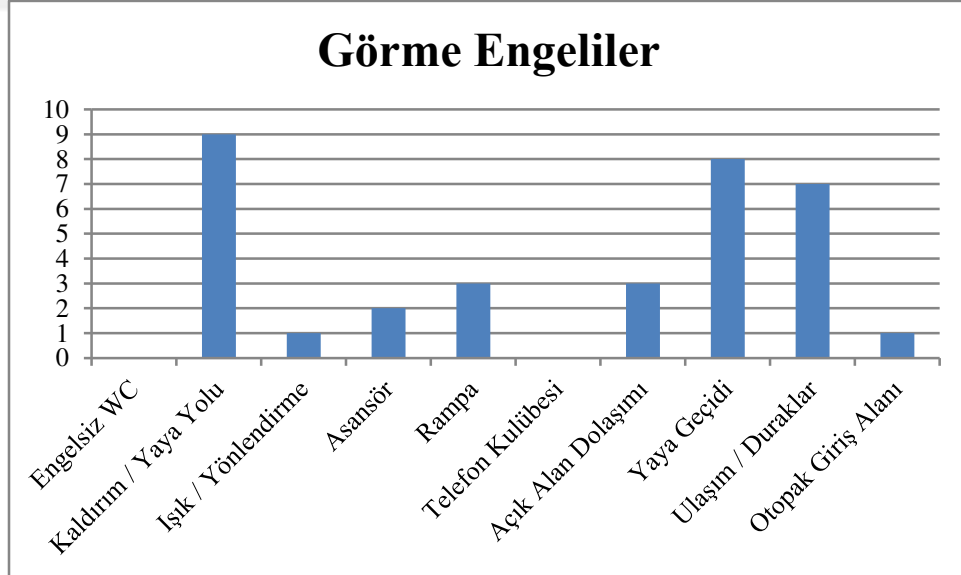
1. Antalya Konyaaltı Sahil Yolu Mavi Bayraklı Plaj
2. Antalya Konyaaltı Kent Meydanı
3. Konyaaltı Emek Parkı
4. Antalya Müzesi Kavşağı ve Tramvay Yolu
5. Antalya Cumhuriyet Caddesi
6. Antalya Arkeoloji Müzesi Girişi
7. Antalya Cumhuriyet Meydanı Sosyal Alanlar
8. Kaleiçi Hadrian Giriş Kapısı
9. Kaleiçi (Kesik Minare-Korkut Camii) Yaya Yolları
10. Antalya Büyükşehir Tiyatrosu Çevresi
11. Antalya Turizm Ofisi (Kaleiçi Mevkii)
12. Antalya Karaalioğlu Parkı
13. Antalya Atatürk Kültür Parkı
14. Antalya Otogar
15. Eğlence Parkı (The Land of Legends) Girişi
16. Aksu (Mall of Antalya) Üst Geçidi
17. Göksu Mevkii Kent Meydanı Üst Geçidi
18. Düdenbaşı Üst Geçidi
19. Sedir Mahallesi Üst Geçidi
20. Karaalioğlu Parkı Giriş Alanı

Şekil 18: Antalya'daki Ortopedik Engelliler İçin Düzenlemeler

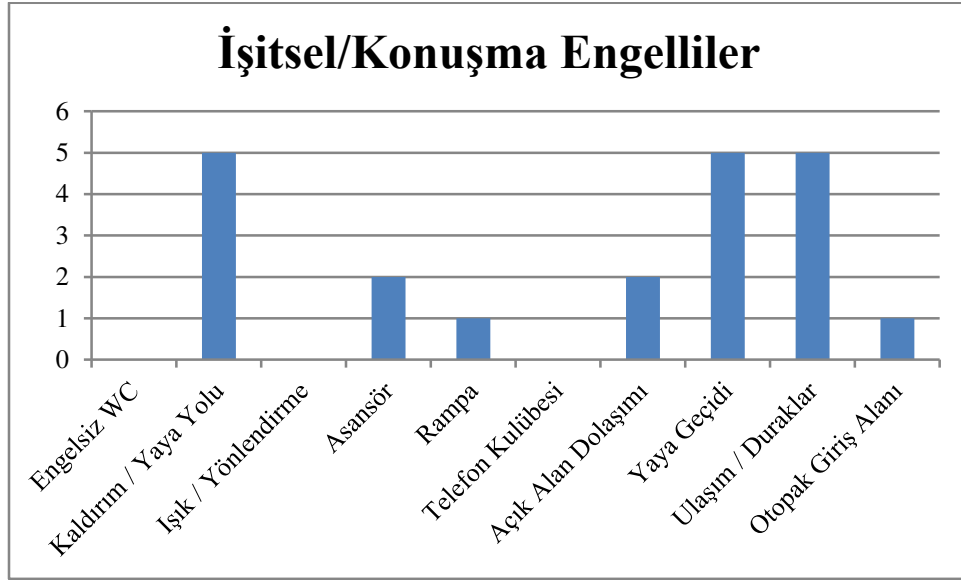
Gözlem yapılan 20 noktanın 19'unda "Kaldırım, Yaya Yolu", 13'ünde "Yaya Geçidi", 11'inde "Ulaşım/Duraklar", 9'unda "Rampa", "Otopark Giriş Alanı", 8'inde "Açık Alan Dolaşımı", 3'ünde "Işık/Yönlendirme", 2'sinde "Asansör", "Telefon Kulübesi" ve "Engelsiz WC" ile ilgili ortopedik engelliler için düzenlemeler yapılmıştır. (Şekil 18)

Şekil 19: Antalya'daki Görme Engelliler İçin Düzenlemeler

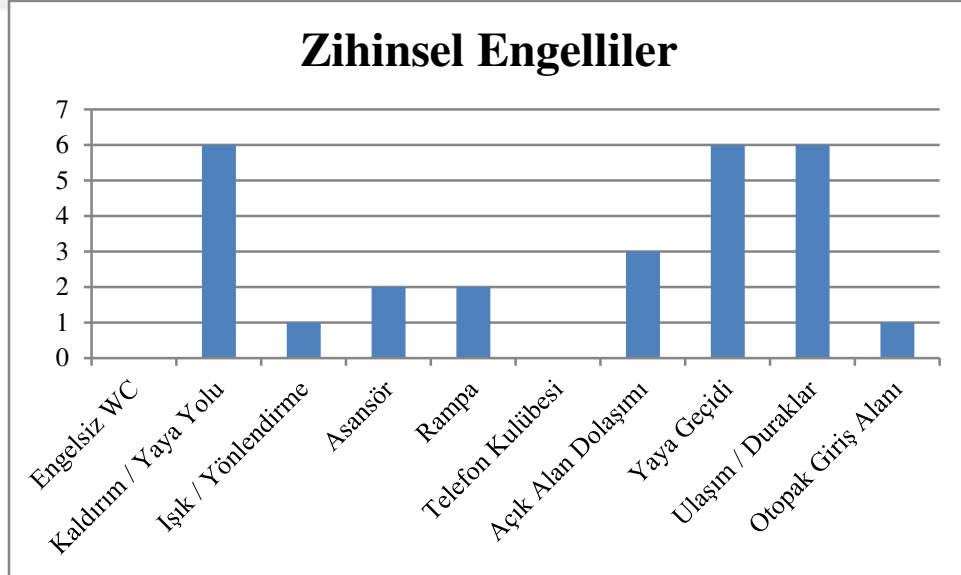
Gözlem yapılan 20 noktanın 9'unda "Kaldırım, Yaya Yolu", 8'inde "Yaya Geçidi", 7'sinde "Ulaşım/Duraklar", 3'ünde "Rampa", "Açık Alan Dolaşımı", 2'sinde "Asansör", 1'inde "Otopark Giriş Alanı" ve "Işık/Yönlendirme" gözlenirken, hiçbir noktada "Telefon Kulübesi" ve "Engelsiz WC" ile ilgili görme engelliler için düzenlemeler izlenmemiştir. (Şekil 19)

Şekil 20: Antalya'daki İşitme/Konuşma Engelliler İçin Düzenlemeler

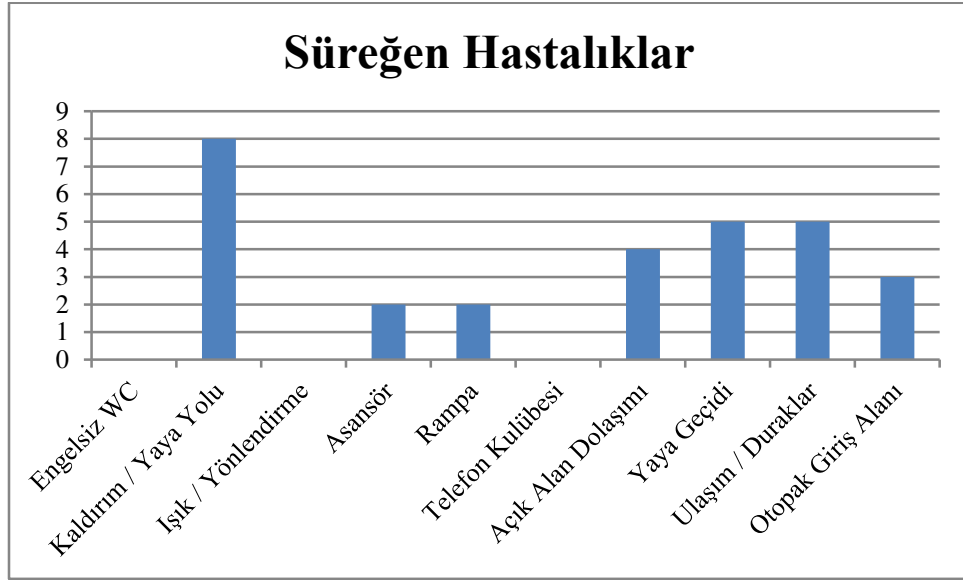
Gözlem yapılan 20 noktanın 5'inde "Kaldırım, Yaya Yolu", "Yaya Geçidi", "Ulaşım/Duraklar", 2'sinde "Açık Alan Dolaşımı", "Asansör", 1'inde "Rampa", "Otopark Giriş Alanı" gözlenirken, hiçbir noktada "Işık/Yönlendirme", "Telefon Kulübesi" ve "Engelsiz WC" ile ilgili işitme/konuşma engelliler için düzenlemeler izlenmemiştir. (Şekil 20)

Şekil 21: Antalya'daki Zihinsel Engelliler İçin Düzenlemeler

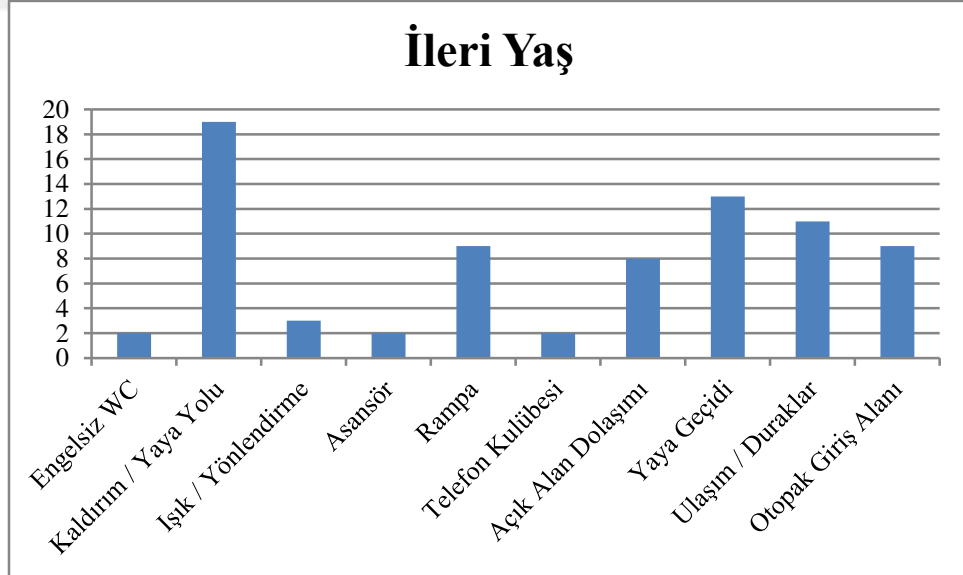
Gözlem yapılan 20 noktanın 6'sında "Kaldırım, Yaya Yolu", "Yaya Geçidi", "Ulaşım/Duraklar", 3'ünde "Açık Alan Dolaşımı", 2'sinde "Asansör", "Rampa", 1'inde "Işık/Yönlendirme", "Otopark Giriş Alanı" gözlenirken, hiçbir noktada "Telefon Kulübesi" ve "Engelsiz WC" ile ilgili zihinsel engelliler için düzenleme izlenmemiştir. (Şekil 21)

Şekil 22: Antalya'daki Süreğen Hastalığı Olan Engelliler İçin Düzenlemeler

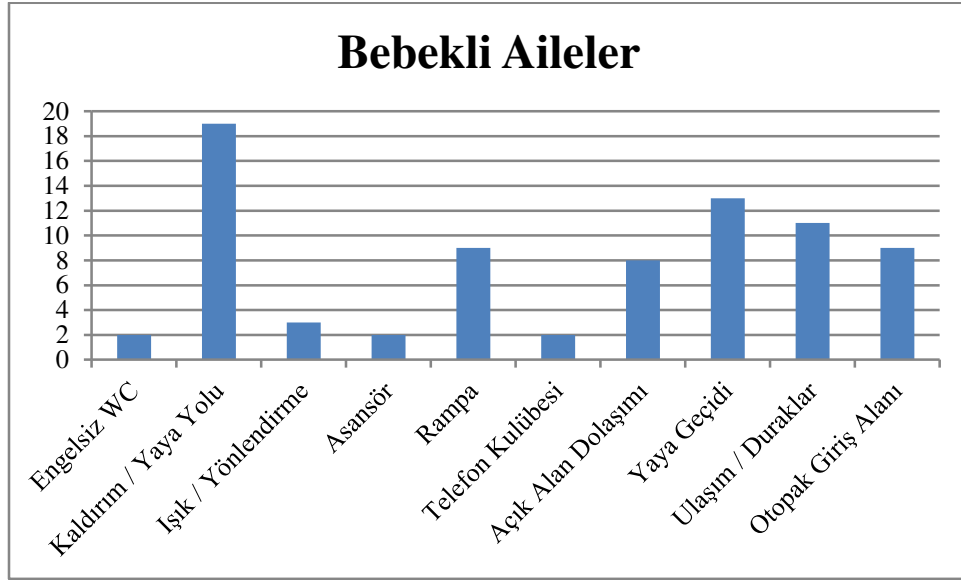
Gözlem yapılan 20 noktanın 8'inde "Kaldırım, Yaya Yolu", 5'inde "Yaya Geçidi", "Ulaşım/Duraklar", 4'ünde "Açık Alan Dolaşımı", 3'ünde "Otopark Giriş Alanı", 2'sinde "Asansör", "Rampa" gözlenirken, hiçbir noktada "Işık/Yönlendirme", "Telefon Kulübesi" ve "Engelsiz WC" ile ilgili süreğen hastalığı olan engelliler için düzenleme izlenmemiştir. (Şekil 22)

Şekil 23: Antalya'daki İleri Yaş İçin Düzenlemeler

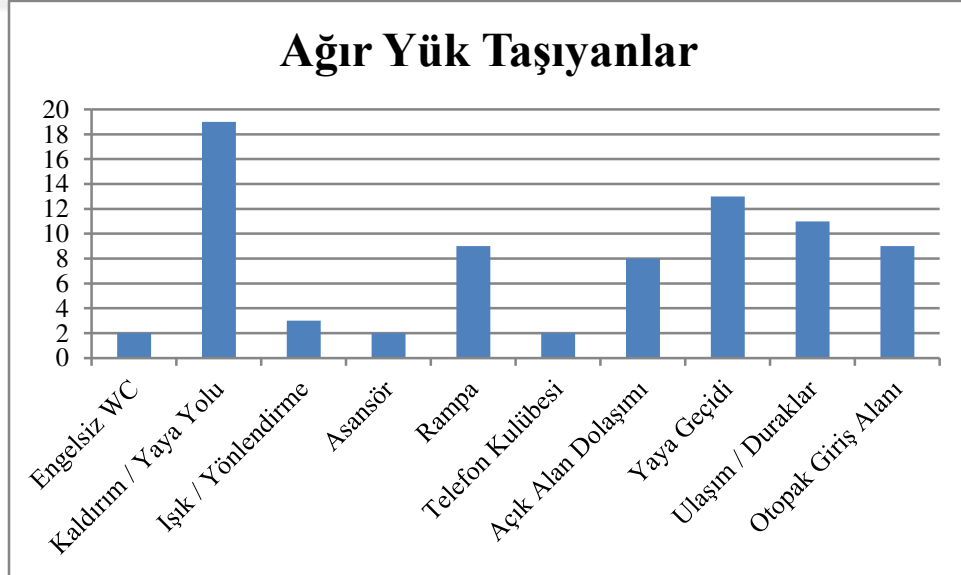
Gözlem yapılan 20 noktanın 19'unda "Kaldırım, Yaya Yolu", 13'ünde "Yaya Geçidi", 11'inde "Ulaşım/Duraklar", 9'unda "Rampa", "Otopark Giriş Alanı", 8'inde "Açık Alan Dolaşımı", 3'ünde "Işık/Yönlendirme", 2'sinde "Asansör", "Telefon Kulübesi" ve "Engelsiz WC" ile ilgili ileri yaş için düzenlemeler yapılmıştır. (Şekil 23)

Şekil 24: Antalya'daki Bebekli Aileler İçin Düzenlemeler

Gözlem yapılan 20 noktanın 19'unda "Kaldırım, Yaya Yolu", 13'ünde "Yaya Geçidi", 11'inde "Ulaşım/Duraklar", 9'unda "Rampa", "Otopark Giriş Alanı", 8'inde "Açık Alan Dolaşımı", 3'ünde "Işık/Yönlendirme", 2'sinde "Asansör", "Telefon Kulübesi" ve "Engelsiz WC" ile ilgili bebekli aileler için düzenlemeler yapılmıştır. (Şekil 24)

Şekil 25: Antalya'daki Ağır Yük Taşıyanlar İçin Düzenlemeler

Gözlem yapılan 20 noktanın 19'unda "Kaldırım, Yaya Yolu", 13'ünde "Yaya Geçidi", 11'inde "Ulaşım/Duraklar", 9'unda "Rampa", "Otopark Giriş Alanı", 8'inde "Açık Alan Dolaşımı", 3'ünde "Işık/Yönlendirme", 2'sinde "Asansör", "Telefon Kulübesi" ve "Engelsiz WC" ile ilgili ağır yük taşıyanlar için düzenlemeler yapılmıştır. (Şekil 25)

3.2.2 Amerika Birleşik Devletleri Gözlem Bölgesi

Araştırmanın ikinci aşamasında 22 Ekim-29 Ekim 2017 tarihleri arasında, ABD’de dört farklı şehirde 20 farklı nokta ziyaret edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunan 50 milyon engelli bireyin 200 milyon dolarlık bir gelir ile turizm sektörü açısından önemli bir pazar bölümü olduğu vurgulanmaktadır. Bu pazar bölümünün otel işletmelerine yapılacak rampalar, engelli otopark alanları ve uygun donanımlı odalar ile turizm sektöründen daha fazla yararlanması sağlanabileceği akademik çalışmalar ile ortaya konulmuştur.

ABD’de gözlem alanı belirlemede <DisabledHolidays.com> adresinden referans alınmıştır.¹⁹⁰

- Newyork için erişilebilirlik ziyaret alanı belirlenirken şu güzergah seçilmiştir. Bu noktalardan beş tanesi “Accessible NYC ¹⁹¹ ” rehberliğinde New York Manhattan Bölgesi içinde,
 - Times Square,
 - Midtown Manhattan,
 - Broadway,
 - Soho.
- İkinci beş nokta San Antonio il merkezi ve dünyada sadece engelliler için düzenlenmiş tek eğlence parkı olan “Morgan’s Wonderland”¹⁹² çevresinde,
- Diğer beş gözlem alanı Houston’da, Dünya’nın en büyük medikal kompleksi olan “Texas Medical Center”¹⁹³ alanında ve
- Erişilebilirlik konusunda dünyanın en gelişmiş ziyaret alanlarına sahip olan Washington DC ¹⁹⁴ bölgesinde; Kongre Binası, Beyaz Saray, National Mall, Washington Anıtı ve müzeler gibi seçilmiştir.

¹⁹⁰ <https://www.disabledholidays.com/> (24.10.2017)

¹⁹¹ <https://www.nycgo.com/articles/accessible-nyc-transportation> , (24.10.2017)

¹⁹² <http://www.morganswonderland.com/> , (24.10.2017)

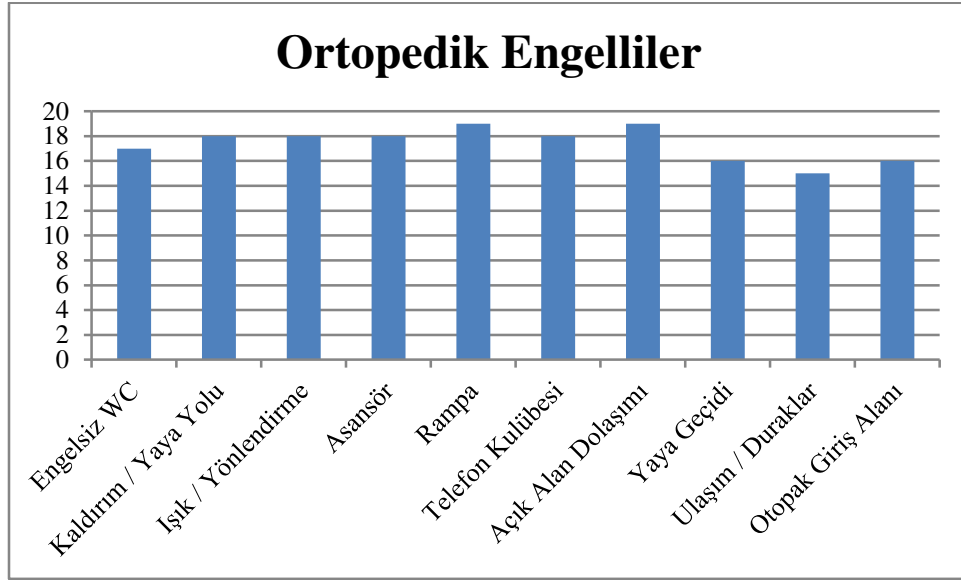
¹⁹³ <http://www.tmc.edu/> , (24.10.2017)

¹⁹⁴ <https://wheelchairtravel.org/washington-dc/> , (24.10.2017)

ABD Gözlem noktaları:

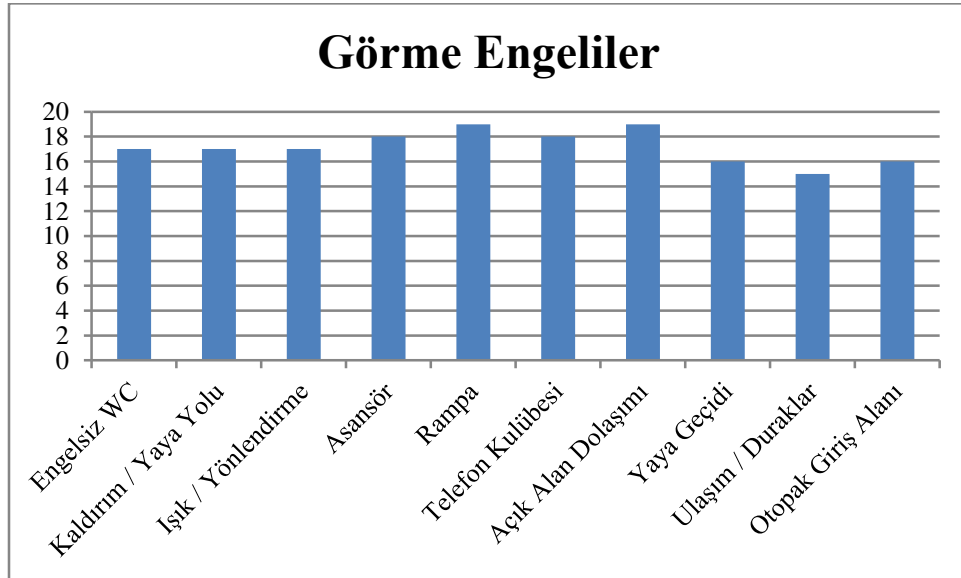
1. New York (Manhattan Bölgesi):
2. JFK Havaalanı
3. New York Times Square
4. Wall Street
5. North Star Mall
6. Saks Fifth Avenue Giriş Kapısı
7. Morgan's Wonderland Otoparkı ve Giriş Kapısı
8. Morgan's Wonderland (Theme Park)
9. Morgan's Wonderland (Çocuk ve Su Parkı)
10. Houston Medical Center
11. Houston Merkez Metro İstasyonu ve Kent Parkı
12. Houston Otobüs Terminali
13. Houston Medical Center Çevresi
14. Washington Dulles Airport
15. Washington DC Şehir Merkezi
16. Washington DC Kongre Binası, White House, Anıt ve National Mall
17. Washington DC Müzeler ve Kamu Binalarının Giriş Alanları
18. Battery Park (NYC)
19. Houston City Center
20. Washington DC Bina Düzenlemeleri

Şekil 26: ABD Ortopedik Engelliler İçin Düzenlemeler

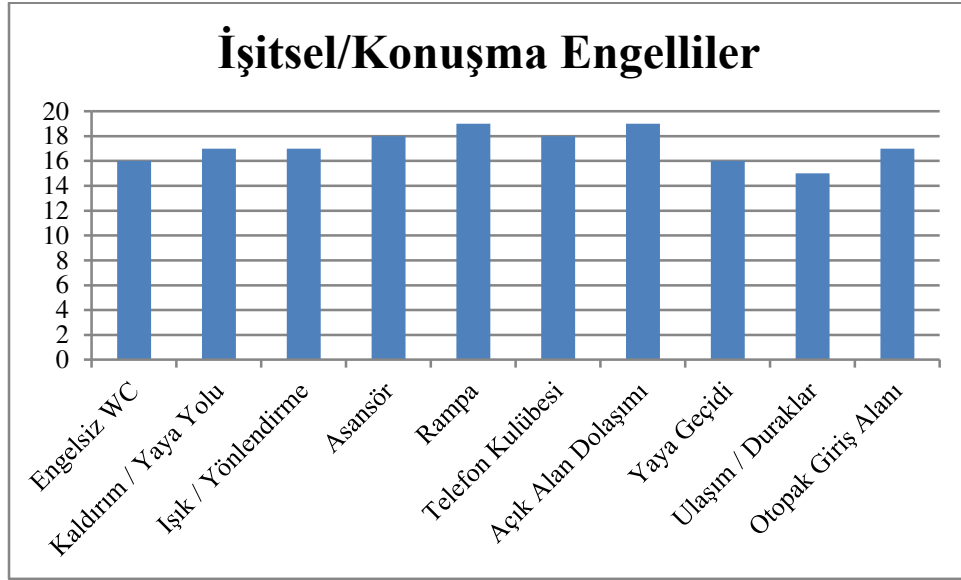
Gözlem yapılan 20 noktanın 19’unda “Rampa” ve “Açık Alan Dolaşımı” , 18’inde “Kaldırım, Yaya Yolu”, “Işık/Yönlendirme”, “Asansör” ve “Telefon Kulübesi”, 17’sinde “Engelsiz WC”, 16’sında “Yaya Geçidi”, “Otopark Giriş Alanı” ve 15’inde “Ulaşım/Duraklar” ile ilgili ortopedik engelliler için düzenlemeler yapılmıştır. (Şekil 26)

Şekil 27: ABD’de Görme Engelliler İçin Düzenlemeler

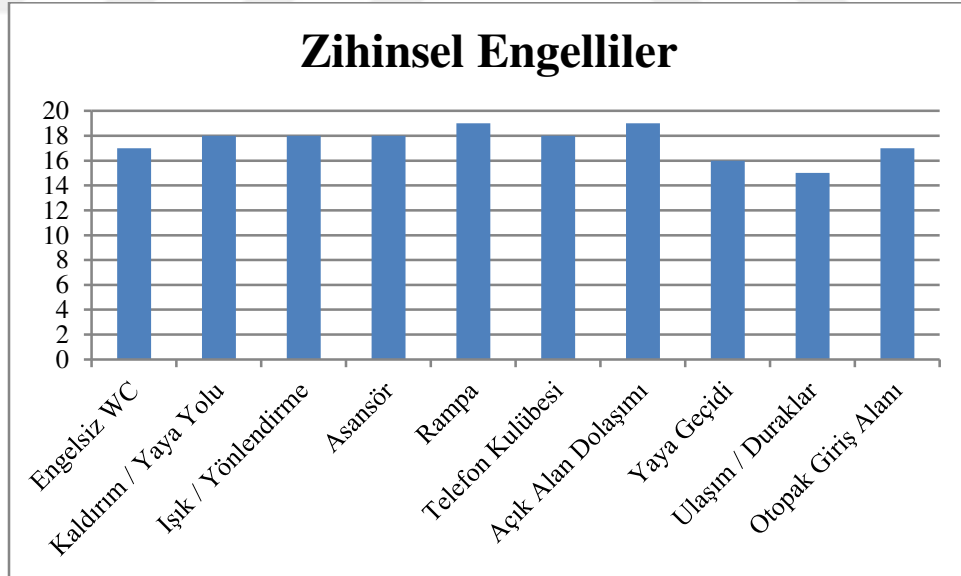
Gözlem yapılan 20 noktanın 19’unda “Rampa” ve “Açık Alan Dolaşımı” , 18’inde “Asansör”, “Telefon Kulübesi”, 17’sinde “Engelsiz WC”, “Kaldırım/Yaya Yolu”, “Işık/Yönlendirme”, 16’sında “Yaya Geçidi”, “Otopark Giriş Alanı” ve 15’inde “Ulaşım/Duraklar” ile ilgili görme engelliler için düzenlemeler yapılmıştır.

Şekil 28: ABD’de İşitsel/Konuşma Engelliler İçin Düzenlemeler

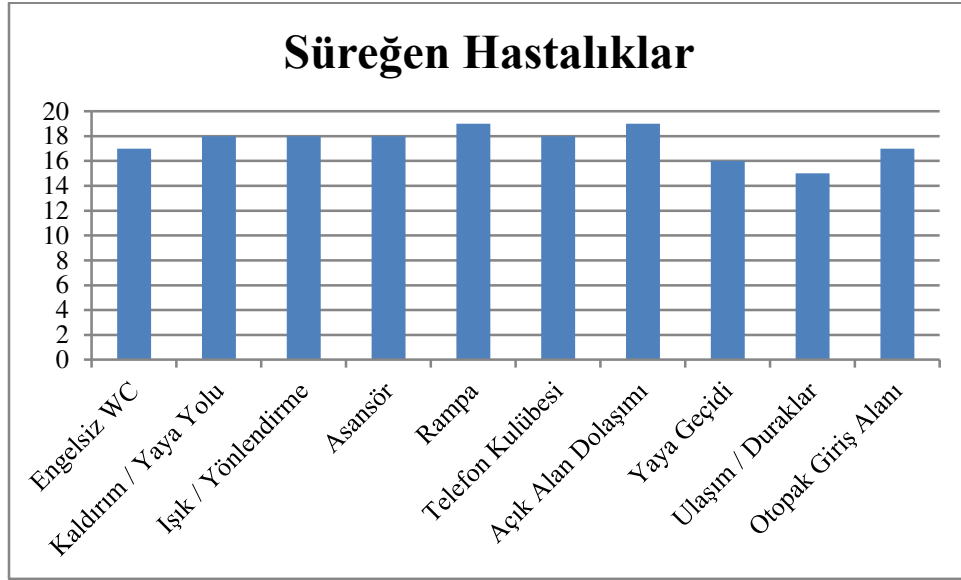
Gözlem yapılan 20 noktanın 19’unda “Rampa” ve “Açık Alan Dolaşımı”, 18’inde “Asansör”, “Telefon Kulübesi”, 17’sinde “Kaldırım/Yaya Yolu”, “Işık/Yönlendirme”, “Otopark Giriş Alanı”, 16’sında “Engelsiz WC”, “Yaya Geçidi”, ve 15’inde “Ulaşım/Duraklar” ile ilgili işitme engelliler için düzenlemeler tespit edilmiştir. (Şekil 28)

Şekil 29: ABD’de Zihinsel Engelliler İçin Düzenlemeler

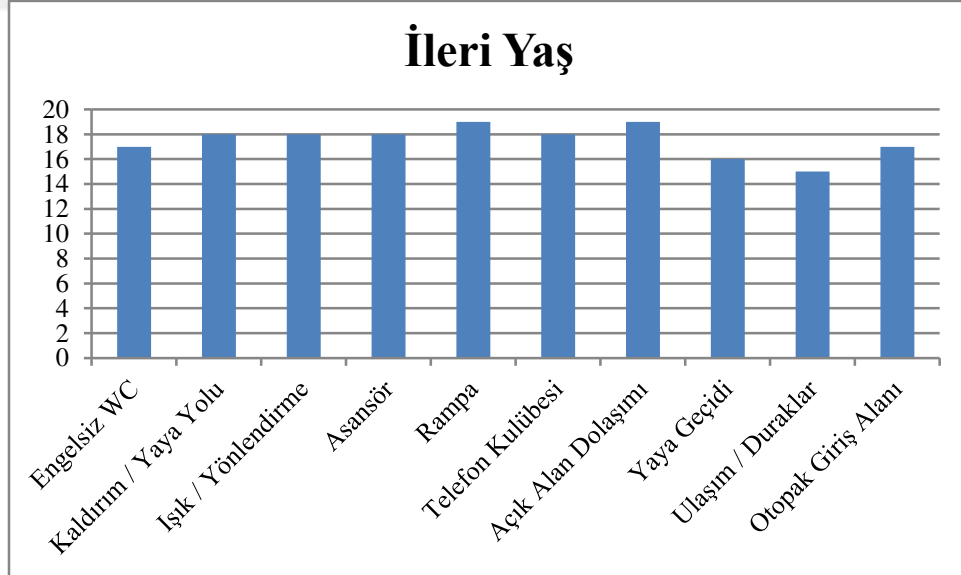
Gözlem yapılan 20 noktanın 19’unda “Rampa” ve “Açık Alan Dolaşımı” , 18’inde “Kaldırım/Yaya Yolu”, “Işık/Yönlendirme”, “Asansör”, “Telefon Kulübesi”, 17’sinde “Engelsiz WC”, “Otopark Giriş Alanı”, 16’sında “Yaya Geçidi” ve 15’inde “Ulaşım/Duraklar” ile ilgili zihinsel engelliler için düzenlemeler yapılmış olduğu gözlenmiştir. (Şekil 29)

Şekil 30: ABD’de Süreğen Hastalıklar İçin Düzenlemeler

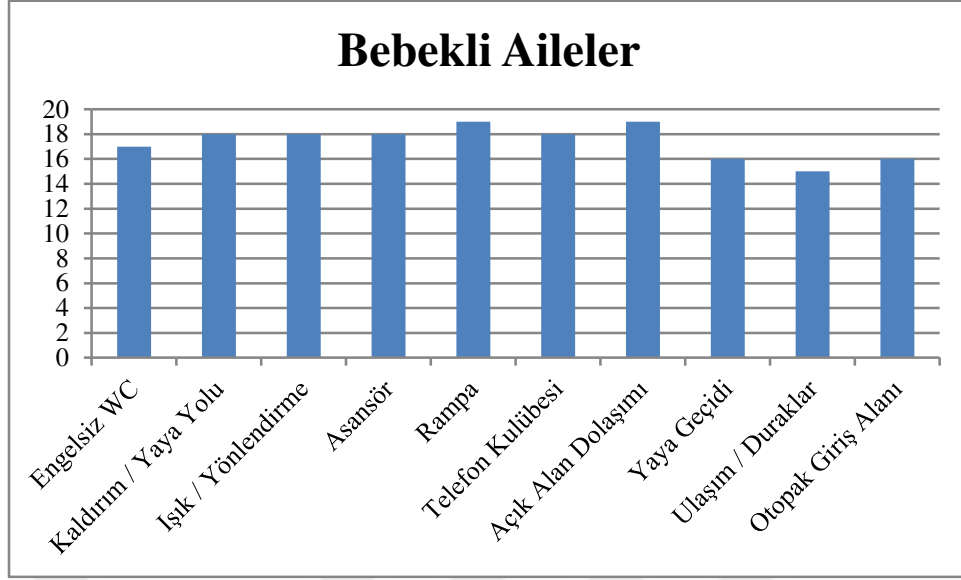
Gözlem yapılan 20 noktanın 19’unda “Rampa” ve “Açık Alan Dolaşımı”, 18’inde “Kaldırım/Yaya Yolu”, “Işık/Yönlendirme”, “Asansör”, “Telefon Kulübesi”, 17’sinde “Engelsiz WC”, “Otopark Giriş Alanı”, 16’sında “Yaya Geçidi” ve 15’inde “Ulaşım/Duraklar” ile ilgili süreğen hastalıklar için düzenlemeler yapılmış olduğu gözlenmiştir. (Şekil 30)

Şekil 31: ABD’de İleri Yaş İçin Düzenlemeler

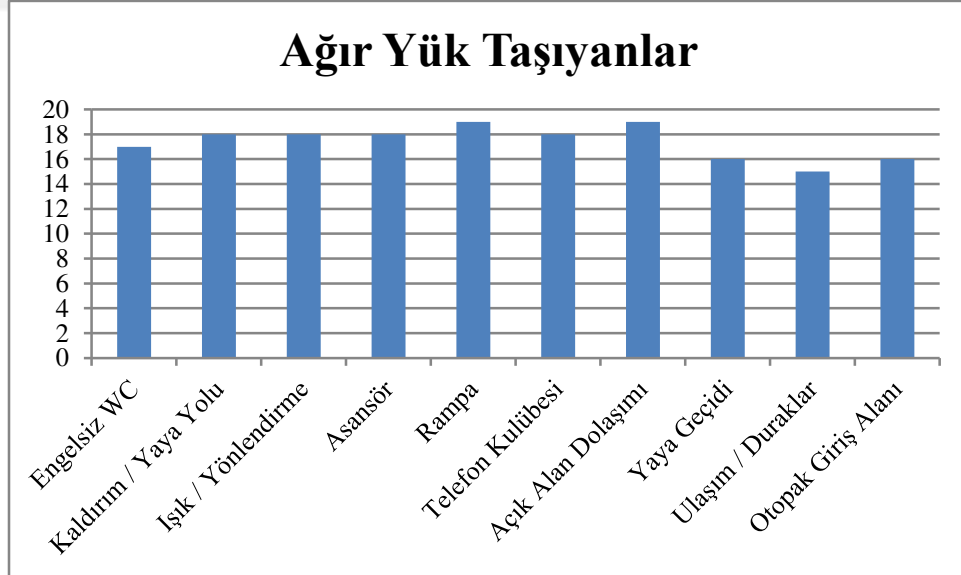
Gözlem yapılan 20 noktanın 19’unda “Rampa” ve “Açık Alan Dolaşımı”, 18’inde “Kaldırım/Yaya Yolu”, “Işık/Yönlendirme”, “Asansör”, “Telefon Kulübesi”, 17’sinde “Engelsiz WC”, “Otopark Giriş Alanı”, 16’sında “Yaya Geçidi”, ve 15’inde “Ulaşım/Duraklar” ile ilgili ileri yaş için düzenlemeler tespit edilmiştir. (Şekil 31)

Şekil 32: ABD’de Bebekli Aileler İçin Düzenlemeler

Gözlem yapılan 20 noktanın 19’unda “Rampa” ve “Açık Alan Dolaşımı”, 18’inde “Kaldırım/Yaya Yolu”, “Işık/Yönlendirme”, “Asansör”, “Telefon Kulübesi”, 17’sinde “Engelsiz WC” 16’sında “Yaya Geçidi” , “Otopark Giriş Alanı” ve 15’inde “Ulaşım/Duraklar” ile ilgili bebekli aileler için düzenlemeler yapılmış olduğu gözlenmiştir. (Şekil 32)

Şekil 33: ABD’de Ağır Yük Taşıyanlar İçin Düzenlemeler

Gözlem yapılan 20 noktanın 19’unda “Rampa” ve “Açık Alan Dolaşımı”, 18’inde “Kaldırım/Yaya Yolu”, “Işık/Yönlendirme”, “Asansör”, “Telefon Kulübesi”, 17’sinde “Engelsiz WC”, 16’sında “Yaya Geçidi” , “Otopark Giriş Alanı” ve 15’inde “Ulaşım/Duraklar” ile ilgili ağır yük taşıyanlar için düzenlemeler yapılmış olduğu izlenmiştir. (Şekil 33)

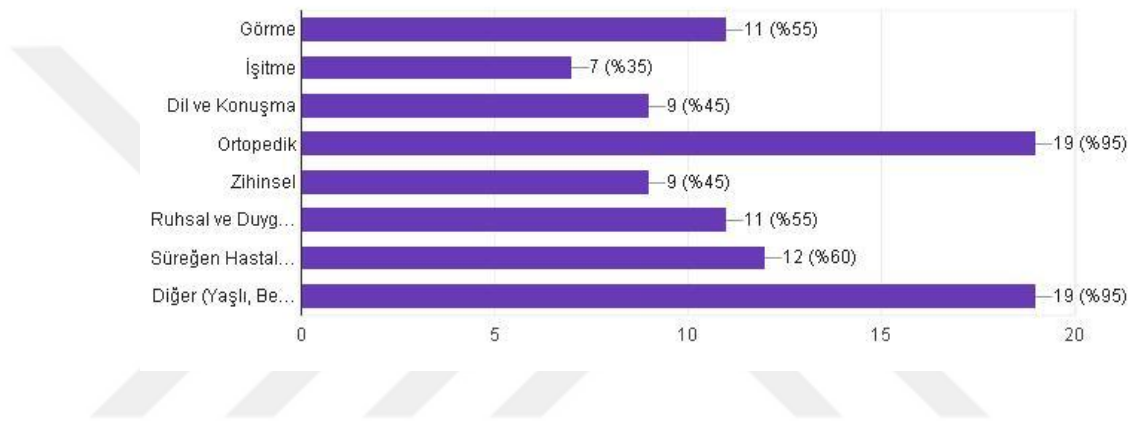
Tablo 38: Gözlem Değerlendirme Kriterleri

No	Gözlem Alanı	Açıklama
1.	Engelsiz WC, İşaret ve İşaretlemeler	TS 7248, TS 12254 ve ISO 3864'e uygun düzenlemeler, yükseklikleri, bilgilendirme içeriği.
2.	Kaldırım / Yaya Yolu	Yer kaplamaları, sabit ve kaymaz (ıslak/kuru) malzeme kullanımı.
3.	Işıklandırma ve Yönlendirmeler	Görme engelliler için kesintisiz kaldırımlar ve hissedilebilir yüzey kaplamalı yaya yolları.
4.	Raylı Taşıma / Asansör	Araca binışe uygun yükseklik, asansör.
5.	Bina Girişleri ve Rampalar	Binalarda kaldırımdan itibaren sert malzemeden yapılmış zemin yüzeyi, engelsiz kapı ve rampa bulunması.
6.	Telefon Kulübeleri	Tekerlekli sandalye için yeterli alan, açılır kapanır sandalye, dolaşım serbestliği.
7.	Açık Alan Dolaşımı	İşaretlemelerin halka açık alanlarda görülebilir yerde olması, kent rehberi ya da şehir planının bulunması.
8.	Yaya Geçitleri	Yaya adalarında ve kavşakta hissedilebilir yüzey kullanımı, yürüyen merdiven ya da asansörlü geçit.
9.	Ulaşım/Duraklar	Güvenli ve konforlu engelli dolaşım alanı, şehir hattı planı, bank ve tutunma barları, otobüs zeminine yükseltilmiş rampa, korumalı yüzey.
10.	Otopark Alanları	Bina girişine 30 mt'den uzak olmamak üzere, manevra alanı, güvenli geçiş yolu, yer ve trafik işaretlemeleri olması.

3.2.3 Türkiye Gözlem Alanı Değerlendirmeleri

Türkiye: Antalya İl Merkezinde gözlem yapılan alanlar ile ilgili olarak tespit edilen unsurlar “Gözlem Değerlendirme Kriterleri” ile kayıt edilmiştir. Bu kayıtlar, “Türkiye Gözlem Alanları Derecelendirmesi” başlıklı tabloya uygun olarak puanlanmıştır. (Tablo 39) Gözlem noktalarında yapılan derecelendirmelerin ortalaması alındığında Antalya için Erişilebilirlik Düzeyi 5 üzerinden 2 olarak belirlenmiştir.¹⁹⁵

Şekil 34: Antalya Gözlem Formları Değerlendirmesi

Antalya erişilebilirlik düzenlemelerinin engelli gruplarına sağladığı faydalara göre dağılımı şöyledir;

- Görme engelliler: %55,
- İşitme engelliler: %35,
- Dil ve konuşma engelliler: %45,
- Ortopedik engelliler: %95,
- Zihinsel engelliler: %45,
- Ruhsal ve Duyusal engelliler: %55,
- Süreçten hastalığı olanlar: %60,
- Diğer (yaşlı, bebekli vd.): %95

¹⁹⁵ Türkiye’de Antalya bölgesinde yürütülen çalışmanın bu bölümü ile ilgili araştırma sonuçları “Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi”nde sunulmuştur.

Antalya gözlem alanlarında tespit edilen olumlu yönler şunlardır;

- Parklarda tekerlekli sandalye ile en uç noktalara kadar erişim sağlanmıştır.
- Yürüyen merdivenli çıkış pek çok engel grubuna hitap etmektedir.
- Asansörler pek çok engelli grubu için kullanışlıdır.
- Taksi duraklarının üst geçit yakınında olması ulaşılabilirlik açısından olumlu bir düzenlemedir.

Antalya gözlem alanlarında tespit edilen başlıca eksiklikler;

- Yaya geçidinde ve asansör içinde görme engelliler için sesli uyarılar,
- Park ve kent meydanları içinde görme engelli kılavuz çizgileri,
- Bankamatiklere ulaşım,
- Bisiklet yolu,
- Kaldırım yükseklikleri, kaydırmaz-yüzeyi düz döşeme taşları,
- Kamu kurumu ve kent otoparklarında engelli park yerleri,
- Ortak alanlarda Engelli WC yönlendirmeleri,
- Ziyaret alanı ve müzelerde sesli bilgilendirmeler.

Kaleiçi'nde yönlendirme levhalarında ve haritalarda engelli WC ve park yeri işaretlemelerine ihtiyaç olduğu (Örneğin: Hadrian kapısı önünde ve giriş alanında ortopedik engelli, tekerlekli sandalye geçişi için düzenleme bulunmadığı, başka bir geçiş alanına yönlendirme yapılmadığı) gözlenmiştir. Gözlem yapılan alanlarda işaret dili desteği ile ilgili herhangi bir bilgilendirme olmadığı tespit edilmiştir. Duraklarda engelli ulaşımı konusunda bilgilendirmelerin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Asansör ve trafik ışıklarında sesli yönlendirmeler görme engelli bireyler için en az kılavuz işaretlemeleri kadar önemlidir.

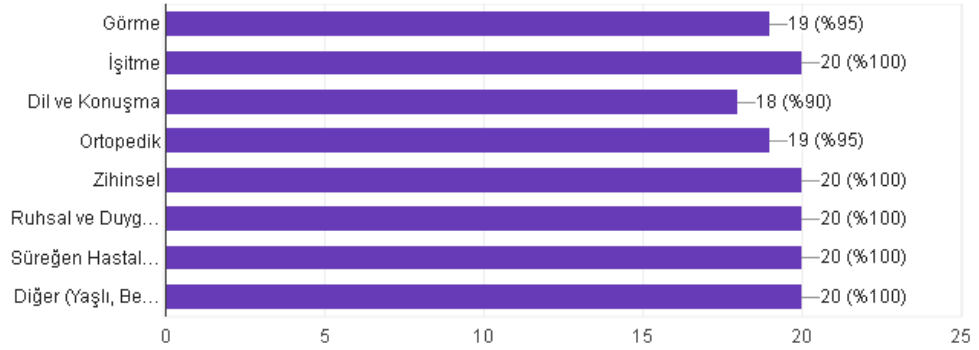
Tablo 39: Türkiye Gözlem Alanları Derecelendirmesi

Türkiye Gözlem Alanları Derecelendirmesi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Puan
Mavi Bayraklı Plaj Engelli Otopark Alanı	2	2	1	-	2	-	3	1	1	2	1
Konyaaltı Kent Meydanı	-	3	2	-	3	-	4	1	1	1	2
Konyaaltı Emek Parkı	-	3	3	-	4	-	4	4	3	-	2
Antalya Müzesi Girişi, Kavşak ve Tramvay Yolu	2	3	1	-	1	-	3	3	2	0	2
Cumhuriyet Caddesi	3	4	1	3	3	2	2	2	2	2	2
Arkeoloji Müzesi Yaya Yolu, Yaya Geçidi	1	2	1	1	1	-	2	2	1	1	1
Cumhuriyet Meydanı Sosyal Alanlar	2	2	2	2	4	3	1	3	1	2	2
Kaleiçi Hadrian Giriş Kapısı	1	2	3	-	1	-	3	2	1	-	1
Kaleiçi, Kesik Minare, Korkut Camii	1	2	2	2	2	-	3	1	1	-	1
Antalya Büyükşehir Tiyatrosu Çevresi	2	2	2	-	1	1	3	2	1	-	1
Turizm Ofisi (Kaleiçi Mevkii)	1	2	1	-	1	-	2	1	1	-	1
Karaalioğlu Parkı	2	3	3	-	3	-	4	3	2	-	2
Atatürk Kültür Parkı	2	3	3	2	3	-	4	3	2	3	3
Antalya Otogarı	1	2	3	2	3	1	3	3	3	3	2
Engelli Dostu Eğlence Parkı	4	4	4	2	4	3	5	2	2	5	4
Aksu (Mall of Antalya) Üst Geçidi	1	2	1	4	2	1	2	4	4	3	2
Göksu Mevkii Kent Meydanı Üst Geçidi	1	3	3	4	3	2	5	5	2	2	3
Düdenbaşı Üst Geçidi	1	2	2	1	3	2	2	3	3	2	2
Sedir Mahallesi	4	4	3	5	3	1	5	5	4	2	4
Karaalioğlu Parkı Girişi (Hıdırlık Kulesi)	1	3	3	1	3	1	4	3	2	3	2

3.2.4 ABD Gözlem Alanı Değerlendirmeleri

ABD'de tek başına Avustralya'nın yaklaşık iki katından fazla fiziksel engelli 50 milyon kişi bulunmaktadır.¹⁹⁶ Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen çalışmada, New York, San Antonio, Houston ve Washington araştırma kapsamına alınmıştır. Gözlenen alanlar ile ilgili tespit, yorum ve değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur. Bu değerlendirmeler çerçevesinde yapılan derecelendirmeler ise “ABD Gözlem Alanları Derecelendirmesi” başlıklı tabloda verilmiştir. Gözlem noktalarında yapılan derecelendirmelerin ortalaması alındığında ABD Erişilebilirlik Düzeyi 5 üzerinden 5 olarak belirlenmiştir.

Şekil 35: ABD Gözlem Formları Değerlendirmesi

ABD erişilebilirlik düzenlemelerinin engelli gruplarına sağladığı faydalara göre dağılımı şöyledir;

- Görme engelliler: %95,
- İşitme engelliler: %100,
- Dil ve konuşma engelliler: %90,
- Ortopedik engelliler: %95,
- Zihinsel engelliler: %100,
- Ruhsal ve Duyusal engelliler: %100,
- Süreğen hastalığı olanlar: %100,
- Diğer (yaşlı, bebekli vd.): %100.

¹⁹⁶ Goeldner, Charles R.; J.R. Brent Ritchie; **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, Johnwiley&Sons Inc., 2006, p. 306.

ABD Gözlem notlarında yer alan başlıca tespitler:

- Otobüs durakları engelli yolcular için uygun olmakla birlikte otobüslerin hepsinde düzenleme olmadığı gözlenmiştir.
- Ülkedeki mimari düzenlemeler metro istasyonu duraklarında, kavşak ve yaya geçitlerinde standarttır.
- Havaalanlarının yerleşim haritasında engelli bilgilendirmeleri mevcuttur, engelsiz giriş-çıkış noktaları işaretlenmiştir.
- Yürüyüş alanları ve park çevrelerinde dolaşımı kolaylaştırıcı düzgün bir yüzey kaplaması kullanıldığı gözlenmiştir.
- Kaldırım, yaya geçitleri, otopark, asansör ve merdivenler için tüm ana arterlerde ve binalarda engelli sembolleri ile yönlendirmeler bulunmaktadır.
- Tüm kavşaklarda standart olarak ışıklı ve sesli uyarılar bulunmaktadır.
 - İşitme engelliler için yaya geçitlerindeki ışıklı yönlendirmelerde geri sayım ile takip imkânı her köşe başındaki geçitte bulunmaktadır.
 - Bazı bölgelerde görme engelliler için sesli uyarılar yetersizdir.
- Binaların giriş kapısında kısıtlı-engellilerin butona basıp açabilmesi için düzeneek bulunmaktadır.
- Asansörlerde Braille alfabesi, sesli uyarılar, kapılarda ise özel butonlar yerleştirilmiştir.
- Restoran ve mağaza otopark alanlarında engelli araç park yerleri ve geçiş güzergahları işaretlenmiştir.
- Mağaza girişlerindeki her kapı engelli geçişine uygun olmamakla birlikte en az bir tanesi otomatik açılır niteliktedir.

ABD için bölgesel değerlendirmeler;

- Morgan's Wonderland içinde her şey mükemmel erişilebilir düzenlenmiştir. Özel izin alarak yaptığımız gözlemlerde parkın giriş alanından itibaren tüm düzenlemelerin kusursuz bir şekilde planlandığı görülmüştür. Tekerlekli sandalye ile tüm etkinliklere katılmak mümkündür. Park içinde engelli olsun olmasın tüm çocukların eğlenirken güvende olmasını sağlayacak yer döşemesi, emniyet kemeri gibi tedbirler olduğu tespit edilmiştir.
- Houston'da medikal alanlarda sürat sınırının düşük olduğu dikkat çekmektedir.
- Houston klinik otoparkında diğer binalardan daha fazla sayıda engelli park yeri mevcuttur.
- Okul araçları engelli çocuklar için durduğunda görevli çocuk varış noktasına ulaşana dek ona refakat etmektedir.
- Washington DC bölgesinde tüm kamusal alanlar engelsizdir.
- Indian Museum Giriş Alanında İşaret Dili Desteği verildiğini belirten levha bulunmaktadır, işaret dili hizmeti diğer müzelerde gözlenmemiştir.
- Liberty of Statue; engelsiz gezi turlarının düzenlendiği, bölgenin en çok ziyaretçi alan noktasıdır.

Tablo 40: ABD Gözlem Alanları Derecelendirmesi

	ABD Gözlem Alanları Derecelendirmesi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Puan
1.	New York (Manhattan Bölgesi)	5	5	5	5	5	3	5	5	3	5	5
2.	New York (JFK Havaalanı)	5	5	5	5	5	5	5	5	3	5	5
3.	New York (Times Square-Wall Street Bölgesi)	5	5	3	5	5	2	5	3	5	5	4
4.	New York (Seventh&Eighth Ave)	5	5	5	5	5	2	5	5	3	5	5
5.	New York (Battery Park)	5	5	5	5	5	3	5	3	5	5	5
6.	San Antonio (North Star Mall)	5	4	5	3	5	1	5	5	5	5	4
7.	San Antonio (Saks Fifth Avenue)	5	4	3	3	3	1	5	5	5	5	4
8.	San Antonio (Morgan's Wonderland Girişi)	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
9.	San Antonio (Morgan's Wonderland)	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
10.	San Antonio (Morgan's Wonderland-Çocuk Parkı)	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
11.	Houston (Şehir Merkezi)	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
12.	Houston (Medical Center Bölgesi)	5	5	5	5	5	2	3	5	3	5	4
13.	Houston (Metro İstasyonu Bölgesi)	5	5	5	5	5	2	5	5	5	5	5
14.	Houston (Otobüs Terminali)	4	4	4	4	5	3	5	5	5	5	4
15.	Houston (Medical Center Çevresi)	4	4	4	4	5	3	4	5	4	5	4
16.	Washington DC (Dulles Airport)	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
17.	Washington DC (Şehir Merkezi)	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
18.	Washington DC (Bina ve Yerleşim Alanları)	5	5	5	5	5	4	5	5	4	5	5
19.	Washington DC (Kongre Binası ve Çevresi)	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5
20.	Washington DC (Müzeler ve Kamu Binaları)	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5

3.3 TARTIŞMA

Birçok bölgede (hem kentsel hem de kırsal bölgeler) turizm ekonomik kalkınma için bir araç olarak görülmektedir. Yabancı turistler turistik bölgelerde para harcadığında bu şekilde bir ülke döviz kazanır ve bu da ilgili ülkenin ekonomik durumunun iyileşmesine yol açar. Hükümet yetkililerinin ve kanun yapıcıların, turistik tesislerin geliştirilmesi için bütçe tahsisi konusunda kararlar almak için, uluslararası ve yerli turizm harcamalarının ekonomi üzerindeki etkisinin büyüklüğünü bilmeleri gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde +60 yaş grubu nüfus yoğunluğu daha fazladır. Kuruluşlar da bu gelişme yönünde tüm hizmetlerini revize etmektedirler. Görsel bütünlük içeren web kullanışlılığı, fiziksel erişilebilirlik de bu kapsamda maksimize edilmektedir.¹⁹⁷

Erişilebilirlik konusunda en önemli fiziksel gelişme stratejisi, turist alanına giriş noktalarının belirlenmesidir. Bu da, turistlerin turistik bölgeye veya varış alanına kontrolsüz girişini en aza indirmek üzere kontrollü ve yönlendirilmiş bir şekilde ziyaret alanlarına yöneldiği merkezler aracılığıyla hizmet eder. Bu bölümde incelenen gözlem alanları seçiminde belirlenen stratejiler iki kısma ayrılabilir¹⁹⁸:

- a) fiziksel gelişme ve erişilebilirlik stratejileri ve
- b) sosyo-ekonomik ve kültürel stratejiler.

Fiziksel gelişim ile ilgili olan erişilebilirlik stratejileri öncelikle destinasyon geliştirme ve ulaştırma hizmetleri ile ilgilidir. Ulaştırma hizmetlerinin fiyatı yükseldiğinde nisbi olarak toplam turizm talebinin düşeceği açıktır. Normal bir turist için mesafe ve ulaşım maliyeti bireysel talep bakımından fazla bir önem taşımaz. Çünkü ulaştırma teknolojisindeki (hız, konfor, güvenilirlik, vb.) gelişmelere bağlı olarak talebin mesafeye olan bağımlılığını azaltmıştır. Oysa engelli bir turist için mesafe ve maliyet turizm talebi açısından önemlidir. Ayrıca toplam talep açısından turist gönderen ülkeler ile turist kabul eden ülkeler arasında mesafe arttıkça maliyetler de arttığı için turistler daha fazla yol ücreti ödemek zorunda kalırlar. Ulaşım maliyetlerindeki artış toplam turizm talebini de olumsuz etkilemiş olur. Hatta ulaşımdaki maliyetlerin çok yüksek olması konaklama süresini de olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁹⁹

¹⁹⁷ <http://www2.unwto.org/publication/policy-and-practice-global-tourism>, (24.11.2017)

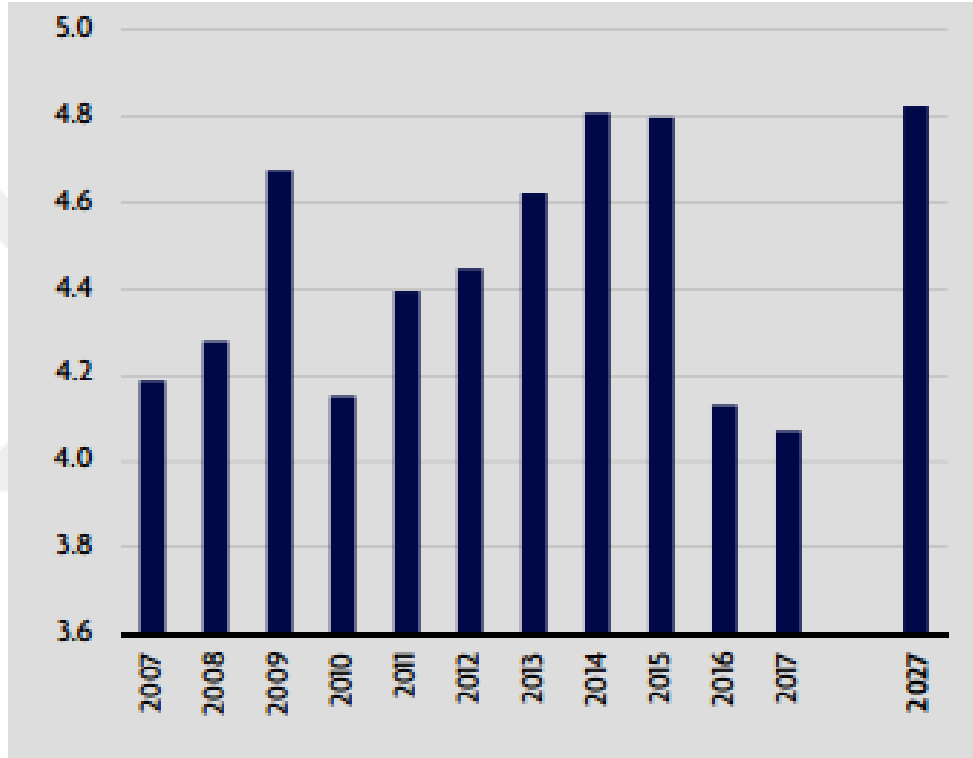
¹⁹⁸ Noble, Allen G.; Frank J. Costa; **Preserving the Legacy**, Lexington Books, New York, 1999, s. 183.

¹⁹⁹ Çeken, Hüseyin; **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 72.

3.3.1 Türkiye İçin Seyahat ve Turizm Değerleri

Türkiye, tüm hizmet ihracatının yarısından fazlası turizm ve seyahat sektöründe üretilen ülkeler arasındadır. Türkiye’de seyahat ve turizmin GSYİH’ya katkısı (yatırım, tedarik zinciri ve uyarılmış gelir etkileri) dâhil olmak üzere 2016 yılında 2.657 milyar TL (GSYİH’nın % 12.5’i) olmuştur ve bu oranın 2017 yılında % 1.0 artarak 4. milyar (GSYİH’nın % 12.2’si) olması tahmin edilmektedir.²⁰⁰ (Şekil 36)

Şekil 36: Seyahat ve Turizmin Türkiye Ekonomisine Doğrudan Etkileri

Kaynak: WTTC, Türkiye Seyahat & Turizm Ekonomik Etkileri 2017, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/turkey2017.pdf> (15.01.2018)

Antalya’da 65-74 yaş toplam nüfus oranı 2000 yılı 3,27 (46.778 kişi) iken 2004 yılı nüfus istatistiklerine göre 4,06 (66.151 kişi) olmuştur. Antalya’da Yerleşik AB Vatandaşları 12.360 kişi iken Antalya’ya Temmuz 2017 itibariyle giriş yapan yabancılar ise 1.783.107 kişidir.²⁰¹

²⁰⁰ WTTC, <https://www.wttc.org/>, (26.12.2017)

²⁰¹ TÜİK, Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri, (14.09.2017)

Tablo 41: Türkiye Seyahat ve Turizm Ekonomisi Tahminleri

Türkiye	2016 \$	2016 % si	2017 Büyüme	2027 \$	2027 % si	2027 Büyüme
GSYİH'ya doğrudan katkı	29.1	4.1	2.0	47.8	4.8	4.9
GSYİH'ya toplam katkı	88.0	12.5	1.0	136.3	13.8	4.4
İstihdama doğrudan katkı	495	1.8	-2.3	797	2.6	5.1
İstihdama toplam katkı	2,198	8.1	-3.6	2,967	9.5	3.4
Ziyaretçi ihracatı	26.5	14.7	0.7	49.9	20.5	6.5
Yurtiçi harcamalar	26.5	3.8	3.7	35.8	3.6	2.7
Boş zaman harcamaları	44.6	3.4	1.1	71.8	4.0	4.8
İş harcamaları	8.4	0.7	7.9	14.0	0.8	4.4
Sermaye yatırımları	17.5	12.3	0.8	23.0	12.9	2.7

Kaynak: WTTC, Türkiye Seyahat & Turizm Ekonomik Etkileri 2017, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/turkey2017.pdf> (15.01.2018)

2018'de Türkiye'yi ziyaret edecek yabancıların sayısının 36,1 milyon kişi, turizm gelirlerinin de 28,3 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.²⁰² Türkiye için turizm ve seyahat ekonomisi değerleri 2016, 2017 rakamları ve 2027 tahminleri ile Tablo 41'ta görülmektedir. Türkiye ekonomisinin 2027 itibarıyla %4,9 büyüme oranı tahmini dikkat çekicidir. 2014, 2015 ve 2016 yıllarında turizm gelirlerinin ülke ekonomisindeki (GSMH) payı sırasıyla 4,3, 6,2 ve 2,6; ihracata oranı ise: 21,8, 21,9, 15,5 olarak gerçekleşmiştir.²⁰³

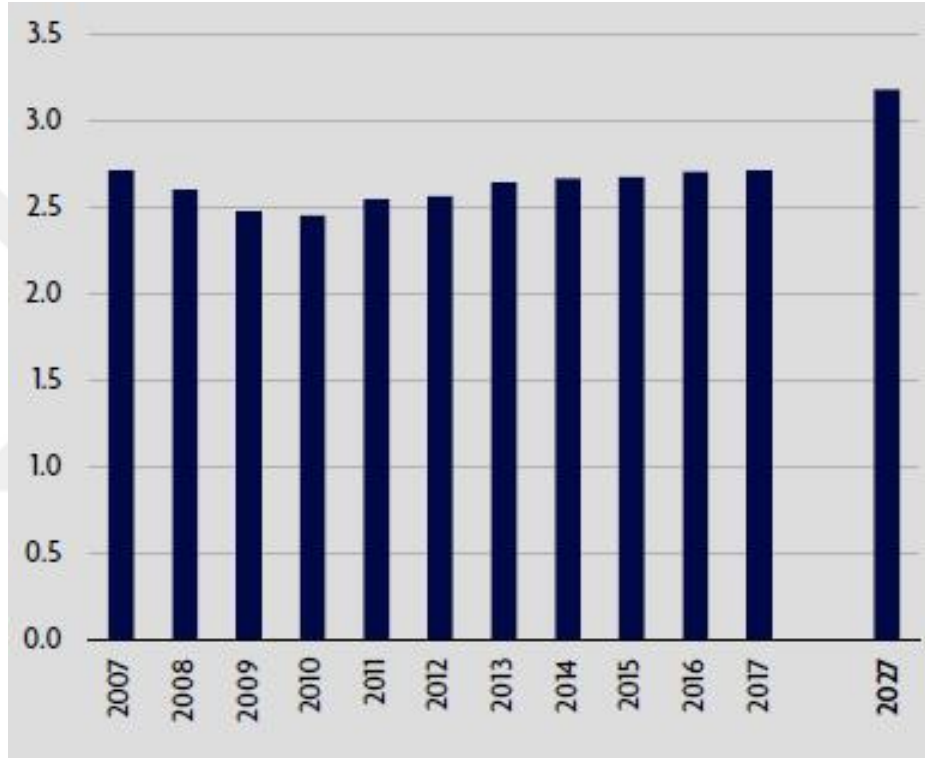
²⁰² <http://www.fortuneturkey.com/turkiyenin-2018-hedefi-36-milyon-turist-49267>, (05.11.2017)

²⁰³ https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri/istatistikler/turizmin-ekonomideki-yeri/gsmh-icindeki-payi-1963-_79.html, (05.11.2017)

3.3.2 ABD İçin Seyahat ve Turizm Değerleri

Seyahat ve Turizmin ABD’nde GSYİH’ye toplam katkısı (yatırım, tedarik zinciri ve uyarılmış gelir etkileri dahil olmak üzere daha geniş kapsamlı etkiler de dahil olmak üzere) 2016 yılında 1.509.2 milyar dolar (GSYİH’nın% 8.1’i) ve 2017’de 2.3% artışla 1.543,9 milyar dolar (GSYİH’nın% 8.1’i) olarak Şekil 37’te verilmiştir. Bu rakamın 2027 yılına kadar % 3.1 artışla 2.099.6 milyar dolara (GSYİH’nın % 9.3’ü) ulaşması öngörülmektedir.²⁰⁴

Şekil 37: Seyahat ve Turizmin ABD Ekonomisine Doğrudan Etkileri

Kaynak: WTTC, ABD Seyahat & Turizm Ekonomik Etkileri 2017, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/unitedstates2017.pdf> (15.01.2018)

Bilindiği gibi ziyaretçi ihracatı, seyahat ve turizmin doğrudan katkılarının önemli bir bileşenidir. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyine göre ABD 2016 yılında, ziyaretçi ihracatında 212,3 milyar dolar kaydetmiştir ve 2017’de bu rakamın % 0,6 oranında düşmesi beklenmektedir. Ayrıca, 2017 yılında ülkenin 76.622.000 uluslararası turist çekmesi öngörülmektedir.

²⁰⁴ WTTC, ABD Seyahat & Turizm Ekonomik Etkileri 2017, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/unitedstates2017.pdf> (17.08.2017)

Tablo 42: ABD Seyahat ve Turizm Ekonomisi Tahminleri

ABD	2016 \$	2016 % si	2017 Büyüme	2027 \$	2027 % si	2027 Büyüme
GSYİH'ya doğrudan katkı	503.7	2.7	2.5	715.8	3.2	3.3
GSYİH'ya toplam katkı	1,509.2	8.1	2.3	2,099.6	9.3	3.1
İstihdama doğrudan katkı	5,486	3.6	1.1	7,074	4.3	2.5
İstihdama toplam katkı	14,207	9.4	1.4	18,461	11.3	2.5
Ziyaretçi ihracatı	212.3	9.5	-0.6	309.7	9.3	3.9
Yurtiçi harcamalar	815.8	4.4	3.2	1,129.6	5.0	3.0
Boş zaman harcamaları	724.9	1.9	2.4	1,062.3	2.3	3.7
İş harcamaları	303.2	0.8	2.6	377.1	0.8	1.9
Sermaye yatırımları	160.8	4.4	2.5	234.2	4.8	3.6

Kaynak: WTTC, ABD Seyahat & Turizm Ekonomik Etkileri 2017, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/unitedstates2017.pdf> (15.01.2018)

ABD Seyahat ve Turizm değerleri incelendiğinde sektörün GSYİH'ya toplam katkısının 2016 yılında % 8,1 olarak gerçekleştiği görülmektedir. (Tablo 42) 2027 yılı tahmini GSYİH toplam katkı oranı % 9,3 olarak tahmin edilmektedir.

Türkiye ABD ilişkilerine bakıldığında, 2016 yılında 459.493 ABD'li turist ülkemizi ziyaret etmiştir. Son 10 yıl içinde Türkiye-ABD ticaret hacmi 1,5 kattan fazla büyümüştür. 2017 yılının ilk 11 ayında Türkiye'nin ABD'ye ihracatı 7.2 milyar dolara ulaşmıştır. Bir önceki yıl bu rakam 6,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin ABD'ye ihracatı genel olarak artış eğilimindedir. Türkiye'nin ABD'den ithalatı 2016 yılı 9,8 milyar dolar iken, 2017 yılı ilk 11 ayında 10.8 milyar dolar olmuştur. Türkiye'de 2017 yılı itibariyle 1.702 adet ABD sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir.²⁰⁵

²⁰⁵Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-amerika-birlesik-devletleri-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (31.12.2017)

3.3.3 Turizm ve Seyahat Sektörünün Dünyadaki Yeri

Konu ile ilgili literatürün büyük kısmı, ekonomik veya diğer etkilerin değerlendirilmesine, bir takım etki analizi yöntemlerine odaklanmaktadır. Çoğu durumda analizler, erişilebilirliğe atfedilebilir gelir ve istihdam değişiminin toplam bir ölçüsünü tahmin etmek ve yerel çarpım etkilerinin tahminiyle biter; dolayısıyla yerel ekonomik kalkınmaya nasıl dönüştüğünü fazla sorgulamamaktadır.²⁰⁶

Turizm büyümesi ile ekonomik gelişme arasındaki pozitif korelasyonun incelendiği bir araştırmada ²⁰⁷ 117 ülkenin içinde yalnızca bir grupta bunun gerçekleştiğini göstermiştir. Araştırmada söz konusu olan ülkede on yılda ekonomik kalkınma düzeyinin en düşük olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bir ülkedeki turizmin büyümesinin mutlaka ekonomik kalkınmaya dönüşmediği, ancak bu süreci lehtar eden uygun koşulların olması gerektiği hipotezini teyit eder. Dolayısıyla ekonomik kalkınma ile ilgili yerel kaynaklara yönelik olumlu etkilerin daha önemli olduğu görülmektedir.

Yerel etkilere dolaylı ve uyarılmış ekonomik etkilerin de eklenmesi ile birlikte, Seyahat ve Turizm'in dünyada toplam GSYİH etkisi 2011'de 6,3 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu etki, otomotiv ve kimyasal üretim başta olmak üzere en önemli imalat sektörlerine göre daha fazla iken madencilik sektöründeki ekonomik etki başarılarına ve küresel eğitim sektörüne neredeyse eşittir.²⁰⁸

2.300'den fazla iş adamına ilişkin yapılan yeni bir küresel araştırmada, ankete katılanlar hızla büyüyen, gelişmekte olan piyasalarda liderlerle ticaret bağlantıları geliştirmek için yapılan yüz yüze görüşmelerin yüzde 97'si, yeni pazarlarla ilişkileri geliştirmek için önemli olduğunu söylemektedir. İş seyahatlerinin büyük oranda bu kapsamda değerlendirilmesi mümkündür.²⁰⁹

Turizm, 2011 yılında Türkiye'nin ihracatının % 15'ini üretirken, İngiltere, Avustralya, İtalya, ABD ve Fransa gibi sanayileşmiş ekonomilerde ise toplam ihracatın % 5'ten fazlasını oluşturmuştur.²¹⁰

²⁰⁶Stella Kostopoulou, Nikolaos Vagionis, Dimitris Kourkouridis; **Cultural Festivals and Regional Economic Development: Perceptions of Key Interest Groups**, Physica-Verlag, London 2013: 175.

²⁰⁷ Sanchez, M., Pulido-Fernandez, J.I.; Canderas-Garcia, P.J.; **Tourism Growth Versus Economic Development: An Analysis by Multivare Techniques**, Physica-Verlag, London, 2013: 247.

²⁰⁸ WTTC, https://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark-reports/the_comparative_economic_impact_of_travel_tourism.pdf (24.12.2017)

²⁰⁹ <https://www.wttc.org/>, (21.12.2017)

²¹⁰ <http://www.ekonomi.gov.tr/>, (21.12.2017)

Tablo 43: Dünya Seyahat ve Turizm Ekonomisi Tahminleri

Dünya	2016 \$	2016 % si	2017 Büyüme	2027 \$	2027 % si	2027 Büyüme
GSYİH'ya doğrudan katkı	2,306.0	3.1	3.8	3,537.1	3.5	4.0
GSYİH'ya toplam katkı	7,613.3	10.2	3.6	11,512.9	11.4	3.9
İstihdama doğrudan katkı	108,741	3.6	2.1	138,086	4.0	2.2
İstihdama toplam katkı	292,220	9.6	1.9	381,700	11.1	2.5
Ziyaretçi ihracatı	1,401.5	6.6	4.5	2,221.0	7.2	4.3
Yurtiçi harcamalar	3,574.6	4.8	3.7	5,414.1	5.4	3.9
Boş zaman harcamaları	3,822.5	2.3	3.9	5,917.7	2.7	4.1
İş harcamaları	1,153.6	0.7	4.0	1,719.9	0.8	3.7
Sermaye yatırımları	806.5	4.4	4.1	1,307.1	5.0	4.5

Kaynak: WTTC, ABD Seyahat & Turizm Ekonomik Etkileri 2017, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/unitedstates2017.pdf> (15.01.2018)

İş ve istihdam açısından, tüm dünyada seyahat ve turizm'in önemi belirgindir. Dünya doğrudan istihdamına yaklaşık %10 katkısı olan (Tablo 43) turizm ve seyahat sektöründe doğrudan istihdam edilen 98 milyon kişi (2011 yılında) bu sektördedir. Bu değerler; otomotiv endüstrisinin 6 kat, küresel kimya endüstrisinin 5 kat fazlası iken, küresel madencilikten 4 kat, küresel iletişim endüstrisinden 2 kat fazla, küresel finans sektörünün ise üçte birinden daha fazladır.²¹¹

Ayrıca, dünya turizm ve seyahat ekonomisinin toplam GSYİH'ya katkı açısından 2016 yılında %10,2'den 2027 yılında %11,4'e çıkacağı öngörülmektedir. Turizm yatırımlarına bakıldığında 2016 itibariyle %4,4 gerçekleştiği ve bu oranın 2027'de %5'e çıkacağı tahmin edilmektedir. (Tablo 43)

²¹¹ WTTC., https://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark-reports/the_comparative_economic_impact_of_travel_tourism.pdf (24.12.2017)

3.3.4 Erişilebilirlik Düzenlemelerinin Ekonomik Etkilerinin Ölçülmesi

Herhangi bir talep tahminini gerçekleştirmek için kullanılan yöntem, araştırmanın amacına veya tahminin çalışacağı süreye ve ilgili verilerin kullanılabilirliği ve doğruluğuna bağlıdır. Bazı teknikler, belirli rotalar üzerindeki toplam trafik akışı gibi genel nitelikteki tahminlerin sağlanması için daha uygundur. Bazıları, paket turlar için belirli bir arz talebi gibi talebin belirli yönlerini analiz etmek için kullanılabilir. Bazı yöntemler kısa vadeli tahminler için daha uygundur, bazıları ise orta veya uzun vadeli tahminler için daha uygundur. Bazı yaklaşımlar bol miktarda, yüksek kaliteli veri gerektirirken diğerleri daha sabit verilere daha az bağımlı olan daha öznel tahminler üretmek için geliştirilmiştir.²¹²

Sosyal turizmin ekonomide oynayabileceği önemli rolün yanı sıra potansiyel yararları hakkında yeterli araştırma ve ampirik kanıt bulunmamaktadır.²¹³ Bu nedenle gözlem yapılarak elde edilen kanıtlar incelendiğinde görülmektedir ki mimari düzenlemeler, engelsiz turizmle bağlantılı ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Kurum ve kuruluşlar mal ve hizmetlerini engelli ziyaretçilere (otel, lojman, termal bakım, gıda hizmetleri, ulaşım, eğlence ve ticaret) uygun hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu düzenlemeler turizm ekonomisinde doğrudan, dolaylı ve uyarılmış tüm ekonomik etkiler ile yerel, bölgesel ve ulusal kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Seyahat etmek için daha az gelirli, yaşlı ve engellilerin erişimi için gezi ücretleri onların mevcut gelir düzeylerine göre değişmektedir. Herkes için, planlanan seyahatin varış noktası mümkün olduğunca erişilebilir olmalıdır. Böylece, o noktaya ulaşmak için ek maliyetlere gerek duyulmaması o bölgenin ziyaret sayısını artırabilir. Daha fazla sayıda ziyaretçi almak ise toplam seyahat ve turizm gelirlerinin yükselmesini sağlamaktadır.

Araştırmamız sonuçları ile bağlantılı olarak değerlendirildiğinde, erişilebilir alanların her bir engelli bireye bir mesaj verdiği söylenebilir. Belirli bir ziyaret noktasında engelli bir bireyin hoş karşılanmasına vesile olan ilk unsur mimari düzenlemelerdir. Çevredeki bireylerin tutum ve davranışları da bu düzenlemeleri destekler yönde olduğunda o bölgenin engelsiz turizm potansiyeli diğerlerinden yüksek olabilmektedir.

²¹² Archer, Brian. **Demand Forecasting in Tourism**, University of Wales Press, 1976: 73.

²¹³ Alvaro, Matias; Peter, Nijkamp, Manuela Sarmiento; **Quantitative Methods in Tourism Economics**, Physica-Verlag, London 2013: 157-175.

Tablo 44: Erişilebilirlik Düzenlemeleri Ölçeği

Erişilebilirlik Düzenlemeleri Derecelendirme Kriterleri		
1	Maliyet Tasarrufu	<u>Üretim Maliyeti</u> Engelsiz deneyimlerin yaşanacağı bir çevre yaratarak turizm ürünü olarak sunulan destinasyonu engelli bireyler için daha verimli bir seyahat ortamına dönüştürür. <u>Erişim Maliyeti</u> Engelli birey ve yakınlarının varış noktasına erişim maliyetinin düşürülmesi bireysel seyahat bütçesine olumlu katkılar sağlar. <u>İş Sağlığı ve Güvenliği</u> Hem ziyaretçiler hem de toplum için güvenli ve sağlıklı seyahat ortamı, daha yüksek üretkenlik sağlayarak, tazminat ve yasal ihtilafları azaltarak, sosyal hizmet ve sağlık giderlerini düşürerek herkesin yaşam kalitesini iyileştirmek yoluyla işgören sağlık ve güvenlik maliyetlerinde tasarruf oranını yükseltir. <u>İşçilik Maliyeti</u> Engelliler için daha iyi ulaşılabilirlik olanağı sağlayarak iş motivasyonunu ve üretkenliği iyileştirmek, kişilere daha yüksek oranda iş bulma olanağı sağlar.
2	Güvenli Ulaşım	Erişilebilir gelişme stratejisi uygulayarak çevrenin daha az riskli hale gelmesi, daha düşük seyahat sigortası primi ödenmesi için imkan tanır.
3	Erişilebilirlik Standartlarının Belirlenmesinde Söz Sahibi Olma	En iyi uygulamaları gerçekleştiren idareler rakiplerine oranla standartların oluşturulmasında ve yasal düzenlemelerdeki değişime yön vermede örnek teşkil edebilirler.
4	Erişilebilir Pazar Üstünlüğü	Ziyaretçiler nezdinde sadece turizm ürününü satan bir destinasyon olma durumundan çıkıp sağladığı erişilebilir hizmetler ile onlara değer katan bir yer alması söz konusudur.
5	Etik Değerlere Ve İnsan Haklarına Duyarlı Yatırımcı Çekme	Etik ve sosyal sorumluluklara duyarlı yatırım hareketi yatırım kararlarında erişilebilir sosyal ve çevresel unsurları dikkate almayı önemser.

Erişilebilirlik düzenlemelerinin; maliyet tasarrufu, sermaye kaynaklarına ulaşım, erişilebilirlik standartlarının belirlenmesinde söz sahibi olma, erişilebilir pazar üstünlüğü, etik değerlere ve insan haklarına duyarlı yatırımcıları çekme gibi yönlerden sağladığı faydalar Tablo 44’te görülmektedir. Erişilebilirlik düzenlemeleri makro ve mikro ölçekli getiriler sağlamaktadır. Bu getirilerin düzeyi erişilebilirlik düzenlemeleri ile doğru orantılıdır. Bu nedenle Tablo 44’te verilen etkiler doğrultusunda gözlem noktalarına (Tablo 29: Engelsiz Turizmin Kentsel Çevreye Etkileri de dikkate alınmıştır) puan verilerek, 1’den 5’e kadar dereceler ile erişilebilir düzenlemelerin ekonomik etkileri tahmin edilmektedir.

Tablo 45: Erişilebilirlik Düzeyi ile Seyahat Maliyetleri Karşılaştırılması

Fiyat/Maliyet	A Ülkesi	B Ülkesi	C Ülkesi
Erişilebilirlik Düzeyi	5	4	3
Engelsiz Konaklama Maliyeti	100	125	150
Destinasyon Erişilebilirlik Maliyeti	100	125	150
Engelsiz Tur Bedeli	200	250	300
Toplam	400	500	600

Erişilebilirliğin fiyat, maliyet ve düzenlemeler açısından ekonomik etkilerini ülkelere göre karşılaştırmalı olarak analiz etmek mümkün olabilmektedir. Bu karşılaştırmaya esas olarak tabloda verilen yaklaşımlara göre maliyet farklılıklarını ele almak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Üç farklı ülke için erişilebilirlik düzenlemelerinin üç farklı düzeyde olduğu varsayılabilir. A ülkesi için erişilebilirlik düzeyi 5, B ülkesi için 4, C ülkesi için ise 3 olarak belirlenmiş olsun, bu düzenlemelerin yetkinliğine göre erişim maliyetleri de tabloda verildiği gibi değişmektedir. Ülkeler arasında karşılaştırmalı olarak üstünlük sağlayacak durumlar tanımlanmaktadır. A noktasından B noktasındaki bir destinasyona ulaşmak için bir bireyin katlanacağı maliyet karşılaştırmalı olarak analiz edildiğinde erişilebilirlik düzeyinin sağladığı katkı somut olarak görülmektedir.

Mimari düzenlemelerin, çevresel ve toplumsal anlamda sosyal refahın artması yönündeki etkileri, uluslararası turizm açısından potansiyel getirileri ve bölgesel kalkınmaya katkısı bu araştırmada farklı açılardan değerlendirilmiştir. Turizmin ekonomideki çarpan etkisi çok büyüktür. Aynı şekilde engelsiz dolaşımın sağlanması ile oluşan etki de sosyal ve ekonomik getirilerin katlanmasını sağlamaktadır.

Sayılan durumlar ile artan toplumsal refahın uluslararası turizm ve seyahat hadlerine etkileri tablo halinde Tablo 46 'da özetlendiği gibidir.

Tablo 46: Erişilebilirlik Düzeylerine Göre Ekonomik Katkı

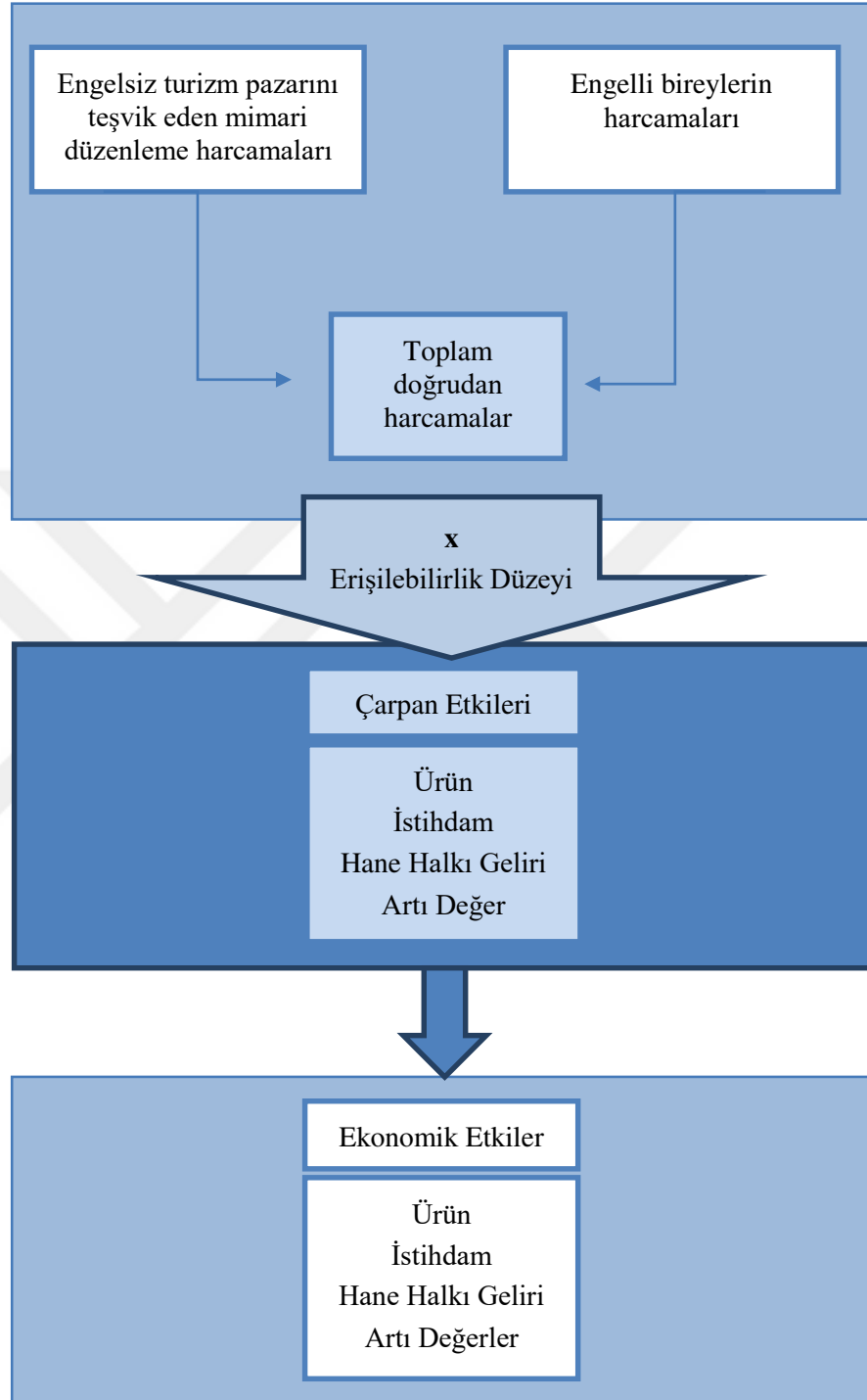
	Açıklama	Ekonomik Katkılar
1	Serbest dolaşımın artması, fiziksel düzenlemelerin yapıldığı alanlarda engelsiz dolaşım olanaklarının zenginleşmesidir.	Engelsiz seyahat sayısında, turizm etkinliklerindeki artış, teknolojik olarak bu bilgilere ulaşabilmek turizm ve seyahat hadlerine ve bilançoya yansır.
2	Uluslararası seyahat eden ziyaretçilere yönelik engelsiz düzenlemelerin kesintisiz ve sürdürülebilir sunulmasıdır.	Bireysel yeterliliğin gelişimi, engelsiz düzenlemeler ile seyahat olanakları artan ve kendi kendine yeterlilik derecesi yükselen bireyler için ekonomik imkanlar, iş ve çalışma olanakları gelişir.
3	Ortak erişim alanları, engelsiz hizmetlerin tam ve standartlara uygun olarak sağlandığı ulusal çapta turistik bölgelerin kurulmasıdır.	İki türlü gelişme kaydedilir. İlki üretim imkanları ve seyahat artışının doğrudan GSMH'ya potansiyel etkisidir. İkincisi ise zevk ve alışkanlıkları, ulaşım giderlerini, kültürel unsurları kapsayan gerçek bir etkidir.
4	İktisadi entegrasyon, engelsiz hizmetlerin uluslararası standartlara uygun maliyetlerde sağlanmasıdır.	Seyahat noktalarının ülke ya da bölge içine kayması, o bölge dışına yapılan engelsiz seyahatlerin destinasyon erişilebilirliği sağlandığında o bölge ya da ülke lehine değişmesidir.
5	Uluslararası Entegrasyon; Her türlü düzenlemeler için uluslararası standartların dünya çapında yaygınlaşmasıdır.	Erişilebilirlik olanaklarının artması çalışma imkânlarını artıracığından o ülkenin üretim olanakları eğrisinin kaymasına neden olmaktadır. Bunun beraberinde engelli bireylerin uluslararası hareketliliğinin engelsiz düzenlemelerin daha iyi olduğu ülke lehine değişmesi söz konusudur.

Araştırma bulgularına yönelik tartışmalar sonucunda engelliler ile ilgili mimari düzenlemelerin ekonomik etkilerinin uluslararası turizm ve dış ticaret açısından değerlendirilmesi için Şekil 38’de verilen model geliştirilmiştir. Bu model çerçevesinde erişilebilirlik puanlarının yorumlanması ile ekonomik etki tahmini yapılabilmektedir.

Modelde önerilen “engelsiz turizm pazarını teşvik eden mimari düzenleme harcamaları” ile “engelli bireylerin harcamaları” ndan oluşan engelsiz ekonomi toplam doğrudan harcamalarının çarpan etkileri (ürün, istihdam, hane halkı geliri, ve artı değer) ile ortaya çıkan ekonomik etkiler ile ölçülebilir. Bu etkiler; ürün, istihdam, hane halkı geliri ve diğer artı değerleri konu alır.

Engelsiz turizm pazarını teşvik eden mimari düzenleme harcamaları arttığında engelli bireylerin ulaşım maliyetleri azalır, bu da toplam doğrudan turizm ve seyahat harcamalarına yansımaktadır. Böylelikle, turizm ekonomisi dinamikleri devreye girerek çarpan etkisi ile turist harcamalarını ürün, istihdam, hane halkı gelirleri ve artı değerlere dönüştürmektedir. Ülkelerin Seyahat ve Turizm ile ilgili ekonomik tahminlerinde GSYİH'ya toplam katkıları ile erişilebilirlik düzeyi oranlandığında gözlenen paralellik modelin kurgulanmasında örnek gösterilebilir. Bu değerler esas alınarak ölçeklendiğinde erişilebilirlik düzeyine göre ekonomik faydanın büyüklüğü tahmin edilebilmektedir.

Şekil 38: Engelliler İle İlgili Mimari Düzenlemelerin Ekonomik Etkisini Ölçmek İçin Bir Model Önerisi

SONUÇ

Erişilebilir düzenlemeler, yalnızca sınırlı bir engelli kesime değil, tüm topluma hizmet etmektedir. Ekonomiye katkıları göz önüne alındığında, planlı yatırımlar ve teşvik edilmesi gereken önemli harcamalar gerektirdiği ortaya çıkmaktadır. Bir turizm bölgesinin hedeflediği ziyaretçi sayısını ve gelirini sağlayabilmesi için engelsiz hizmetlerin diğer faktörler ile birlikte bir bütün olarak değerlendirilmesi önemlidir. Erişilebilirlik düzenlemeleri planlanırken hareket noktasından varış noktasına tüm bağlantılar kesintisiz sağlanmalıdır. Erişilebilirlik konusunda yapılan yüksek maliyetli yatırımlar ile sorun çözülememektedir. Bu düzenlemelerin bakımı, sürdürülebilirliği veya sunulan engelsiz hizmetler ihmal edildiğinde o destinasyon da bu konudaki cazibesini yitirmekte, rekabet üstünlüğünü koruyamamaktadır.

Uluslararası mal ve hizmet ticaretinde dış ticaret ilişkileri içinde turizm ve seyahat görünmez ticaret kalemleri olarak adlandırılır. Ödemeler bilançosundaki otonom işlemlere bağlı ortaya çıkan bir açık veya fazla, hizmetler bilançosunun turizm ve seyahat gelirleri ile dengelenebilmektedir. Türkiye'nin dış ticaret açığını büyük oranda bu kalemden (yaklaşık 1/3) karşıladığı bilinmektedir. Merkez Bankası verileri ile Türkiye'nin dış ticaret açığını kapatma payı 2001 yılında en yüksek %170.2'ye çıkmış, 2013 itibarıyla %32.3 olmuştur. Turizm ve seyahat açık kapatıcı (gap-filling) bir özelliğe sahiptir. Ödemeler bilançosu dış ticaretin bileşimi ve ülkelere göre dağılımı konusunda bilgi vermemektedir. Uluslararası ekonomik ve mali ilişkiler ileri derecede küreselleşmenin yaşandığı bir dönemde dış ticaretin katkısı olmadan kalkınma sağlanamaz.

Diğer yandan uluslararası ticaret teorisinde analizler genellikle taşıma gideri sıfır kabul edilerek yapılmaktadır. Turizmde ise seyahat önemli bir gider kalemidir. Özellikle mesafe ile birlikte uzak noktaların taşıma gideri önemli bir seyahat engeli oluşturmaktadır. Seyahat engelleri turizm ürününün fiyatını değiştirerek uluslararası ticaret hacmini doğrudan etkilemektedir. Doğal olarak bu giderler seyahat maliyetlerini yükselttiğinde gümrük vergileri gibi bir etki oluşturarak uluslararası ticaret hacmini düşürmektedir. Erişilebilirlik düzenlemeleri bazı az gelişmiş ülkelerde hiç yoktur ya da çok düşüktür. Turizm ülkenin serbest kaynaklarının ticaretini yaptığından erişilebilir olmama durumunda bu yetersizlik ürünün tüketiciye arzında dezavantaj oluşturmaktadır. Doğal kaynakların arzında bir artış söz konusu olduğunda faktör arzı da artmaktadır.

Turizm kota uygulanamayan bir dış ticaret unsurudur. Genel olarak görünmez engeller olarak adlandırılan teknik standartlar ve idari düzenlemeler de dış ticarete engel oluşturabilmektedir. Genellikle teknik standartların bilinmesi her ülkede aynı derecede uygulandığı anlamına gelmemektedir. Nasıl ki mal ve hizmetlerin standartlara uygunluğu test edilmektedir aynı şekilde erişilebilirlik için de uluslararası gözetim şirketleri görevlendirilmiştir. Böylelikle herkes için uluslararası dolaşım serbestliği teşvik edilmiş olacaktır.

Ülkelerin aralarındaki mal ve hizmet akımlarını serbestleştirilmelerine ek olarak seyahat serbestliği konusunda da attıkları adımlara erişilebilirlik ile ilgili unsurları dâhil etmeleri uluslararası uyum ve işbirliğinin sağlanmasında önemli bir adımdır. Serbest ticaret bölgeleri gibi “serbest/engelsiz seyahat bölgeleri” oluşturarak erişilebilirlik seviyelerini yükseltmeleri mümkün olabilir. Bu uygulamalar ile turizmde dış rekabetin artması, uluslararası yatırımların özendirilmesi, seyahat engellerinin kaldırılması veya azaltılması ile refah düzeyinin artışına katkı sağlanmaktadır. Destinasyon yönetimi çerçevesinde yerel halkın ve turistlerin engelsiz hizmetlerden adaletli şekilde yararlanması için tüm paydaşlar ile birlikte, bölgesel gelişim politikaları ve eylem planları hazırlanmalıdır. Bu politika ve planlar ile hareket edildiğinde doğrudan, dolaylı ve uyarılmış ekonomik etkilerin fayda sağlaması mümkün olabilmektedir.

Araştırmada erişilebilirlik düzeyini belirlemek, düzenlemelerin ekonomik etkilerini seyahat ve turizm yönünden tespit etmek için yerinde gözlem yöntemi kullanılmıştır. Bunun için ilk olarak Türkiye’de Antalya kent merkezinde, en yoğun turist çeken 20 nokta erişilebilir düzenlemeler açısından değerlendirilmiştir.

Çalışmada gözlem yapılan noktalarda engelsiz düzenlemelerin ekonomik etkinliğini ölçmek için kullanılan erişilebilirlik kriterleri şunlardır;

1. Maliyet Tasarrufu: Turist ve ülke ekonomisine erişim, üretim, güvenlik ve işçilik maliyetleri açısından katkı sağlanır.
2. Güvenli Ulaşım: Seyahat riskleri, sigorta primi ödemesi azalır.
3. Erişilebilirlik Standartlarının Belirlenmesinde Söz Sahibi Olma: Yasal düzenlemelere uygun uygulamalar standarttır.
4. Erişilebilir Pazar Üstünlüğü: Engelli bireyler için seyahat noktasıdır.
5. Etik Değerlere ve İnsan Haklarına Duyarlı Yatırımcı Çekme: Gelişmişlik düzeyi yüksek, engelsiz, turistik yatırımlar yapılır, ulusal ve uluslararası entegrasyon kurulur.

Gözlem yapılan noktalarda engelliler için yapılan mimari düzenlemeler pozitif ve negatif yönleri ile puanlanarak değerlendirilmiştir. Bir destinasyonun turistler için cazip hale gelmesi, bu araştırmada kullanılan erişilebilirlik kriterlerine göre ortalama “4” ve üzeri bir seviyeye kavuşturulması ile mümkün görülmektedir.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen gözlemlerde Türkiye ile Amerika arasında erişilebilir düzenlemeler açısından önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıkların doğuracağı ekonomik etkiler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Değerlendirme için, söz konusu noktadaki düzenlemelerin etkin ve verimli kullanımını belirlemek için erişilebilirlik ölçeği kullanılmıştır.

Türkiye’de en fazla erişilebilir turist destinasyonuna sahip olduğu açıklanan kent Antalya’dır. Antalya kent merkezinde gözlem yapılan tüm noktalarda ortopedik engelliler için serbest dolaşımın önemli oranda sağlanmış olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte, bu düzenlemelerin şehir planlarında, bilgilendirme ve işaretlemelerinde yer almadığı tespit edilmiştir. İşaretler ve yönlendirme levhaları, çevredeki engelli düzenlemeleri açısından önemli birer görsel kanıttır. Mevcut engelsiz düzenlemelerin etkin kullanımı açısından bu işaretlemeler önemlidir. İşaretlemeler görünür alanlara, standartlara uygun şekilde yerleştirilmelidir. Böylece yabancı dil bariyeri, hareket kısıtlılığı olan, refakat ihtiyacı olan kişilerin dolaşımı da kolaylaşmaktadır. Bu alanda eksikliklerin telafisi için vatandaş gözlemleri teşvik edilmeli, internet tabanlı bilgi formlarının işlevselliği sağlanmalı, fahri müfettiş katılımı özendirilmelidir.

ABD’de yapılan gözlemlerde erişilebilirlik düzenlemelerinde dikkati çeken en önemli faktör (Türkiye’de sık görülen üst geçit, yürüyen merdiven gibi) yüksek maliyetli çözümler yerine her noktada standart ve bütünsel bir yaklaşım izlenmiş olmasıdır. Böylece bir engellinin evinden çıktığında kent merkezinin her noktasına erişimi standartlaştırılarak adaletli bir sistem kurulmuştur. Kamusal ve özel tüm alanlarda kısıtlılığı olan bireylerin bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri için maksimum kaynak tasarrufu ile mimari bütünlüğü olan çözümler sağlanmıştır.

Antalya il merkezinde 20 farklı noktada yapılan gözlem kayıtları değerlendirildiğinde erişilebilirlik puanı ortalaması yaklaşık “2”dir. ABD’de ise bu puanın ortalaması yaklaşık “5” olarak tespit edilmiştir. Bu tespit ile erişilebilir düzenlemelerin ekonomik etkinlik oranı; Türkiye ekonomisi için 100 üzerinden 41, ABD için 100 üzerinden yaklaşık 93 olarak belirlenmiştir.

Türkiye’de erişilebilirlik yatırımlarının ülke ekonomisine daha yüksek oranda dönüşünü sağlamak mümkündür. Bunun için engelsiz, erişilebilir düzenlemelerin bütünsel bir yaklaşımla ele alınması, özel sektör ve kamu yatırımcılarının bir araya gelip ortak bir eylem planı ile hareket etmesi önerilmektedir. Mevcut düzenlemelerin etkin kullanılamamasından doğan kamusal zararın ortadan kaldırılması için kurumların çalışanların bilinç düzeylerini geliştirici etkinlikler yürütmesi zorunlu kılınmalıdır. Engelli bireylerin de bu etkinliklere ortak katılım sağlaması önemlidir. Küçük yaştan itibaren engellilik bilincini yükseltici eğitimler verilmelidir. Mimarlar, şehir plancıları ve kamu idarecileri için özel seminerler düzenlenip erişilebilirliğin önemi anlatılmalıdır. Çünkü bir destinasyona varıldığında mimari engellerden önce, karşılaşılan tutum en büyük engel olabilmektedir. Toplumsal farkındalığın yükselmesi ile bu konudaki eksiklikler çözülebilmektedir. Ekonomik katkı, kişisel tutum ve doğru yatırımlar ile kazanılan sonuçlardan doğmaktadır.

Çalışmada ortaya çıkan sonuç itibariyle, turizm gelirlerini artırıcı düzenlemeler ile Türkiye’nin uluslararası turistler ve yatırımcılar için daha cazip hale gelmesi için; ülke çapındaki erişilebilirlik düzenlemeleri standartlara uygun, kesintisiz olarak sunulmalı ve mevcut erişilebilir yatırımların sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Engelsiz bir turizm deneyimi için;

- İşletmelerin sunduğu ürün ve hizmetlere herkesin rahatlıkla erişebilmesi ve turizmde engelli oda sayılarının arttırılması önemli olmakla birlikte, bu noktalara ulaşılabilirliğin de iş ve eğlence için yapılacak ziyaretlerde bir rekabet unsuru olduğunun bilinmesi,
- Türkiye’de ulaştırma hizmetlerinin (denizyolu, karayolu, demiryolu ve havayolu) erişilebilirlik hizmetlerinin iyileştirilmesi,
- Turizm için önemli yapı taşlarından biri olan tur operatörlerinin ve seyahat acentelerinin engelli tur hizmetleri sağlaması,
- Müzelerin, ören yerlerinin, alışveriş merkezlerinin ve temalı parklarının herkes için titizlikle yapılandırılması gerekmektedir.

Dünya turizm ve seyahat verilerine göre gelecek yıllarda Türkiye’nin seyahat ve turizmden alacağı payın artması beklenmektedir. Çalışmada ortaya konulduğu gibi, erişilebilirlik düzenlemelerinin yaygınlaşması, bu düzenlemelere ihtiyacı olan iş adamlarını, uluslararası yatırımcıları ve turistleri çekerek, turizm gelirlerini yılın üçüncü çeyreği dışına yayarak yükseltebilmektedir.

Erişilebilirlik düzenlemelerinin kesintisiz olarak sağlanması ile makro ekonomik etkiler de artmaktadır. Erişilebilirlik, turistlerin otelden çıkabilmeleri, bölgedeki diğer alışveriş imkânlarından yararlanabilmeleri için de fırsat yaratmaktadır. Böylece ekonomideki turizmden sağlanan gelirlerde oluşan sızıntılar en aza indirilebilmektedir.

Uluslararası dolaşım olanakları artan engelli bireylerin dünyanın en büyük azınlığı olarak ekonomik ve politik bir zeminde serbestleştirilmesi gerekmektedir. Engelsiz dolaşım serbestliği, araştırmada ortaya konulan beş erişilebilirlik düzeyi ile açıklanan sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimi gündeme getirmektedir. Modelin gerçekte ölçülmesi zor bazı parametrelerinin olması uzun dönem potansiyel olumlu etkiler açısından değerlendirilirse yüksek bir kamu sermaye stoku, toplam faktör verimliliğinde artış, büyüme oranları üzerinde pozitif etki ve altyapı standartlarında gelişmiş ülkelere yakınsama gözlenmektedir.

Erişilebilirlik için yapılacak kamusal yatırımların refah etkisi pozitif dışsallıkları gündeme getirmektedir. Seyahat ve turizm gelirlerinin dış ticaret oranını karşılama oranı arttığında turizm gelirlerinin milli gelire, doğrudan, direkt mal ve hizmet sektörlerine ve istihdama yönelik gelir artışı ile teşvik edici etkileri oluşmaktadır. Cari işlemler hesabı altındaki seyahat geliri konaklama, yiyecek-içecek, yurtiçi ulaşım, sağlık ve kültür başlıklarını kapsamaktadır. Yapılacak kamu yatırımlarının pozitif dışsallığı özel sektör yatırımlarını da yukarı çekmektedir. Buna rağmen tüm bu kalemlerin yıllık büyümeye uzun dönemde sağladığı doğrudan katkının %40'ı yılın üçüncü çeyreğinden gelmektedir.

Turizmden sağlanacak getiriler dört mevsimi yaşayan ülkemizde yılın diğer dönemlerinde de ziyaretçi çekmeye uygundur. Bu nedenle kültür, sağlık, kongre, termal turizm etkinliklerinden yararlanan turist kesimi olan engelli ve yaşlılar için yapılacak yatırımlar erişilebilirlik olmadan istenilen katkıyı sağlayamamaktadır. Bunun en önemli nedeni gelecek turistlerin geldikleri yerlerde özellikle gelişmiş ülkelerde sağlanan erişilebilirlik düzeyini bulmak istemeleridir. Erişilebilirliğe yapılacak yatırımlar ile hem engelli ve yaşlı vatandaşlarımıza hem de seyahat eden yerli-yabancı tüm turistlere iş, eğitim ve eğlence amaçlı gelmiş olmalarına bakılmaksızın olumlu bir deneyim sunulabilmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

_____, (2015) Bartın’da Engellilerin Tespiti ve Analizi, Bartın Üniversitesi Yayınları: 19, Bartın

A service of Media Access Australia,
<http://accessiq.org/news/case-studies>, (14.12.2017).

ACCESSIBILITY MARKET AND STAKEHOLDER ANALYSIS,
One-Stop-Shop for Accessible Tourism in Europe (OSSATE)
http://www.accessibletourism.org/resources/ossate_market_analysis_public_final.pdf
(09.03.2017)

Accessibility at University of Florida,
<https://accessibility.ufl.edu/>, (23.11.2017).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
<http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/erisilebilirlik-bilgilendirme-filmi>,
(22.11.2017).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
<https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/> (17.03.2017)

Archer,Brian. **Demand Forecasting in Tourism**, University of Wales Press, 1976.

Arıkan İrfan; **Turizm Ulaştırması**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015.

Avraham, Eli; Eran Ketter. **Improving the Image of Cities, Countries and Tourist Destinations**, Elsevier, Oxford, UK, 2008.

Bahar, Ozan; Metin Kozak. **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2015.

Beth Foggin, **Tourism in the Leisure Lives of People with Disability, Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011.

Bruce L. Berg, Howard Lune, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Pearson, Çeviren: Hasan Aydın, Eğitim Yayınevi, 2015.

Buhalis, Dimitrios, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012.

Bulgan, Gülay; *Dünyada ve Türkiye’de Engelli Turizmi İle İlgili Yapılan Çalışmalar*, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 50, Temmuz-Ağustos 2015, Kırgızistan,
https://www.researchgate.net/profile/Guelay_Bulgan/publication/303811079_Dunya_da_ve_Turkiye%27de_Engelli_Turizmi_ile_Ilgili_Yapilan_Calismalar/links/57548b4b08ae6807fb04cff3/Duenyada-ve-Tuerkiyede-Engelli-Turizmi-ile-Ilgili-Yapilan-Calismalar.pdf , (17.03.2017)

Bulgan, Gülay; İlker Çarıkçı; “*Engelli Turizmi: Antalya Ilindeki Dört Ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma*”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 7 Sayı:13 2015 – Aralık (s. 15-42).

- Cattan, Mima. **Mental Health and Well-Being in Later Life**, McGraw Hill, 2009.
- Caves, E. Richard, **Trade and Economic Structure Models And Methods**. Harvard University Press, Massachusetts, 1960.
- Chambers, Erve. **Native Tours: The Antropology of Travel and Tourism**, Waveland Press, 2000.
- Christoper D. Merrett; Norman Walzer; **Cooperatives and Local Development**, M.E. Sharpe, New York, 2004.
- Claire A. Gunn, Turgut Var; **Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases**, Routledge, NY and London, 2002.
- Craig Kennedy, Robert Horner, Stephen Newton. **Social Contacts of Adults with Severe Disabilities Living in the Community**, 1989.
- Çağlar, Selda; “*Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı ve Türkiye’de Erişilebilirlikleri*” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 61, Sayı: 2, 2012.
- Çeken, Hüseyin. **Turizm Ekonomisi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2014.
- Dilek, Mustafa; Öznur İşçi Atilla Göktaş; **Uygulamalı İstatistik**, Muğla Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, Bristol, 2011.
- Dimitrios Buhalis, Simon Darcy, Ivor Ambrose; **Best Practice in Accesible Tourism**, Channel View Publications, Bristol, 2012.
- Dünya Engellilik Raporu, Dünya Sağlık Örgütü 2011.
- Dwyer, Larry; Peter Forsyth. **International Handbook on the Economics of Tourism**. Edgar, Elgar, UK, 2006.
- Ekonomi Bakanlığı, <https://www.ekonomi.gov.tr/> , (21.12.2017)
- Engelsiz Kent Topluluğu <http://engelsizkent.org/> , (17.03.2017)
- Envall, P.; <http://etheses.whiterose.ac.uk/11279/1/485207.pdf> , 2007.
- Erol, İbrahim; **Uluslararası Pazarlama**, Emek Matbaa, Manisa, 1999.
- European Commission- social tourism section (Calypso)- http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/calypso/index_en.htm, (01.10.2017)
- EUROSTAT (AB İstatistik Bürosu), URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/>, (01.10.2017)
- Evaluating Accessibility for Transportation Planning, Victoria Transport Policy Institute, <http://www.vtpi.org/access.pdf> (28.12.2017)

Fortune Turkey, <http://www.fortuneturkey.com/turkiyenin-2018-hedefi-36-milyon-turist-49267>, (05.11.2017)

Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solà; **International Tourism: A Global Perspective**, WTO, Education Network, 1997.

Georgetown University,
<https://masterplanning.georgetown.edu/>, (23.11.2017).

Giaoutzi, Maria; Peter Nijkamp; **Tourism and Regional Development**, Ashgate, USA, 2006.

Goeldner, Charles R., J.R. Brent Ritchie; **Tourism Principles, Practices, Philosophies**, Johnwiley&Sons Inc., 2006.

Gomez-Ibanez, Jose, William B. Tye, Clifford, Winston; **Essays in Transportation Economics and Policy**, Breaking Instituon Press, Washington DC, 1999.

Güner, Ümit, Alper Yılmaz, **Dış Ticaret**, Otorite, Ankara, 2010.

Hall, C. Michael, Stephen J. Page; **The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space**, 4th Ed., Routledge, London, NY, 2014, p. 152-159.

Hepaktan, Eedem; Serkan Çınar; “*Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri*”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2010, Cilt: 8, Sayı: 2.

Herkes İçin Ulaşılabilirliğin İyileştirilmesi: Örnek Uygulama Rehberi, OECD, Başbakanlık Özürliüler İdaresi Başkanlığı, Ankara, 2008

Improving Transport Accessibility for All Guide to Good Practice (Turkish)
<https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/06tphguidetr.pdf> , (21/03/2017)

<http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/> (17.03.2017)

<http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/erdep/> (21/03/2017)

<http://www.accessibletourism.org/>, (ENAT) , (09.03.2017)

https://ec.europa.eu/growth/content/eu-tourism-skills-improving-information-accessible-tourism-disabled-people-0_en, (01.10.2017)

<https://www.disabledholidays.com/>, (24.10.2017)

Hufbauer, Gary C.; Kimberly Ann Elliott; **Measuring the Costs of Protection in the US**, Institute of Economics, Washington DC, 1994

Ineson, Elizabeth. **Current Issues in International Tourism Development**, Business Education Publishers Limited, 2005.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination,
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx> (09.03.2017)

International Social Tourism Organisation (ISTO)- <http://www.oits-isto.org>, (01.10.2017)

International Tourism Quarterly, “*The Incentive Travel Market*”, Special Report No: 52, Londra, 1985, s. 43-45

İçöz Orhan; Turgut Var, İbrahim İlhan , **Turizm Planlaması ve Politikası**, 2. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.

Jennifer Small, Simon Darcy, **Understanding Tourist Experience Through Embodiment: The Contribution of Critical Tourism and Disability Studies, Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011.

Jennifer Small, Simon Darcy, **Understanding Tourist Experience Through Embodiment: The Contribution of Critical Tourism and Disability Studies, Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011.

Johnstone, David; **An Introduction to Disability Studies**, Second Edition, David Fulton Publishers, New York, 2001.

Kahraman, Nüzhet; Oğuz Türkay; **Turizm ve Çevre**, 2. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2014.

Kalkınma Bakanlığı, **10. Kalkınma Planı**, URL: http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu_Kalk%20C4%B1nma_Plan%20C4%B1.pdf, (24.05.2018),

Kalkınma Bakanlığı, **9. Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20htisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/50/oik679.pdf>

Kamps, Debra, Kravits, T., Ross, R. , **Social-Communicative Strategies For School-Age Children**. Vol. 10, Baltimore Brookes, 2002.

Kamu Hastanelerinde Sağlık Turizmi Ve Turistin Sağlığı Uygulama Rehberi, <http://www.tyih.gov.tr/Eklenti/348,turistsaglikrehberi11102011pdf.pdf?0>, (23.11.2017)

Karasar, Niyazi; **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2017.

Keith F. Punch, **Sosyal Araştırmalara Giriş**, Siyasal Kitabevi, 2005.

Korkmaz, Selin; “*Turizmin Ekonomik ve Sosyal Etkileri*”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8451> (24.12.2017)

Kozak, Metin; **Sürdürülebilir Turizm – Kavramlar ve Uygulamalar**, Detay Yayıncılık, 2013.

Kültür Bakanlığı, **Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı**, URL: <http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>

Kozak, N., Kozak, Meryem. A., Kozak, Metin. **Genel Turizm**. Ankara: Detay Yayıncılık, 2001.

Lumsdon, Les; Stephen J. Page; **Tourism And Transport: Issues And Agenda For The New Millenium**. Elsevier, UK, 2004.

Mariani, M.Marcello, Rodolfo Baggio, Dimitrios Buhalis, Christian Longhi, **Tourism Management, Marketing, and Development**. Palgrave Macmillan, New York, 2014.

Matias, Alvaro; Peter Nijkamp, Manuela Sarmento; **Quantitative Methods in Tourism Economics**, Physica-Verlag, London 2013.

Matias, Álvaro; Peter Nijkamp; **Advances in Modern Tourism Research: Economic Perspectives**; Physica-Verlag, 2007.

Mcdonald, Malcolm, Peter Mouncey, Stan Maklan, **Marketing Value Metrics** (2. Edition), London: Kogan Page, 2014.

MIT Campus Accessibility MAP,
<http://web.mit.edu/campus-map/pdf/mit-accessibility-color-2010.pdf>, (23.11.2017)

Morgan's Wonderland;
<http://www.morganswonderland.com/> (17.03.2017)

Noble, Allen G.; Frank J. Costa; **Preserving the Legacy**, Lexington Books, New York, 1999

NYC;
<https://www.nycgo.com/articles/accessible-nyc-transportation> (17.03.2017)

Oddy, Rosemarry. **Promoting Mobility for People with Dementia: A Problem-solving Approach (Care professional handbook series)**, Age Concern Books, London, 1998.

Oktayer, Nagihan, Susam, Nazan, Çak, Murat. **Türkiye’de Turizm Ekonomisi**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2007-69, İstanbul, 2007.
<http://www.ito.org.tr/itoyayin/0016481.pdf>, (09.12.2017)

Özbalcı, Seval; “*Engellilere Yönelik Teşviklerin Bartın Turizmine Potansiyel Katkıları ve Erişilebilirlik Haritası Uygulama Önerisi*”, Bartın I. Sektörel Kalkınma Sempozyumu Bildiri Kitabı, 2015, s. 261-269.

Özbalcı, Seval; Erdem Hepaktan; “*Ulaşılabilirlik Düzenlemelerinin Uluslararası Turizm Açısından Stratejik Önemi*”, II. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi, 28 Eylül-1 Ekim, Kemer, Antalya, 2017.

Özoğul, Gamze; Günseli Güçlütürk Baran; “*Bir Uzmanlaşma (İhtisaslaşma) Modeli: Ulaşılabilir Turizm Tur Planlaması Örneği*”, 15. Ulusal Turizm Kongresi, 1160-1175.

Öztopçu, Aslı. **Sosyal Sermaye Teorisi ve Sürdürülebilir Kalkınma**, Yeni İnsan, İstanbul, 2017.

Öztürk, M.; **Türkiye’de Engelli Gerçeği**,
<http://www.musiad.org.tr/download/Yayinlar/>, (26.12.2017)

Resmi Gazete, (Electronic Legislation) , <http://www.resmigazete.gov.tr/>,
(01.07.2017)

Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı, <http://saglikturizmi.gov.tr/>,
(23.11.2017)

Sanchez, M., Pulido-Fernandez, J.I.; Canderas-Garcia, P.J.; *Tourism Growth Versus Economic Development: An Analysis by Multivariate Techniques*, Physica-Verlag, London, 2013.

Stella Kostopoulou, Nikolaos Vagionis, Dimitris Kourkouridis; *Cultural Festivals and Regional Economic Development: Perceptions of Key Interest Groups*, Physica-Verlag, London 2013: 175

Şenol, Fazıl; **Turizm Coğrafyası: Yöresel Turizm Kaynaklarımız ve Dünya Harikaları**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2008.

T.C. Merkez Bankası Verileri, <http://www.tcmb.gov.tr>

The Center for Universal Design,
http://www.ncsu.edu/ncsu/design/cud/about_ud/udhistory.htm (22.11.2017)

The Economic Impact Of Travel & Tourism March 2017, World Travel and Tourism Council, <https://www.wttc.org/>, (26.12.2017)

The World Tourism Organization (UNWTO), <http://www.unwto.org/> , 22.11.2017

Tisdell, Clement A.; Roy, Kartık C.; **Tourism and Development: Economic, Social, Political and Environmental Issues**, Nova Science Publishers, Commack, NY, 1998.

TMC, Texas Medical Center,
<http://www.tmc.edu/> (17.03.2017)

Transport for London, <https://tfl.gov.uk/forms/12387.aspx> (14.12.2017)

Tribe, John; **The Economic Impact of Tourism**, Chapter 15, Prentice Hall, Londra, 2006.

Tunç, Azize, Firuzan Saç; **Genel Turizm: Gelişimi-Geleceği**, Detay Yayınevi, Ankara, 1998.

TURSAB, http://www.tursab.org.tr/tr/engelsiz-turizm/dunyada-ve-turkiyede-engelsiz-turizm-pazari_487.html (17.03.2017)

TURSAB, https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri/istatistikler/turizmin-ekonomideki-yeri/gsmh-icindeki-payi-1963-_79.html, (05.11.2017)

TÜİK, Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri, (22.12.2017)

TÜİK, Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması, 2010.

Tükeltürk, Şule Aydın; Mustafa Boz; **Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2013.

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-amerika-birlesik-devletleri-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (31.12.2017)

Türkiye Özürlüler Araştırması 2002, <http://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf>, (01.10.2017)

TÜRSAB, Engelsiz turizm, URL: <http://www.tursab.org.tr/tr/engelsiz-turizm/>, (01.10.2017)

U.S. Department of Commerce | National Travel and Tourism Office, <http://travel.trade.gov/pdf/restructuring-travel.pdf> (22.12.2017).

UNWTO,
<http://www.unwto.org> (17.03.2017)
<http://cf.cdn.unwto.org>, (22.12.2017)
<http://ethics.unwto.org/en/content/full-text-global-code-ethics-tourism> (17.03.2017)
<http://www2.unwto.org/publication/policy-and-practice-global-tourism>, (24.11.2017)
<https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029>, (27.05.2018)

Var, Turgut., Mehmet Yeşiltaş, Ali Yaylı ve Yüksel Öztürk, “A Study on the travel patterns of physically disabled people.” Asia Pacific Journal of Tourism Research, Vol. 16, No. 6, December, 2011.

Var, Turgut; “Turizmde Arz Talebi Yaratacaktır Diye Bir Kural Yoktur”, http://www.anatoliajournal.com/atad/depo/dergiler/Cilt1_Sayi6_Yil1990_1304682662.pdf, (22.11.2017)

Vatican,
<https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2016/06/24/160624b.html> (17.03.2017)

Victoria Eichhorn, Dimitrios Buhalis, **Accesible Tourism Concepts and Issues**, Channel View Publications, 2011.

Watchman, Karen; Kerr, Diana. **Intellectual Disability and Dementia**, Jessica Kingsley Publishers, 2014

Wheel Chair Travel,
<https://wheelchairtravel.org/washington-dc/> (17.03.2017)

World Health Organization, URL: <http://www.who.int/topics/disabilities/en/>, (01.10.2017)

World Health Organization, World report on disability, URL: http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/, (27.05.2018)

World Travel & Tourism Council, <https://www.wttc.org/> , (22.12.2017)

Worldbank,
<http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators/> , (03.11.2017)

WTO, URL: <http://www.world-tourism.org/>. (01.10.2017)

WTTC,
https://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark%20reports/the_comparative_economic_impact_of_travel__tourism.pdf (22.11.2017)
<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/turkey2017.pdf> (17.08.2017)
<https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/unitedstates2017.pdf> (17.08.2017)
https://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark-reports/the_comparative_economic_impact_of_travel__tourism.pdf (24.12.2017)

Wynegar, Don; *“Inbound Travel to the USA Forecasts for 1986 and 1987”*,
Travel&Tourism Analyst, March 1986.

Yamak, Nebiye; Tanrıöver, Banu; Güneysu, Filiz; *“Turizm – Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sektör Bazında Bir İnceleme”*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 2, 2012

Zeki Akıncı, Nesrin Sönmez; **"Engelli Bireylerin Erişilebilir Turizm Beklentilerinin Değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Araştırma"**, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 26, Sayı 1, Bahar: 97 - 113, 2015, s. 97-113.
http://www.anatoliajournal.com/atad/depo/dergiler/Cilt26_Sayi1_Yil2015_1452544774.pdf (22.12.2017)

EKLER

Türkiye Gözlem Alanı 1: Antalya Konyaaltı Sahili Mavi Bayraklı Plaj

Gözlem Tarihi: 23.09.2017

Fotoğraf 1: Mavi Bayraklı Plaj Engelli Otopark Alanı

Otoparkta engelli araç yeri vardır, düzenlemeleri standartlara uygun değildir.

Fotoğraf 2: Mavi Bayraklı Plaj Sahili

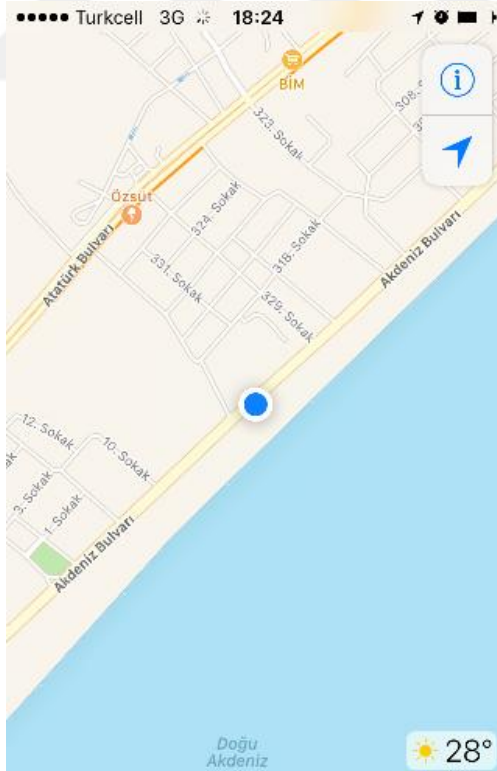
Engelli rampası sahile inişi sağlayacak görünümde değildir, güvenli değildir.

Fotoğraf 3: Mavi Bayraklı Plaj Sahil Bölgesi

Dolaşım alanlarından sahile inişte koruma bariyeri olmadığı gözlenmiştir.

Fotoğraf 4: Mavi Bayraklı Plaj Konumu

Gözlem noktasının coğrafi konumu Fotoğraf 4’te gösterilmiştir.

Türkiye Gözlem Alanı 2: Konyaaltı Kent Meydanı

Gözlem Tarihi: 23.09.2017

Fotoğraf 5: Konyaaltı Kent Meydanı Giriş Rampası

Otoparkta engelli araç park yeri gözlenmemiştir.

Fotoğraf 6: Konyaaltı Kent Meydanı Yaya Yolu

Dolaşım alanları zemin döşemeleri, rampalar ve yay yolları engelsizdir.

Fotoğraf 7: Kent Meydanı Yaya Dolaşım Alanı

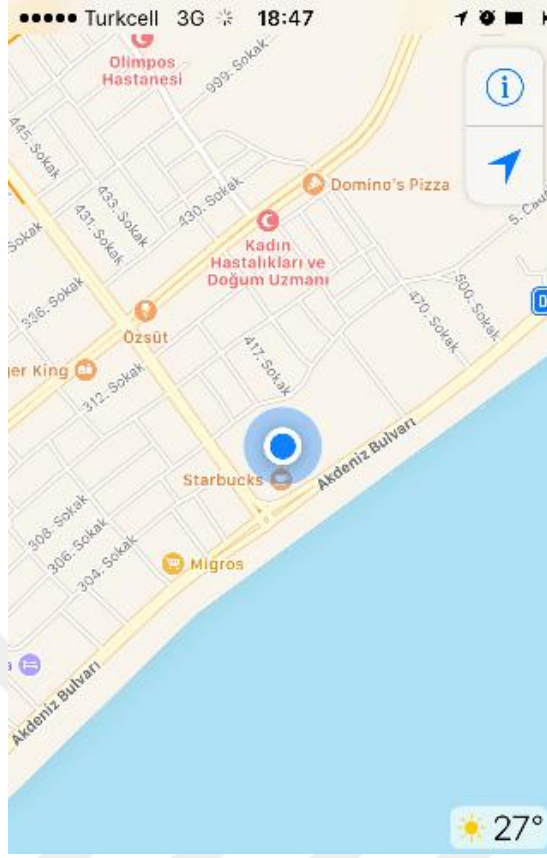
Meydan yer döşemeleri ve yaya yolları engelsizdir.

Fotoğraf 8: Kent Meydanı Engelli Dolaşımı

Açık alan dolaşımı tekerlekli sandalye geçişine uygundur.

Fotoğraf 9: Kent Meydanı Konumu

Kent meydanı coğrafi konumu Fotoğraf 9’da verilmiştir.

Türkiye Gözlem Alanı 3: Konyaaltı Emek Parkı

Gözlem Tarihi: 23.09.2017

Fotoğraf 10: Emek Parkı Yaya Geçidi

Kaldırımdan rampa inişinde ve yaya geçidinde engelsiz düzenlemeler yapılmıştır. (Fotoğraf 10)

Fotoğraf 11: Emek Parkı Engelli Rampası

Rampa iniş noktasında yaya geçidi bulunmamaktadır. (Fotoğraf 11)

Fotoğraf 12: Emek Parkı Engelli Otopark Alanı

Otoparkta engelli park yeri gözlenmemiştir. (Fotoğraf 12)

Türkiye Gözlem Alanı 4: Antalya Müzesi Kavşağı ve Tramvay Yolu

Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 13: Engelli Geçişine Uygun Tramvay Yolu Düzenlemesi

Tramvay raylarına zemin yüzeyinin yüksekliği verilmiş, kaldırım geçişi uyumlu bir şekilde sağlanmıştır. (Fotoğraf 13)

Fotoğraf 14: Müze Giriş Kapısı

Bahçe giriş kapısı engelsizdir. (Fotoğraf 14)

Fotoğraf 15: Müze Binası Girişi Engelli Rampası

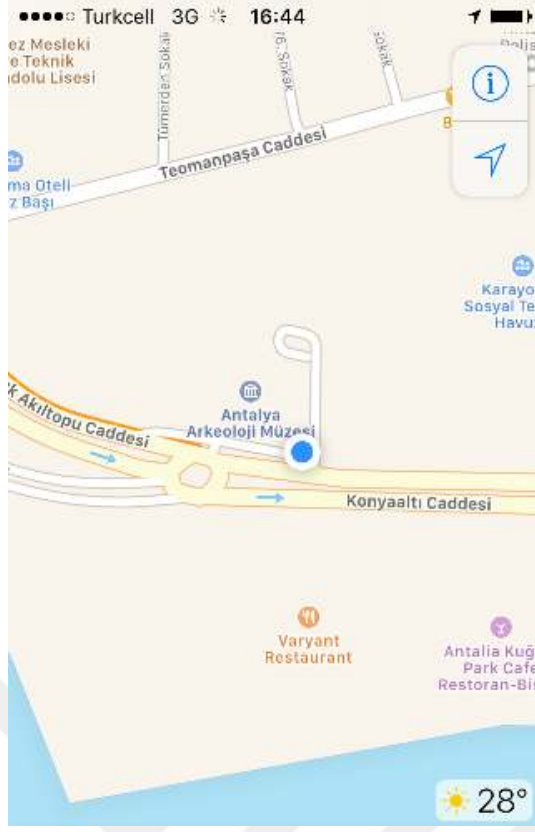
Engelli rampası bulunmakla birlikte rampanın çıkış noktasında serbest dolaşım kısıtlılığı göze çarpmaktadır. (Fotoğraf 15)

Fotoğraf 16: Antalya Müzesi Otoparkı

Müze otoparkında engelli araç için park yeri gözlenmemiştir. (Fotoğraf 17)

Fotoğraf 17: Antalya Arkeoloji Müzesi Konumu

Antalya Müzesi çevresinde gözlem yapılan noktanın konumu Fotoğraf 17’de gösterilmiştir.

Türkiye Gözlem Alanı 5: Antalya Cumhuriyet Caddesi

Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 18: Cumhuriyet Caddesi Yaya Kaldırımı

Kaldırım engelli geçişi ve serbest dolaşımı için uygun genişliktedir. Bisiklet yolu ihtiyacı göze çarpmaktadır. (Fotoğraf 18)

Fotoğraf 19: Cumhuriyet Caddesi Engelli Geçiş Parkuru

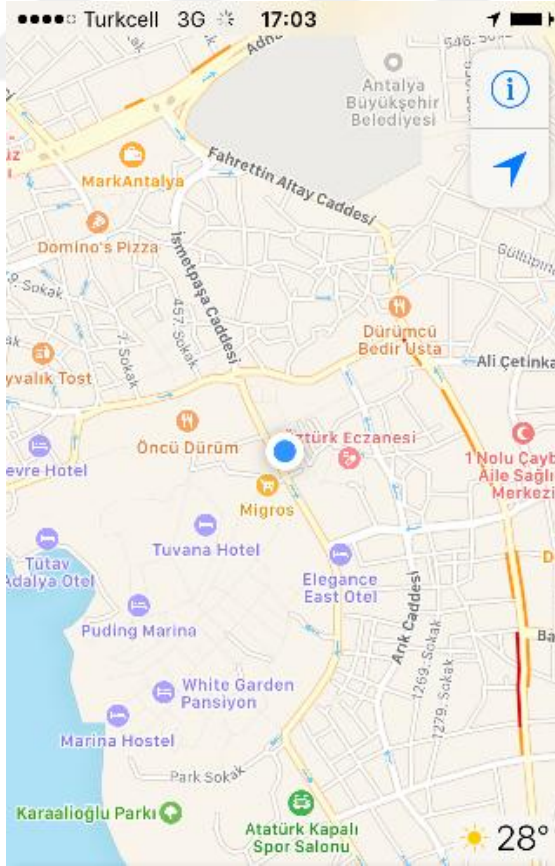
Engelli geçiş alanlarının düzenlemesi ve işaretlemeleri bu noktada özellikle belirgin olduğu için dikkat çekicidir.(Fotoğraf 19)

Fotoğraf 20: Cumhuriyet Caddesi Telefon Kulübeleri

Telefon kulübeleri ve ödeme noktası zeminden yüksekte olduğu için engelsiz düzenlemeye ihtiyaç vardır. (Fotoğraf 20)

Fotoğraf 21: Cumhuriyet Caddesi Konumu

Cumhuriyet Caddesi gözlem noktası konumu Fotoğraf 21’de görülmektedir.

Türkiye Gözlem Alanı 6: Antalya Arkeoloji Müzesi Kavşak Düzenlemesi

Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 22: Antalya Müzesi Kavşağı ve Yaya Geçidi

Yaya geçidinde trafik ışığı, sesli anons ve işaretlerin olmadığı gözlenmiştir. (Fotoğraf 22)

Fotoğraf 23: Yaya Kaldırımı ve Yaya Geçidi

Yaya kaldırımı boyunca görme engelliler için hissedilebilir yüzey kaplaması olmadığı, belirli noktalarda bu düzenlemenin yapıldığı, süreklilik sağlamadığı, kesintili olduğu gözlenmiştir. (Fotoğraf 23)

Fotoğraf 24: Yaya Kaldırımı ve Bankamatik Düzenlemesi

Antalya kent merkezindeki bankamatik noktalarının ağırlıklı olarak engelsiz olduğu gözlenmiştir. (Fotoğraf 24)

Türkiye Gözlem Alanı 7: Antalya Cumhuriyet Meydanı Sosyal Alanlar

Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 25: Cumhuriyet Meydanı Yaya Yolu

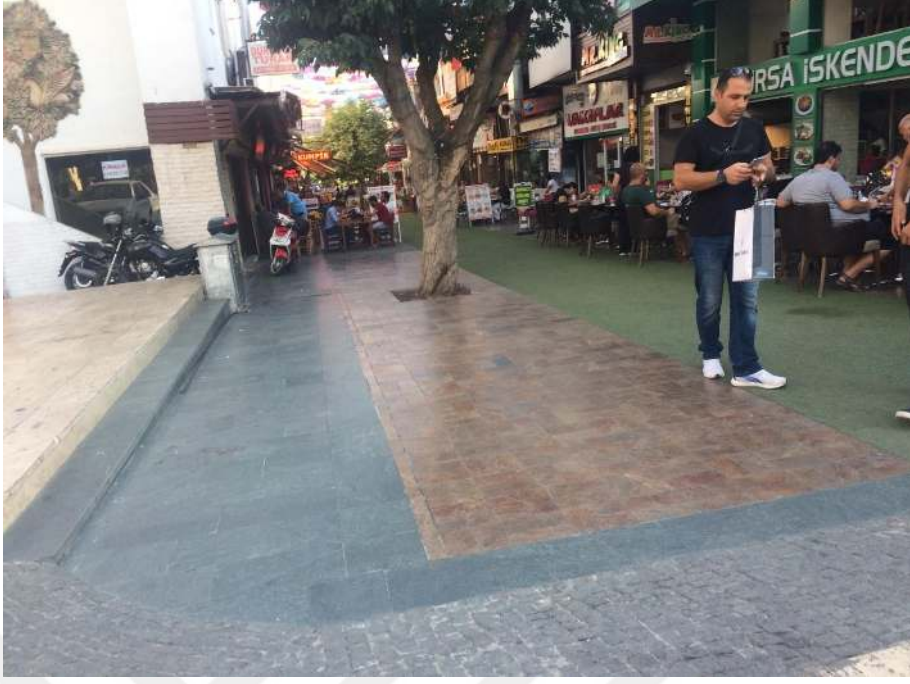
Meydan çevresinde herkes için güvenli bir serbest dolaşım imkânı sağlanmıştır. (Fotoğraf 25)

Fotoğraf 26: Cumhuriyet Meydanı Sosyal Mekanları

Sosyal mekanların olduğu alanda yer döşemelerinin yürürken sıkıntı yarattığı gözlenmiştir. (Fotoğraf 26)

Fotoğraf 27: Yeme İçme Alanları, Yaya Yolu ve Kaldırımlar

Mekansal engelli giriş düzenlemelerinin yapıldığı dikkat çekmektedir.
(Fotoğraf 27)

Fotoğraf 28: Bulvar Yaya Geçidi

Yaya geçidinde hissedilebilir yüzey ve sesli uyarı sisteminin olduğu gözlenmiştir. (Fotoğraf 28)

Türkiye Gözlem Alanı 8: Kaleiçi Hadrian Giriş Kapısı

Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 29: Hadrian Kapısı Girişi

Kaleiçinin bu kapısında ortopedik engelli geçişine uygun bir düzenleme gözlenmemiştir. (Fotoğraf 29)

Fotoğraf 30: Atatürk Caddesi

Karakaş Camii'ne engelsiz yaya geçiş noktası gözlenmemiştir. (Fotoğraf 30)

Fotoğraf 31: Hadrian Kapısından Kaleiçine Geçiş Alanı

Kaleiçi tarafında görme engelliler için hissedilebilir yüzey düzenlemeleri göze çarpmaktadır. (Fotoğraf 31)

Türkiye Gözlem Alanı 9: Kaleiçi, Kesik Minare, Korkut Camii

Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 32: Kaleiçi Ara Sokakları ve Yaya Yolu

Kaleiçinde dolaşım alanı kısıtlı olmakla birlikte görme engelli düzenlemeleri mevcuttur. (Fotoğraf 32)

Fotoğraf 33: Kaleiçi Yaya Dolaşım Alanı

Zemin döşemeleri dolaşım alanlarında bölgesel olarak değişmekte ve pek çok noktada çeşitlilik göstermektedir. (Fotoğraf 33)

Fotoğraf 34: Kaleiçi Yaya Yolları

Araç girişi yasak olan alanlarda engelli ve yaşlılar için araç tahsis edildiği gözlenmiştir. (Fotoğraf 34)

Türkiye Gözlem Alanı 10: Antalya Büyükşehir Tiyatrosu Çevresi

Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 35: Büyükşehir Tiyatrosu Bahçesi

Bahçe ve park arasında engelli geçiş rampası gözlenmemiştir. (Fotoğraf 35)

Fotoğraf 36: Büyükşehir Tiyatrosu Girişi

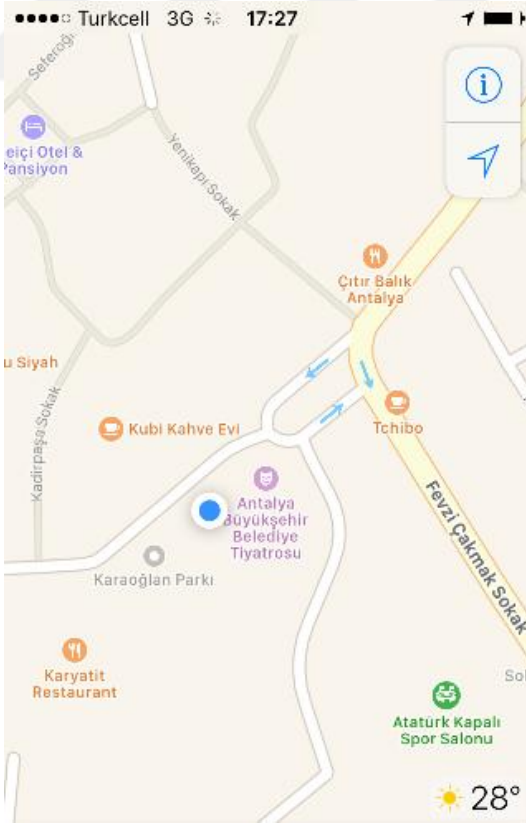
Tiyatro giriş kapısında rampa düzenlemesi gözlenmemiştir. (Fotoğraf 36)

Fotoğraf 37: Büyükşehir Tiyatrosu Otoparkı

Belediye tiyatro alanında engelli otopark alanı gözlenmemiştir. (Fotoğraf 37)

Fotoğraf 38: Antalya Büyükşehir Tiyatrosu Konumu

Tiyatro coğrafi konumu Fotoğraf 38'deki gibidir.

Türkiye Gözlem Alanı 11: Antalya Turizm Ofisi (Kaleiçi Mevkii)

Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 39: Turizm Ofisi Otoparkı

Engelliler için park yeri tahsis edilmediği gözlenmiştir. (Fotoğraf 39)

Fotoğraf 40: Kaleiçinden Turizm Ofisi Bahçesine Geçiş Yaya Yolu

Turizm ofisi girişi camdan yapılmış kapı görme engelliler için uyumlu değildir. Ayrıca yer döşemelerinin zaman zaman yürüme zorluğuna neden olduğu gözlenmiştir. (Fotoğraf 40)

Fotoğraf 41: Antalya Turizm Ofisi Turist Bilgilendirme Dokümanları

Turizm bilgilendirme ofisinden temin edilen Antalya Kent Planının engelliler için düzenlemeleri içermediği tespit edilmiştir. (Fotoğraf 41)

Fotoğraf 42: Turist Bilgilendirme Ofisi Otoparkı ve Bahçesi

Turizm Ofisi bahçesindeki havuzun herkes için tehlike arz edebilecek şekilde korkuluksuz olduğu gözlenmiştir. (Fotoğraf 42)

Türkiye Gözlem Alanı 12: Antalya Karaalioğlu Parkı

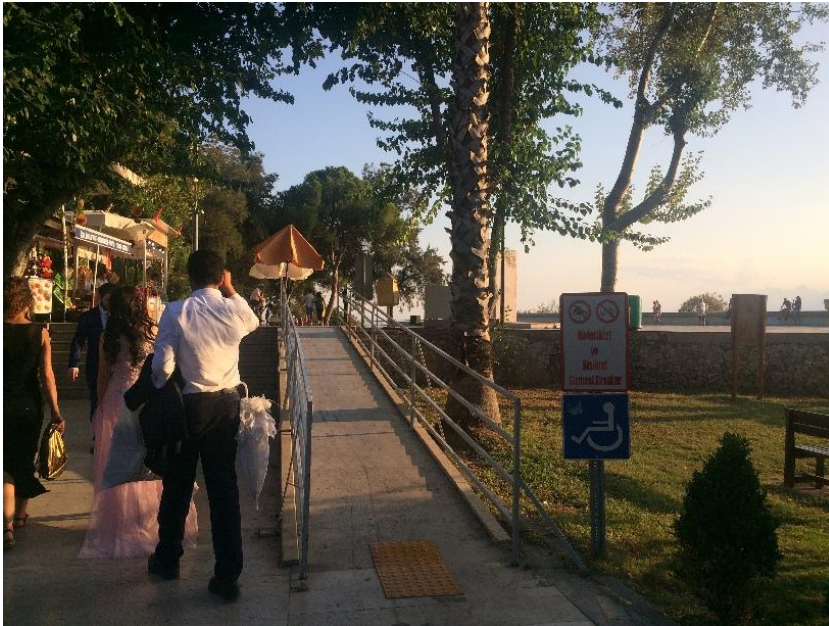
Gözlem Tarihi: 26.09.2017

Fotoğraf 43: Karaalioğlu Parkı Yaya Yolu

Parkın dolaşım alanlarının iyi düzenlenmiş olmakla birlikte görme engelliler için hissedilebilir yüzey plakalarının yer yer sökülüş olduğu, herkes için yürüme zorluğu yarattığı gözlenmiştir. (Fotoğraf 43)

Fotoğraf 44: Karaalioğlu Parkı Engelli Geçiş Rampası

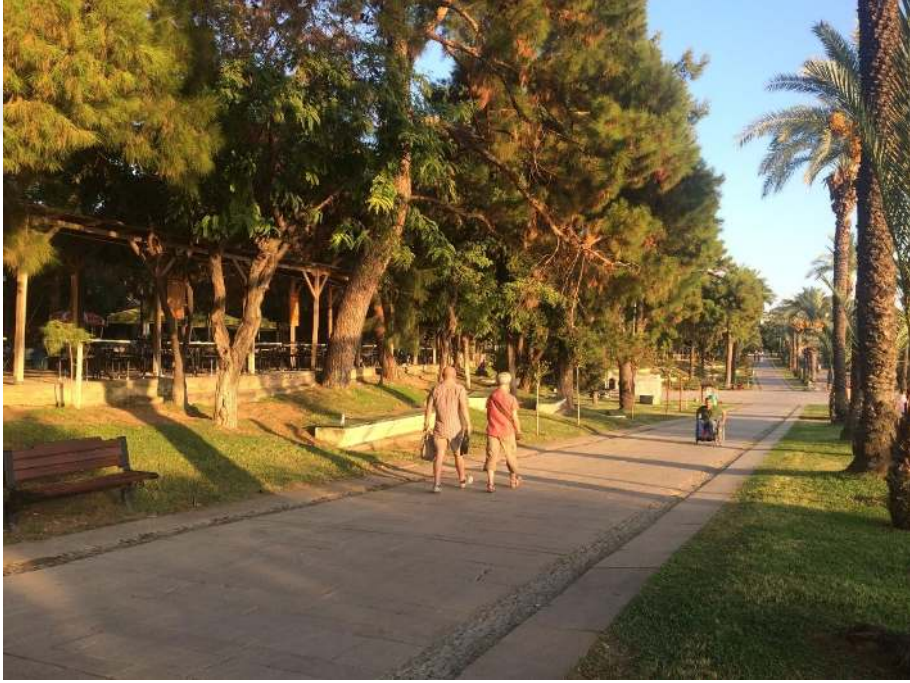

Park girişindeki engelli rampasının bisiklet ve motosiklet kullanıcıları tarafından suistimal edildiği bu konudaki uyarı levhasından anlaşılmaktadır. (Fotoğraf 44)

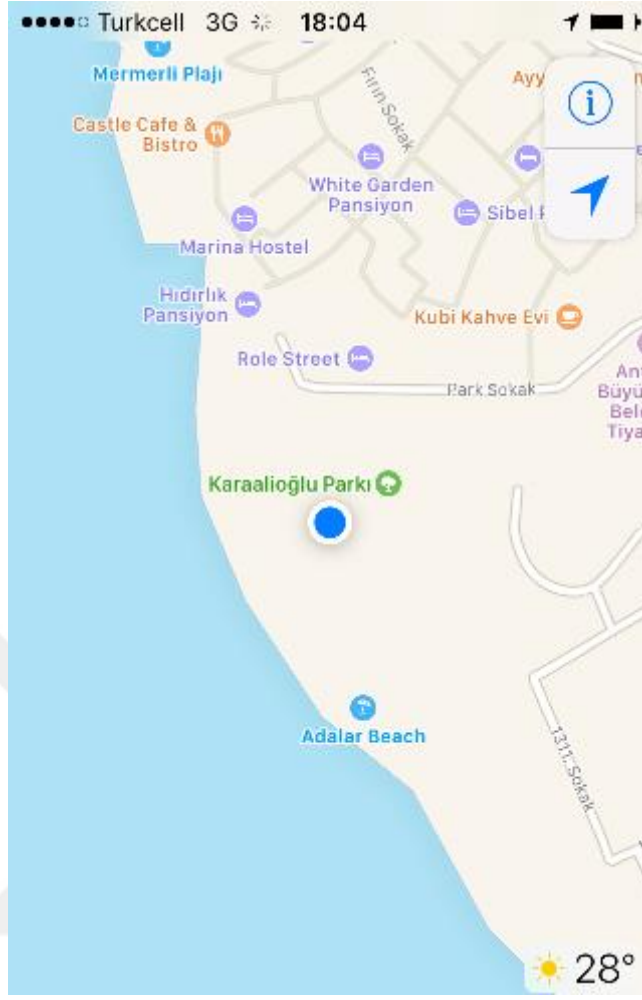
Fotoğraf 45: Karaalioğlu Parkı Yaya Yolu Kenar Korkulukları

Fotoğraf 46: Karaalioğlu Parkı Engelsiz Dolaşım Alanı

Fotoğraf 47: Karaaliolu Parkı Konumu

Türkiye Gözlem Alanı 13: Antalya Atatürk Kültür Parkı

Gözlem Tarihi: 24.09.2017

Fotoğraf 48: Atatürk Kültür Parkı Engelsiz Dolaşım Alanı

Parkin içerisinde çocuklar için oyun parkı ve engelsiz dolaşım alanları mevcuttur. (Fotoğraf 48)

Türkiye Gözlem Alanı 14: Antalya Otogarı

Gözlem Tarihi: 23.09.2017

Fotoğraf 49: Antalya Otogarı

Antalya otogarında serbest dolaşım alanı sağlanmış olmakla birlikte zemin kaplaması kayma riski olan bir malzemeden yapılmıştır. Engelli rampaları kenar geçişleri keskindir. Görme engelli düzenlemesi gözlenmemiştir. (Fotoğraf 49)

Türkiye Gözlem Alanı 15: Engelli Dostu Eğlence Parkı

Gözlem Tarihi: 27.09.2017

Fotoğraf 50: The Land of Legends Engelli Otopark Alanı

Engelsiz otopark alanına araçların bırakıldığı gözlenmiştir. (Fotoğraf 50)

Fotoğraf 51: Engelli Dostu Sembol ve İşaretlemeler

Engelsiz işaretlemeleri tamdır ve WC alanı girişi, zemin döşemeleri, dolaşım alanları açıktır. (Fotoğraf 51)

Fotoğraf 52: Eğlence Parkı Nakliye Araçları

Engelsiz bir nakliye aracı bulunmadığı gözlenmiştir. Telefon ile bu konuda bilgi sorulmuş, yetkililerce henüz bu yönde bir düzenleme olmadığı bildirilmiştir. (Fotoğraf 52)

Fotoğraf 53: Eğlence Parkı Girişi Kontrol Noktası

Eğlence parkı giriş alanında güvenlik kontrol noktasının engelli bireylerin geçişi için uygun düzenlemelere sahip olmadığı gözlenmiştir. (Fotoğraf 53)

Fotoğraf 54: Eğlence Parkı Haritası

Eğlence parkı içindeki engelsiz yerler haritada işaretlenmiştir. (Fotoğraf 54)

Türkiye Gözlem Alanı 16: Aksu (Mall of Antalya) Üst Geçidi

Gözlem Tarihi: 27.09.2017

Fotoğraf 55: Aksu Üst Geçidi

Yürüyen merdiven ile üst geçit geçişi kolaylaştırılmıştır. (Fotoğraf 55)

Fotoğraf 56: Aksu Üst Geçidi Yürüyen Merdivenleri

Üst geçit kullanımı yürüyen merdivenler ile kolaylaştırılmıştır. (Fotoğraf 56)

Türkiye Gözlem Alanı 17: Göksu Mevkii Kent Meydanı Üst Geçidi

Gözlem Tarihi: 27.09.2017

Fotoğraf 57: Göksu Mevkii Üst Geçidi

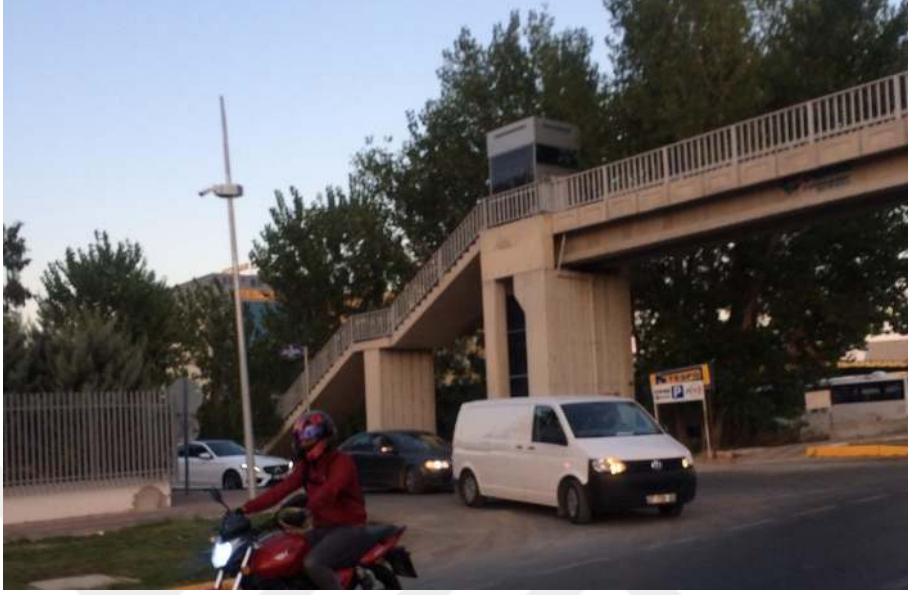

Üst geçit geçişi yürüyen merdiven ile kolaylaştırılmıştır, asansör mevcuttur.
(Fotoğraf 57)

Türkiye Gözlem Alanı 18: Düdenbaşı Üst Geçidi

Gözlem Tarihi: 27.09.2017

Fotoğraf 58: Göksu Mevkii Üst Geçidi Asansörü

Üst geçitte asansör mevcut olmakla birlikte kullanım dışıdır. (Fotoğraf 58)

Fotoğraf 59: Düdenbaşı Üst Geçidi Asansörü

Üst geçit asansörü mevcut, ancak kullanılamaz durumdadır. (Fotoğraf 59)

Türkiye Gözlem Alanı 19: Sedir Mahallesi

Gözlem Tarihi: 27.09.2017

Fotoğraf 60: Sedir Mahallesi Üst Geçidi Yürüyen Merdivenleri

Mimari olarak iyi tasarlanmış, taksi ve otobüs duraklarına yakın erişilebilirliği yüksek bir üst geçittir. (Fotoğraf 60)

Türkiye Gözlem Alanı 20: Karaaliolu Parkı Giriş (Hıdırlık Kulesi)

Gözlem Tarihi: 27.09.2017

Fotoğraf 61: Hıdırlık Kulesi Kıyısı Engelli Parkuru

Park alanının girişindeki kule çevresi yaya yolları engelsiz erişime uygun düzenlenmiştir. (Fotoğraf 61, Fotoğraf 62)

Fotoğraf 62: Hıdırlık Kulesi Yaya Yolu

ABD Gözlem Alanı 1: New York (Manhattan Bölgesi)

Gözlem Tarihi: 21.10.2017

Fotoğraf 63: Engelliler İçin Ayrılmış Oturma Alanı

Nezaket koltukları öncelikli olarak engelli ve refakat ihtiyacı olan kişiler için ayrılmıştır. (Fotoğraf 63)

Fotoğraf 64: Metroda Engelli Girişi

Metro istasyonlarında engelli yolcular için düzenleme olduğunu bildirir işaretleme giriş noktasında yer almaktadır. (Fotoğraf 64)

Fotoğraf 65: Metro Girişi Engelli Rampası

Tüm engelli rampaları eğim ve dolaşım alanlarına sadık kalınarak yapılmıştır.
(Fotoğraf 65)

Fotoğraf 66: 46. Cadde Kavşağı Yaya Geçitleri

Yaya geçitleri her köşede ışıklandırma ve sesli uyarısı ile aynı standarttır.
(Fotoğraf 66)

Fotoğraf 67: 42. Cadde ve Broadway Köşesi Yaya Geçidi

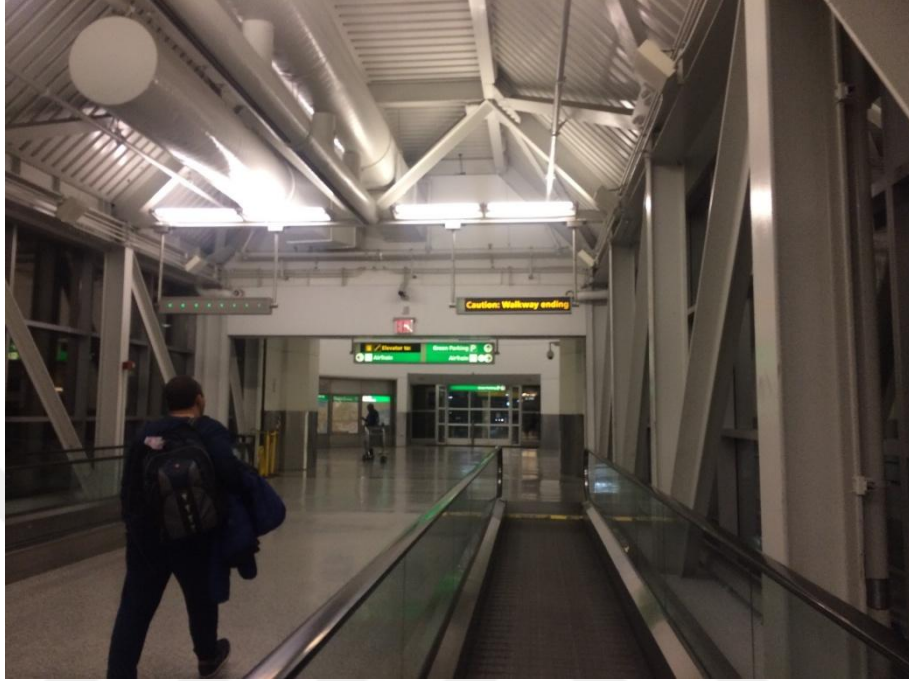

Yaya yolları, kaldırımlar ve geçitlerin zemin kaplaması aynı materyalden yapılmıştır. (Fotoğraf 67)

ABD Gözlem Alanı 2: New York (JFK Havaalanı)

Gözlem Tarihi: 21.10.2017

Fotoğraf 68: Havaalanı Yaya Yolu Yürüme Bandı

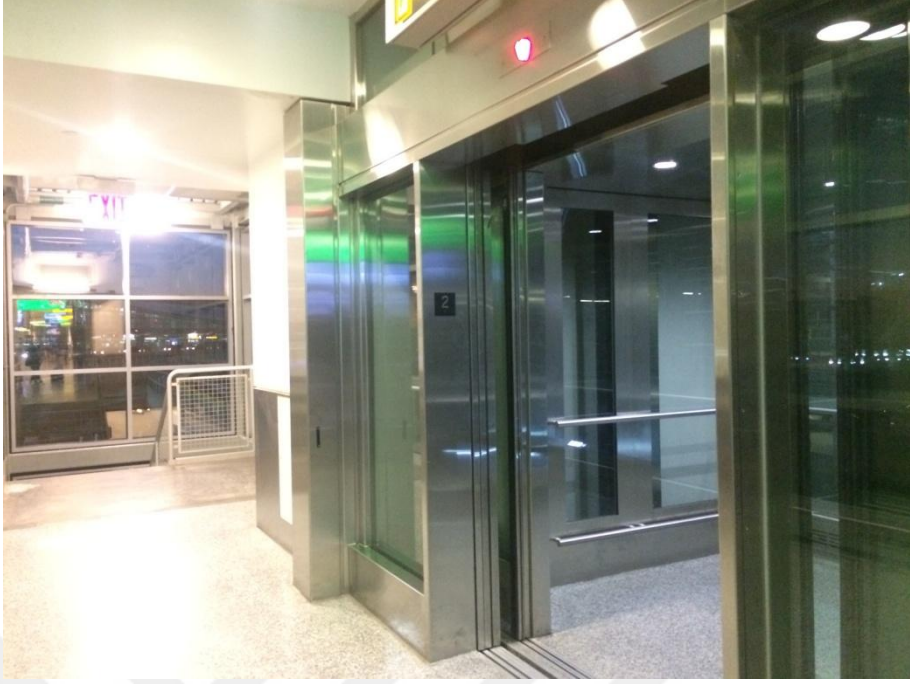
Yaya yolları, dolaşım alanları ve işaretlemeler standartlara uygundur.
(Fotoğraf 68)

Fotoğraf 69: Yürüyen Merdivenler

Havaalanı giriş çıkış ve dolaşım alanları herkes için uygun düzendedir.
(Fotoğraf 69)

Fotoğraf 70: Asansörler

Asansörler herkes için uygun düzendedir. (Fotoğraf 70)

Fotoğraf 71: Terminal Geçiş Bölgesi

Terminaller arası geçişte erişilebilir alanlar devam etmektedir. (Fotoğraf 71)

Fotoğraf 72: Servis Aracı Engelli Rampası

Terminal ve biniş kapısı arasındaki yolcu transferlerini yapan servis araçları erişilebilirlik tedbirlerini alarak yolcuları karşılamaktadır. (Fotoğraf 72)

ABD Gözlem Alanı 3: New York (Times Square-Wall Street Bölgesi)

Gözlem Tarihi: 21.10.2017

Fotoğraf 73: Trafik Işıkları ve Yaya Geçitleri

Yaya geçitleri geniş ve konforlu şekilde düzenlenmiştir. (Fotoğraf 73)

Fotoğraf 74: Yaya Yolları

Kavşaklar, kaldırım yükseklikleri herkes için erişilebilirdir. (Fotoğraf 74)

Fotoğraf 75: Yaya Geçitleri ve Rampalar

Tüm kaldırım yükseklikleri rampa geçişleri tam uyumludur. (Fotoğraf 75)

Fotoğraf 76: Otobüs Gzerghi, Durak ve Kaldırımlar

Yol gzerghi, otobüs durakları, bekleme alanları net olarak belirlenmiştir. (Fotoğraf 76)

Fotoğraf 77: Kaldırım, Rampa ve Yön Levhaları

Kaldırım yükseklikleri daima standart, yol kenarındaki levhalar bilgilendirme içeriği bellidir. (Fotoğraf 77)

ABD Gözlem Alanı 4: New York (Seventh&Eighth Ave)

Gözlem Tarihi: 21.10.2017

Fotoğraf 78: Bulvar, Yaya Geçitleri

Bulvarlarda adaların yerleşimi, yaya geçitleri nizamidir. (Fotoğraf 78)

Fotoğraf 79: Yaya Geçidi, Kaldırımlar

Yaya geçidi ve kaldırımlar geçiş noktaları itibariyle engelsizdir. (Fotoğraf 79)

Fotoğraf 80: Engelli Geçiş Alanları

Bina girişi engelsiz düzenlemeleri mimariye uyarlanmıştır. (Fotoğraf 80)

Fotoğraf 81: Kaldırım, Yaya Geçitleri ve Yaya Yolları

En yoğun noktalarda yaya geçitlerinin yerleşimi, kaldırımlar yük taşıyanlar ve yürüme zorluğu çekenlere uygun düzendedir. (Fotoğraf 81)

Fotoğraf 82: Metro Giriş ve Yaya Kaldırımları

Metro giriş noktasında engelli işaretlemeleri, yaya yolları yüzey kaplamaları dolaşım alanlarında herkesin rahatça hareket edebilmesi için düzenlenmiştir. (Fotoğraf 82)

ABD Gözlem Alanı 5: New York (Battery Park)

Gözlem Tarihi: 21.10.2017

Fotoğraf 83: Yaya Yolları

Tüm turistik noktalar serbest dolaşım için uygun genişliktedir. (Fotoğraf 83)

Fotoğraf 84: Açık Alanlarda Engelli Dolaşımı

Park ve bahçeler uygun ışıklandırma, evre düzenlemesi ve serbest dolaşım ortamına sahiptir.

Fotoğraf 85: Kaldırım, Durak ve Park Girişi

Duraklama alanları, yol kenarları çevreye rahatsızlık vermeyecek şekilde yürütülen iş çalışmaları güvenlik önlemleri ile çevrelenmiştir. (Fotoğraf 85)

Fotoğraf 86: Bisiklet, Yaya Yolu ve Trafik Işıkları

Trafik ışıklarında sesli uyarıların bazı noktalarda olmadığı gözlenmiştir. (Fotoğraf 86)

Fotoğraf 87: Açık Alan Dolaşımı, Yaya Geçidi

Park içinde ve çevresinde yaya geçitleri güzergahının açık olduğu, dolaşım alanı olarak bırakıldığı dikkate değerdir. (Fotoğraf 87)

ABD Gözlem Alanı 6: San Antonio (North Star Mall)

Gözlem Tarihi: 22.10.2017

Fotoğraf 88: Otopark Alanı

Engelliler için yeterli park yeri sağlanmıştır. (Fotoğraf 88, Fotoğraf 89)

Fotoğraf 89: Engelli Otopark Alanı

Fotoğraf 90: Engelli Otopark Alanı

Farklı noktalarda yapılan gözlemlerde alışveriş merkezlerinde engelli otopark alanlarının işaretlemeleri, genişlik ve yerleşimleri ile tutarlılığı dikkate değerdir. (Fotoğraf 90)

ABD Gözlem Alanı 7: San Antonio (Saks Fifth Avenue)

Gözlem Tarihi: 22.10.2017

Fotoğraf 91: Alışveriş Merkezi Giriş Kapısı

Her kapıda alışveriş merkezine engelsiz giriş düzenlemesi bulunmamaktadır. Otomatik kapılar ile geçiş kolaylığı sağlanmıştır. (Fotoğraf 91, Fotoğraf 92)

Fotoğraf 92: Engelli Giriş Kapısı

ABD Gözlem Alanı 8: San Antonio (Morgan's Wonderland Girişı)

Gözlem Tarihi: 22.10.2017

Fotoğraf 93: Morgan's Wonderland Engelli Otopark Alanı

Eğlence parkı otoparkı ile de tam engelsiz olarak tasarlanmıştır. (Fotoğraf 93, Fotoğraf 94)

Fotoğraf 94: Morgan's Wonderland Engelli Otopark Alanı 2

Fotoğraf 95: Morgan's Wonderland Giriş Kapısı

Giriş kapısı erişilebilirlik düzenlemeleri çerçevesinde tasarlanmıştır. (Fotoğraf 95)

Fotoğraf 96: Morgan's Wonderland Bilgilendirme Levhası

Kapı girişini engellemeyecek bir noktaya park açılış saatlerini bildirir levha yerleştirilmiştir. (Fotoğraf 96)

Fotoğraf 97: Morgan's Wonderland Engelsiz Giriş Kapısı

Engelsiz girişine uygun iç kapı ve zemin için de her detay düşünülmüştür.
(Fotoğraf 97)

ABD Gözlem Alanı 9: San Antonio (Morgan's Wonderland)

Gözlem Tarihi: 22.10.2017

Fotoğraf 98: Morgan's Wonderland Eğlence Parkı

Park alanında dolaşım alanları tümüyle engelsizdir. Kullanılan malzemeler zarar vermeyecek nitelikte ve özel materyalden yapılmıştır. (Fotoğraf 98, Fotoğraf 99)

Fotoğraf 99: Morgan's Wonderland Eğlence Parkı Engelsiz Düzenlemeleri

Fotoğraf 100: Morgan's Wonderland Engelsiz Dönme Dolap

Park içerisinde tüm eğlence unsurları güvenliği sağlanarak herkes için kullanılabilir şekilde tasarlanmıştır. (Fotoğraf 100)

Fotoğraf 101: Morgan's Wonderland Eğlence Parkı Engelsiz Dolaşım Alanları

Rampalar mimari ile bütünleşik şekilde uygun noktalara yerleştirilmiştir. (Fotoğraf 101)

Fotoğraf 102: Morgan's Wonderland Engelsiz Balık Tutma Alanı

Park alanında tekerlekli sandalye ile geçişe uygun tasarlanmış balık tutma alanı mevcuttur. (Fotoğraf 102)

ABD Gözlem Alanı 10: San Antonio (Morgan's Wonderland-Park)

Gözlem Tarihi: 22.10.2017

Fotoğraf 103: Engelsiz Çocuk Oyun Parkı

Çocukların güvenle oynamaları için özel malzemeden tasarlanmış çocuk parkı sağlıklı çocuklar için de son derece uygundur. (Fotoğraf 103, Fotoğraf 104)

Fotoğraf 104: Engelsiz Çocuk Salıncakları

Fotoğraf 105: Engelsiz Salıncaklar

Tekerlekli sandalye ile sallanılabilir salıncaklar ve çocuklarını bu salıncaklarda sallayan ailelerin mutluluğu gözlenmiştir. (Fotoğraf 105)

Fotoğraf 106: Engelsiz Mini Tren İstasyonu ve Parkuru

Park alanını turlayan mini trene ait istasyon da engelsizdir. (Fotoğraf 106)

Fotoğraf 107: Engelsiz Tren Bekleme Alanı

Bekleme alanında biniş ve inişlerde refakat edecek park görevlileri engelli çocuklara yardımcı olmaya hazırdır. (Fotoğraf 107)

ABD Gözlem Alanı 11: Houston (Şehir Merkezi)

Gözlem Tarihi: 23.10.2017

Fotoğraf 108: Houston Özel Klinik Otopark Alanı

Tıp Merkezinde normal alanlardan daha fazla sayıda engelli araç park alanı gözlenmiştir. (Fotoğraf 108)

Fotoğraf 109: Özel Klinik Giriş Kapısı

Klinik giriş kapısının uluslararası standartlara uygun trabzanları, engelli rampası olduğu ve yaya yolu sirkülasyonunu engelleyecek tüm objelerden arındırılmış olduğu gözlenmiştir. (Fotoğraf 109)

Fotoğraf 110: Özel Klinik Giriş Alanı ve Asansörler

Bina giriş alanında dolaşım serbestliği ve asansör yönlendirmeleri, dinlenme alanları bulunmaktadır. (Fotoğraf 110)

Fotoğraf 111: Holcombe Bulvarı Yaya Düzenlemeleri

Bulvara inen yaya yolunun rampası, yol bordürleri ve kaldırım yüksekliği engelsiz bir düzendedir. (Fotoğraf 111)

Fotoğraf 112: Engelsiz Geçiş Alanları

Cadde yüzeyi, kaldırımlar, rampalar ve yaya geçitleri herhangi bir yükselti teşkil etmemektedir. (Fotoğraf 112)

ABD Gözlem Alanı 12: Houston (Medical Center Bölgesi)

Gözlem Tarihi: 23.10.2017

Fotoğraf 113: Medical Center Girişi Engelli Düzenlemeleri

Tıp Merkezi ana girişi, yaya geçidi ve yaya yolları işaretlemeleri dikkat çekicidir. (Fotoğraf 113)

Fotoğraf 114: Medical Center Giriş Kapısı

Bina girişi, duraklama ve bekleme alanı yol çizgileri ile belirlenmiştir. Araçtan inince kapıya kadar hiçbir engel bulunmamaktadır. (Fotoğraf 114)

Fotoğraf 115: Medical Center Yaya Geçidi ve Durakları

Yayaların dolaşım alanları düzayaktır. Kavşak ve yaya geçitleri net görüş açısına sahiptir. (Fotoğraf 115, Fotoğraf 116)

Fotoğraf 116: Engelli Rampaları, Yaya Geçidi ve Kaldırımlar

Fotoğraf 117: Kaldırımlar ve Yaya Geçidi

Zeminin yükseltisiz olması yük taşıyan yolcular için de avantaj sağlar.
(Fotoğraf 117)

ABD Gözlem Alanı 13: Houston (Metro İstasyonu Bölgesi)

Gözlem Tarihi: 23.10.2017

Fotoğraf 118: Metro İstasyonu Girişi

İşaretlemeler hem yayaların hem de sürücülerin görebileceği şekilde yerleştirilmiştir. (Fotoğraf 119)

Fotoğraf 119: Metro Binası Güzergahı

Metro girişine yaya geçidinden geçilerek ulaşılmaktadır. (Fotoğraf 119)

Fotoğraf 120: Yaya Geçiş Yolu ve Rampalar

Geçiş alanları bina yerleşimlerine uygun ve standarttır. (Fotoğraf 120)

Fotoğraf 121: Açık Alan Düzenlemeleri

Park bahçe, açık alan düzenlemeleri serbest dolaşım için yeterli alan tahsis edilerek yapılmıştır. (Fotoğraf 121)

Fotoğraf 122: Okul Servisinde Engelli Çocuk Refakati

Öğrenci otobüsü şoförü engelli çocuğun inişinde refakat etmektedir. Tam güvenli olarak binaya giriş yaptıktan sonra otobüs harekete geçmiştir. (Fotoğraf 122)

ABD Gözlem Alanı 14: Houston (Otobüs Terminali)

Gözlem Tarihi: 23.10.2017

Fotoğraf 123: Otobüs Terminali Girişi Yaya Yolu

Otobüs terminali girişinde yaya yolu ve kaldırımlarda çalışma olan alanlar işaretlenmiş, yayalar için erişilebilirlik kesintisiz olarak sağlanmıştır. (Fotoğraf 123, Fotoğraf 124)

Fotoğraf 124: Otobüs Terminali Giriş Kapısı

Fotoğraf 125: Otobüs Terminali Engelsiz Yaya Yolu

Yolcuların ağır yük ile rahatlıkla yürümelerini sağlayacak dolaşım alanları bariyerler ile çevrelenmiştir. Terminal alanında kaldırım yükseklikleri rampalar ile geçiş kolaylığı sağlanarak dengelenmiştir. (Fotoğraf 125, Fotoğraf 126)

Fotoğraf 126: Otobüs Terminal Alanı

Fotoğraf 127: Otobüs Terminali Engelli Geçiş Rampası

Yol alışması olan her noktada ikaz işaretlemeleri göze çarpmaktadır. Engelli geçiş rampalarında görme engelliler için hissedilebilir yüzeyler bulunmaktadır. (Fotoğraf 127)

ABD Gözlem Alanı 15: Houston (Medical Center Çevresi)

Gözlem Tarihi: 23.10.2017

Fotoğraf 128: Medical Center Metro İstasyonu Engelsiz Yol Düzenlemeleri

Yollar yükseltisiz ve ışıklandırmalar herkesin rahatlıkla görebileceği yüksekliktedir. Tramvay yolu ile yaya yolunun kesiştiği noktalarda bariyerler ile güvenlik sağlanmıştır. (Fotoğraf 128, Fotoğraf 129)

Fotoğraf 129: Tramvay ve Yaya Yolları

Fotoğraf 130: Standart Yaya Yolu

Araç trafiğinin az olduğu yerlerde ve otopark alanları çevresinde herkes için standart, serbest dolaşım alanları bırakılmıştır. (Fotoğraf 130, Fotoğraf 131)

Fotoğraf 131: Standart Serbest Otopark Alanı

Fotoğraf 132: Yaya Yolu Standart Engelsiz Düzenlemeleri

Yaya yolları köşe noktalarında standart kaydırmaz ve hissedilebilir yüzeyi olan rampalar bulunmaktadır. (Fotoğraf 132)

ABD Gözlem Alanı 16: Washington DC (Dulles Airport)

Gözlem Tarihi: 24.10.2017

Fotoğraf 133: Havaalanı Engelsiz Dolaşım Alanları

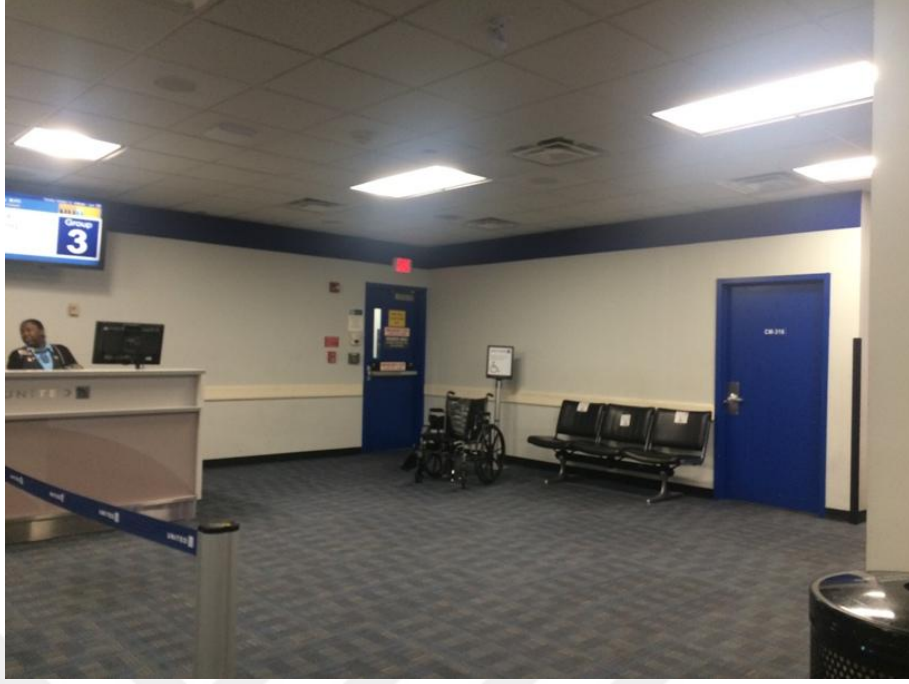
Havaalanı iç dolaşımı, zemin döşemesi, engelli geçişine uygun rampalar ile engelsiz hale getirilmiştir. (Fotoğraf 133)

Fotoğraf 134: Havaalanı Bilgilendirme Şeması

Havaalanı içindeki engelli giriş kapıları, WC ve diğer düzenlemelerin yerleşimi haritada gösterilmiştir. (Fotoğraf 134)

Fotoğraf 135: Engelli Yolcu Refakatçi Düzenlemeleri

Oturma alanlarında ve check-in için öncelik, refakat gerektiren yolcular için tekerlekli sandalye hizmeti gibi düzenlemeler havaalanının her noktasında mevcuttur. (Fotoğraf 135, Fotoğraf 136)

Fotoğraf 136: Check-In Engelli Geçiş Önceliği

Fotoğraf 137: Otomatik Engelsiz Giriş Kapısı

Havaalanı içinde tüm kapılar otomatiktir. (Fotoğraf 137)

ABD Gözlem Alanı 17: Washington DC (Şehir Merkezi)

Gözlem Tarihi: 25.10.2017

Fotoğraf 138: Şehir Haritası (Engelsiz Erişim Noktaları)

Şehir haritası belirli noktalarda yer almaktadır. Engelsiz metro istasyonları için işaretlemeler harita üzerinde görülebilmektedir. (Fotoğraf 138)

Fotoğraf 139: Standart Yaya Geçidi

Washington’da yaya geçitleri, rampa ve kavşaklar tüm noktalarda standarttır.
(Fotoğraf 139, Fotoğraf 140)

Fotoğraf 140: Standart Rampa

Fotoğraf 141: Standart Yaya Yolu

Yaya yolları, açık alanlardaki standart düzenlemeler, okul binaları çevresinde engelli çocuklar için özel uyarılar da içermektedir. (Fotoğraf 141, Fotoğraf 142)

Fotoğraf 142: Standart Kaldırım ve Park Alanları

ABD Gözlem Alanı 18: Washington DC (Bina ve Yerleşim Alanları)

Gözlem Tarihi: 25.10.2017

Fotoğraf 143: Standart Engelli Otopark Düzenlemesi

Otopark alanından varış noktasına engelli geçiş yolu belirlenmiştir. (Fotoğraf 143)

Fotoğraf 144: Standart Asansör Düzenlemeleri

Asansör içlerinde tutunma bariyeri, Braille ile işaretlenmiş butonlar ve sesli uyarılar tüm binalarda standart hale getirilmiştir. (Fotoğraf 144)

Fotoğraf 145: Metro İstasyonu Giriş Alanı

Metro durağı girişlerinde dolaşım serbestliği açık alanlar bırakılarak sağlanmıştır. (Fotoğraf 145)

Fotoğraf 146: Engelli Alışveriş Yardım Butonu

Alışveriş reyonlarında engelli müşterilerin yardıma ihtiyaç duymaları halinde kullanabilecekleri butonlar bulunmaktadır. (Fotoğraf 146)

Fotoğraf 147: Engelli WC

Binalarda engellilerin kullanımına tahsis edilmiş tuvaletler bulunmaktadır.
(Fotoğraf 147)

ABD Gözlem Alanı 19: Washington DC (Kongre Binası ve Çevresi)

Gözlem Tarihi: 25.10.2017

Fotoğraf 148: The National Mall Yerleşim Haritası

Yerleşim haritasında engelli düzenlemeleri özel semboller ile işaretlenmiştir. (Fotoğraf 148)

Fotoğraf 149: Kongre Binası Çevresi Yaya Geçiti

Kavşak, yaya geçidi ve trafik ışıkları erişilebilirdir. (Fotoğraf 149)

Fotoğraf 150: Washington Anıtı Çevresi Yaya Geçidi Düzenlemeleri

Yaya yolları, geçitler, sesli ve görsel uyarılar, rampa düzenlemesi, zemin kaplamaları tümüyle erişilebilirdir. (Fotoğraf 150, Fotoğraf 151)

Fotoğraf 151: Beyaz Saray Çevresi Yaya Yolları

Fotoğraf 152: Federal Triangle Engelli Geçişine Uygun Kaldırım Düzenlemeleri

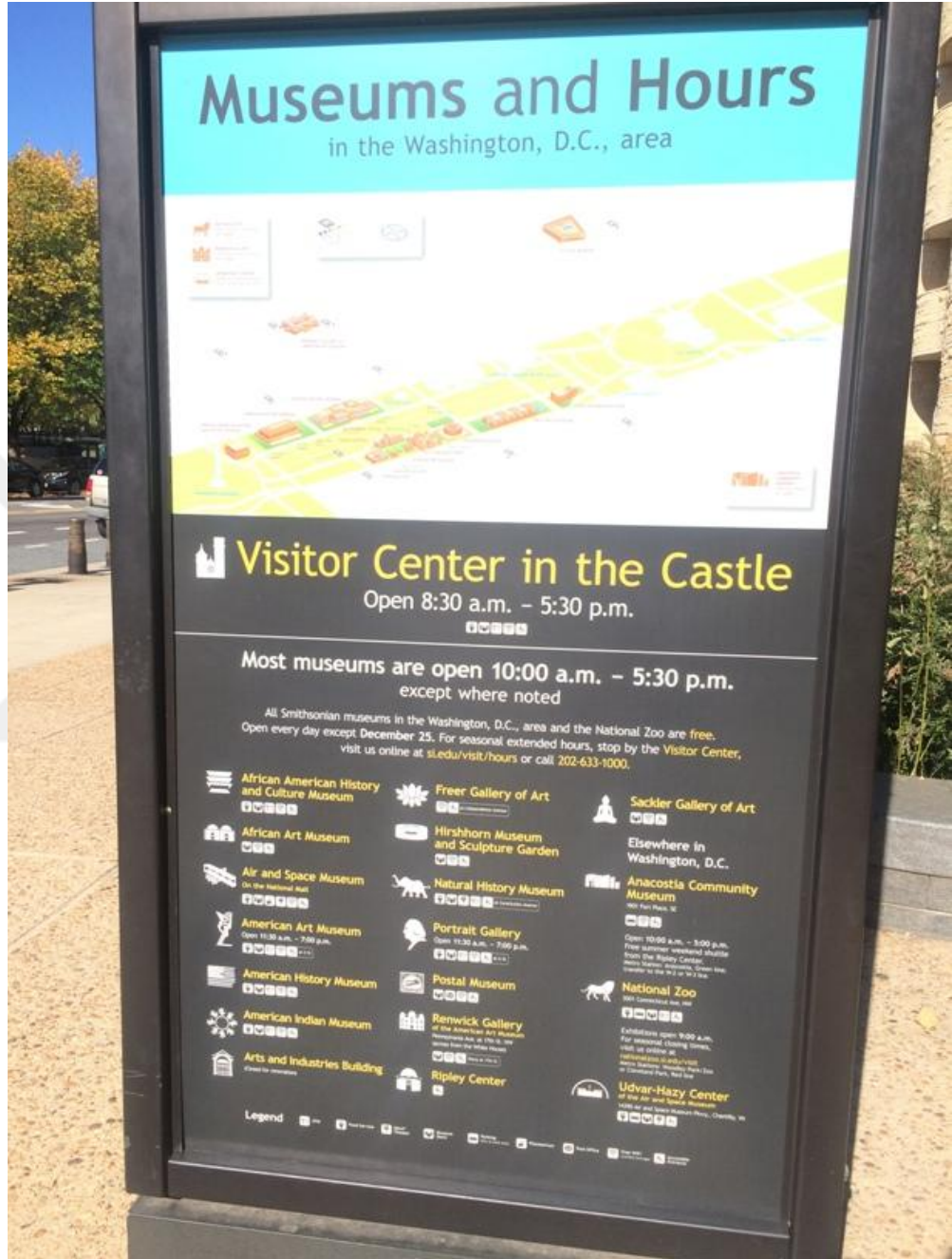

Refakatli ya da refakatsiz olarak engelli bireyler için uygun kaldırımlarda herkes seyahat özgürlüğüne sahiptir. (Fotoğraf 152)

ABD Gözlem Alanı 20: Washington DC (Müzeler ve Kamu Binaları)

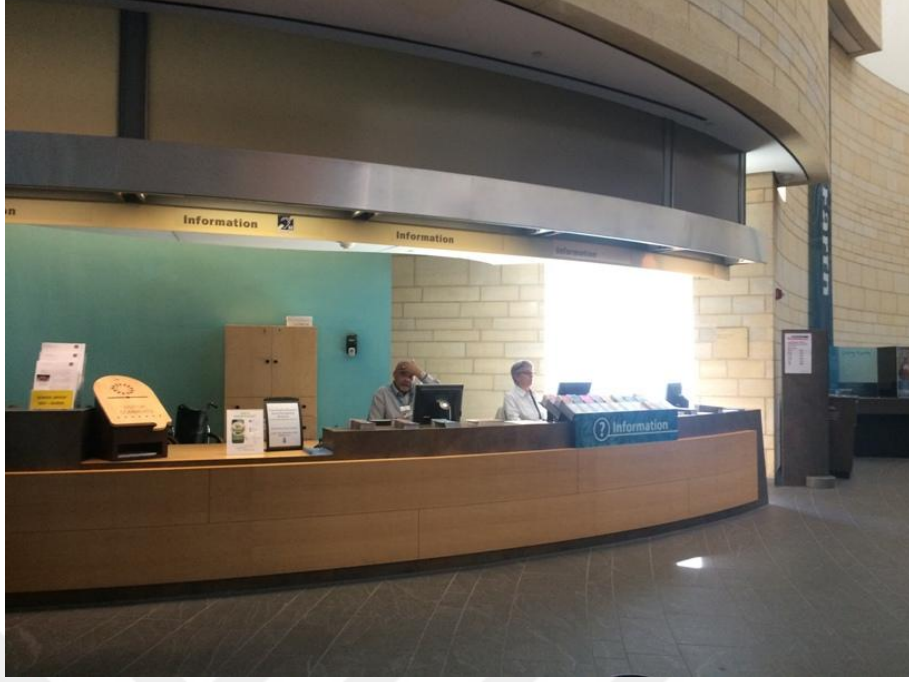
Gözlem Tarihi: 27.10.2017

Fotoğraf 153: Washington DC Müzeleri Ziyaretçi Bilgilendirmeleri

Müze ziyaretçi bilgilendirme panosunda herkes için engelsiz düzenlemeler ile ilgili işaretler kullanılmıştır. (Fotoğraf 153)

Fotoğraf 154: İşaret Dili Desteği Olan Müze Ziyaretçi Danışma Masası

Müze giriş alanında herkesin görebileceği bir noktada işaret dili desteği işareti yer almaktadır. (Fotoğraf 155)

Fotoğraf 155: Engelli Giriş Kapısı

Engelli girişine uygun noktalar işaretlenmiştir. (Fotoğraf 155)

Fotoğraf 156: Engelli Giriş Yönlendirmeleri

Engelli girişinin ne tarafta olduğu binaların tümünde görünür şekilde işaretlenmiştir. Otomatik olmayan kapılarda engelli geçişi için kapı açma butonları yer almaktadır. (Fotoğraf 156)

Fotoğraf 157: Engelli Girişi Otomatik Kapı Açma Butonu

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres			
İl	Antalya	İlçe	Konyaaltı
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Sahil Yolu (Mavi Bayraklı Plaj)		
Adres Detayı (tercihan)	Liman Sahili başlangıcı (Konya altı Plajı)		
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	01		
Görsel Kodu	01 (18:07 - 18:24) 1mg 1820 - 21 - 22 - 23 - 25		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	23.09.2017	Gözlem Notları Sahile inen rampa belirli bir noktaya kadar.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Sahil yolu güzergahı.		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri	7-8 km uzunluğunda Sahil Şeridi		
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☒ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☒ Kent Parkı			
☒ Diğer:	Sahile iniş rampası		
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Rampalar Sahile kadar geliyor. Sahilde tekerekli sandalye ile ilerlemek için ahşap paletler yerleştirilmiş, mevsim itibarıyla toplanmış.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres			
İl	Antalya	İlçe	Konyaaltı
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Konyaaltı Kent Meydanı		
Adres Detayı (tercihan)	Sahil		
Düzenleme Türü	Halka Azık Kent Düzenlemeleri		
Takip Numarası	02		
Görsel Kodu	02 (18:38 - 18:47) 186:1826+33-34-35-38		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	23.09.17	Gözlem Notları Adım adım planlanmış, görme engelli düzenlemesine rastlanmadı.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Sahil bölgesinde, deniz manzaralı, şık kafeler, sosyal tesisler.		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri	Konya altı Sahil yolu üzerinde		
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☒ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☒ Durak	☒ Halka açık tuvalet		
☒ Kent Parkı			
☐ Diğer; <u>Görme - işitme engelli düzenlemesine rastlanmadı, işaretlenecek.</u>			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı Engelli tuvaleti ile ilgili levha ya da göstergeler rastlanmadı. Asansör ve park içinde görme engelli saretlemesi de bulunmuyor.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER	
Adres	Antalya Müzesi Kavşağı ve Giriş Alanı
İl	Antalya İlçe
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Park Alanı, Caddesi ve Tramvay Yolu
Adres Detayı (tercihan)	
Düzenleme Türü	
Takip Numarası	04
Görsel Kodu	04 (16:45 - 16:50) im6 (1878-77 (76) 75 (74) 73 (72) 71 (70) 69 (68) 67 (66) 65 (64) 63 (62) 61 (60) 59 (58) 57 (56) 55 (54) 53 (52) 51 (50) 49 (48) 47 (46) 45 (44) 43 (42) 41 (40) 39 (38) 37 (36) 35 (34) 33 (32) 31 (30) 29 (28) 27 (26) 25 (24) 23 (22) 21 (20) 19 (18) 17 (16) 15 (14) 13 (12) 11 (10) 9 (8) 7 (6) 5 (4) 3 (2) 1 (0)
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü
Gözlem Tarihi	Gözlem Notları
26.09.2017	Otopark ve yönlendirme levhaları, gözlenmedi.
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER	
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Arkeoloji Müzesi Girişi
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri	
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?	
☒ Kaldırım	☒ Otopark
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi
☒ Durak	☐ Halka açık tuvalet
☐ Kent Parkı	
☐ Diğer;	
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı	
Görme engelliler için kılavuz çizgiler almak (sınır) birlikte sesli uyarı ışıkları yerleştirmek.	

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Kaleiçi Düzenlemeleri Cumhuriyet Caddesi		
İl	Antalya	İlçe	Atıyolu
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Tramvay Yolu ve Caddeler Geçişleri		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	05		
Görsel Kodu	05 (16:40) 1880-1882-83-85-1890		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	26.09.17	Gözlem Notları Tramvay Yolu Üzerinde Yaya ve Bisiklet için uygun geçiş alanları yapılmıştır.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Tramvay yolu üzerinde bisiklet ile gitmesi (?)		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☒ Halka açık telefon kulübesi		
☒ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Tramvay ve park girişleri yakın noktalar uygun geçiş düzenlemelerine sahip olmakla birlikte görme engelli için klavye cihazları gözlenmemiştir. Bisiklet yolu ihtiyacı göze karşılanmamıştır. Ortopedik engelli bireylerin ve süreğen hastalıklardan oluşan yürüme kısıtlılıkları alanların kaldırın taşlarından olumsuz etkilenme tehlikeleri gözlemlendi (Düşme tehlikesi)			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Antalya Arkeoloji Müzesi Bahçesi		
İl	Antalya	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Giriş Kapısı		
Adres Detayı (tercihan)	Rampa ve otopark		
Düzenleme Türü	Rampa		
Takip Numarası	06		
Görsel Kodu	06 (16:42) 1m6 - 1871 - 73 - 74 - 75 - 76		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	26.09.17	Gözlem Notları Müze bahçesinde engelli park yeri gözlenmemiştir.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Müze girişinde bulunan baysak ve bahçe kapısı		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☒ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☒ Diğer; Müze giriş kapısı			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Otoparkta engelli araç Park yeri gözlenmedi.			

06

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Cumhuriyet Meydanı (Atatürk Caddesi)		
İl	Antalya	İlçe	Deniz
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Meydan Girişi Rampası ve Yaya Yolu		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü	Yaya Yolu		
Takip Numarası	07		
Görsel Kodu	07 (16:55) 1880 - 81 - 86 - 87 - 88		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	26.09.17	Gözlem Notları Görme engelli için kırmızı çizgi bulunmamaktadır.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Meydan ve Saksar Alanlar		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☒ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı Meydanın çevresinde engelli geçişi için tekerlekli sandalye geçişine uygun yükseklikte düzenleme yapılmıştır. Görme engelli düzenlemeleri gözlenmemiştir. Çevredeki kafe ve restoranların engelli geçişine uygun (tekerlekli sandalye) aldayı gözlenmiştir.			

< AÇIK ALANLAR >

80

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER	
Adres	Kale İşi (Kesik Minare) Hacıhan Kapsı
İl	Korkut Cami İlçe Yaya Yolu
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Görme engelli: klavuz çizgileri ve yaya yolu
Adres Detayı (tercihan)	Kale işi yolları
Düzenleme Türü	Görme Engelli: Klavuz Çizgisi
Takip Numarası	09
Görsel Kodu	09 (17:20) 1m6-1893-94-96-97
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☐ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☐ Yaşlı ☐ Bebekli ☐ Yüklü
Gözlem Tarihi	26.03.17 Gözlem Notları Otopark ve w/c düzenlemelerinin haritalar üzerinde işaretlenmesi gerekir.
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER	
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Kale işi Bölgesi
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri	
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☒ Özel
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?	
☒ Kaldırım	☐ Otopark
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet
☐ Kent Parkı	
☐ Diğer;	Yaya Yolu
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı	
Kale işinde yönlendirme levhalarında ve haritalarda Engelli w.c ve park alanları işaretlenmelidir.	

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Büyük Şehir Tiyatrosu Çeşmesi		
İl	Antalya	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme			
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	10		
Görsel Kodu	10 (17125) 1901-02-03/1898		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☐ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi		Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☒ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Engelli otopark alanı ve piş rampası gözlenmemiştir.			

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Turist Bilgilerine Ofisi		
İl	Antalya	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Giriş ve otopark		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	11		
Görsel Kodu	11 (17:30) 116 - 1905 - 04 - 1899 - 1900		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☐ Bebekli ☐ Yüklü		
Gözlem Tarihi	26.08.17	Gözlem Notları Giriş ve genel erişim olarak ortopedik engellilere uygundur.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☒ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☒ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Görme, işitme ve diğer engel türlerine uygun herhangi bir düzenleme gözlenmemiş, kılavuz çizildikten ve otopark alanının engelliler için gözden geçirilmesi gerektiği gözlenmiştir.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Karaahmeti Parkı		
İl	Antalya	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme			
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	12		
Görsel Kodu	12(18:00) 176-1907 -09 - 12-16 -17		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	26.03.17	Gözlem Notları Park içerisinde pek çok ortopedik engelli ve yaşlı gözlenmiştir.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☐ Kaldırım	☐ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☒ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
- Park içinde engelli wc ya da yetersizlenme kulübesi gözlenmemiştir.			
- Şehir Planı / Harita Yetersizliği izlenmemiştir.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Atatürk Kültür Parkı		
İl	Antalya	İlçe	Muratpaşa
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Kültür Parkı Yerleşkesi		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü	Engelli Geçiş Parkuru		
Takip Numarası	13018 (15:45)		
Görsel Kodu	13018 (15:45) IMG 1917		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☐ Yüklü		
Gözlem Tarihi	24.09.17	Gözlem Notları Engelli bireyler ve aileleri için çok güzel bir alan.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Atatürk Kültür Parkı		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☒ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☒ Halka açık tuvalet		
☒ Kent Parkı			
☒ Diğer; Yeşil Alan			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Engelli wc ve otopark eksikliği görüldü.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Antalya Otogar		
İl	→	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Taksi indirme/binalıme peronu rampası		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	14		
Görsel Kodu	14 IMG -1815		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☐ Yaşlı ☐ Bebekli ☐ Yüklü		
Gözlem Tarihi	23.09.17	Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Görme engelli düzenlemesi tespit edilemedi.		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☒ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Görme engelli düzenlemesi gözlenememiştir.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	The Land of Legends Giriş Alanı		
İl	Antalya	İlçe	Belek (Kadriye)
İzlenen Engellsiz Nokta/Düzenleme			
Adres Detayı (tercihan)	Otopark, Otobüs (servis) indirme / bindirme alanı		
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	15		
Görsel Kodu	15 1m6(1923 - 1927 - 1928 - 1930 - 1933)		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi		Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?		☐ Kamu ☒ Özel	
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☐ Kaldırım		☒ Otopark	
☐ Yaya geçidi		☐ Halka açık telefon kulübesi	
☒ Durak		☐ Halka açık tuvalet	
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
- Görme engelli - İşitme engelli - Dil/konuşma engelli			
} düzenlenmeli tespit edilmesi			

< AÇIK ALANLAR >

[illegible]

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	New York Times Square		
İl	NYC	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme			
Adres Detayı (tercihan)	Wall Street		
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	ABD 03		
Görsel Kodu	1m6-2248-2246-2243-2240-2238-2235-2232-2227		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	21.10.17	Gözlem Notları Meydan, Yaya Geçitleri, Caddeler Ortopedik taşıma için uygundur.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Meydan ve Çevresindeki Yaya Yolları Gözlenmiştir.		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☒ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı - İşitme engelli bir kişi kışkırtılmasında geri sayım ile takip imkanı bulunmaz. Standartta gözlenmiştir. - Görme engelli bir kişi ise sesli uyarıların yeterli olmadığı tespit edilmiştir.			

033

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Battery Park (NYC)		
İl	NYC	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme			
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü	Park ve Açık Alan Değişim,		
Takip Numarası	ABD 05		
Görsel Kodu	1m6 2353-2355-2354-2356-2351		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☐ Ortopedik ☐ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☐ Yaşlı ☐ Bebekli ☐ Yüklü		
Gözlem Tarihi	21.10.2017	Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Sehrin En Eski: Turistlik Alanı		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☒ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
- Liberty Statue için turların düzenlendiği bölgenin en çok ziyaretçi alan noktasıdır.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	North Star mall		
İl	SA	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme			
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	01 - SA (A3D 06)		
Görsel Kodu	10:30 - 10:55 - 2372 - 2373 - 2383		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	22.10.2017	Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?		☐ Kamu ☒ Özel	
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım		☒ Otopark	
☐ Yaya geçidi		☐ Halka açık telefon kulübesi	
☒ Durak		☐ Halka açık tuvalet	
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
~ Kapıda (Mağaza girişi) engelli: geniş ışık bütan buluyor.			

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Saks Fifth Avenue		
İl	San Antonio	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Giriş Kapısı		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü	Alışveriş Merkezi Giriş Kapısı		
Takip Numarası	02 SA (ABD 07)		
Görsel Kodu	1m6 - 2375 - 2377 - 2378 mab2024 2374		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☐ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	22.10.17	Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☐ Kamu ☒ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☒ Diğer; Giriş Kapısı			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Her kapı engelli erişime uygun olmamakla birlikte otomatik açılır niteliktedir.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Morgen's Wonderland Otopark Alanı		
İl	SA	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Eğlence Parkının izniyle çalışma yürütülmüştür.		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	03 SA (ABD 08)		
Görsel Kodu	2384-2385 2393-2395-2398-2399		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	22.10.2017	Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Morgen's Wonderland Otoparkı ve Giriş Kapısı		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☐ Kamu ☒ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☐ Kaldırım	☒ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☒ Diğer; Giriş Kapısı.....			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı Herşey kusursuz bir şekilde düzenlenmiştir.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Morgans Wonderland (İç Düzenlemeler)		
İl	San Antonio	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Eğlence Parkı (Theme Park)		
Adres Detayı (tercihan)	5223 David Edwards Dr, San Antonio TX 78233 USA (Tel: 210 - 495 - 5888)		
Düzenleme Türü	Park içi Eğlence Aletleri		
Takip Numarası	ABD 09		
Görsel Kodu	1mg 2410 - 2411 - 2413 - 2417 - 2418 2419 - 2443		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	22.6.2017	Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Eğlence Parkı (Deneme idap, tren, balık tutma vd.)		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☐ Kamu ☒ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☒ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☒ Halka açık telefon kulübesi		
☒ Durak	☒ Halka açık tuvalet		
☒ Kent Parkı			
☒ Diğer;	Engelliler için Eğlence Parkı		
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Parkin giriş alanından içeriye adım attığınız anda başka bir dünyada hissediyorsunuz. Renkler hem çocuklar hem de görme, zihinsel engelliler için özel seçilmiş. Tüm etkinliklere ücretsiz. Sadece ilk katılmak mümkün. Gidilen her noktada yürüme engelli, obez, küçük çocuklar gibi kısıtlılık arz edenler için de özel erişim sağlanmış. Herkesin kesinlikle, özgürce eğlenmesi için düşünülmüş. Aldığı net bir şekilde görüyor. Sağcılar, kaydıraklar ayrı bir alanda toplanmış, buraya her yaşta insanın gelmesi mümkün ve fiyatları da diğer eğlence parklarına göre çok uygun. Parkın içinde ailecek balık tutma imkanı (Zihinsel ya da fiziksel engelliler için) var.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Morgan's Wonderland (Çocuk Parkı)		
İl	San Antonio	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Çocuk Parkı (Water Park)		
Adres Detayı (tercihan)	Park Alanı içinde bir bölüm. (TX, USA)		
Düzenleme Türü	Salıncak, kayarak ve park unsurları,		
Takip Numarası	ABD 10		
Görsel Kodu	106 2424 - 2428 - 2429 - 2432 - 2438 - 2427		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	22.10.2017	Gözlem Notları Her yaştan ve engellilik türünden bağımsız bir kitleye hitap ediyor.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Çocuk eğlence alanı gerekliliği		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☐ Kamu ☒ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☐ Kaldırım	☐ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☒ Diğer; Çocuk Parkı			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Park içinde tüm unsurlar özel koruma maddeleri ile çevrelenmiş, Eğlence parkurları yetişkinlerin de refakat edeceği genişlikte inşa edilmiştir. Atlı binanın üzerlerinde özel refakat gerektirenler ve tekerlekli sandalye kullananlar dahil tüm çocuklar eğlenebiliyor. Herkesin ihtiyaçlarına duyarlı planlanmış daha pek çok detay. Çeşitli oyun alanında gözlemlendi. Su parklarında tüm çocukları "Splash" kuyfı yapacak düzenlemeler yapılmış, su ayunları ile donatılmış bir alan.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Houston (City center)		
İl	Houston	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Otopark ve Rampalar		
Adres Detayı (tercihan)	Hokambe Blv. Üzeri		
Düzenleme Türü	Giriş Alanı (Bina ve Klinik çevresi)		
Takip Numarası	ABD 11		
Görsel Kodu	IMG 2522 - 2523 - 2524 - 2525 - 2527		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	23.10.2017	Gözlem Notları Otopark (Engelli Park yeri) ve Giriş Alanı Örneği olarak Klinik seçilmiştir.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Klinik Sağlık Sorunu olanlar için daha fazla sayıda engelli park yeri düzenlemiştir.		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☐ Kamu ☒ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☐ Kaldırım	☒ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☒ Diğer; Giriş alanı (Bina çevresi)			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı Giriş kapısında kısıtlı/engelli bireyler için buton ile açılma imkanı sağlanmıştır. Otoparkta çok daha fazla sayıda engelli araçları için park yeri sağlanmıştır. Korkuluklar ve rampa mimari bir uyum içindedir. Çevre düzenlemelerinin yürüyüşü kolaylaştırıcı şekilde yüzey yükseltiklerinden arınmış olduğu görülmüştür. (2527).			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Houston Medical Center		
İl	Houston	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Yaya geçidi, b'na girişi (Hastane), Rampa		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü	Yaya geçidi ve Durak (Taksi)		
Takip Numarası	ABD 12		
Görsel Kodu	1m6 2534 - 2535 - 2536 - 2537 - 2538		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☐ Yüklü		
Gözlem Tarihi	23.10.2017	Gözlem Notları Hastane giriş alanı araç yoğunluğu önlenmiş, katlı otoparklar yapılmıştır.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Houston Sağlık alanında çok ziyaretçi geçen bir bölgedir.		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☒ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☒ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☒ Diğer; <u>Giriş kapısı engelli düzenlemeleri</u>			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
- Tüm kavşaklarda rampalar muntazam ve standarttır. - Yaya ışıkları sesli uyarılar ile donatılmıştır. - ABD Standart ışıklı trafik ışık sistemi ile geri sağlanmıştır.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Houston Merkez Metro İstasyonu ve Kent Parkı		
İl	Houston TX	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Metro Duragi, Yaya Geçidi		
Adres Detayı (tercihan)	Houston Methodist (Dryden Cad.)		
Düzenleme Türü	Yol, Kaldırım, Durak vd.		
Takip Numarası	ABD 13		
Görsel Kodu	1M6-2541-2542-2543-2544-2547-Video 2548		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☐ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☐ Yaşlı ☐ Bebekli ☐ Yüklü		
Gözlem Tarihi	23.10.17	Gözlem Notları Yolcu indirme bindirme peronları metro istasyonunu durakları ve otobüs güzergahı	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Park, metro gibi alanlarda rampa ve yol sevihleri		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☒ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☒ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı - Otul otobüsü engelli bir öğrenciyi eve bıraktığı esnada durup tam güvenli indişini temin ettikten sonra hareket etmiştir. - Metro durakları yüzey düzenlemeleri/yükseklikleri son derece yüksek. Bir şekilde inşa edilmiştir. - Kent parkı dış ayak ve yükseltilmiş olarak gözlenmiştir.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Houston Otobüs Terminali		
İl	Houston TX	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Yolcu Peronları, Geure Kavşak ve Yaya Geçidi		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü	Otobüs Peronları ve Metro Keşimi:		
Takip Numarası	AB4 14		
Görsel Kodu	1M6 - 2553 - 2554 - 2555 - 2564 - 2556		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	23.10.2017	Gözlem Notları Otobüs terminali ana Metro hatlarının geçiş noktasındadır.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Otobüs terminali otoparkı da halka açık, geniş planlanmıştır.		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☒ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☒ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☒ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
ABD şehirlerarası seyahatlerinde otobüs nadiren tercih edildiği bir seyahat şekli olmakla birlikte yaşlı, ekonomik yönden baskıya uğrayan kişilerce tercih edilmektedir. Hizmet standartları havaalanı çevresi ile eşit düzeyde gözlemlenmiştir (ulaşılabilirlik yönünden).			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Houston Medikal Center Cennesi		
İl	Houston, TX	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Yol güzergahı, yaya yolu ve geçitler.		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü	Yaya geçitleri ve yol düzenlemeleri		
Takip Numarası	ABD 15		
Görsel Kodu	1m6- 2561- 2563- 2565- 2566- 2568		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	23.10.2017	Gözlem Notları	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?		☒ Kamu ☐ Özel	
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım		☒ Otopark	
☒ Yaya geçidi		☐ Halka açık telefon kulübesi	
☒ Durak		☐ Halka açık tuvalet	
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
- Halka açık otopark alanlarında engelli araç yeri gözlenmedi. - Yol kenarlarındaki yaya güzergahlarından tekerlekli sandalye geçecek kadar alan olduğu dikkat çekmiştir. Bu düzenleme tüm kaldırım / yaya yollarında standarttır.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Dulles Airport		
İl	Washington DC	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Havaalanı ulaşılabilirlik düzenlemeleri		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	ABD 16		
Görsel Kodu	1m6 - 2597 - 2599 - 2600 - 2603 - 2611		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	24.10.2017	Gözlem Notları Engelli ve çocuklar için wc düzenlemeli	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☒ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☐ Kaldırım	☐ Otopark		
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☒ Diğer; Havaalanı giriş - yolcu bekleme - çıkış alanları			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı Düzenlemeler özellikle havaalanlarında ekstra düzenlidir. Tüm yolculuğun konforunu sağlayan ulaşılabilirliğin sağlandığı gözlemlenmiştir. Havaalanı yerleşim planında tüm engelli düzenlemeleri, giriş - çıkış noktaları gösterilmiştir. (2599)			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Washington Şehir Merkezi		
İl	Washington DC	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Yol, kavşak, trafik ışıkları, şehir planı		
Adres Detayı (tercihan)	S.West (4th St & StSW)		
Düzenleme Türü	Yaya geçitleri, kaldırım ve rampalar		
Takip Numarası	ABD 17		
Görsel Kodu	1MG - 2626 - 2627 - 2628 - 2635 - 2651		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	25.10.17	Gözlem Notları Tüm şehir planlarında engelliler için özel işaretlemeler kullanılmıştır (1MG-2626)	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER ¹			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Çevre ile uyumlu geçit ve yaya yolları		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı Washington DC tam anlamıyla her noktası erişilebilir bir şehirdir.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Washington Dc Binalarda Engelli Düzenlemeleri		
İl	Washington Dc	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	Asansör, Otopark, Mağaza, Market içinde Görsel İmektur.		
Adres Detayı (tercihan)			
Düzenleme Türü			
Takip Numarası	ABD 18		
Görsel Kodu	1m6-2617-2622-2623-2629-2631		
Yararlanıcı Engel Grubu	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☐ Ortopedik ☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ Süreğen Hastalıklar ☐ Yaşlı ☐ Bebekli ☐ Yüklü		
Gözlem Tarihi	25.10.17	Gözlem Notları İş Mekan Standart Düzenlemeleri	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?		☒ Kamu ☒ Özel	
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım		☒ Otopark	
☐ Yaya geçidi		☐ Halka açık telefon kulübesi	
☒ Durak		☒ Halka açık tuvalet	
☒ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı			
Tüm binalarda, yerleşim alanlarında erişilebilir alanlar engelsiz düzenlemeler içermektedir. Asansörde sesli mesajlar, brail alfabesi ve özel butonlar bulunmaktadır. Restoran ve mağaza girişlerinde özel park alanları vardır.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Washington DC Kongre Binası ve Gececeği		
İl	Washington DC	İlçe	
İzlenen Engellsiz Nokta/Düzenleme			
Adres Detayı (tercihan)	National Mall Kent Parkı, Beyaz Saray (Eclipse) Washington Anıtı, National Gallery of Art.		
Düzenleme Türü	Yol güzergahları, yaya yolları ve geçitler		
Takip Numarası	ABD 19		
Görsel Kodu	106 - 2659 - 2685 - 2686 - 2688 - 3230 - 2713 - 3214		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	25.10.17	Gözlem Notları Tüm açık alanlar herkes için erişilebilirdir.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri			
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?		☒ Kamu ☐ Özel	
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım		☒ Otopark	
☒ Yaya geçidi		☒ Halka açık telefon kulübesi	
☒ Durak		☒ Halka açık tuvalet	
☒ Kent Parkı			
☐ Diğer;			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı Engelsiz düzenlemeler her noktaya yapılmıştır.			

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME FORMU

< AÇIK ALANLAR >

İZLENEN YERE İLİŞKİN BİLGİLER			
Adres	Washington DC Müzeler ve Kamu Binaları		
İl	Washington DC	İlçe	
İzlenen Engelsiz Nokta/Düzenleme	National Space and Air Museum Giriş Kapısı, Yön levhaları, National Indian Museum Girişi, Müzeler Hoitas		
Adres Detayı (tercihan)	National Mall Bölgesi		
Düzenleme Türü	Giriş Kapısı ve Yön levhaları		
Takip Numarası	ABD 20		
Görsel Kodu	IMG - 3310 - 3311 - 3312 - 3323 - 3337 - 3341 - 3344 - 3345		
Yararlanıcı Engel Grubu	☒ Görme ☒ İşitme ☒ Dil ve Konuşma ☒ Ortopedik ☒ Zihinsel ☒ Ruhsal ve Duygusal ☒ Süreğen Hastalıklar ☒ Yaşlı ☒ Bebekli ☒ Yüklü		
Gözlem Tarihi	27.10.2017	Gözlem Notları Kamusal alanlarda ortak noktalar üzerine yoğunlaşmıştır.	
AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER			
Gözlenen açık alan kullanımının adı/tasviri	Müzeler ve kamu binalarının giriş kapıları ve çevresi.		
Gözlem yapılan açık alan kullanımının adresi ve takip yapılabilmesi için konum/koordinat bilgileri			
Düzenleme/destinasyon türü hangisidir?	☒ Kamu ☐ Özel		
Gözleme konu açık alan kullanımının türü hangisidir?			
☒ Kaldırım	☐ Otopark		
☒ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kulübesi		
☐ Durak	☐ Halka açık tuvalet		
☐ Kent Parkı			
☒ Diğer; <u>Giriş alanı ve kapı (engelsiz giriş) levhaları</u>			
Başvuruya konu açık alan kullanımında varsa yaşanan erişilebilirlik sorunu/ihtiyacı - Indian Museum girişinde "Hareket Dile Destekçi" sembolü dikkat çekicidir. - Tüm giriş noktalarında engelli düzenlemesi olan giriş kapısına yönlendirme levhaları bulunmaktadır.			